

THE DRAINING LAKE

A REYKJAVÍK MURDER MYSTERY

'Haunting' *OBSERVER*

ARNALDUR

INDRÍÐASON

VINTAGE

MOČVARA

ARNALDUR INDRIDASON

1.

Riječi su bile olovkom napisane na papir položen na leš. Tri riječi, Erlenduru nerazumljive.

Mrtvac je bio čovjek star kojih sedamdeset godina. Ležao je na podu prevrnut na desnu stranu, sasvim uz kauč u maloj dnevnoj sobi, na sebi je imao plavu košulju i svijetlo smeđe samtaste hlače. Na nogama je imao šlape. Rijetka, skoro sasvim sijeda kosa bila mu je natopljena krvlju iz velike rane na glavi. Na podu u blizini leša bila je velika staklena pepeljara oštarih uglova i rubova. I ona je bila krvava. Stolić je bio prevrnut.

To se dogodilo u podrumskom stanu betonske dvokatnice u Nordurmyri. Kuća je stajala u malom vrtu koji je s tri strane bio ograđen betonskim zidom. Lišće je popadalo s drveća i gusto prekrilo zemlju pa se nigdje nije ni nazirala, a čvornate su se grane drveća pružale prema crnilu neba. Prilaz garaži bio je pošljunčan. Službenici istražnog odjela policije u Reykjaviku još su pristizali. Kretali su se smireno, kao duhovi po staroj kući. Očekivali su i liječnika koji je trebao izdati potvrdu o smrti. Za leš im je bilo javljeno prije petnaestak minuta. Erlendur je stigao među prvima. Sigurdur Oli trebao je stići svakog trena. Sumrak listopada prekrivio je grad i kiša je mlatarala uz jesensku vjetrušinu. Netko je bio upalio lampu koja je sa stola u dnevnoj sobi širila tmurno svjetlo. Ništa drugo nije bilo taknuto. Forenzičari su postavljali jaka fluorescentna svjetla na tronošcima. Njima će osvijetliti stan. Erlenduru je pogled klizio po sobi; polica s knjigama i izlizani kauč, veliki stol, stari pisaći stol u kutu, na podu tepih, na tepihu krv. Iz dnevne sobe ulazilo se u kuhinju, druga vrata vodila su u predsoblje i mali hodnik do dvije sobe i zahoda.

Policiju je obavijestio susjed s drugog kata. Tog se poslijepodneva vratio kući sa svoja dva sina koja je doveo iz škole i začudio se što su podrumaska vrata bila širom otvorena.

S praga je zazvao susjeda da vidi je li doma. Nitko mu se nije javio. Privirio je u stan i zazvao još jednom, ali opet ništa. Već nekoliko godina živi na drugom katu, ali sa starijim čovjekom u podrumu nisu se bili dobro upoznali. Stariji sin, devetogodišnjak, nije oklijevao kao

njegov otac i u trenu se našao u susjedovoj dnevnoj sobi. Ubrzo se vratio i sasvim ravnodušno rekao da je u stanu mrtav čovjek.

Nagledao si se ti meni previše filmova, rekao je otac, korak po korak ulazeći u stan, dok nije ugledao susjeda kako leži na podu obliven krvlju.

Erlendur je znao kako se pokojni zvao. Pisalo je kraj zvonca.

Ali, za svaki slučaj, da se ne osramoti, navukao je tanke gumene rukavice i iz jakne koja je visjela u predsoblju iščeprkao čovjekovu lisnicu i u njoj našao kreditnu karticu sa slikom. Zvao se Holberg, star šezdeset devet godina. Umro je u vlastitom stanu. Vjerojatno ubijen.

Erlendur je šetao po stanu i razmišljao o najjednostavnijim stvarima. To je i bio njegov posao. Da istražuje očigledne stvari. Tajnama su se bavili forenzičari. Znakove provale nije zapazio ni na vratima, niti na prozorima. Na prvi pogled činilo se da je ubijeni svojevóljno svoga napadača pustio unutra. Susjedi su zamazali predvorje i tepih u dnevnoj sobi jer su ušli izvana s kiše, kao, valjda, i napadač. Osim ako je možda pred vratima skinuo cipele. Erlendur pomisli da bi za skidanje cipela morao biti preuzrujan. Forenzičari su donijeli usisače da prikupe i najmanja zrnca i prah koji bi mogli navesti na trag. Tražili su otiske prstiju i blato s cipela koje nisu stanovale u kući. Tražili su nešto strano. Nešto što je za sobom ostavilo propast. Erlendur nije imao dojam da je ubijeni gosta primio na gostoljubiv način. Nije skuhaio kavu. Aparat za kavu nije bio uključivan zadnjih nekoliko sati. Nije izgledalo ni da su pili čaj, sve su šalice bile u ormaru. Sve čaše na svom mjestu. Žrtva je bila uredan čovjek. Kod njega je sve bilo tip-top. Možda ubojicu nije dobro poznao. Možda ga je gost napao u trenutku kad je prešao prag. U cipelama. Može li se ubojstvo izvršiti u čarapama? Erlendur se osvrnuo uokolo i shvatio da svoje misli mora bolje organizirati.

Na svaki način, gostu se žurilo. Nije se potrudio za sobom zatvoriti vrata. Sam napad izvršen je naglo, kao grom iz vedra neba, bez upozorenja. U stanu nije bilo znakova borbe. Izgleda da se žrtva srušila i udarila o stolić pa ga prevrnula. Sve je drugo bilo naizgled netaknuto. Erlendur u stanu nije primijetio znakove pljačke. Svi su ormari bili pomno zatvoreni, isto tako i ladice, skoro novo računalo i hi-fi bili su na svome mjestu, čovjekova lisnica u jakni obješenoj u

predvorju, jedna novčanica od dvije tisuće kruna i dvije kartice, jedna debitna, druga kreditna.

Činilo se da je napadač zgrabio što mu je bilo najbliže i lupio čovjeka po glavi. Pepeljara je bila od debelog zelenkastog stakla i nije težila manje od kile i pol, po Erlendurovoj procjeni. Po potrebi i ubojito oružje. Teško da ju je napadač donio sa sobom i ostavio krvavu u dnevnoj sobi na podu.

To su bili očiti znakovi: Čovjek je otvorio vrata i gostu ponudio da ude u dnevnu sobu, uglavnom, tamo su zajedno otišli. Napadnut je pepeljarom, jedan žestoki udar i napadač Juri van i ostavlja vrata od stana otvorena. Jasno ko dan.

Osim poruke.

Bila je napisana na papir s crtama veličine A4, naizgled istrgnut iz bilježnice, i jedini je znak da je ubojstvo izvršeno s predumišljajem; ukazivala je na to da je gost ušao u kuću samo zato da tog čovjeka ubije. Nije iznenada u sobi poludio i ubio. Ušao je u kuću s namjerom da izvrši ubojstvo. Napisao je poruku. Tri riječi koje su Erlenduru bile misterija. Nije li možda te riječi napisao na papir još prije dolaska? Još jedno očito pitanje na koje se mora odgovoriti. Erlendur je prišao pisaćem stolu u kutu dnevne sobe. Na stolu je bila hrpa dokumenata, računa, omotnica, papira. A na hrpi i bilježnica. Potražio je i olovku, ali na stolu je nije bilo. Ništa nije dirao. Gledao je i razmišljao.

Zar ovo nije tipično islandsko ubojstvo? Rekao je Sigurdur Oli koji se neopaženo stvorio u podrumu i stajao kraj mrtvoga.

Ha? Rekao je Erlendur zadubljen u misli.

Prljavo, bespotrebno. Sve ostavljeno na svjetlu dana, nikakav trud nije uloženo da se išta promijeni ili sakrije.

Tako je, reče Erlendur. Jadno, islandsko ubojstvo.

Osim ako nije slučajno pao na stol i glavom tresnuo o pepeljaru, rekao je Sigurdur Oli. S njim je bila i Elinborg. Hodajući pognut po kući, sa šeširom na glavi, Erlendur se nastojao riješiti policajaca, forenzičara i bolničara koji su se posvuda motali.

I u padu napisao misterioznu poruku? rekao je Erlendur.

Možda ju je držao u rukama.

Da li ti ta poruka što govori?

Možda znači Bog. Možda ubojica, ne znam. Da mi je znati što mu je to "ON", ta zadnja riječ napisana velikim slovima.

Meni se ne čini da je to pisano na brzinu. Zadnja je riječ pisana tiskanim slovima, a prve dvije pisanim. Gost je sebi dao dosta vremena za pisanje. A vrata nije zatvorio. Što to znači? Napada tog čovjeka i bježi van, a po papiru piše nerazumljive bljezgarije i još si daje truda da istakne zadnju riječ.

To se sigurno odnosi na njega, rekao je Sigurdur Oli. Mislim, na mrtvacu. Ne može se odnositi ni na koga drugoga.

Ne znam, rekao je Erlendur. Zašto bi itko napisao takvu poruku i ostavio je na lešu? Kome tako nešto pada na pamet?

Što hoće time reći? Da li to nama što znači? Razgovara li ubojica sam sa sobom? S mrtvacom?

Nisu mu svi doma, rekla je Elinborg saginjući se da uzme poruku. Erlendur ju je u tome spriječio.

Možda ih je bilo više, rekao je Sigurdur Oli. Onih koji su ga napali.

Daj se sjeti rukavica, draga Elinborg, rekao je Erlendur, kao da govori djetetu. Nemoj uništiti dokaze. Poruka je napisana tamo na stolu, dodao je i pokazao prema kutu sobe. Papir je istrgnut iz žrtvine bilježnice.

Možda ih je bilo više, ponovio je Sigurdur Oli. Mislio je da je otkrio nešto važno.

Da, da, rekao je Erlendur. Možda.

Hladnokrvno, rekao je Sigurdur Oli. Prvo ubiješ starca, a onda pišeš. Pa za to treba imati konjske živce. Ne čini vam se da samo najpodmuklija beštija može napraviti tako nešto?

Ili netko kome pukne film, rekla je Elinborg.

Ili ima Mesijin kompleks, rekao je Erlendur. Uzeo je poruku i u sebi je pročitao.

Težak Mesijin kompleks, rekao je samome sebi.

2.

Erlendur se oko deset vratio doma u zgradu i tutnuo gotovo jelo u mikrovalnu. Stajao je pred pećnicom i gledao kako se jelo unutra okreće i mislio da je na televiziji gledao i gorih stvari. Vani je zavijao jesenski vjetar pun kiše i mraka.

Razmišljao je o ljudima koji ostave poruku i onda nestanu. Što bi on sam napisao na cedulju? I kome bi napisao poruku? Pala mu je na pamet njegova kći, Eva Lind. Drogirala se i nju bi zanimalo ima li on novaca. S tim u vezi bila je sve nasrtljivija. Njegov se sin, Sindri Snaer, već tri puta liječio od alkoholizma. Poruka za njega bila bi jednostavna: Nikad više Hirošima. Erlenduru se lice razvuklo u suhi smiješak u trenutku kad je mikrovalna tri put zazujala.

Nije da je Erlenduru ikada palo na pamet da nestane ili tome slično.

On i Sigurdur Oli porazgovarali su sa susjedom koji je otkrio leš. Sad je tu bila i njegova žena i rekla da će dječake maknuti iz kuće, odvesti svojoj majci. Susjedovo ime bilo je Olafur i rekao im je da on s obitelji, ženom i dva sina, kreće u školu i na posao svako jutro u osam, i da se nitko od njih ne vraća prije četiri; on ide po dečke u školu. Pri izlasku ovoga jutra nisu primijetili ništa neobično. Vrata od stana tog čovjeka bila su zatvorena. Te su noći tvrdo spavali. Ništa nisu čuli. Nisu sa susjedom imali puno kontakta. Može se reći da su ga jedva i poznavali, iako su se doselili prije nekoliko godina.

Patolog je morao odrediti točno vrijeme smrti, a po Erlendurovom mišljenju ubojstvo je počinjeno u rano popodne. Tako reći usred bijela dana. Tko za takvo što dan danas ima vremena? Razmišljao je. Medijima je javljeno da je čovjek od kojih sedamdeset godina pronađen mrtav u svom stanu u Norcurmyri i da je najvjerojatnije umro nasilnom smrću. Ako je netko možda primijetio da se oko Holbergove zgrade, ili po samoj zgradi, motaju kakvi sumnjivci, moli se da to prijavi policiji u Reykjaviku. Erlenduru je bilo kojih pedeset godina, rastavljen je bio već odavno, otac dvoje djece. Spretno je skrivao da ne može smisliti imena svoje djece. Njegovoj su se ženi, s kojom je u zadnjih dvadeset godina jedva progovorio koju riječ, svojedobno baš sviđala. Rastava je bila mučna i Erlendur je sa svojom djecom skoro sasvim izgubio vezu dok su još bila mala. Kad su odrasla, tražila su njegovu pomoć i on ih je objeručke prihvatio

žalosno gledajući na što su spala. Eva Lind bila je žalostan slučaj. Sindri Snaer bio je u boljem stanju. Za dlaku boljem.

Izvadio je jelo iz pećnice i sjeo za kuhinjski stol. Živio je u dvosobnom stanu pretrpanom knjigama. Na zidovima su visjele fotografije obitelji s istoka zemlje, odakle je Erlendur rodom. Nije imao nijednu sliku sebe ili svoje djece. Uz jedan zid bio je derutan Normende televizor, a ispred njega još jadrnija fotelja. Minimalno se trudeći, Erlenduru je uspijevalo stan održavati sasvim pristojnim.

Što sad jede nije mu bilo baš jasno. Na dekorativnoj ambalaži pisalo je nešto o blagodatima s Istoka, ali je jelo, zarolano u nekakvu palačinku, imalo okus po kiseloj juhi od kruha. Erlendur gurne jelo od sebe. Razmišljao je je li mu ostalo raženog kruha koji je kupio prije par dana. I ovčje paštete. U tom trenutku netko je pozvonio na vrata. Eva Lind odlučila je navratiti.

Još ga guraš? rekla je i odmah se uvalila u kauč u dnevnoj sobi.

Daj, rekao je Erlendur i zatvorio vrata. Dosta s glupostima.

Mislila sam da voliš kad se lijepo izražavam, rekla je Eva Lind koja se bila naslušala očevih predavanja o izražavanju.

Onda reci nešto suvislo.

Ovaj put bilo je teško ustanoviti koga to ona sada izigrava. Eva Lind bila je najbolja glumica koju je ikad vidio, što možda ne govori puno jer nikad nije išao u kazalište ili kino, a televizor je palio samo kad je bio kakav obrazovni program. Predstava koju bi Eva Lind izvodila bila je većinom obiteljska drama od jednog do tri čina, a radilo se o tome kako od Erlendura izvući što više love. To se nije dešavalo baš često jer je Eva Lind imala svoj sustav dolaženja do novca, a o tome je Erlendur htio što manje znati. Ali dešavalo se da nije mala "ni prebijene pare" pa bi došla njega moliti.

Koji put bi se pretvorila u njegovu malu curicu, mazila se i prela kao maca. Koji put je bila na rubu ludila, srljala bezumno po stanu, maltretirala ga i prigovarala mu što je nju i Sindrija Snaera ostavio tako male. Tada je znala biti prosta i otrovna i zla. Koji put mu se činila sasvim u redu, skoro normalna, ako normalno postoji, i Erlenduru se činilo da s njom može porazgovarati kao s razumnom osobom.

Na sebi je imala izlizane traperice i crnu kožnu jaknu do struka, kratku kosu, crnu kao gavran, u desnoj su obrvi bila dva prstenčića,

a s jednog uha visio joj je srebrni križ. Nekad su joj zubi bili lijepi i bijeli, a sad su bili zapušteni; u gornjoj čeljusti dva su joj i nedostajala. To se vidjelo kad bi se nasmijala. Bila je mršava, lica tamna, s crnim podočnjacima. Erlenduru se koji put činilo da u tom licu vidi svoju majku. Proklinjao je sudbinu Eve Lind i sve to pripisivao svome nemaru.

Danas sam razgovarala s mamom, ili je ona razgovarala sa mnom, a htjela je znati mogu li ja porazgovarati s tobom. Baš je super biti dijete rastavljenih roditelja.

Tvoja mama nešto hoće od mene? pitao je Erlendur u čudu. Mrzila ga je i nakon svih tih dvadeset godina. Sve ovo vrijeme samo ju je jednom slučajno sreo i mržnja na njenom licu bila je očita. Jednom su preko telefona razgovarali o Sindriju Snaeru i taj je razgovor nastojao zaboraviti.

Kakav je ta baba snob.

Nemoj tako govoriti o svojoj mami.

Neki naši poznati iz Gardabaera, bezobrazno bogati, svojoj su kćeri ovog vikenda priredili vjenčanje, a ona je nestala. Kakvo sranje. To je bilo u subotu i još se za nju ne zna. Mama je bila na tom vjenčanju i čudom se čudi. Hoće da te zamolim da porazgovaraš s tim ljudima. Oni ne žele da se to objavljuje u novinama, vražji snobovi, a znaju da si ti u istražnom odjelu pa misle da se sve to može potihom. Ja tebe molim da s njima razgovaraš, ne mama. Je li ti to jasno? Ni u kom slučaju!

Poznaješ ti te ljude?

Mene ipak nisu pozvali na to vjenčanje koje je ta slatka mala tako lijepo zajebala.

A poznaješ nju?

Jedva.

I kamo je nestala?

Nemam pojma. Erlendur slegne ramenima.

Baš sam malo prije mislio na tebe, rekao je.

Super, rekla je Eva Lind. Baš mi je palo na pamet da bi....

Slabo stojim s lovom, rekao je Erlendur i sjeo nasuprot nje u fotelju. Jesi li gladna?

Eva Lind se nakostriješila.

Zašto sa mnom nikad ne možeš razgovarati, a da ne spominješ novac? rekla je, a Erlenduru se činilo da mu krade riječi iz usta.

A zašto ja s tobom ne mogu razgovarati ni ovako, ni onako?

Samo odjebi.

Zašto tako govoriš? Koje su ti to fore? Odjebi! Još ga guraš? Kakav ti je to rječnik?

Kriste Bože, prostenjala je Eva Lind.

Koga sad izigravaš? S kirnja sad to razgovaram? Gdje si ti uopće usred sveg tog sranja s drogom?

Nemoj mi opet početi s tim glupostima. Koga sad izigravaš? oponašala gaje. Gdje si ti uopće? Tu sam. Sjedim ti pred nosom. Ja sam ja!

Eva.

Deset tisuća! rekla je. Što je to tebi? Ne možeš mi srediti deset tisuća? Imaš love ko blata.

Erlendur je gledao svoju kćer. Odmah pri ulasku zapazio je da nešto s njom nije u redu. Ponestajalo joj je daha, čelo joj se rosilo znojem i vrpoljila se kao da je bolesna.

Jesi li bolesna? pitao je.

Pliz. Erlendur je i dalje gledao svoju kćer.

Skidaš se s droge? rekao je.

Pliz, deset tisuća. To je skoro ništa. Ništa za tebe. Neću više nikad doći i žicati te lovu.

Mogu si misliti. Kad si se zadnji put... Erlendur nije točno znao kako da to kaže... drogirala?

Nije bitno. Prestala sam s tim. Prestala sam s prestajanjem, prestala, prestala, prestala! Eva Lind je ustala. Daj mi deset tisuća. Pliz. Pet. Daj mi pet tisuća. Imaš ih u džepu? Pet! To ti je drek na šibici!

Zašto sad prestaješ? Eva Lind pogleda oca.

Bez glupih pitanja. Ja ništa ne prestajem. S čim da prestanem? Da prestanem s čim? Ti prestani s glupostima.

Što se sad dešava? Zašto si sad poludjela? Jesi li bolesna?

Jesam, bolesna sam na smrt. Možeš mi posuditi deset tisuća?

Daj mi na zajam, platit ću ti, ha? Škrtica.

Škrtica je dobra riječ, rekao je Erlendur. Jesi li bolesna, Eva?

Zašto me to stalno pitaš? rekla je još unezvjereno.

Imaš li temperaturu?

Daj mi te novce. Dvije tisuće! To stvarno nije ništa! Tebi baš ništa nije jasno. Budala!

I on je sad stajao, a ona mu se približila kao da će ga napasti. Zatekao ga je taj njezin iznenadni bijes. Odmjerio ju je pogledom.

Što buljiš? izderala se. Bi malo, ha! Tatici se prohtjelo!

Erlendur je pljusne, ali ne prejako.

Sviđa ti se to? rekla je.

Pljusne je još jednom, ovaj put jače.

Diže ti se? rekla je, a Erlendur odskoči od nje. Nikad prije nije na ovaj način s njim razgovarala. U sekundu se pretvorila u zvijer. Takvu je do sad nikad nije vidio. Nije znao što bi i ljutnja se polako pretvarala u sažaljenje.

Zašto se sad pokušavaš skidati? ponovio je.

Ništa se ja ne pokušavam skidati! vikala je. Koji ti je vrag? Baš ti ništa nije jasno? Tko govori o skidanju?

Što je to s tobom, Eva?

Začepi s tim, što je to s tobom, Eva! Možeš mi dati pet tisuća? Daj, reci mi! Kao da se malo smirila. Možda joj je postalo jasno da je prekardašila. Ovako ona ne razgovara sa svojim ocem.

Zašto baš sad? pita Erlendur još jednom.

Dat ćeš mi deset tisuća ako ti kažem?

Što se desilo?

Pet tisuća.

Erlendur je zurio u kćer.

Jesi li trudna? pitao je.

Eva Lind pogleda oca i poraženo se nasmiješi.

Bingo! rekla je.

Ali kako? prostenje Erlendur.

Što misliš, kako? Da ti opišem?

Dosta s tim! Valjda nešto upotrebljavaš? Kondome? Tablete?

Ne znam ja što se desilo. Samo se desilo.

I sad se hoćeš skinuti s droge?

Više ne. Ne mogu ja to. Sad sam ti sve rekla. Sve! Duguješ mi deset tisuća.

Da drogiraš svoje dijete.

To nije nikakvo dijete, glupane jedan! To nije ništa. Zrnce pijeska. Ne mogu sad prestati. Prestat ću sutra. Obećajem.

Samo ne sad. Dvije tisuće. Skoro ništa.

Erlendur joj opet priđe.

Ali pokušala si. Imala si namjeru prestati. Ja ću ti pomoći.

Ne mogu! povikala je Eva Lind. Znoj joj se cijedio s lica i trudila se suzbiti drhtanje.

Zato si došla k meni, rekao je Erlendur. Mogla si otići negdje drugdje i dobiti novac. To si dosad radila. A sad si došla k meni zato što hoćeš...

Dosta gluposti. Došla sam jer me mama zamolila i zato što si ti pun love. Ni zbog čega drugoga. Ako mi ne daš ti, snaći ću se ja na drugi način. Nije mi frka. Dosta ima takvih kao ti koji su spremni platiti.

Erlendur se nije dao smotati. Jesi li kad prije zatrudnjela? rekao je.

Ne, odgovorila je Eva Lind i skrenula pogled. -Tko je tata?

Eva Lind je zinula i zabezeknuto pogledala oca.

Ej! povikala je. Izgleda ti da dolazim iz jebenog hotela "Saga"?! Iz sobe za mladence?

I prije nego što se Erlendur snašao, gurnula ga je od sebe i izjurila iz stana niz stepenice, na cestu gdje je nestala pod hladnom jesenskom kišom.

Polako je za njom zatvorio vrata i razmišljao je li pravilno postupio. Izgledalo je da nikada ne mogu razgovarati bez svađe i urlanja i toga mu je bilo dosta.

Jelo mu je bilo prisjelo pa je sjeo natrag u fotelju, zamišljeno je gledao pred sebe i brinuo se o tome u što će se Eva Lind sad uvaliti. Nakon nekog je vremena uzeo knjigu koju je čitao, a koja je ležala na stolu kraj njega. Knjiga je bila iz jednog njemu omiljenog niza i opisivala je nevolje i pogibiju ljudi u planinama.

Nastavio je tamo gdje je bio stao, priča se zvala "Pogibija na Mosfellskoj visoravni", i za tili čas našao se usred nemilosrdne mećave u kojoj su se mladi ljudi živi smrznuli.

3.

Lijevalo je kao iz kabla kad su Erlendur i Sigurdur Oli požurili iz auta, otrčali uz stepenice zgrade u Stigahlid i pozvonili na vrata. Pomišljali su da ostanu sjediti u autu dok pljusak ne prestane, ali Erlenduru se nije dalo čekati pa je skočio van. Sigurdur Oli nije htio oстати sam. Začas su bili mokri do kože. Kiša se Sigurduru Oliju cijedila iz mokre kose niz leđa pa je nadureno gledao Erlendura dok su čekali da se otvore vrata. Istražna je policija jutros na svom sastanku razmatrala razne mogućnosti. Jedna je od teorija bila da je Holberg ubijen sasvim bez veze i da se napadač već neko vrijeme, možda i danima, motao tim kvartom. Lopov u potrazi za pljačkom. Lupao je Holbergu na vrata da vidi ima li koga kod kuće, a obuzela ga je panika kad je domaćin otvorio vrata. Poruka koju je ostavio možda je trebala samo zbuniti policiju. Nije ništa morala značiti.

Istoga dana kad je Holberg pronađen mrtav, netko je prijavio momka u zelenoj vojničkoj jakni koji je bio napao dvije žene u godinama, blizanke. Našao se na stepeništu, pokucao na njihova vrata, one su otvorile, a on se ugurao u stan, zalupio vratima i od njih tražio novac. Kad ga nisu poslušale, Jednu je udario šakom u lice, a drugu gurnuo na pod i šutnuo prije nego što je istrčao van.

Na interfonu se začuo glas i Sigurdur Oli se predstavio. Vrata su zazujala i pustila ih na stepenište. Bio je polumrak i smrdjelo je po smeću. Kad su se popeli na prvi kat, jedna od žena čekala ih je na vratima.

Jeste li ga ulovili? pitala je.

Nažalost, rekao je Sigurdur Oli i odmahnuo glavom, ali mi smo vas htjeli pitati o...

Jesu ga ulovili? čulo se iz stana i na vratima se pojavio Još jedan primjerak iste te žene. Stare oko sedamdeset godina, deblje, obje obučene u crne suknje i crvene pulovere, sijede natapirane kose, okruglaste, očito u iščekivanju.

Ne, rekao je Erlendur. Nismo još.

To je bio nekakav jadnik, siromah, rekla je gospođa broj Jedan. Zvala se Fjola. Ponudila im je da udu.

Nemoj ga ti ništa žaliti, rekla je gospođa broj dva koja se zvala Birna i za njima zatvorila vrata. Odvratni razbojnik koji te lupio po

glavi. Da jadnik, baš.

Sjeli su s gospođama u dnevnu sobu, malo gledali u njih, a malo jedan drugoga. Stan je bio malen. Sigurdur Oli primijetio je dvije spavaće sobe, jednu do druge. Iz dnevne sobe mogao je vidjeti i malu kuhinju.

Pročitali smo vaš izvještaj, rekao je Sigurdur Oli koji je papire prelistao u autu na putu ovamo. Pitanje je možete li nam dati još koji podatak o čovjeku koji vas je napao.

Čovjek, rekla je Fjola. Prije bi se reklo dečko.

Dovoljno star da nas napadne, rekla je Birna. Za to je bio sasvim dovoljno star. Srušio me na pod i šutnuo.

Mi nemamo novaca, rekla je Fjola.

Tu novce ne čuvamo, rekla je Birna. Lijepo smo mu rekle.

A on nam nije vjerovao.

I napao nas je.

Bio je sav nervozan.

I prost. Što nam je sve izgovorio.

U toj groznoj zelenoj jakni, kao vojnik.

I u takvim čizmama, bikastima i crnima, onakvim s vezicama do koljena.

Ali, ipak, ništa nije uništio.

Ne, samo je zbrisao.

Nije ništa uzeo? pitao je Erlendur.

Kao da nije bio pri sebi, rekla je Fjola koja je svome napadaču silom htjela naći nešto što bi mu išlo u prilog. Nije ništa uništio ni uzeo. Samo nas je napao kad mu je postalo jasno da od nas neće dobiti nikakve novce. Siromah.

Narkoman, ispali Birna. Siromah?! Okrenula se prema sestri. Koji put nemaš veze s mozgom. Bio je drogiran. Po očima mu se vidjelo. Tvrdim i sjajnim očima. I znojio se.

Znojio? rekao je Erlendur.

Sav mu se cijedio niz lice. Taj znoj.

To je bila kiša, rekla je Fjola.

Nije. I sav se tresao.

Kiša, ponovila je Fjola, a Birna ju je prostrijelila pogledom.

Maznuo te po glavi, draga Fjola. To nije ni u kom slučaju dobro.

Boli li te još tamo gdje te šutnuo? pitala je Fjola, a Erlenduru se pričinilo da joj oči plešu od veselja.

Kad su Erlendur i Sigurdur Oli stigli u Nordurmyri, bilo je Još rano jutro. Čekali su ih Holbergovi susjedi s prvog i drugog kata. Policija je već bila ispitala bračni par s dvoje djece S prvog kata, ali Erlendur je htio s njima bolje porazgovarati. Na drugom je katu živio pilot koji je rekao da je onoga dana kad je Holberg ubijen bio stigao iz Bostona i da je tog poslijepodneva zaspao i nije se probudio sve dok mu policija nije pokucala na vrata.

Počeli su s pilotom. Imao je oko četrdeset godina, živio je sam i stan mu je bio kao kontejner za smeće, roba razbacana na sve strane, dvije putne torbe na skoro novom kožnom kauču, na podu plastične vrećice iz djutifrija, po stolovima boce vina i po cijelom stanu masa otvorenih konzerva piva. Pilot Im je otvorio vrata neobrijan, u majici bez rukava i kratkim hlačama. Zurio je u njih dvojicu, a onda se bez riječi vratio natrag u stan i srušio u stolac. Oni su stajali pred njim. Nisu imali gdje sjesti. Erlendur se osvrnuo oko sebe i pomislio da s tim čovjekom ne bi ušao ni u simulator leta.

Iz nekog je razloga pilot počeo govoriti o svojoj rastavi razmišljajući bi li ona mogla postati policijskim slučajem. Krava ga je počela varati. A on leti. Jednog se dana vratio iz Osla, tog groznog grada, dodao je, a oni nisu razumjeli što mu je to groznije - da ga žena vara ili to što je morao noćiti u Oslu; bio je sa svojim starim školskim kolegom...

Tu smo zbog ubojstva počinjenog u podrumu, rekao je Erlendur i prekinuo pilotovo trabunjanje.

Jeste li vi kad bili u Oslu? pitao je pilot.

Ne, rekao je Erlendur. Nismo došli razgovarati o Oslu.

Pilot je prvo pogledao njega, a onda SigurSura Olija i kao da mu je postalo jasno.

Nisam tog čovjeka uopće poznavao, rekao je. Ovu sam rupu kupio prije četiri mjeseca i u njoj, koliko razumijem, nitko već dulje vrijeme nije stanovao. Sreo sam ga par puta tu, pred stanom. Činilo mi se da je u redu.

U redu? rekao je Erlendur.

Da je u redu s njim popričati, hoću reći.

O čemu ste razgovarali?

Letu. Najčešće. Zanimao ga je let.

Što ga je to zanimalo u vezi leta?

Avioni, rekao je pilot i otvorio limenku piva koju je iščeprkao iz plastične vrećice. Mjesta, rekao je i potegnulo. Stjuardese, rekao je i podrignuo se. Puno se raspitivao o stjuardesama. Znete već.

Ne, rekao je Erlendur.

Kad se čekalo. U inozemstvu.

A tako.

Kako je sve to išlo, da li su bile seksi. U tom stilu. Da je čuo da je veselo. Na letovima za inozemstvo.

Kad ste ga zadnji put vidjeli?

Pilot se zamislio. Nije se mogao sjetiti.

Prije par dana, rekao je na kraju.

Jeste li primijetili da mu je netko došao u goste? pitao je Erlendur.

Ne, često me nema.

Jeste li primijetili da se netko mota po kvartu kao da nešto razgledava ili samo besciljno luta od kuće do kuće?

Ne.

U zelenoj vojničkoj jakni?

Ne.

Mlad čovjek u vojničkim čizmama?

Ne. Je li to taj? Znete li tko je to učinio?

Ne, rekao je Erlendur i pri izlasku prevrnuo napola praznu limenku s pivom.

Žena je odlučila odvesti dječake na par dana svojoj majci i bila je spremna za put. Nije htjela da nakon tog događaja ostanu ovdje. Muž je kimnuo glavom. To je za njih najbolje. Očito su bili potreseni. Stan u Nordurmyri kupili su prije četiri godine. Tu je dobro živjeti. I djeci je tu dobro. Dječaci su stajali uz svoju majku.

Užasno je bilo naći ga takvog, rekao je čovjek a glas mu je prešao u šapat. Gledao je dječake. Njima smo rekli da on samo spava, dodao je. Ali...

Znamo da je bio mrtav, rekao je stariji dečko.

Mrtav, rekao je mladi.

Par se nasmiješio u nedoumici.

Dobro su to podnijeli, rekla je žena i starijeg dječaka pogladila po licu.

Holberg mi nije bio mrzak, rekao je čovjek. Koji put smo tu vani popričali. On je tu već dugo živio i pričali smo o vrtu i održavanju i tako, o čemu već susjedi razgovaraju.

Ali ipak, nismo mi s njim bili u bliskim odnosima. Tako Je meni po volji. Mislim, nema smisla biti previše blizak. Treba se malo ograditi.

Nisu primijetili da bi se itko sumnjiv ovuda šuljao i nisu vidjeli da kvartom luta itko u zelenoj vojničkoj jakni. Žena je bila na iglama i htjela je s dječacima otići što prije.

Jesu li Holberga često posjećivali? pitao je Sigurdur Oli.

Ja nisam kod njega nikad nikoga vidjela, odgovorila je žena.

Imao sam dojam da je osamljen, rekao je njezin muž.

Kod njega je unutra smrdjelo, rekao je stariji sin.

Smrdjelo, ponovio je brat.

U podrumu je vlaga, rekao je čovjek ispričavajući se.

Osjeti se koji put i tu gore, rekla je žena. Vlaga.

To smo i njemu spomenuli, rekao je čovjek.

A on je rekao da će nešto poduzeti, rekla je ona.

Još prije dvije godine, rekao je on.

4.

Bračni par u Gardabaeru gledao je Erlendura s jedom u očima. Njihova je kćerka nestala. Ne javlja se već tri dana. Od vjenčanja. Rekli su da je pobjegla s vjenčanja. Kćerka.

Erlendur je zamišljao curicu sa svijetlim uvojcima dok nije saznao da su joj bile 23 godine i da je bila studentica psihologije na Islandskom sveučilištu.

S vjenčanja? rekao je Erlendur i odmjerio prostranu i otmjenu dnevnu sobu; bila je velika kao cijeli kat u njegovoj zgradi.

Sa svog vlastitog vjenčanja! rekao je čovjek kao da mu ni sad nije jasno što se dogodilo. Djevojka je pobjegla sa svog vlastitog vjenčanja!

Žena je sebi pod nos stavila vlažan rupčić. Bilo je podne. Erlenduru je trebalo pola sata da dođe do Gardabaera zbog radova na cesti za Reykjavik, i tek nakon nekog vremena uspio je naći tu veliku vilu. S ulice skoro da se nije ni vidjela okružena velikim vrtom u kojem su rasla svakakva stabla i do šest metara u visinu. Par ga je dočekao očito duboko potresen.

Erlendur je znao da je ovo gubitak vremena i da ima važnijeg posla, ali bivša ga je žena molila za uslugu i on joj je htio udovoljiti, iako su jedva progovorili i jedne riječi već dvadeset godina.

Ona je bila u blijedo zelenom kostimu, a on u crnom odijelu i rekao je da sve više strahuje nad svojom kćeri. Znao je da će se ona vratiti i da je živa i zdrava, nije drugo mogao vjerovati, ali htio se posavjetovati s policijom, iako nije mislio da je potrebno započeti potragu i obavijestiti spasilačku službu ili dati obavijest na radio, u novine i na televiziju.

Samo je nestala, rekla je supruga. Bili su Erlendurovih godina, pedesetogodišnjaci, oboje trgovci, uvozili su dječje potrepštine i to im je omogućavalo lagodan život. Novopečeni bogatuni. Godine su prema njima bile dobronamjerne.

Erlendur je ispred njihove dvostruke garaže uočio dva nova auta. Ulaštena do visokog sjaja.

Ona se ohrabrila i počela mu pričati tu lijepu bajku. Bilo je to u subotu, sad je utorak, bože moj dragi, kako to brzo prolazi, a danje bio tako lijep. Vjenčali su se kod onog svećenika, jako je popularan.

Bio je jeziv, rekao je suprug. Došao je u žurbi, nešto prožvakao i odmah nestao s tom svojom aktovkom. Nije mi jasno zašto je tako popularan.

Supruga se nije dala smesti u veličanju vjenčanja.

Veličanstven dan! Sunce i prekrasno jesensko vrijeme, stvarno. Sigurno je sto ljudi došlo samo u crkvu. Ona ima toliko prijatelja. Popularna cura. Gozba je bila tu, u Gardabaeru. Kako se ono zove restoran? Uvijek zaboravim.

GarSaholt, rekao je suprug. Jako simpatično mjesto, nastavila je. Dupkom puno. Ta dvorana, hoću reći. Tako puno darova. A kad...a kad...

Prvi ples je bio njihov, čovjek je nastavio kad je žena briznula u plač, to tele od dečka se pripremilo i mi smo pozvali Disu Ros, ali nje niotkud. Počeli smo je tražiti, ali kao da je propala u zemlju.

Disa Ros? rekao je Erlendur.

Ustanovilo se da se odvezla u autu za vjenčanje....

Autu za vjenčanje?

Ah, u limuzini s cvijećem i vrpčama koja ih je dovezla iz crkve, autu za vjenčanje, kako se već zove, tako je zbrisala s vjenčanja, rekao je otac. Samo tako! Bez ikakvog objašnjenja!

Sa svog vlastitog vjenčanja! zajecala je žena.

I vi ne znate zašto se to desilo?

Očito se predomislila, rekla je žena. Pokajala se zbog svega toga.

Ali zašto? rekao je Erlendur.

Možete li je pronaći? otac je pitao. Ne javlja se i, kao što vidite, jako se brinemo. Slavlje je bilo prava grozota. Vjenčanje upropašteno. Sasvim smo izbezumljeni. A naše curice nema.

Ehm... auto za vjenčanje. Je li pronađen?

U Gardastraeti, rekao je čovjek.

Zašto baš tamo?

Ne znam. Ona tamo nikog ne zna. Njezina je roba bila u tome autu. Prava roba.

Erlendur je oklijevao.

U autu je bila prava roba? rekao je konačno i pitao samoga sebe na što li je ovaj razgovor spao i je li možda on tome kriv.

Skinula je vjenčanicu i obukla robu koja je, izgleda, bila u autu, rekla je žena.

Mislite da je možda možete naći? pitao je suprug. Mi smo kontaktirali sve njene poznanike, ali nitko ništa ne zna. Jednostavno, ne znamo što da radimo. Tu imam njezinu sliku. Pružio je Erlenduru maturlnu sliku mlade svjetlokose ljepotice koja se negdje sakrila. Smiješila mu se sa slike. Nemate nikakve predodžbe o tome gdje bi mogla biti?

Baš nikakve, rekla je majka.

Nikakve, rekao je otac.

I ovo su darovi? Erlendur je iz kilometarske daljine gledao divovski stol pretrpan šarenim paketima, lijepim ukrasima, celofanom i cvijećem. Krenuo je prema njemu, a bračni ga je par slijedio. Nikad u životu nije vidio toliko darova i razmišljao je što bi sve moglo biti u tim paketima. Servisi na servisima, pomislio je.

To ti je život.

Tu je i nekakvo raslinje, rekao je i pokazao na šiblje utaknuto u veliku vazu koja je stajala na drugoj strani stola. Sa šiblja su visjela srca od papira.

To je stablo poruka.

A što je to? pitao je Erlendur. Samo je jednom prisustvovao vjenčanju, a to je bilo davno. Tamo nije bilo nikakvog stabla poruka.

Gosti dobiju papirić i na njega mogu napisati želje bračnome paru i to se onda objesi na drvo. Već je bilo puno srca povješano kad je Disa Ros nestala, rekla je žena i opet šmrknula u rupčić.

Iz džepa Erlendurove jakne oglasio se mobilni telefon i on je posegnuo za njim, ali, na nesreću, telefon je bio zapeo i umjesto da se posluži spretnosti i razumom, što bi bilo jednostavnije, Erlendur je naglo povukao dok džep nije popustio. Ruka s telefonom udarila je u stablo poruka. Ono se prevrnulo i palo na pod. Pokajnički gledajući bračni par, Erlendur se javi na telefon.

Hoćeš li s nama u Nordurmyri? pitao je SigurSur Oli bez uvoda. Da bolje pogledamo stan.

Jesi li tamo dolje? pitao je Erlendur. Bio se pomaknuo malo dalje.

Pričekat ću te, rekao je Sigurdur Oli. Gdje si, dovraga? Erlendur ugasi telefon.

Pogledat ću što se tu može učiniti, rekao je supružnicima. Ne bih rekao da je u opasnosti. Djevojku je izdala snaga i sad se oporavlja

kod nekog prijatelja. Ne biste se trebali previše brinuti. Skoro će ona nazvati.

Supružnici su bili pognuti nad papirićima koji su sa stabla poruka pali na pod. Primijetio je da im je promaklo nekoliko poruka koje su ležale pod stolicom i sagnuo se da ih podigne. Bile su napravljene od crvenog kartona. Erlendur je pročitao što je na njima pisalo i pregledao par njih.

Jeste li vidjeli ovo? pitao ih je i pružio im jedan od papirića. Čovjek je pročitao poruku i lice mu je poprimilo začuđen izraz.

Papirić je dodao ženi. Čitala je i čitala, ali ništa joj nije bilo jasno. Erlendur pruži ruku da dohvati papirić i pročita što je na njemu pisalo. Nije bilo potpisa.

Je li to rukopis vaše kćeri? pitao je.

Mislim da jest, odgovorila je žena. Erlendur je prstima vrtio papirić i opet pročitao: on je užasan što sam to učinila

5.

Gdje si ti? pitao je Sigurdur Oli kad se Erlendur vratio na posao, a ovaj mu nije odgovorio.

Je li me tražila Eva Lind? pitao je.

Sigurdur Oli rekao je da misli da nije. Znao je kako s Erlendurovom kćeri stoje stvari, ali to nisu nikad spominjali. Privatni bi život rijetko zalutao u njihov razgovor.

Ima li o Holbergu kakvih novosti? pitao je Erlendur i otišao ravno u svoj ured. Sigurdur Oli ušao je za njim i zatvorio vrata. U Reykjaviku su ubojstva bila rijetka i, kad počinjena, budila su veliko zanimanje. Istražna policija držala se pravila da bez posebne nužde medije ne obavještava o istražnim postupcima, ali to nije vrijedilo za ovaj slučaj.

Znamo o njemu malo više, rekao je Sigurdur Oli i otvorio fascikl koji je držao u ruci. Rođen je u Saudarkrokuru, imao je šezdeset devet godina. Zadnjih je godina radio kao vozač za Islandski prijevoz. Još je i sad tamo ponekad radio.

Sigurdur Oli je zašutio. Ne bismo li trebali porazgovarati s njegovim prijateljima s posla? rekao je i popravio kravatu. Na sebi je imao novo odijelo, bio je visok i zgodan, s američkim papirima iz kriminalistike. Bio je obdaren svim što je Erlenduru nedostajalo, moderan i sređen.

Ne bismo li morali napraviti profil tog čovjeka? nastavio je. S njim se malo upoznati?

Profil? rekao je Erlendur. Što je to? Slika? Hoćeš tog čovjeka naslikati?

Skupiti o njemu informacije, što je to sad!

Što tu ljudi općenito misle? pitao je Erlendur prtljajući s gumbom na puloveru dok mu konačno nije pao u ruku.

Bio je širok i jak s riđim busenom kose na glavi, jedan od najiskusnijih detektiva u službi. Najčešće je sve bilo po njegovoj volji. Njegovi pretpostavljeni, a i drugi službenici već su se odavno prestali obazirati na njega. S vremenom su se stvari tako razvile. Erlendur nije imao ništa protiv toga.

Vjerojatno nekakav blesan, rekao je Sigurdur Oli. U potrazi su za zelenom vojničkom jaknom. Za dečkom koji je htio oteti Holbergu

novac, a uhvatila ga je panika.

A što je s Holbergovom obitelji? Je li imao obitelj?

Nikakvu obitelj. Ali nemamo još sve informacije. Još to sve pribavljamo, obitelj, prijatelje, kolege s posla. Znaš, pozadinu. Profil.

Činilo mi se po stanu da je samac i da je to već dugo bio.

U to se ti sigurno razumiješ, izlanuo se Sigurdur Oli, a Erlendur se pravio da ništa nije čuo.

Ima li vijesti sa sudske medicine? Forenzičkog odjela?

Stiglo je privremeno izvješće. U njemu nema ništa što mi već ne znamo. Udarac je bio jak, a presudan je bio i oblik pepeljare, uglovi. Lubanja je pukla i on je ostao na mjestu mrtav. Izgleda da je pao na ugao stola. Na čelu je imao ranu koja se tome može pripisati. Na pepeljari su Holbergovi otisci prstiju, a i otisci nekih drugih dviju osoba od kojih su jedni i na olovci. Znači, otisci ubojice.

To je vjerojatno ubojica.

Baš tipično, islandsko, muljavo ubojstvo. Tako je to.

Tipično. A tako se vodi i postupak.

Još je kišilo. Ciklone koje su u ovo doba godine dolazile s dalekog juga Atlantskog oceana prelazile su zemlju jugom pa istokom, šireći vjetar, kišu i depresivan mrak. Istražni se odjel još bavio kućom u NorSurmyri. Žuta policijska vrpca potegnuta oko kuće Erlendura je podsjećala na Elektru; rupa na cesti, nad njom blatnjavi šator, u šatoru treperavo svjetlo, sve uredno zavezano žutom vrpcom. Isto je tako policija zapakirala ubojstvo urednom, žutom vrpcom sa službenom oznakom. Erlendur i Sigurdur Oli sreli su Elinborg i druge policajce istražnog odjela koji su cijele te jesenske noći, do samog jutra, češljali kuću i sad pomalo završavali s poslom.

Preslušani su bili susjedi iz obližnjih kuća, ali nitko od njih nije primijetio da se itko sumnjiv motao oko mjesta ubojstva od ponedjeljka ujutro pa sve dok leš nije bio pronađen.

Uskoro su u kući ostali samo Erlendur i Sigurdur Oli. Lokva krvi na tepihu pocrnjela je. Pepeljara je spremljena kao dokaz. Isto tako i olovka i blok. Sve drugo je izgledalo kao da se ništa nije desilo. Sigurdur Oli otišao je u predvorje pa onda u hodnik koji je vodio do soba, a Erlendur je šetao po dnevnoj sobi. Obukli su bijele gumene rukavice. Na zidovima su visjele reprodukcije koje su izgledale kao da su kupljene na cesti. Na polici s knjigama bili su prevedeni trileri,

knjige s mekim koricama iz kluba, neke čitane, a neke netaknute. Nije bilo nikakvih značajnijih uvoznih izdanja. Erlendur se sagnuo skoro do poda da pročita naslove s najdonje police i poznat mu je bio samo jedan. Lolita od Nabokova. Džepno izdanje. Uzeo je knjigu s police. Bila je na engleskom i netko ju je bio pročitao. Vratio je knjigu na mjesto i polako krenuo prema pisaćem stolu. Stol je bio u obliku slova "L" i ispunjavao je jedan od kutova sobe. Do stola je bio naizgled nov i udoban kožni uredski stolac, a ispod njega tvrda plastika koja je štitila tepih. Stol je izgledao puno starije od stolca. Na objema stranama dulje ploče od stola bile su ladice, u sredini jedna velika, a sve skupa njih devet. Na kraćoj ploči bio je monitor računala od 17 inča, a ispod je bila dodana poličica za tipkovnicu.

Sve su ladice bile zaključane.

Sigurdur Oli pretražio je ormar s odjećom u spavaćoj sobi. Ormar je bio pristojno organiziran, u jednoj ladici čarape, u drugoj donje rublje, hlače, majice. Na vješalicama su visjele košulje i tri odijela, najstarije odijelo iz disko-razdoblja, činilo se Sigurduru Oliju, smeđe s prugama. Na dnu ormara nekoliko pari cipela. Na najgornjoj polici posteljina. Čovjek je pospremio krevet prije nego što je primio gosta. Poplun i jastuk bili su prekriveni bijelim pokrivačem. Krevet je bio za jednu osobu.

Na ormariću kraj kreveta bila je budilica i dvije knjige, jedna od njih s intervjuima poznatih političkih vođa, a druga je bila knjiga s fotografijama švedskih Scania Vabiš kamiona. U ormariću su bili lijekovi, metilni alkohol, tablete za spavanje, Panodil tablete protiv bolova, mala staklenka s vazelinom, sva ljepljiva.

Vidiš li gdje ključeve? pitao je Erlendur koji se pojavio na vratima.

Nema nikakvih ključeva. Misliš, ključeve od kuće?

Ne, od stola.

Ne, nema ni njih.

Erlendur je prešao u predvorje, a od tamo u kuhinju. Otvarao je ladice i ormare, ali nije vidio ništa osim jedaćeg pribora i čaša, kuhača i tanjura. Nikakvih ključeva. Otišao je u hodnik gdje su visjeli kaputi, opipao odjeću i našao malu crnu vrećicu za novac i u njoj svežanj ključeva i sitniš. Erlendur je nagađao da je tu ključ od stubišta, ključ od stana i ključevi od soba, a uz njih su visjela i dva mala ključića s kojima je pokušao otključati stol.

Isti ključ otvarao je sve ladice.

Prvo je otvorio veliku ladicu na sredini stola. Ona je bila puna uglavnom računa za telefon, struju i grijanje, računa za kreditne kartice, pretplatu na jutarnje novine. Dvije donje ladice s lijeve strane bile su prazne, a u drugoj odozgo bila su porezna izvješća i platni listići. U najgornjoj bio je album sa slikama. Erlendur ga je prelistao. Sve samo stare crno-bijele slike ljudi iz raznih doba, koji put otmjeno odjevenih,

Erlenduru se činilo da sjede u dnevnoj sobi u NorSurmyri, a koji put u prirodi; šumarak, Gullfoss i Geysir. Našao je dvije slike na kojima je mogao biti ubijeni u mladim danima, ali nije ga bilo na novijim slikama.

Otvorio je ladice na desnoj strani. Dvije gornje bile su prazne. U trećoj je našao špilove karata, pribor za šah, staru tintarnicu. Sliku je našao pod najdonjom ladicom.

Erlendur ju je gurao natrag kad je iz nje začuo nekakvo šuškanje. Ponovo je izvukao ladicu pa je opet gurnuo natrag i šuškanje se ponovilo. Ulazeći, ladica je nešto dodirivala. Stenjući je kleknuo, gledao u ladicu, ali ništa nije vidio. Izvukao ju je van i ništa nije čuo, gurnuo je unutra i zvuk se pojavio. Napola ležeći, izvukao je ladicu sasvim van, opazio nešto u ormaru i posegao za tim.

To je bila mala crno-bijela fotografija snimljena po zimi na groblju. Nije na brzinu prepoznao to groblje. Dalo se pročitati najveća slova na nadgrobnom kamenu. Na njemu je bilo isklesano žensko ime. Ausur. Nije bilo obiteljskog imena. Erlendur nije uspio razabrati godine. Posegnuo je za naočalama u džepu od jakne, stavio ih na nos i približio sliku. 1964-1968. Nazirao se nadgrobni natpis, ali slova su bila sitna i nije ih mogao razabrati. Oprezno je otpuhnuo prašinu sa slike.

Curica je imala samo četiri godine kad je umrla.

Na jak nalet vjetra Erlendur pridigne glavu. To se događalo usred dana, ali nebo je bilo crno jer se bližila zima, a vani je bjesnjela jesenska kiša.

6.

Veliki se kamion ljuljao na vjetrušini kao pretpovijesna beštija dok je po njemu tutnjila kiša. Policiji je trebalo dosta vremena da ga nade jer nije bio parkiran blizu Holbergove kuće u Norcurmyri, nego na parkiralištu zapadno od Snorrabraut, kod Zdravstvenog centra Domus Medica, nekoliko minuta hoda od njegove kuće. Završilo je tako da su nestanak kamiona morali oglasiti na radiju. Policajci u ophodnji našli su kamion otprilike u isto vrijeme kad su Erlendur i SigurSur Oli izašli s fotografijom iz Holbergove kuće. Pozvana je grupa forenzičara da detaljno pretraži vozilo u potrazi za tragovima koji bi mogli pomoći pri istraživanju umorstva. Bio je to M.A.N. crvene kabine. Jedino što su našli pregledavajući ga na brzinu bila je hrpa tvrdih porno časopisa. Odlučeno je da se kamion otpremi istražnoj policiji na daljnji pregled.

Forenzičari su istodobno obrađivali fotografiju. Ustanovili su da je razvijena na fotografskom papiru Ilford koji se uvelike upotrebljavao u šezdesetima, a sad se više ne proizvodi. Najvjerojatnije je sliku razvio onaj tko ju je i slikao ili neki amater; bila je izbljedjela je kao da u nju nije bilo uloženo puno truda. Na poledini nije ništa pisalo i teško je bilo reći o kojem je groblju riječ. Moglo je biti bilo gdje u zemlji.

Fotograf je od nadgrobnog kamena bio udaljen koja tri metra. Slikano je točno ispred kamena; izgleda da se fotograf morao malo sagnuti, osim ako nije bio sasvim malen. Unatoč ovakvoj udaljenosti, vidokrug je bio vrlo uzak. Nije se vidjelo nikakvo raslinje. Sve je bilo prekriveno tankim snježnim pokrivačem. Nije se vidio ni jedan drugi grob. Iza nadgrobnog kamena bila je samo bjelkasta magla.

Forenzičari su se usredotočili na nadgrobni natpis koji je bio vrlo nejasan zbog fotografove udaljenosti od groba. Napravljeno je više kopija slike i natpis je uvećan dok svako njegovo slovo nije doseglo veličinu papira A-5, papire su numerirali i složili onim redom kojim su se slova pojavljivala na natpisu. Slike su bile krupnozrnate, crne i bijele točke tvorile su nijanse svjetla i sjene, ali skenirane u računalo mogle su se obrađivati. Neka slova bila su jasnija od drugih i pomagala su forenzičarima da pogode preostala. Lako je bilo razabrati M i T i O. S ostalim slovima bilo je teže.

Erlendur je u vrijeme večere nazvao kućni broj šefa odjela Zavoda za statistiku i pridobio ga, s tim da je ovaj psovao na pasja kola, da se nadu kod zgrade Zavoda u Skuggahverfi. Erlendur je znao da su tamo pohranjene sve potvrde o smrti izdane od godine 1916. U blizini nije bilo ni žive duše, službenici su već prije nekog vremena prestali s radom. Nakon kojih pola sata, šef odjela se s autom pojavio pred Zavodom i na brzinu Erlenduru stisnuo ruku. Unio je brojeve šifre alarmnog uređaja i posebnom ih karticom uveo u zgradu. Erlendur mu je objasnio o čemu se radi, ali rekao je samo ono najneophodnije. Pregledali su sve potvrde o smrti izdane 1968. Našli su dvije AuSur. Jedna od njih bila je u četvrtoj godini. Umrkla je u veljači. Liječnik je bio izdao tu potvrdu i njega su našli u matičnom uredu. Živio je u Reykjaviku. U potvrdi je spomenuto ime djevojčičine majke. Nju su našli bez problema. Zadnje boravište bilo je prijavljeno u Keflaviku početkom sedamdesetih godina. Zvala se Kolbrun. Pronašli su je pregledavajući potvrde o smrti. Umrkla je 1971. godine, tri godine nakon smrti svoje kćeri. Djevojčica je umrla od tumora na mozgu.

Majka je počinila samoubojstvo.

7.

Mladoženja je Erlendura primio u svom uredu. Bio je predstavnik za marketing i kvalitetu veletrgovine koja je uvozila američke žitne pahuljice i Erlendur, koji nikada u životu nije okusio američke žitne pahuljice, sjedeći u uredu pitao se što to u veletrgovini radi predstavnik za marketing i kvalitetu. Nije mu se dalo pitati. Mladoženja je na sebi imao bijelu izglačanu košulju i široke naramenice, rukave je zavrnuo kao da posao s kvalitetom iziskuje svu njegovu snagu. Prosječne visine, dosta čvrst, s brkovima i bradicom oko punih usnica. Zvao se Viggo.

Disa mi se ne javlja, rekao je Viggo brzo i sjeo nasuprot Erlenduru. Jeste li joj možda nešto rekli što bi...

To svi misle, rekao je mladoženja. Svi misle da sam ja tome kriv. To je najgore. To je u svemu tome najgore. Ne mogu to podnijeti.

Jeste li primijetili išta neobično u njezinom ponašanju prije nego što je istrčala van? Nešto što ju je moglo uznemiriti?

Svi su se samo zabavljali. Znate, vjenčanje, znate što mislim.

Ne znam.

Jeste li vi ikada bili na vjenčanju?

Jednom. Vrlo davno.

Na nama je bilo da plešemo prvi ples. Zdravice su bile gotove i njezine prijateljice su bile izvele svoje zabavne točke, stigao je harmonikaš i mi smo trebali zaplesati. Ja sam sjedio za našim stolom i svi su počeli tražiti Disu, ali nje više nije bilo.

Gdje ste je zadnji put vidjeli?

Sjedila je kraj mene i rekla mi da mora na zahod.

I vi ste joj nešto rekli pa se naljutila?

Ni u kom slučaju! Poljubio sam je i rekao da požuri.

Koliko je vremena prošlo od kad je ona otišla pa do onda kada ste je počeli tražiti?

Uh, bome ne znam. Sjeo sam do svojih prijatelja pa sam otišao van pušiti, svi su pušili vani, razgovarao sam s ljudima tamo vani i u prolazu i onda sam opet sjeo, a do mene je sjeo i harmonikaš i počeo pričati o plesu i svirci. Još sam s nekima razgovarao, prošlo je možda pola sata, ne znam točno.

I za to je vrijeme niste vidjeli?

Ne. To je bio totalni dizaster. Svi su buljili u mene kao da sam ja za to bio kriv.

Što mislite da se s njom desilo?

Svugdje sam je tražio. Razgovarao sam sa svim njezinim prijateljicama i prijateljima i rodbinom, ali nitko ništa ne zna ili bar tako kažu.

Mislite li da netko od njih laže?

Ona mora negdje biti.

Jeste li znali da je ostavila poruku? V

Ne. Kakvu poruku? Što to govorite?

Objesila ju je na nekakvo stablo poruka. On je grozan, što sam to učinila? pisalo je na listiću. Znete li što je ona time htjela reći?

On je grozan, ponovio je Viggo. O kome ona to govori?

Ja sam se nadao da govori o vama.

O meni, rekao je Viggo uzbuđeno. Ja njoj nisam ništa napravio, baš ništa. Nikada. To nije o meni. To ne može biti o meni.

Auto kojim se odvezla nađen je u Gardāstraeti. Da li vam to što govori... ?

Ona tamo nikoga ne poznaje. Hoćete li prijaviti njezin nestanak?

Izgleda da joj njezini žele dati vremena da se sama vrati.

A što ako se ne vrati?

Vidjet ćemo. Erlendur je oklijevao. Meni bi bilo normalno da se javi vama, rekao je napokon. Da kaže da je s njom sve u redu.

To i ja mislim, rekao je predstavnik za marketing i kvalitetu. Mi smo bračni par, ako već ništa drugo.

Zašutio je.

Čekajte, vi, znači, hoćete reći da je to moja krivnja i da ona sa mnom ne razgovara zato što sam joj ja nešto napravio? Pa, k vragu, to je jezivo! Znete li kako je bilo pojaviti se u ponedjeljak tu na poslu? Svi su moji kolege bili na vjenčanju! Moj šef je bio na vjenčanju! K vragu sve! Mislite da sam ja kriv? Svi misle da sam ja kriv.

Žene, rekao je Erlendur i ustao. Teško je s njihovom kvalitetom.

Erlendur je tek bio ušao u ured kad je zazvonio telefon. Glas je odmah prepoznao, iako ga već dugo nije čuo. Još uvijek je bio jasan i glasan i odlučan unatoč poodmaklim godinama. Erlendur je poznavao Marion Briem skoro trideset godina i među njima nije uvijek sve išlo kao po loju.

Vratila sam se iz vikendice, rekao je glas, i nisam dobila nikakvih vijesti sve dok se nisam malo prije vratila u grad. Govoriš li o Holbergu? rekao je Erlendur.

Jeste li proučili izvješća o njemu?

Znam da ga je Sigurdur Oli tražio u računalima, ali nisam se čuo s njim. Kakva izvješća?

Pitanje je jesu li u računalima. Možda su ih bacili. Postoji li kakav zakon o otpisivanju izvješća? Unište li ih?

O čemu govoriš?

Holberg nije bio uzoran građanin, rekla je Marion Briem.

Kako to?

On je po svemu sudeći bio silovatelj.

Po svemu sudeći?

Optužen je za silovanje, ali nije mu suđeno. To je bilo 1963. Bolje vam je da pregledate svoja izvješća.

Tko ga je prijavio?

Žena po imenu Kolbrun. Živjela je u...

Keflaviku?

Da, znaš nešto o njoj?

U Holbergovom pisaćem stolu našli smo fotografiju. Kao da je bila sakrivena. Na slici je nadgrobnni spomenik djevojčice koja se zvala Aučur, na groblju za koje još ne znamo u kojem je dijelu zemlje. Probudio sam neman iz Zavoda za statistiku i on je na jednoj potvrdi o smrti našao Kolbrunino ime. Ona je bila majka djevojčice s nadgrobnog kamena. Aučurina majka. Nije više živa.

Marion je šutjela.

Marion? rekao je Erlendur.

I što ti to govori? rekao je glas s druge strane. Erlendur malo razmisli.

Mogu pretpostaviti da je Holberg, ako je silovao majku, bio otac tog djeteta i zato je slika bila u njegovom pisaćem stolu. Djevojčica je bila u četvrtoj godini kad je umrla, rođena 1964.

Holberga nikada nisu osudili, rekla je Marion Briem. Slučaj je odbačen zbog nedostatka dokaza.

Jesu li to bile njezine izmišljotine?

Onda mi se to nije činilo vjerojatnim, ali ništa se nije moglo dokazati. Nikad ženama nije lako prijaviti tu vrst nasilja. Možeš misliti

što je sve ta žena prošla, prije skoro četrdeset godina. I danas je teško to prijaviti i podići tužbu, a u ono je vrijeme to bilo sto puta teže. Nije valjda to napravila sebi za zabavu. Fotografija je možda nekakva potvrda o očinstvu. Zašto ju je Holberg čuvao u svome stolu? Vrijeme se poklapa. Silovanje je počinjeno 1963. Ti kažeš da je Kolbrun rodila AuSur godinu nakon toga. Četiri godine nakon toga ona umire. Kolbrun pokapa svoje dijete. Holberg je u to nekako upleten. Možda je i sam to slikao. Ne znam u koju svrhu. Možda to nije ni važno.

On sigurno nije bio na sprovodu, ali mogao je otići do groba i slikati ga. Misliš na tako nešto?

Postoji i druga mogućnost.

Da?

Možda je ona sama to fotografirala i poslala mu sliku. Erlendur se zamisli.

Ali zašto? Ako ju je on silovao, zašto bi mu slala sliku?

Dobro pitanje.

Da li je na potvrdi o smrti pisalo od čega je Aučur umrla? pitala je Marion Briem. Kako je umrla? Nesretnim slučajem?

Piše da je imala tumor na mozgu. Misliš da u tome nešto ima?

Je li bila na obdukciji?

Sigurno. Na uvjerenju je ime liječnika.

A majka?

Iznenada je umrla u svom domu.

Samoubojstvo?

Da.

Više nikad ne navратиš, rekla je Marion Briem nakon kraće stanke.

Dužnosti, rekao je Erlendur. Proklete, vražje dužnosti.

8.

Toga je jutro kišilo na cesti za Keflavik i voda se skupljala u dubokim tragovima kotača koje su auti nastojali izbjeći. Pljuštalo je pa se iz auta ovijenih kišnom maglom skoro ništa nije vidjelo, a divlja ih je jugoistočna oluja bacala sad na jednu, sad na drugu stranu. Brisači su bezuspješno mahali i Erlenduru su zglobovi pobijelili koliko je čvrsto držao volan. Crvena svjetla auta pred njim jedva su se nazirala, a on ih je nastojao slijediti.

Bio je sam. Mislio je da je tako najbolje nakon telefonskog razgovora s Kolbruninom sestrom. Na potvrdi o smrti ona je navedena kao najbliži rod. Sestra nije htjela pomoći. Nije se htjela s njim naći. Nije dolazilo u obzir. U novinama je objavljena slika ubijenog i njegovo ime. Erlendur ju je pitao je li to vidjela i htio ju je još pitati sjeća li ga se, ali ona je poklopila slušalicu usred rečenice. Odlučio se nacrtati pred njenim vratima da vidi kako će na to reagirati. Nije mu bila draga pomisao da mora po nju s policijskim nalogom.

Erlendur je te noći slabo spavao. Brinuo se za Evu Lind i strahovao je da bi mogla počinuti kakvu glupost. Imala je mobilni telefon, ali svaki put kad je zvao, javio bi se mehanički glas koji je rekao da je pretplatnik trenutno nedostupan. Erlendur se rijetko sjećao svojih snova, ali hvatala ga je tjeskoba kad bi mu kroz misli, nakon buđenja, prolijetale krhotine sna dok ne bi sasvim nestale.

Kolbrun su malo znali. Rođena je 1934. i Holberga tužila za silovanje 23. studenog 1963. Sigurdur Oli Erlenduru je, prije nego što je ovaj krenuo u Keflavik, prenio sadržaj tužbe o silovanju u kojoj je bio opis slučaja iz policijskog izvješća koje je SigurSur Oli našao u arhivama, na savjet Marion Briem. Kolbrun je bilo trideset godina kad je dobila kćer AuSur. Silovanje je počinjeno devet mjeseci prije toga. Prema Kolbruninom svjedočenju stvari su se odvijale tako da je sreća Holberga u plesnom klubu Kross koji je tada bio između Keflavika i Njardvika. Bila je subota navečer. Nije ga poznavala

nikad ga prije nije vidjela. S njom su bile njezine dvije prijateljice, a s njima su tamo na plesu bili Holberg i dva njegova prijatelja. Kad je ples bio gotov, nastavili su se zabavljati kod jedne od prijateljica. Kasnije te noći Kolbrun je nakanila krenuti kući. Holberg se ponudio

da je otprati da bude sigurnija. Nije se usprotivila. Ni on ni ona nisu puno popili. Kolbrun je rekla da je na plesu popila dvije čašice votke koje je bila pomiješala s gaziranim pićem, a nakon toga ništa više. Holberg te večeri nije pio. Rekao je, kako je Kolbrun čula, da je na penicilinu zbog upale uha. Prijavi je bilo priloženo liječničko uvjerenje kao potvrda tome.

Holberg je pitao smije li pozvati taxi Rekao je da ide u Reykjavik. Ona se na trenutak kolebala, a onda mu je pokazala gdje je telefon. On se zaputio u dnevnu sobu dok je ona svlačila kaput u hodniku i zatim krenula u kuhinju da popije čašu vode. Nije čula da je razgovor prestao, ako je razgovora uopće i bilo. Osjetila je da stoji iza nje, tamo kraj sudopera.

Prestrašila se toliko da joj je čaša iz ruke pala u sudoper i voda se prolila po kuhinjskom stolu. Zavikala je kad joj je obuhvatio grudi i odskočila od njega dalje u kuhinju.

Što to radiš? pitala je.

-A da se malo skupa igramo? rekao je i mirno stajao pred njom, mišićave grade, jakih ruku, širokih prstiju.

Hoću da odeš odavde, rekla je odlučno. Istog trena! Izvoli van.

A da se malo skupa igramo? ponovio je. Zakoračio je prema njoj, a ona je u obrani pružila ruke.

Miči se od mene! povikala je. Pozvat ću policiju ! Najednom je shvatila da se nikako ne može obraniti od tog nepoznatog čovjeka kojeg je pustila u svoj dom, a sad se tu privio uz nju, ruke joj savio iza leđa i počeo je ljubiti.

Borila se, ali bez uspjeha. Pokušala je razgovarati s njim. Odgovoriti ga, ali bila je bespomoćna.

Erlendur se trgnuo kad mu je divovski kamion zatrubio i pretekao ga uz veliku grmljavinu, zalivši mu auto vodom. Plesao je neko vrijeme po vodi grčevito držeći volan. Stražnji se dio auta zanio u stranu i Erlendur je na trenutak pomislio da će sasvim izgubiti nad njim kontrolu i odletjeti u polje lave. Naglo je usporio i na taj način uspio ostati na cesti proklinjući vozača kamiona koji je nestao u oblaku kiše. Nakon nekih dvadesetak minuta zaustavio se u najstarijem dijelu Keflavika, pred malom kućom pokrivenom valovitim limom. Bila je bijela i mala, oko kuće bijela ograda i pažljivo uređen vrt. Sestra se zvala Elin i bila je nekoliko godina starija od Kolbrun,

sad u mirovini. Stajala je u predsoblju obučena u kaput, baš je izlazila kad je Erlendur pozvonio. Gledala ga je s čuđenjem. Mala i mršava, strogog izraza na licu, oštrog pogleda, visokih jagodica s borama oko ustiju.

Mislim da sam vam preko telefona rekla da ni s vama ni s policijom ne želim imati nikakvog posla, rekla je ljutito kad se Erlendur predstavio.

Znam, rekao je Erlendur, ali...

Ja ću vas lijepo moliti da me pustite na miru rekla je. Niste trebali putovati sve do ovamo.

Zakoračila je na terasu i za sobom zatvorila vrata, koraknula niz tri stepenice koje su vodile do kuće, otvorila mala vrata od ograde i ostavila ih otvorenima, dajući time Erlenduru do znanja da mora otići. Nije ga ni pogledala. Erlendur je stajao na stepenicama i gledao za njom.

Znate da Holberg nije više živ, povikao je. Ona nije odgovorila.

Ubijen je u svom stanu. To znate.

Erlendur je sišao niz stepenice i krenuo za njom držeći razmak. Imala je crni kišobran koji je otvorila i po kojem je tutnjila kiša. Njega je od kiše štitio samo šešir koji je imao na glavi. Ubrzala je korak. Morao je potrčati da bi je slijedio. Nije znao što da kaže, a da ga ona poslušaj. Nije mu bilo jasno zašto ona reagira na taj način.

Htio bih vas pitati o Audur, rekao je.

Žena je naglo stala, okrenula se i prišla mu s bijesnim izrazom na licu.

Ti, jedan gad od policajca, siktala je kroz zube. Da je se nisi usudio spominjati. Kako se samo usuđuješ? Nakon sve-ga što ste joj napravili. Nestani! Nestani odavde istog trena! Svinja policijska! Gledali su se u oči, a njezin je pogled bio pun mržnje.

Nakon svega što smo joj napravili? rekao je. Kojoj njoj?

Marš odavde, povikala je, okrenula se i požurila dalje. On je odustao od daljnje potjere i samo je gledao kako odmiče u kišu, blago pogrbljena, u zelenom kaputu i crnim čizmama koje su sezale malo iznad gležnjeva. Krenuo je natrag prema njezinoj kući i autu. Sjeo je u auto i upalio cigaretu, spustio malo prozor i okrenuo ključ. Vozeći unatrag, izmilio je iz parkirališta, stavio u prvu i prošao kraj kućice.

Povukao je dim i u prsima osjetio blagu bol. To nije bilo ništa novo. Zabrinjavalo je to Erlendura već skoro godinu dana.

Blaga se bol javljala za dobro jutro i nestajala je malo nakon što bi ustao. Madrac na kojemu je spavao nije bio dobar. Ponekad je od duljeg ležanja bio kao isprebijan. Udisao je dim u pluća. Nadao se da je to od madraca.

Kad je gasio čik, zazvonio mu je telefon u džepu od kaputa. Bio je to šef forenzičkog odjela koji mu je javljao da su uspjeli pročitati natpis na kamenu i pronaći ga među riječima božjim.

Natpis je iz 64. Davidovog psalma, rekao je šef.

Da, rekao je Erlendur.

Od strašna dušmanina život mi čuvaj.

Ha?

Na kamenu piše: Od strašna dušmanina život mi čuvaj. To je iz Davidovih psalama.

Od strašna dušmanina život mi čuvaj.

Pomaže li to?

Nemam pojma.

Na slici su dva različita otiska prstiju.

Da, to sam već čuo od Sigurdura Olija.

Jedni su od umrloga, a druge nemamo u arhivi. Prilično su nejasni. Vrlo stari otisci.

Vidi li se kakvim aparatom je slikano? pitao je Erlendur.

Teško je reći. Ipak, čini mi se da nije bio ništa posebno.

9.

Sigurdur Oli parkirao je auto na parkiralištu Islandskog prijevoza u nadi da će tamo najmanje smetati. Na parkiralištu bili su poredani teretni kamioni. Neke su tovarili, druge odvozili, a neke vozili do skladišta. Smrad benzina i ulja ispunjavao je zrak i sve je nadglasavala prodorna buka motora. Po parkiralištu i skladištu motali su se službenici i mušterije. Meteorološki je zavod i dalje prognozirao kišno vrijeme. SigurSur Oli nastojao se kaputom zaštititi od kiše, stavio ga je preko glave i potrčao prema skladištu. Uputili su ga šefu koji je sjedio u malom staklenom kavezu i vrlo zaposleno pregledavao papire.

Podobili je šef, u plavoj vindjakni zakopčanoj jednim gumbom preko trbušine, s polu popušenom cigarom među prstima, bio čuo za Holbergovu smrt i rekao je da ga je prilično dobro poznavao. Po njegovom je opisu ovaj bio točan, marljiv vozač koji je desetljećima vozio cijelom zemljom i poznavao i najmanje stazice cestovne mreže. Rekao je da je bio pomalo misteriozan, da nikada nije pričao o svom privatnom životu, na poslu nije imao prijatelja, nije znao čime se prije bavio, mislio je da je oduvijek bio vozač kamiona. Tako je pričao. Samac bez djece, koliko zna. Nikada nije pričao o svojim bližnjima.

Tome je tako, rekao je šef kao da završava razgovor, iz džepa jakne izvadio je upaljač i upalio onaj čik od cigare. Sranje, puf, puf, kad se ovo desi, puf.

S kim se tu najviše družio? pitao je SigurSur Oli nastojeći izbjeći smrdljivi dim cigare.

Možete razgovarati s Hilmarom i Gaujijem, oni su ga, valjda, najbolje znali. Hilmar je tu vani. On je iz Reydarfjordura i znao je noćiti kod Holberga u Nordurmyri kad se htio odmoriti u gradu. Vozači kamiona moraju se držati pravila o odmaranju i zato im treba smještaj u gradu.

Znate li možda je li kod njega spavao ovog vikenda?

Ne, radio je na istoku. Ali možda je kod njega bio prošlog vikenda.

Možete li zamisliti da bi tko Holbergu imao razloga nanijeti zlo? Nekakve svađe tu na poslu, ili...

Ne, ne, ništa, puf, takvo, puf, puf. Čovjeka je zafrkavao žar cigarete. Popričajte, puf, gospon, s Hilmarom. On vam možda pomogne.

Slijedeći šefove upute, SigurSur Oli našao je Hilmara. Stajao je kraj jednih vrata od skladišta i pratio istovar kamiona. Hilmar je bio prava ljudeskara, velik dva metra, jak, riđ, bradat, dlakavih ruku u kratkim rukavima. Bilo mu je oko pedeset godina. Otrcane traperice na njemu su držale starinske, plave naramenice. Pri istovaru služili su se malim viličarom. Drugi kamion pristajao je uz vrata do njih uz popratnu grmljavinu, u isto su vrijeme dva vozača trubila jedan drugome i psovala. Sigurdur Oli prišao je Hilmaru i lagano ga potapšao po ramenu, ali vozač ga nije registrirao. Lupnuo je jače i Hilmar se konačno okrenuo. Vidio je da mu SigurSur Oli nešto govori, ali ništa nije čuo i tupim je pogledom gledao dolje prema njemu. SigurSur Oli povisio je glas, ali bez uspjeha. Zaderao se Još i jače i činilo se da se Hilmaru oči malo bistre, ali to je bila varka. Hilmar je samo odmahnuo glavom i pokazao na uši.

Sigurduru Oliju konačno je prekipjelo, zabacio je glavu, dignuo se na prste i zaderao iz sve snage, a u tom trenutku sve je utihnulo pa su njegove riječi odjekivale među zidovima skladišta i vani na parkiralištu u svem svojem veličanstvu:

- JESI LI SPAVAO S HOLBERGOM!

10.

Skupljao je grabljama lišće u vrtu kad se Erlendur pojavio. Nije dizao pogled dulje vrijeme dok je Erlendur tamo stajao i gledao kako ovaj radi, polako, starački. Obrisao je kap s nosa. Nije mu, izgleda, smetalo što je lišće slijepjeno i što je nespretno s njim rukovati. Nije se žurio, nabadao je lišće na grablje i trudio se da od njega napravi hrpice. Još je živio u Kefiaviku. Tu je bio rođen i tu je odrastao.

Erlendur je zamolio Elinborg da o njemu prikupi podatke i ona je iščeprkala što je već bilo važnije o starcu u vrtu, posao u policiji, primjedbe na njegovo ponašanje i postupke, a tih je za dugog radnog vijeka bilo koliko hoćeš, Kolbrunina parnica i to da je dobio opomenu baš zbog tog slučaja. Nazvala je, prikupivši te informacije, baš kad je Erlendur ručao u Kefiaviku. Razmišljao je da odgodi posjetu do sutra, ali nije mu se ipak dalo voziti sto puta tamo i natrag po tom jezivom vremenu. Čovjek je bio obučen u zelenu zimsku jaknu, a na glavi je imao kapu za baseball. Bijele, koštunjave ruke držale su grablje. Bio je visok i u svoje vrijeme sigurno stasit i ponosan, a sad star i suh sa šmrkavim nosom. Erlendur ga je, staroga, gledao kako se šulja po vrtu iza kuće. Ovaj nije dizao pogled s lišća i nije se na njega obazirao. Tako je prošlo neko vrijeme i Erlendur je onda odlučio nešto poduzeti.

Zašto njezina sestra ne želi sa mnom razgovarati? rekao je, a stari se na to trgnuo.

Ha? Što je to sada? Čovjek je dignuo pogled s posla. Tko ste vi? pitao je.

Kako ste primili Kolbrun kad je došla podnijeti tužbu? pitao je Erlendur.

Starac je gledao tog nepoznatog čovjeka koji je došao u njegov vrt i zapešćem je obrisao nos. Odmjerio je Erlendura.

Poznajem li ja vas? rekao je. O čemu govorite? Tko ste vi?

Zovem se Erlendur. Istražujem ubojstvo čovjeka po imenu Holberg, u Reykjaviku. Bio je optužen za silovanje prije skoro četrdeset godina. Vi ste vodili istragu tog slučaja. Silovana se zvala Kolbrun. Sad je mrtva. Njezina sestra ne razgovara s policijom, a ja hoću znati zašto je to tako. Rekla mi je: Nakon toga što ste joj napravili. Hoću da mi kažete što smo joj to mi napravili.

Čovjek je bez riječi gledao u Erlendura. Gledao mu u oči i šutio.

Što smo to mi njoj napravili? ponovio je Erlendur.

Ne sjećam se.... što vi sebi dozvoljavate? Kakav je to bezobrazluk? Glas mu je podrhtavao. Da ste nestali iz mog vrta ili ću pozvati policiju. Ali gledajte, Runar, ja jesam policija. I nemam vremena slušati raznorazne gluposti.

Čovjek je razmislio.

Jesu li to nove metode? Napadati ljude podmetanjem i bezobraštinama?

Dobro da ste spomenuli metode i bezobraštine, rekao je Erlendur. U svoje vrijeme optuženi ste osam puta za nemar na poslu, k tome i za okrutnost. Ne znam kome ste se to ulizivali da zadržite posao, ali potkraj ste očito podbacili i karijeru završili sramotno. Dobili ste otkaz...

Zaveži gubicu, rekao je čiča osvrnuvši se oko sebe. Kako se usuđuješ...

... zbog okorjelog i grubog seksualnog zlostavljanja.

Bijele, koštunjave ruke još su čvršće držale grablje pa se koža razvukla ogoljujući zglobove. Lice je odrvenilo, usta se u mržnji zgrčila, oči se napola sklopile. Erlendur se na putu do tog čovjeka pitao, a pri tom su mu informacije koje je skupila Elinborg kao električni udari strujale glavom, je li moguće njega kriviti za nešto što je počinio u drugom životu, kad je bio drugi čovjek, u drugo vrijeme. Erlendur je u policiji bio godinama i sjećao se priča o njemu i svih nevolja koje je izazvao. Sjećao se Runara. Prije mnogo godina dva, tri puta-sreo je Runara, a ovaj je sad bio tako star i nemoćan da je Erlenduru trebalo vremena da ga prepozna u vrtu. O Runaru se u policiji i danas pričalo. Erlendur je negdje bio pročitao da je prošlost neka druga zemlja i bilo mu je jasno. Bilo mu je jasno da se vremena mijenjaju i s njima i ljudi. Ali prošlost nije bio spreman izbrisati.

Stajali su u vrtu, jedan nasuprot drugom.

Što je bilo s Kolbrun? rekao je Erlendur.

Gubi se!

Prvo mi pričajte o Kolbrun.

Bila je obična drolja! rekao je čovjek kroz zube. Eto ti i sad se nosi! Sve što je o meni rekla čista je laž. Nikakvo vražje silovanje. Cijelo je vrijeme lagala!

Erlenduru se ukazala slika Kolbrun koja sjedi pred tim čovjekom prije svih tih godina kad je prijavila silovanje. Zamišljao je kako skuplja hrabrost i napokon odlučuje otići na policiju ispričati svoju nevolju i sav užas koji je proživjela, a najradije bi sve zaboravila, kao da se to nikada nije ni desilo, kao da je to bila samo noćna mora i ona će se probuditi sretna, kao da ništa nije bilo. Bila je osramoćena. Napadnuta i oskvrnjena

Došla je tri dana nakon događaja i optužila nekog čovjeka za silovanje, rekao je stari Erlenduru. Nije bilo baš uvjerljivo.

I vi ste je se riješili, rekao je Erlendur.

To je slagala.

I ismijavali ste je i rekli joj da sve zaboravi. Ali nije zaboravila, zar ne?

Starac uputi Erlenduru pogled pun mržnje.

Otišla je u Reykjavik, nije li? rekao je Erlendur.

Holberga nisu nikad osudili.

I što mislite, kome to treba zahvaliti?

Erlendur je zamišljao kako se Kolbrun pravda pred Runarom u uredu. Pred njim! Pred takvim čovjekom! Opravdava se zbog toga što je sve proživjela. Nastoji ga uvjeriti da govori istinu kao da je on najviši sud tom slučaju.

Prikupila je sve snage da mu ispriča doživljene protekle noći i nastojala je pričati lijepo, po redu, ali bilo je prestrašno. Nije to mogla opisati Nije mogla pričati o nečemu stoje bilo nezamislivo, odvratno, izopačeno. Nekako je ipak uspjela završiti tu isprekidanu priču. Je li to bio podsmijeh? Nije joj bilo jasno zašto se policajac podsmjehivao.

Činilo joj se da je to podsmijeh, ali to je bilo nemoguće. Onda ju je počeo pitati o detaljima.

Recite mi kako je sve točno išlo.

Gledala ga je. Neodlučno je opet počela s pričom Ne, to sam već čuo. Recite mi što se točno desilo.

Na sebi ste imali gaćice. Kako vam je skinuo gaćice ? Kako vam ga je metnuo?

Misli li to on ozbiljno? Konačno je pitala ima li u policijskoj službi i koja žena. Ne... Ako hoćete tužiti tog čovjeka za silovanje morate ići u detalje, razumijete. Jeste li ga na neki način zavodili pa je zato mislio da ste spremni za igru?

Spremni za igru?

Rekla mu je vrlo tiho, jedva se čulo, da ona nije ništa skrivila.

Morate glasnije govoriti. Kako vam je skinuo gaćice? Bila je sigurna da je to podsmijeh. Ispitivao ju je na grub način, osporavao njezine odgovore, bio je drzak, neka su pitanja bila naprosto bezobrazna, pornografska, trudio se da izgleda da je ona potpomogla zlodjelu, da je htjela s tim čovjekom imati seksualan odnos, možda se predomislila, ali bilo je prekasno, razumijete, prekasno tako nešto prekinuti. Nema smisla ići u Kross i očijukati s muškarcima, a onda odustajati usred igre. Nema to smisla, rekao je.

Tiho je plakala kad je konačno iz torbice izvadila plastičnu vrećicu i pružila mu. Otvorio je vrećicu i iz nje izvadio njezine poderane gaćice...

Runar je odložio grablje u namjeri da prođe kraj Erlendura, ali Erlendur mu se prepriječio i prikliještio ga uz kućni zid. Gledali su se u oči.

Dala vam je dokaz, rekao je Erlendur. Jedini dokaz koji je imala. Bila je sigurna da je Holberg nešto za sobom ostavio.

Nije mi nikad ništa dala, siktao je Runar. Pusti me na miru.

Dala vam je gaćice.

To je slagala.

Već su vas onda trebali najuriti, rekao je Erlendur. Jadna, gadna gnjido.

S gađenjem na licu polako se odmaknuo od Runara koji se tamo klatio kraj zida, stara olupina.

Samo sam joj htio pokazati što će se desiti ako nastavi s tužbom, rekao je kreštavim glasom. Radio sam joj uslugu. Sud se takvim slučajevima samo smije.

Erlendur se okrenuo i hodajući razmišljao kako to da Bogu, ako postoji, može biti po volji da pusti ovakvome čovjeku kakav je Runar da doživi duboku starost, a uzme život četverogodišnjoj djevojčici. Nakanio je opet posjetiti Kolbruninu sestru, ali prije toga svratio je u knjižnicu u Kefiaviku. Šetao je među policama i pogled mu je letio po hrptovima knjiga dok nije našao Bibliju. Erlendur je dobro poznao Božju riječ. Otvorio je knjigu tamo gdje su Davidovi psalmi i našao psalam broj 64. Našao je stih s grobnog kamena. Od strašna dušmanina život mi čuvaj!

Dobro se sjećao. Natpis je bio nastavak prvog stiha tog psalma. Erlendur ga je nekoliko puta pročitao, zamišljeno prstima pogladio stranice s psalmom i tamo kraj polica u pola glasa ponovio rečenicu.

Prvi stih psalma bio je zazivanje boga i Erlenduru se činilo kao da čuje tihi zov te žene kroz dugi niz godina.

Poslušaj, Bože, moje žalbe glas.

11.

Erlendur je zaustavio auto kraj bijele kućice s valovitim limom i ugasio motor. Sjedio je u autu dok nije popužio cigaretu. Nastojao je prestati pušiti i, kad mu je dobro išlo, popužio bi samo pet na dan. Ovo je bila cigareta broj osam, a još nisu bila ni tri sata.

Izašao je iz auta, popeo se uz stepenice i pozvonio. Čekao je neko vrijeme, ali nitko se nije javljao. Opet je pozvonio i opet ništa. Provirio je kroz prozor i ugledao zeleni kaput i kišobran i gumene čizme. Treći put je pozvonio i tamo se, pred vratima, nastojao zaštititi od kiše. Najednom su se vrata otvorila a njega je presjekao Elinin pogled.

Pustite me na miru, čujete li? Oдите! Proč s vama. Htjela je zalupiti vratima, ali Erlendur je podmetnuo nogu.

Nismo svi mi kao Runar, rekao je. Znam da se s vašom sestrom nije postupilo kako treba. Razgovarao sam s Runarom. To što je on učinio ne da se opravdati, ali sad se to ne može promijeniti. On je danas olupina od čovjeka i nikada mu neće postati jasno da nije ispravno postupio.

Hoćete li me pustiti na miru?

Moram s vama razgovarati. Ako ne bude išlo ovako, morat ću vas pozvati na saslušanje. Htio bih to izbjeći. Iz džepa na jakni izvadio je fotografiju s groblja i gurnuo je kroz procijep na vratima. Našao sam ovu fotografiju kod Holberga, rekao je.

Elin mu nije odgovorila. Prošlo je dulje vrijeme. Erlendur je držao sliku u vratnicama, ali nije mogao vidjeti Elin koja je još gurala vrata. Pomalo je pritisak na nogu popustio i Elin je uzela sliku. Vrata su se otvorila. Žena je sa slikom u ruci krenula u stan. Erlendur je ušao unutra i pažljivo zatvorio vrata.

Elin je nestala u malu dnevnu sobu, a Erlendur se na trenutak kolebao da li da skine mokre cipele ili ne. Dobro je obrisao noge na otiraču i krenuo za Elin do sobe prolazeći kraj male, uredne kuhinje i radne sobe. Na zidovima dnevne sobe visjele su slike, vez u zlatnom okviru i u jednom su kutu bile male električne orgulje.

Prepoznajete li ovu sliku? pitao je Erlendur pažljivo.

Nisam je nikada prije vidjela, rekla je.

Je li vaša sestra bila u kakvoj vezi s Holbergom nakon onog... događaja?

Nikada, koliko ja znam. Nikada. Možete zamisliti.

Nisu li radili analizu krvi da doznaju je li on otac?

Zbog čega?

To bi poduprlo izjavu vaše sestre. Da se radilo o silovanju. Dignula je pogled sa slike, gledala ga neko vrijeme i onda rekla:

Svi ste vi isti, policajci. Ne da vam se raditi vaš posao.

Molim?

Jeste li se upoznali sa slučajem?

Da, ugrubo. Barem mislim da jesam.

Holberg nije poricao da su imali seksualni odnos. Prepametan je on bio. Poricao je da je to bilo silovanje. Rekao je da se njemu moja sestra dobrovoljno podala. Rekao je da ga je zavedila i pozvala ga k sebi. To je bila njegova jaka obrana. Da je Kolbrun s njim imala odnos svojevrijedno. Pravio se da je nevin. Pravio se da je nevin, životinja jedna.

Ali...

Jedino što je moja sestra imala bile su poderane gaćice, nastavila je Elin. Na njoj se skoro ništa nije vidjelo. Nije bila jaka, nije se imala snage braniti i rekla mi je da se sva skamenila kad ju je ono počeo pipati u kuhinji. Prisilio ju je da s njim ode u spavaću sobu i tamo silovao. Dvapat. Prikliješćio ju je ispod sebe i drpao i pipao dok nije bio spreman za još jednom. Tri dana joj je trebalo da skupi snagu za odlazak na policiju i nije pomoglo kad je poslije otišla na liječnički pregled. Nije joj nikako bilo jasno zašto ju je napao. Samu Je sebe optuživala da ga je ona na to potaknula. Mislila Je da ga je možda na neki način ohrabrila na to na onoj zabavi na kojoj su bili nakon zatvaranja plesnjaka. Da je nešto rekla ili napravila što ga je uzбудilo. Sebi je predbacivala. To je, valjda, česta reakcija.

Elin je neko vrijeme šutjela.

Kad se konačno ohrabrila, dočekao ju je Runar. Bila bih ja išla s njom, ali ona se toga toliko sramila da dugo nikome to nije ispričala. Holberg joj je prijetio. Rekao joj je da će opet doći i mučiti je ako bude što poduzimala. Kad se obratila policiji, mislila je da je da će dobiti zaštitu. Da je sigurna. Da će je čuvati. Tek kad ju je Runar

poslao kući, nakon što se s njom poigravao i uzeo gaćice i rekao joj da cijelu stvar zaboravi, ona se povjerila meni.

Gaćice nikad nisu pronađene, rekao je Erlendur. Runar je poricao

Kolbrun je rekla da ih je dala njemu, a moja sestra nikad nije lagala. Ne znam što je tom čovjeku bilo. Koji put ga vidim tu u gradu, u mesnici ili ribarnici. Jednom sam se izderala na njega. Nisam se mogla suzdržati. Činilo mi se da u tome uživa. Nacerio se. Kolbrun je jednom spomenula taj njegov podsmijeh. Rekao je da u rukama nikada nije imao nikakvih gaća i da je Kolbrunina izjava bila tako nejasna da je imao dojam da je bila pijana. Zato ju je poslao kući.

Na kraju je dobio opomenu, rekao je Erlendur, ali to nije imalo nikakvog utjecaja. Runar je stalno dobivao opomene. U policiji bio je poznati krvnik, ali od nekoga je dobivao protekciju dok je mogao, a na kraju je dobio otkaz. Nije bilo osnove za pokretanje postupka, kako je bilo rečeno. Točno je bilo što je Runar rekao, da Kolbrun to mora zaboraviti. Naravno, predugo je oklijevala, predugo, i da je bila bistrija ne bi cijeli stan temeljito očistila, oprala posteljinu i maknula sve dokaze. Spremila je gaćice. Ipak je taj dokaz nastojala sačuvati. Kao da je mislila da je to dovoljno. Kao da je bilo dovoljno samo reći istinu. Htjela je taj događaj izribati iz svog života.

Nije s tim htjela živjeti. I, već sam rekla, nije se na njoj puno vidjelo. Imala je raspuknutu usnicu jer joj je držao ruku na ustima i jedno joj je oko bilo malo krvavo.

Je li se oporavila?

Nikada. Moja je sestra bila jako osjetljiva žena. Dobra duša i laki plijen onima koji su joj htjeli nanijeti zlo. Kao Holberg. Kao Runar. I jedan i drugi su to osjetili. Napali su je svaki na svoj način. Rastrgali su žrtvu.

Gledala je u pod.

Zvijeri, rekla je.

Erlendur je pričekao trenutak, prije nego što je nastavio.

Kako je reagirala kad je saznala da je trudna? pitao je.

Ponijela se vrlo razumno, po mome. Odmah je odlučila veseliti se djetetu, unatoč okolnostima, i AuSur je voljela svim srcem. Među njima je bila velika ljubav i moja se sestra jako dobro brinula za svoju kćer. Sve bi za nju napravila. Za tu jadnu dragu curicu.

Znači, Holberg je znao da je dijete njegovo?

Naravno da je znao, ali nije priznavao. Sasvim je to poricao.

Za moju je sestru tvrdio da je raspuštenica.

Nisu bili ni u kakvom kontaktu, radi kćeri ili....?

Kontaktu? Nikada. Kako vam to pada na pamet? To bi bilo nezamislivo.

Onda je nemoguće da mu je Kolbrun poslala sliku.

Ne. To sebi ne mogu zamisliti. Ne dolazi u obzir.

Mora da je on sam to slikao. Ili je slikao netko upućen u stvar i poslao mu. Možda je u novinama vidio oglas o smrti. Jesu li objavljeni nekrolozi o AuSur? Oglas o njezinoj smrti objavljen je u novinama i ja sam bila stavila kratki napis o njoj u Jutarnji list.

Je li Audur pokopana tu u Kefiaviku?

Ne. Mi, sestre, smo iz Sandgerdija i tamo blizu je malo groblje. Kolbrun je htjela da tamo bude pokopana. To je bilo u sred zime. Jedva da su mogli iskopati grob.

U smrtnici piše da je umrla od tumora na mozgu.

Mojoj su sestri tako rekli. Umrla je samo tako. Umrla nam je, zlato naše, i ništa nismo mogle. U četvrto) godini.

Elinin pogled prešao je sa slike na Erlendura.

Samo tako.

U kući je bio mrak i riječi su šaptale kroz tamu, upitne i tužne. Elin je polako ustala i na putu do kuhinje upalila slabo svjetlo na stojećoj lampi. Erlendur je čuo kako pušta vodu, natače u posudu, istače, otvara limenku, zamirisala je kava. Dignuo se i pogledao slike na zidovima. Bilo je crteža i slika. Dječji crtež rađen pastelama u tankom crnom okviru. Konačno je pronašao što je bio i tražio. Dvije fotografije u razmaku od otprilike dvije godine. Slike AuSur.

Starija slika slikana je kod fotografa. Bila je crno-bijela. Djevojčici nije bilo više od godine dana i sjedila je na velikom jastuku, prekrasna u haljinici, s vrpcom u kosi i zvečicom u ruci. Na pola okrenuta prema fotografu smiješila se tako da su joj se vidjela četiri zubića. Na drugoj slici bile su joj možda tri godine. Erlendur je pretpostavljao da je to slikala njezina majka. Slika je bila u boji. Djevojčica je stajala kraj niskog grmlja

na nju je sijalo sunce. Bila je obučena u debeli, crveni pulover i suknjicu, bijele sokne i crne cipele s lijepim kopčama. Gledala je u aparat s ozbiljnim izrazom lica. Možda se odbijala nasmiješiti.

Kolbrun se nikada nije oporavila, rekla je Elin koja se vratila u sobu. Erlendur se uspravio.

Vjerojatno nema gorega od toga, rekao je i uzeo šalicu s kavom. Elin je sa svojom šalicom sjela opet na kauč, a Erlendur je sjeo nasuprot nje pijuckajući kavu.

Ako hoćete pušiti, samo izvolite. Nastojim prestati, rekao je Erlendur trudeći se da to ne zvuči kao opravdavanje, a misleći na bol koju je osjećao u prsima. Iščeprkao je mokru kutiju iz džepa i zapalio. Devetu cigaretu tog dana. Ona je prema njemu gurnula pepeljaru.

Istina, od toga goreg nema. Borba sa smrću bila je milostivo kratka. Počela ju je boljeti glava. Kao da je bila obična glavobolja, i doktor koji ju je pregledao nikad nije spominjao ništa drugo nego dječju migrenu. Dao joj je nekakve tablete, ali nisu pomagale. To nije bio dobar doktor. Kolbrun je rekla da je smrdio po alkoholu i to ju je brinulo. I onda se sve brzo odvijalo. Curici je bilo sve gore i gore. Govorili su o tumoru na koži koji je njezin doktor trebao uočiti. Pjege. U bolnici su to zvali cafe au lait pjege. Najviše ih je bilo ispod ruku. Na kraju su je poslali u bolnicu u Kefiaviku i tamo su ustanovili da se radi o nekakvom živčanom tumoru. Uspostavilo se da je to tumor na mozgu. Sve je to trajalo nekih šest mjeseci.

Elin je zašutjela.

Kako sam već rekla, Kolbrun se nakon toga nikada nije vratila na staro, uzdahnula je. Ne vjerujem da bi se itko mogao izvući nakon takvih strahota.

Je li Aučur bila na obdukciji? pitao je Erlendur i pred očima mu se ukazalo malo tijelo na hladnom, metalnom stolu s rezom na grudima u obliku slova Y".

Kolbrun za to nije htjela ni čuti, rekla je Elin, ali nije imala pravo odluke. Poludjela je kad je saznala da su je otvorili. Od žalosti je bila na rubu pameti, kako i ne bi, nakon djetetove smrti, i nije se dala urazumiti. Nije mogla sebi zamisliti da bi njezina curica išla pod nož. Bila je mrtva i to se nije dalo promijeniti. Obdukcija je potvrdila dijagnozu. Našli su na mozgu zloćudan tumor.

I vaša sestra....?

Kolbrun je počinila samoubojstvo tri godine nakon toga. Pala je u duboku depresiju i bila je pod liječničkim nadzorom. Provela je oko

dvije godine na odjelu za duševne bolesti, a onda se vratila tu u Keflavik. Nastojala sam se brinuti za nju koliko sam mogla, ali izgledalo je kao da se ugasila. Nije imala nikakve volje za životom. Aučur joj je, unatoč tim strašnim okolnostima, donosila sreću u život. A sad nje nije bilo.

Elin je pogledala Erlendura.

Vjerojatno vas zanima kako je to izvela. Erlendur nije odgovorio.

Legla je u kadu i prerezala si žile na objema rukama. Kupila je prvi put u životu žilete radi toga.

Elin je šutjela a polumrak u sobi ovio se oko njih.

Znate li što mi pada na pamet kad pomislim na to samoubojstvo? Ne krv u kupaonici. Niti moja sestra kako leži u crvenoj vodi. Ni rezovi. Nego Kolbrun kako u dućanu kupuje žilete. Kako vadi novac da kupi žilete. Broji krune.

Elin zašuti.

Nije vam čudno kako ljudski mozak radi? pitala je kao da govori sama sebi.

Erlendur nije znao što da odgovori.

Ja sam je prva našla, nastavila je Elin. Ona je to tako uredila. Nazvala me i pozvala da te večeri dođem do nje. Kratko smo pričale. Uvijek sam bila na oprezu radi depresije, ali kao da joj je potkraj bilo bolje. Kao da se magla dizala. Kao da je ponovo bila spremna suočiti se sa životom. Nisam te večeri po njenom glasu uopće mogla pretpostaviti da se misli ubiti. Baš naprotiv. Pričale smo o budućnosti. Planirale smo skupa nekamo otputovati. Kad sam je ugledala, imala je tako smiren izraz lica kakav nisam dugo vidjela. Smiren i zadovoljan. Znam, ipak, da nije bila ni blizu zadovoljna i da u duši nije imala nikakvog mira.

Moram vas ovo pitati pa da budem gotov, rekao je Erlendur. Moram čuti vaš odgovor.

O čemu se radi?

Znate li što o Holbergovom ubojstvu?

Ne, ništa.

-I s tim nemate nikakve veze, direktno ili indirektno?

Ne. Neko su vrijeme šutjeli.

Natpis koji je bila izabrala za svoju kćer spominje neprijatelja, rekao je Erlendur.

Od strašna dušmanina život mi čuvaj. Samo je sebi odabrala taj natpis iako nije na njezinom kamenu, rekla je Elin i prišla lijepom, staklenom ormaru, izvukla ladicu i izvadila malu crnu kutiju. Otvorila ju je ključem, pridigla nekoliko omotnica i izvadila neki papirić.

Našla sam to na kuhinjskom stolu one večeri kad je počinila samoubojstvo, ali nisam sigurna da je htjela da to uklešem na njezin nadgrobni kamen. Sumnjam da je to htjela. Mislim da mi nije bilo sasvim jasno koliko se muči dok nisam to vidjela. Dodala je Erlenduru papirić i on je pročitao prve riječi psalma koji je već prije bio našao u Bibliji:

Poslušaj, Bože.

12.

Kad se Erlendur te večeri vratio kući, njegova je kći sjedila naslonjena na vrata njegovog stana i izgledalo je kao da spava. Oslovio ju je i pokušao probuditi. Nije reagirala pa ju je obuhvatio ispod ruku, dignuo je i unio u stan. Nije znao spava li ili je drogirana. Polegnuo ju je na kauč u dnevnoj sobi. Mirno je disala. Puis je izgledao normalan. Neko ju je vrijeme gledao i razmišljao što da poduzme. Najradije bi je okupao. Smrdjela je, ruke su joj bile zamazane i kosa slijepljenja od prljavštine.

Kud si se skitala? stenjao je Erlendur.

Sjeo je kraj nje na stolicu, još uvijek u šeširu i kaputu i mislio na svoju kćer dok ga nije svladao duboki san.

Nije mu se dalo probuditi kad ga je u jutro Eva Lind prodrimala. Nastojao se čvrsto držati krhotina sna koje su u njemu izazvale istu onakvu jezu kao i san prošle noći. Znao je da je to isti san, ali nije ga se kao ni tada uspio sjetiti, nije se mogao s njim suočiti. Jedino što je u njemu ostalo bili su užas i strava koji su ga pratili u javu.

Nije bilo ni osam sati, a vani je bio crni mrak. Erlendur je imao dojam da kiša i vjetar uopće ne popuštaju. Na svoje čudo osjetio je da iz kuhinje dopire miris kave i pare, kao da se netko kupao. Zapazio je da je Eva Lind bila obučena u njegovu košulju i stare traperice koje je remenom čvrsto stegnula oko svog uskog struka. Bila je bosonoga i čista.

U finom si stanju bila prošle večeri, rekao je i odmah se pokajao. Pomislio je zatim da je već odavno trebao prestati s njom biti fin.

Donijela sam odluku, rekla je Eva Lind i otišla u kuhinju. Napraviti ću od tebe djeda. Djed Erlendur. To si ti.

I jučer si sebi zadnji put dala oduška, zar ne?

Smijem li tu stanovati neko vrijeme, dok ne nađem nešto drugo?

Slobodno daj.

Sjeo je k njoj za stol i pijuckao kavu koju mu je bila natočila u šalicu.

I kako si došla do te odluke? -Tako.

-Tako?

Smijem li biti kod tebe?

Koliko god hoćeš. Znaš i sama.

Hoćeš li onda prestati s tim ispitivanjem? Prestani s tim saslušavanjem. Ti kao da si stalno na poslu.

Ja jesam stalno na poslu.

Jesi li našao onu malu iz Gardabaera?

Ne. To nije hitan slučaj. Jučer sam razgovarao s njezinim mužem. Ništa ne zna. Cura je ostavila poruku i rekla da je neki on grozan i pitala onda što sam ja napravila?

Netko ju je valjda zajebavao na slavlju.

Zajebavao? rekao je Erlendur. Fina riječ.

Što se mladoj treba desiti da pobjegne s vjenčanja?

Ne znam, rekao je Erlendur nezainteresirano. Pada mi na pamet da je vidjela svog dečka da pipa pratilje. Drago mi je da ćeš zadržati to dijete. Možda ti pomogne da se izvučeš iz te jezive kolotečine. Već je i vrijeme.

Šutio je. Čudo da si tako svjež, prema onome kakva si bila jučer, rekao je zatim.

Nastojao se što pažljivije izraziti znajući da po svim pravilima Eva Lind ne bi sad trebala sjati kao ljetni dan, biti svjež oprana, kuhati kavu i ponašati se kao da nikada nije ništa drugo radila nego se brinula za oca. Gledala ga je i premišljala se pa je čekao govoranciju, čekao je da skoči na noge i očita mu bukvicu. Ali nije.

Uzela sam sa sobom par tableta, rekla je sasvim mirno. To se neće desiti samo od sebe. I ne odjednom. To će dugo potrajati i bit će onako kako ja hoću.

A dijete?

Ovo što uzimam neće mu škoditi. Ne mislim oštetiti dijete. Mislim se brinuti o tome.

Što ti znaš kako ti sranjski lijekovi utječu na embrio?

Znam.

Nek' bude po tvome. Budi na nečemu, skidaj se polako ili kako se to već kaže, budi tu u stanu, brini se dobro za sebe. Ja mogu...

Ne, rekla je Eva Lind. Ti nemoj ništa raditi. Nastavi dalje sa svojim životom i nemoj o meni špijunirati. Nemoj se miješati u to što ja radim. Ako me nema doma kad se ti vratiš, ni to s tobom nema veze. Onda me nema i gotovo.

Znači, to se mene ništa ne tiče.

To se tebe nikad nije ni ticalo, rekla je Eva Lind i srknula kavu.

Uto je zazvonio telefon i Erlendur je ustao i odgovorio. Bio je to SigurSur Oli koji je zvao od kuće.

Nisam te jučer mogao dobiti, rekao je. Erlendur se sjetio da je isključio telefon kad je razgovarao s Elin u Kefiaviku i zaboravio ga ponovo uključiti.

Ima kakvih novosti? pitao je Erlendur.

Jučer sam razgovarao s čovjekom po imenu Hilmar. I on je vozač kamiona i znao je noćiti kod Holberga u Nordurmyri. Bio je na odmoru ili kako to već zovu. Rekao mi je da je Holberg bio dobar kolega, nije se na njega mogao potužiti i daje, koliko zna, na poslu sa svima bio dobar, uslužan i društven, blablabla. Nije mogao zamisliti da bi ovaj imao kakvih neprijatelja, ali dodao je da ga baš i nije dobro poznao. Kad sam odslušaš cijeli taj hvalospjev, Hilmar je rekao da se Holberg nije ponašao sasvim normalno kad je zadnji put bio kod njega, a to je bilo prije kojih deset dana. Čak da se ponašao čudno.

Kako čudno?

Po Hilmarovom, nije se rado javljao na telefon. Rekao je da mu nekakav idiot ne da mira, kako se on izrazio, da ga stalno naziva. Hilmar je kod njega prenoćio sa subote na nedjelju i Holberg ga je jednom zamolio da se javi na telefon. Hilmar je poslušao, a kad je ovaj na drugoj strani shvatio da to nije Holberg, poklopio je slušalicu.

Možemo li vidjeti tko je sve u zadnje vrijeme zvao Holberga?

Već sam zatražio da to provjere. I još nešto. Od telefonske kompanije dobio sam popis brojeva koje je Holberg zvao i nešto interesantno izišlo je na svjetlo dana.

Što?

Sjećaš se njegovog računala?

Da.

Njega nismo nikad istražili.

Ne. To rade forenzičari.

Jesi li primijetio je li bio spojen s telefonom?

Ne.

Najveći broj Holbergovih pozivao bio je preko Interneta.

Cijele je dane provodio na Internetu.

Što to znači? pitao je Erlendur koji o računalima nije znao skoro ništa.

To ćemo možda saznati kad upalimo njegovo računalo, odgovorio je SigurSur Oli.

Do Holbergove kuće u Nordurmyri stigli su istovremeno. Žute policijske vrpce više nije bilo, a ni drugih znakova kriminala.

Na katovima nije bilo svjetla. Izgleda da susjeda nije bilo kod kuće. Erlendur je imao ključeve od stana. Otišli su ravno do računala i upalili ga. Počelo je šumiti.

To je, bome, jako računalo, rekao je Sigurdur Oli i na trenutak razmislio da li da Erlenduru objasni koliko je velik i koji je tip, ali je odustao.

Okej, rekao je, valjda je najpametnije pogledati ima li Netscape, a to je jedina veza s netom kad se uspostavi telefonska veza s domaćim serverom, onda u Start pa tu sad vidi u Programs, tu su Internet i Netscape. Pogledat ćemo Ima li kakve fajlove tu u Bookmark, masa ih je, cijela masa. Preko Bookmark se može kraćim putem do adresa koje najčešće posjećuješ. Vidiš da je lista duga. Čini mi se da je sve to pornografija, njemačka, nizozemska, švedska, američka. Može biti da je što od toga daunloudao na hard disk. Sad idemo tu prema dolje, opet u Start i Programs i tu gore u Windows Explorer i otvorimo ga. Tu je sve na hardu. Što?

Što je?

Hard disk je dupkom pun. -I to znači?

Treba zbilja puno materijala da se disk napuni. Na njemu su, valjda, cijeli filmovi. Tu je nešto što on zove žfilmovi. Da pogledamo što je to?

Može.

SigurSur Oli otvorio je dokument i pojavio se mali okvir s filmom. Jedan su trenutak gledali film. Bila je to kratka scena iz pornografskog filma.

Je li to što su nad njom držali bila koza? pitao je Erlendur u nevjerici.

Zfilm fajlova ima 312, rekao je Sigurdur Oli. Na njima bi mogle biti ovakve scene i u punom trajanju.

Zfilmovi? rekao je Erlendur.

Ne znam, rekao je Sigurdur Oli. Možda životinje. Tu su gfilmovi. Da pogledamo, na primjer, gfilmove 88? Dabl klik na fajl, povećaj sliku...

Dabl šta... rekao je Erlendur, ali je zastao usred rečenice kad se četvoro muškaraca u snošaju raširilo preko monitora od 17 inča. Gfilmovi su izgleda gay - filmovi, rekao je Sigurdur Oli kad je scena bila gotova. Pederska pornografija.

Sasvim je bio lud za tim, taj čovjek, rekao je Erlendur. Koliko sve skupa ima tih filmova?

Fajlova ima skoro dvije tisuće, ali može biti da ih ima i više. Erlendurov se mobilni javljao iz džepa kaputa. Bila Je to Elinborg. Raspitala se kako da nadu ona dva Čovjeka koji su s Holbergom bili na zabavi u Kefiaviku one noći kad je Kolbrun napadnuta. Elinborg je Erlenduru rekla da je Jedan od njih, Gretar, već davno nestao.

Nestao? rekao je Erlendur.

Da. Jedno od tih naših nestanaka.

A onaj drugi? rekao je Erlendur.

Drugi je u zatvoru. Cijelo vrijeme radi probleme. Kažnjen je na četiri godine, još ima odraditi jednu.

Zbog čega je osuđen?

Svega i svačega.

13.

Forenzički su odjel podsjetili na računalo. Trebat će više vremena da se istraže svi podaci spremjeni u njega. Erlendur je zatražio da pregledaju baš sve dokumente, da ih sve popisu i sortiraju i da se o njihovom sadržaju napiše pomno izvješće. Nakon razgovora s forenzičarima, uputili su se na istok, prema zatvoru Litla- Hraun. Do tamo im je trebalo malo više od sata. Vidljivost nije bila dobra i bila je poledica, a auto je imao ljetne gume pa su vozili polako. Zatoplilo je opet kad su se spustili s brdskog klanca. Prešli su preko rijeke Olfusa i ubrzo zatim ugledali dvije zatvorske zgrade kako se u sivilu izdižu iz kamenjara. Starija je bila betonska bijelo obojana trokatnica sa starinskim zabatom. Godinama je imala crveni krov od valovitog lima i iz daljine je izgledala kao divovska islandska seoska kuća. Sad su krov obojili sivom bojom, u stilu s novom građevinom koja je izrasla pokraj nje. Ta je zgrada bila pokrivena čeličnim limom sivoplave boje s tornjem, moderna i sirova, slična bankovnim zgradama u Reykjaviku.

Kako li se vremena mijenjaju, pomislio je Erlendur.

Elinborg je zatvorskim vlastima javila da dolaze i s kim žele razgovarati. Dočekao ih je predstojnik zatvora koji ih je odveo u svoj ured i tamo s njima sjeo. Rekao je da ih želi informirati o zatvoreniku prije nego što s njim budu razgovarali. Došli su u najgore moguće vrijeme. Zatvorenik je u samici u koju je stavljen jer je još s dvojicom napao novopridoš-log pedofila; zamalo su ga ubili. Radije ne bi ulazio u detalje, ali za ove podatke hoće da policija zna, tako da ne bude nikakve dvojbe da ova njihova posjeta prekida izolaciju i da je zatvorenik u najboljem slučaju labilan. Nakon sastanka otpratili su ih do dvorane koja je služila za posjete. Tamo su sjeli i čekali zatvorenika, i

Zvao se ElliSi i bio je okorjeli kriminalac od 56 godina. Erlendur ga je znao, sam ga je jednom vodio u Litla-Hraun. U svom mizernom životu bavio se raznim stvarima, plovio je na ribarskim i trgovačkim brodovima na kojima je krijumčario alkohol i drogu i na kraju je zbog toga i osuđen. ElliSi je pokušao prevariti i zavod za osiguranje kad je odlučio potopiti brod od 20 tona kraj Reykjanesa tako da ga je zapalio. Trojica njih je "preživjelo". Iz nemara, četvrti iz te grupe

utopio se jer je bio zatvoren u strojarnici; otkriveni su bili nakon istrage kada se ustanovilo da je vatra počela gorjeti na tri mjesta odjednom. ElliSi je završio u Litla-Hraunu, osuđen na četiri godine zatvora radi prevare, ubojstva iz nemara i još nekih manjih prekršaja kojih se do tog vremena nabralo kod državnog tužioca. Sad je bio odradio dvije i pol godine.

ElliSi je bio poznat po svojim grubim napadima koji su znali izazvati čak sakaćenje ili invaliditet. Erlendur se najbolje sjećao jednog slučaja i to je ispričao Sigurduru Oliju dok su se vozili preko visoravni. ElliSi se išao obračunati s nekim momkom u kući u Snorrabraut i, prije nego što je policija stigla, uspio je ovoga tako izmaltretirati da mu je četiri dana u bolnici život visio o koncu. Jadnika je zavezao za stolac i po licu mu šarao razbijenom bocom. Prije nego što su ga uspjeli obuzdati, jednog je policajca nokautirao, a drugome slomio ruku. Za taj i još za nekolicinu prekršaja tad su ga osudili na dvije godine zatvora. Smijao se kad su pročitali presudu.

Vrata su se otvorila i dva su zatvorska čuvara u dvoranu uvela ElliSija. Bio je mišićav unatoč godinama, sasvim ćelav, tamne kože. Uši su mu bile male, a resice srasle uz glavu. Ipak mu je uspjelo probušiti rupicu za malu crnu svastiku koja mu je visjela s jednog uha. Imao je zubalo koje je zviždalo dok je govorio. Na sebi je imao izlizane traperice i crnu majicu bez rukava tako da su se vidjeli jaki mišići i tetovaže duž cijelih ruku. Visok je bio skoro dva metra. Vidjeli su da je u lisičinama. Jedno mu je oko bilo crveno, po licu je imao ogrebotine a gornja mu je usnica bila natečena.

Sadistički kreten, rekao je Erlendur tiho samome sebi.

Čuvari su stali do vrata, a Ellidi je prišao stolu i sjeo nasuprot Erlendura i SigurSura Olija. Mjerio ih je sivim, bezbojnim očima, totalno nezainteresiran.

Poznajete li čovjeka po imenu Holberg? pitao je Erlendur. Ellidi nije reagirao. Pravio se da nije čuo pitanje. Tupim je pogledom gledao sad Erlendura, sad Sigurdura Olija. Čuvari kraj vrata potihom su razgovarali. Negdje iz zgrade začula se dernjava. Lupanje vratima. Erlendur je ponovio pitanje. Riječi su mu odjekivale praznom dvoranom.

Holberg! Sjećáš ga se?

Zatvorenik nije reagirao nego je samo gledao oko sebe kao da oni i nisu tamo. Tako je neko vrijeme prošlo u tišini. Erlendur i Sigurdur Oli pogledali su se, a Erlendur je ponovio pitanje. Je li poznavao Holberga, u kakvim su bili odnosima, Holberg je mrtav. Nađen je ubijen.

Na zadnje se riječi kod Ellidija očito probudio interes. Ručetine je stavio na stol, lisičine su zazveckale. Nije mogao sakriti čuđenje. Zabezegnuto je gledao u Erlendura.

Holberg je ubijen ovog vikenda u svojem domu, rekao je Erlendur. Mi ispitujemo ljude koji su ga svojevremeno poznavali, a uspostavilo se da ga znate i vi.

Ellidi je počeo buljiti u Sigurdura Olija, a ovaj je za uzvrat buljio u njega. Nije odgovorio Erlenduru.

To je rutinsko....

Ne mislim s vama razgovarati u lisičinama, rekao je ElliSi iznenada, ne skidajući pogled sa SigurSura Olija.

Glas mu je bio promukao, grub i izazovan. Erlendur je malo razmislio, dignuo se i otišao do čuvara. Objasnio im je o čemu se radi i pitao ih mogu li maknuti lisičine. Oklijevali su, ali su prišli zatvoreniku, skinuli mu lisičine i opet zauzeli svoj položaj kraj vrata.

Što nam možete reći o Holbergu? pitao je Erlendur.

Prvo oni idu van, rekao je ElliSi i kimnuo prema čuvarima.

Ne dolazi u obzir, rekao je Erlendur.

Jesi ti meni peder? pitao je Ellidi SigurSura Olija.

Zaveži gubicu, rekao je Erlendur. SigurSura Oli nije mu odgovorio. Gledali su se u oči.

Dolazi u obzir, rekao je Ellidi. Nemoj mi reći da tako što ne dolazi u obzir.

Oni van ne idu, rekao je Erlendur.

Jesi ti peder? ponovio je Ellidi zureći još u Sigurdura Olija koji je bio mrtav-hladan.

Dugo su šutjeli. Konačno se Erlendur dignuo, prišao čuvarima i ponovio to što je ElliSi bio rekao i pitao je li ih moguće ostaviti s njim nasamo. Čuvari su rekli da o tome nema ni govora jer da oni imaju svoja naređenja. Nakon kratkog natezanja, Erlenduru su dozvolili da razgovara s predstojnikom zatvora preko radiotelefona. Rekao je da baš i nema veze s koje strane vrata čuvari stoje, da su oni došli

ovamo čak iz Reykjavika, zatvorenik je pokazao volju za suradnjom pod nekim uvjetima. Predstojnik zatvora obratio se svojim ljudima i rekao im da je on osobno odgovoran za ta dva policajca. Čuvari su izašli, a Erlendur se vratio stolu i sjeo.

Možeš li sad s nama razgovarati? pitao je.

Nisam znao da je Holberg ubijen, rekao je ElliSi. Ovi su me fašisti strpali u samicu zbog nekakvog sranja s kojim ja nemam veze. Kako je ubijen? ElliSi je i dalje buljio u Sigurdura Olija.

Ne tiče te se, rekao je Erlendur.

Moj je tata rekao da sam ja najznatiželjniji stvor na zemlji. Uvijek je to govorio. Ne tiče te se. Ne tiče te se! Mrtav je.

Budala. Jesu li ga ubili nožem? Jesu li Holberga nožem?

To se tebe ne tiče.

Ne tiče me se! ponovio je ElliSi. Onda vi meni odite lijepo u guzicu.

Erlendur se premišljao. Nitko osim istražne policije nije znao detalje o ubojstvu. Dosadilo mu je stalno popuštati ovom čovjeku.

Udaren je u glavu. Pukla mu je lubanja. Ostao je na mjestu mrtav.

Čekićem?

Pepeljarom.

ElliSi je sa SigurSura Olija pogled polako skrenuo na Erlendura.

Kakav to kreten udara pepeljarom? rekao je. Erlendur je primijetio da su se na čelu SigurSura Olija pojavile kapljice znoja.

I nas to zanima, rekao je Erlendur. Jesi li ti bio u kontaktu s Holbergom?

Je li se mučio?

Ne.

Budala.

Sjećaš se Gretara? pitao je Erlendur. On je s tobom i Holbergom bio u Kefiaviku.

Gretara?

Sjećaš li ga se?

Zašto pitaš za njega? rekao je ElliSi. Što je s njim?

Koliko ja znam, Gretar je nestao prije više godina, rekao je Erlendur. Znaš li ti što o tome?

Što da ja o tome znam? rekao je ElliSi. Zašto misliš da ja nešto tome znam?

Što ste vas trojica, ti, Gretar i Holberg radili u Kefiaviku... Gretar je bio pravi kreten, rekao je ElliSi prekidajući Erlendura.

Što ste radili u Kefiaviku kad je...

Silovao onu pičku? ElliSi završi rečenicu.

Molim? Što si rekao? pitao je Erlendur.

Jeste li tu zbog toga? Zbog one pičke u Kefiaviku?

Sjećaš se toga?

Kakve ona s ovim ima veze?

Nisam nikada rekao...

Holberg je uživao govoriti o tome. Pravio se važan. Dobro mu je to uspjelo.

Što...

Dvaput ju je silovao, jeste li to znali? Rekao je to hladnokrvno i gledao sad jednog, sad drugog svojim bezbojnim očima.

Govoriš li o silovanju u Kefiaviku?

Kakve gaće nosiš, srčeke? ElliSi je iznenada pitao SigurSura Olija i opet počeo u njega zuriti. Erlendur je pogledao svog kolegu koji nije s ElliSija skidao pogled.

Bez bezobraština, rekao je Erlendur.

On je to nju pitao. Holberg. Pitao je o gaćicama. Bio je ludi od mene. ElliSi se nacerio. A mene pošalju u zatvor.

Koga je pitao o gaćicama?

Curu u Kefiaviku.

On je to tebi ispričao?

U detalje, rekao je ElliSi. Stalno je o tome govorio. Zašto pitate

O Kefiaviku? Kakve veze Keflavik ima s ovim? I zašto sad pitate

O Gretaru? O čemu se radi?

To je samo naš dosadni posao, rekao je Erlendur.

Da, fino, a kakve ja od ovog imam koristi?

Sve si dobio što si tražio. Sjedimo tu sami s tobom i nema više lisičina. Prisiljeni smo slušati tvoje gadarije. Drugo ne možemo za tebe učiniti. Ili ćeš sad odgovarati na naša pitanja ili mi idemo.

Nije se više mogao suzdržati pa se nagnuo preko stola i jakim šapama obujmio ElliSijevo lice okrenuvši ga prema sebi. Zar ti tatica nije rekao da je nepristojno buljiti u ljude, rekao je. SigurSur Oli pogledao je Erlendura.

Mogu ja s njim. Ne moraš mi pomagati, rekao je. Erlendur je pustio Ellidija.

Od kuda poznaješ Holberga? pitao je. ElliSi se pogladi po bradi. Znao je da je već izborio malu pobjedu. I nije još bio gotov.

Nemoj misliti da te se ja ne sjećam, rekao je Erlenduru. Nemoj misliti da ne znam tko si. Nemoj misliti da ne poznam Evu. Erlendur je, skamenjen, gledao zatvorenika. Nije to bilo prvi put da je tako nešto čuo od prestupnika, ali nikada za to nije bio spreman. Nije točno znao s kim se Eva Lind družila, ali bilo je tu kriminalaca, dilera, lopova, uličarki, nasilnika. Duga lista.

I sama je dolazila u sukob sa zakonom. Jednom su je uhitili nakon što je neki roditelj prijavio da prodaje drogu pred osnovnom školom. Bez problema je mogla poznavati čovjeka kakav je bio Ellidi. Čovjek kakav je bio ElliSi lako je nju mogao poznavati.

Odakle znaš Holberga? ponovio je Erlendur.

Dobra je Eva, rekao je Ellidi. Erlendur je njegove riječi mogao protumačiti na sto načina.

Ako nju opet spomeneš, mi idemo, rekao je. I onda se nemaš više s kim igrati.

Cigarete, televizor u ćeliju, više nikakvog vražjeg robovanja i nikakve vražje samice. Je li to previše? Zar to dva superpolicajca ne mogu srediti? Još bi bilo fino da mu otprilike jednom mjesečno ovamo pošalju kakvu kurvu. Na primjer, njegovu kćer, rekao je i pogledao SigurSura Olija.

Erlendur je ustao a za njim polako i SigurSur Oli. ElliSi se počeo smijati promuklim smijehom koji je krkljao negdje duboko i završio glasnim hroptanjem. Na kraju je iskašljao žućkasti hračak i ispljunuo ga na pod. Okrenuli su se od njega i krenuli prema vratima.

Često mi je pričao o silovanju u Kefiaviku! vikao je za njima. Sve mi je o njoj rekao. Da je pička roktala kao svinja i što joj je govorio u uho dok je čekao da mu se opet digne. Hoćete čuti što je to bilo? Hoćete čuti što je on to njoj govorio?! Proklete šeprtlje! Hoćete čuti što je to bilo?!!

Erlendur i SigurSur Oli su se zaustavili. Okrenuli su se i vidjeli kako ElliSi prema njima krivi glavu, iz ustiju mu se pjenilo dok ih je kleo i psovao. Dignuo se na noge, rukama se odupirao o stol nad kojim je bio nagnut, glavurinu je istegnuo prema njima i rikao kao bijesni bik.

Vrata dvorane su se otvorila i ušli su čuvari.

Govorio joj je o onoj drugoj! urlao je ElliSi. Rekao joj je što je radio s onom drugom jebenom pičkom koju je silovao!

14.

Kad je ugledao čuvare, ElliSi je poludio. Skočio je preko stola, derući se pojurio prema četvorici ljudi i bacio se na njih. Prije nego što su se mogli snaći, Erlendur i SigurSur Oli našli su se ispod njega i tresnuli na pod. Glavom je bubnuo SigurSura Olija ravno u lice tako da je obima iz nosa šiknula krv, zamahnuo je šakom da u lice kresne i Erlendura, ali mu je jedan od čuvara, izvadiвши mali crni aparat, uspio dati električni šok u bedro. To je ElliSija usporilo, ali ne i zaustavilo. Opet je zamahnuo rukom. Skljokao se i pao na Erlendura tek kad mu je i drugi čuvar dao šok.

Izvukli su se ispod njega. SigurSur Oli sebi je na nos stavio rupčić da zaustavi krvarenje. ElliSi je dobio i treći šok i nije se više micao. Čuvari su mu na ruke stavili lisičine i pridigli ga uz velike muke. Mislili su ga izvesti, ali ih je Erlendur zamolio da malo pričekaju. Prišao je ElliSiju.

Kojoj drugoj? pitao je. ElliSi nije reagirao.

O kojoj drugoj koju je silovao? ponovio je Erlendur. ElliSi se pokušao naceriti, mamuran od šoka, a lice mu

se razvuklo u grimasu. Iz nosa mu je krv curila u usta pa mu je zubalo bilo krvavo. Erlendur je nastojao govoriti smirenim glasom. Kao da mu je svejedno o čemu ElliSi govori. Trudio se biti nedokučiv. Trudio se izgledati ravnodušno. Znao je da i najmanja slabost izaziva u ovakvima kakav je ElliSi veliko uzbuđenje, čini ih ljudima, da je njihovom jadnom lažnom životu smisao. I najmanja mrvica bila je dovoljna. Odlučan glas, pogled, pokreti ruku, znak nestrpljenja. ElliSiju je uspjelo izbaciti ga iz ravnoteže kad je spomenuo Evu Lind. Erlendur mu nije namjeravao pružiti to zadovoljstvo da pred njim puzi. Gledali su jedan drugoga u oči.

Van s njim, rekao je Erlendur napokon i okrenuo se od njega. Čuvari su nakanili odvesti zatvorenika, ali on se bio sav ukočio i kad su krenuli, stajao je kao ukopan. Dugo je gledao Erlendura kao da nešto smišlja, ali konačno je popustio i vrata su se za njima zatvorila. SigurSur Oli pokušavao je zaustaviti krvarenje. Nos je bio natečen, a rupčić natopljen krvlju.

Jako ti curi krv iz nosa, rekao je Erlendur pregledavajući SigurSurov Olijev nos. Ništa drugo, ništa ozbiljno. Nisi ranjen i nos ti nije

slomljen. Uštipnuo ga je propisno za nos, a SigurSur Oli je zaurao od boli.

Možda je slomljen, nisam ja doktor, rekao je Erlendur.

Odvratni gad, stenjao je SigurSur Oli. Odvratni, gnjusni gad.

Zafrkava li nas on to ili stvarno zna za drugu? rekao je Erlendur kad je otvorio vrata da izađu iz dvorane. Ako je bila neka druga, možda je Holberg silovao i više njih, a nisu ga prijavile?

Nema načina da se s tim čovjekom suvislo porazgovara, rekao je SigurSur Oli. On je to govorio sebi za zabavu, da nas zbuni. Poigravao se s nama. U tome što govori nema pola istine. Odvratni idiot. Odvratni, gadni idiot.

Otišli su u ured predstojnika zatvora i izvijestili ga ukratko o onome što se desilo. Rekli su da misle da je ElliSiju mjesto u tapeciranoj ćeliji kakve ludnice. Predstojnik se umorno s tim složio, ali rekao je da vlasti nemaju drugog izlaza nego da ga tu drže. To nije prvi put da je ElliSi u samici zbog nasilja unutar zatvora i sigurno nije ni zadnji.

Nakon toga su se pozdravili i izašli van, na zrak. Po izlasku iz zatvora, čekajući da se otvore velika plava vrata parkirališta, SigurSur Oli primijetio je da prema njima trči zatvorski čuvar i maše im da čekaju. Čekali su dok nije došao do auta.

Hoće s vama razgovarati, rekao je čuvar, sav zadihan nakon trčanja kad je Erlendur spustio prozor od auta.

Tko? pitao je Erlendur.

ElliSi. ElliSi hoće s vama razgovarati.

Već smo mi s njim razgovarali, rekao je Erlendur. Lijepo ga pozdravite.

Rekao je da će vam dati informacije koje ste tražili.

Laže.

Tako je rekao.

Erlendur je pogledao Sigurdura Olija, a ovaj je samo slegnuo ramenima. Razmišljao je trenutak.

Dobro, dolazimo, rekao je napokon.

Hoće samo vas, ne njega, rekao je čuvar i pogledao SigurSura Olija.

ElliSija nisu više pustili iz ćelije tako da se Erlendur morao s njim razgovarati kroz mali otvor na vratima samice. Okno se otvaralo zasunom. Unutra je bio mrak, tako da ga Erlendur nije mogao vidjeti.

Čuo je samo glas, promukao, hroptav. Zatvorski je čuvar otpratio Erlendura do vrata i tamo ga ostavio.

Kako je pederu? bilo je Elličijevo prvo pitanje. Nije stajao kraj otvora nego je bio dalje unutra. Možda je ležao na krevetu. Možda je sjedio naslonjen na zid. Erlenduru se činilo da glas dolazi iz najdubljeg mračnog kuta. Ellidi se opet smirio.

Nećemo sad tu pijuckati kavu, odgovorio mu je Erlendur. Ti si htio sa mnom razgovarati.

Tko mislite da je ubio Holberga?

Ne znamo. Što hoćeš od mene? Što je s Holbergom?

Zvala se Kolbrun, ženska koju je prasnuo tamo u Kefiaviku. Često je o tome pričao. Govorio je da su ga zamalo ulovili jer je pička prijavila. Sve je opisao u detalje. Hoćeš čuti što je rekao?

Ne, rekao je Erlendur. U kakvim si odnosima bio s njim?

Mi smo se znali tu i tamo naći. Ja sam njemu prodavao alkohol i za njega sam kupovao pornografiju dok sam plovio. Upoznali smo se kad smo zajedno radili za Lučku kapetaniju. Prije nego što je počeo voziti kamione. Išli smo posvuda. Izgubljena ševa nikad se ne vraća. To je bilo prvo što me je naučio. Znao se izraziti. Faca. Znao je sa ženskima razgovarati. Bio je zabavan.

Išli ste posvuda?

Zato smo bili u Kefiaviku. Farbali smo svjetionik na Reykjanesu. Bio je pun duhova. Jesi li bio tamo? Škripa i cvilež cijele noći. Gore nego u ovoj smrdljivoj rupi. Holberg se nije bojao duhova. On se nije bojao ničega.

I odmah ti je ispričao o napadu na Kolbrun, iako ste se tek upoznali?

Namignuo mi je kad je s njom otišao s tuluma. Znao sam što to znači. Znao je biti kavalir. Bilo mu je smiješno što se nakon toga izvukao. I to što joj je neki policajac upropastio slučaj.

Jesu li se znali, Holberg i taj policajac?

Ne znam.

Je li ikada pričao o kćeri koju je Kolbrun dobila nakon silovanja?

Kćeri? Ne. Nakon toga je zanjela?

Ti znaš za drugo silovanje, rekao je Erlendur ne odgovorivši mu. Za drugu ženu koju je silovao. Tko je to bio? Koja je to žena bila?

Ne znam.

Zašto si me onda pozvao?

Ne znam tko je to bio, ali znam kad se to desilo i gdje je stanovala. Bar otprilike. Ipak dovoljno da je našete.

Gdje? I kada?

Da, baš, a što ja dobivam? -Ti?

Što možeš za mene napraviti?

Ne mogu za tebe ništa napraviti, a i ne želim za tebe išta raditi.

Hoćeš. Onda ću ti reći sve što znam. Erlendur se zamislio.

Ne mogu ništa obećati, rekao je.

Ne mogu podnijeti ovu izolaciju. Zbog toga si me zvao?

Nemaš pojma što to čovjeku radi. Gubim pamet tu u samici. Nikad ne pale svjetlo. Ne znam nikad koji je dan. Tu je čovjek kao životinja u kavezu. Postupaju sa mnom kao s beštijom.

I šta, ti si grof Monte Cristo?! rekao je Erlendur s podsmjehom. Ti si sadist, ElliSi. Glupi sadist najgore vrste. Glupi blesavac koji voli nasilje. Pederomrzac i rasist. Ti si najgori slučaj kretena za koji ja znam. Svejedno mi je hoće li te tu držati do kraja života. Idem im gore to preporučiti.

Reći ću ti gdje je živjela ako me izvadiš odavde.

Ne mogu ja tebe izvaditi odavde, budalo jedna. To nije u mojoj moći niti mi pada na pamet. Ako hoćeš sebi skratiti boravak u samici onda nemoj napadati ljude.

Možeš s njima napraviti dogovor. Možeš reći da ste vi mene razbjesnili. Možeš reći da je onaj peder prvi počeo. Da sam ja surađivao, a da je on zafrkavao. I da sam ti ja pomogao s istragom. Tebe će slušati. Znam ja tko si ti. Tebe slušaju.

Je li Holberg govorio i o drugima, osim o tim dvjema?

Hoćeš mi to srediti? Erlendur je razmišljao.

Vidjet ću što je u mojim mogućnostima. Je li govorio o drugima?

Ne. Nikada. Ja sam znao samo za ove dvije.

Lažeš mi?

Ništa ja ne lažem. Ona druga nije ga prijavila. To je bilo početkom šezdesetih. Nikad se u to mjesto nije više vratio.

Koje mjesto?

Hoćeš me izvući odavde?

Koje mjesto?

Obećaj mi!

Ne mogu ništa obećati. Razgovarat ću s njima. Koje je to mjesto bilo?

Husavik.

Koliko je bila stara?

Bilo je slično kao i s onom curom iz Keflavika, samo grublje, rekao je ElliSi. Grublje?

Hoćeš čuti kako je to bilo? rekao je ElliSi sav uzbuđen. Hoćeš čuti što je napravio?

ElliSi nije čekao odgovor. Njegov je glas dopirao iz okna, a Erlendur je stajao pognut kraj vrata i slušao mrak.

SigurSur Oli čekao ga je u autu, zajedno su se odvezli iz zatvora. Erlendur je ovoga ukratko informirao o svom razgovoru s ElliSijem, ali o zatvorenikovom konačnom monologu je šutio. Odlučili su pogledati popis stanovništva Hiisavika iz godine 1960. Ako je žena bila Kolbruninih godina, kako je ElliSi nagovijestio, bilo je moguće da je nađu.

A što s ElliSijem? pitao je SigurSur Oli kad su se ponovo vozili među brdima na putu do Reykjavika.

Pitao sam mogu li mu skratiti boravak u samici, ali odbili su. Ne mogu ništa drugo poduzeti.

Napravio si što je bilo u tvojoj moći, rekao je SigurSur Oli uz osmijeh. Ako je Holberg silovao ove dvije, može li ih onda biti i više?

Može ih biti i više, rekao je Erlendur odsutno.

O čemu sad razmišljaš?

Muče me dvije stvari, rekao je Erlendur.

Uvijek tebe nešto muči, rekao je SigurSur Oli.

Htio bih točno znati od čega je umrla ta mala djevojčica, rekao je Erlendur i čuo kako je kraj njega SigurSur Oli teško uzdahnuo. I htio bih znati je li ona sigurno Holbergova kći.

Što ti nije jasno?

ElliSi je rekao da je Holberg imao sestru.

Sestru?

Koja je umrla kao mala. Moramo naći njezine bolničke nalaze. Traži po bolnicama. Možda nešto nađeš.

Od čega je umrla? Holbergova sestra?

Možda od nečega sličnog kao i AuSur. Holberg je jednom spomenuo nešto u njezinoj glavi. Tako je to ElliSi opisao. Pitao sam

je li to možda bio tumor na mozgu, ali ElliSi nije znao.

I do čega smo mi sad došli? pitao je SigurSur Oli. Mislim da se radi o srodstvu, rekao je Erlendur.

Srodstvu? Čekaj, zbog one poruke koju smo našli?

Da, rekao je Erlendur, radi poruke. Možda se tu radi samo o srodstvu i nasljednosti.

15.

Liječnik je živio u maloj kući u nizu u najstarijem dijelu Grafarvogura. Nije više radio, sam je dočekao Erlendura na vratima. Odveo ga je u poveće predsoblje gdje je bio njegov ured. Rekao je Erlenduru da ponekad radi za odvjetnike pri procjeni invaliditeta. Ured nije bio nimalo raskošan, ali bio je uredan, u njemu mali pisaći stol i pisaća mašina. Liječnik je bio niskog rasta, mršav i živahan, obučen u košulju, a u džep su mu bila zatakuta dva pera. Grubih crta lica, po imenu Frank. Erlendur se bio najavio telefonom. To je bilo istoga dana, predvečer, počinjalo se mračiti. Sigurdur Oli i Elinborg bili su pognuti nad fotokopijom popisa stanovništva Husavika starog četrdeset godina. To im je faksom poslao općinski ured tamo sa sjeveru.

Nisuli svi ti koji vama dolaze sami prevaranti? pitao je Erlendur i osvrnuo se po sobi.

Prevaranti? Pa nije baš tako, rekao je liječnik bojažljivo. Neki, valjda, jesu. Najteže je s vratom. Nema, zapravo, drugog načina nego vjerovati bolesnicima koji se tuže na bolove u vratu nakon automobilske nesreće. To je najteže liječiti. Nekima je bolje, a nekima lošije. Mislim da stvarno nema puno njih koji se s takvim stvarima igraju.

Kad sam nazvao, odmah ste se sjetili djevojčice iz Keflavika.

Teško je tako nešto zaboraviti. Teško je zaboraviti majku. Kolbrun, tako se zvala? Po svoj prilici počinila je samoubojstvo.

Sve je to jedna jeziva tragedija, rekao je Erlendur. Pomišljao je liječnika pitati o onoj boli koju osjeća svakog jutra nakon buđenja, ali je od toga odustao. Liječnik bi sigurno ustanovio da je na samrti, otpremio ga u bolnicu i još prije vikenda on bi s anđelima svirao harfu. Erlendur se čuvao loših vijesti koliko je god mogao, a o samome sebi nije se nadao ničemu dobrom.

Rekli ste da je to zbog ubojstva u Nordurmyri, rekao je liječnik i opet povukao Erlendura u svoj ured.

Holberg, ubijeni, bio je najvjerojatnije otac djevojčice iz Keflavika, rekao je Erlendur. Majka je to cijelo vrijeme tvrdila. Holberg nije rekao ni da jest, ni da nije. Priznao je da je s Kolbrun imao snošaj. Silovanje se nije moglo dokazati. Često u takvim slučajevima nema

dovoljno dokaza. Mi istražujemo prošlost tog čovjeka. Curica se razboljela i umrla u četvrtoj godini. Što se desilo?

Ne vidim kakve to može imati veze s ubojstvom.

Za to se ne brinite.

Liječnik je neko vrijeme gledao Erlendura.

Najbolje će biti da vam to, Erlendur, odmah kažem, rekao je konačno odlučno. U to doba bio sam drugi čovjek.

Drugi čovjek?

Lošiji. Drugi i lošiji. Sad već ima skoro trideset godina kako ne pijem. Mogu vam odmah reći, da se dalje ne gnjavite, da mi je liječnička dozvola bila oduzeta od 1969. do 1972.

Zbog te curice?

Ne, ne, ne zbog nje, iako bi i sam taj slučaj bio sasvim dovoljan. Bilo je to zbog pijanstva i nemara. Ne bih išao u detalje ako to nije baš neophodno.

Erlendur je nakanio tu stati, ali se nije mogao suzdržati.

Vi ste tih godina bili više-manje pijani, zar ne?

Više-manje.

I onda su vam vratili dozvolu?

Da.

I od onda je sve u redu?

Da, sve je u redu, rekao je liječnik i zatresao glavom. Ali, kako sam rekao, nisam bio u dobrom stanju kad sam se brinuo za Kolbruninu djevojčicu. Auður. Osjećala je bol u glavi i ja sam mislio da je to dječja migrena. Ujutro bi povraćala. Kad je bol postala jačom, dao sam joj jači lijek protiv bolova. To je sve kao u magli. Nastojao sam što više toga iz tog razdoblja zaboraviti. Svima se može desiti da pogriješe, i liječnicima.

Što je prouzrokovalo smrt?

Jedva da bi mijenjalo na stvari da sam prije reagirao i poslao je u bolnicu, rekao je liječnik kao da govori samome sebi. Ili sam tako bar samog sebe uvjeravao. Nije u to doba bilo mnogo specijalista za djecu i nismo imali ove fine MRI preglede.

Morali smo se u puno većoj mjeri oslanjati na vlastiti osjećaj i znanje, a kako sam rekao, u to sam doba osim prema rakiji jedva i imao kakvih osjećaja. Mučna rastava tu nije bome pomogla. Ja se

ništa ne pravdam, rekao je i pogledao Erlendura iako je očito radio baš to.

Erlendur je kimnuo glavom.

Nakon dva mjeseca počeo sam sumnjati, koliko se sjećam, da je tu posrijedi možda nešto ozbiljnije od dječje migrene. Djevojčici nije išlo nabolje. Nije bilo nikakvih zatišja. Bilo joj je sve lošije. Sva se, jedna, bila osušila. Nekoliko stvari je dolazilo u obzir. Palo mi je na pamet nešto kao tuberkulozna infekcija u glavi. Nekada se govorilo o prehladi glave kad, zapravo, ljudi nisu imali pojma o čemu se radi. Konačno, sumnjao sam da je to meningitis, ali nedostajali su neki simptomi; on i brže napreduje. Djevojčici su se na koži pojavile takozvane cafe au lait pjege pa sam na kraju počeo misliti da je to nekakav tumor.

Cafe au lait pjege! rekao je Erlendur sjetivši se da je za to već čuo.

One se mogu javiti uz tumor.

Vi ste je poslali u bolnicu u Keflavik.

Tamo je umrla, rekao je Frank. Sjećam se da je za majku to bila neizreciva tragedija. Bila je sišla s uma. Morali smo joj dati injekcije sedativa. Odlučno se protivila obdukciji. Derala se na nas da se to nikako ne smije.

Ali ipak je to učinjeno. Liječnik je zastao.

To je bilo neizbježno. U svakom slučaju.

I kakav je bio rezultat?

Tumor, kako sam i rekao.

Kakav tumor? Tumor na mozgu, rekao je liječnik. Tumor na mozgu bio je uzrok njezinoj smrti.

Kakav tumor na mozgu?

Nisam siguran, rekao je liječnik. Ne znam jesu li to analizirali u detalje. Sigurno jesu. Kao da se sjećam da su govorili o nekakvoj nasljednoj bolesti.

Nasljednoj bolesti! povikao je Erlendur.

Zar ta riječ nije sad u modi. Genetska istraživanja. Kakve to ima veze s Holbergovim ubojstvom? pitao je liječnik.

Erlendur je sjedio unesen u misli i nije čuo liječnika.

Zašto se raspitujete o toj djevojčici?

Sigurno sanjam, rekao je Erlendur.

16.

Kad se Erlendur vratio navečer kući, Eve Lind nije više bilo u stanu. Pokušao je poslušati njezin savjet da previše ne razmišlja

tome kuda je otišla, gdje je sada i hoće li se vratiti i u kakvom stanju će biti ako se vrati. Usput je svratio u restoran brze hrane

u vrećici je nosio nekoliko komada pečene piletine za njih oboje. Bacio ju je na stolac i svlačeći kaput osjetio dobro poznati miris hrane. Iz kuhinje se već dulje vrijeme nije širio miris kuhanja. Komadi piletine, kao ovi na stolcu, bili su njegova prehrana, hamburgeri, gotova jela iz Mulakaffi, gotova jela iz dućana, kuhane, hladne ovčje glave, skuta u čašicama, bezukusna jela za mikrovalnu. Nije se mogao sjetiti kad je zadnji put za sebe u kuhinji nešto skuhao. Nije se mogao sjetiti kad je zadnji put osjetio želju za tako nečim.

Erlendur je polako koračao prema kuhinji kao da će ga tamo dočekati razbojnici i ugledao na stolu dva lijepa tanjura za koje se kroz maglu sjećao da su njegovi. Uz tanjure stajale su čaše na stalku, na tanjurima ubrusi, gorjele su dvije crvene svijeće zataknute u dva različita svijećnjaka koje Erlendur nikada prije nije vidio.

Polako je krenuo prema štednjaku i spazio da nešto krčka u velikom loncu. Podigao je poklopac i ugledao neodoljivu janječju juhu. Tanki sloj masti plivao je po repi, krumpirima, komadićima mesa i cijelim se stanom širio miris prave pravcate hrane. Gurnuo je nos u lonac i udahnuo miris kuhanog mesa i povrća.

Išla sam po mrkvu, rekla je Eva Lind s kuhinjskih vrata. Erlendur nije primijetio da je ušla u stan. Na sebi je imala vindjaknu i u ruci je držala vrećicu s mrkvom.

Gdje si naučila kuhati janječju juhu? rekao je Erlendur.

Mama je uvijek kuhala tu juhu, rekla je Eva Lind. Jednom, kad nije o tebi pregrozno govorila, rekla je da od svega najviše voliš juhu od janjetine. Onda je rekla da si jezivi gad.

Istina je i jedno i drugo, rekao je Erlendur. Gledao je kako Eva Lind reže mrkvu i stavlja je u lonac k ostalom povrću. Prikrala mu se tad pomisao da proživljava pravi obiteljski život i u isti je tren bio i sretan i tužan. Nije sebi priuštio luksuz pomisli da će ova divota potrajati.

Jesi li našao ubojicu? pitala je Eva Lind.

Pozdravio te ElliSi, rekao je Erlendur bez razmišljanja, ali shvatio je da toj divljoj zvijeri nije tu mjesto.

ElliSi. On je u Hraunu. Zna tko sam ja?

Bitange s kojima koji put razgovaram znaju te spomenuti. Misle da mi se na taj način osvećuju, dodao je.

I je li ti se?

Neki da. Na primjer ElliSi. Kako to da ga poznaješ? pitao je Erlendur oprezno.

Čula sam što se o njemu priča. Srela sam ga jednom prije sto godina. Zubalo si je bio pričvrstio cijanofiksom.

To je patentirani idiot.

Te večeri nisu više razgovarali o ElliSiju. Kad su sjeli, Eva Lind je natočila vode u čaše za vino i Erlendur se toliko prežderao juhe da je poslije jedva jedvice oteturao u dnevnu sobu.

Tamo je zaspao i obučen spavao do jutra sanjajući mučne snove.

Ovog se puta sjećao skoro cijelog sna. Znao je da je to isti san koji ga je i prošlih noći posjećivao, a nije se s njim mogao sukobiti sve dok ga java nije pretvorila u ništa.

EVA LIND PRIKAZALA MU SE KAO NIKAD DOSAD OBAVLJENA SVJETLOŠĆU ZA KOJU NIJE ZNAO OD KUDA DOLAZI U LIJEPOJ LJETNOJ HALJINI KOJA JE SEZALA DO GLEŽNJEVA A GUSTA CRNA KOSA BILA JE RASPUŠTENA I TO JE BILO SAVRŠENO PRIVIĐENJE GOTOVO DA JE MIRISALO PO LJETU I ONA JE IŠLA PREMA NJEMU ILI JE LEBDJELA JER MISLIO JE DA ONA NE MOŽE DOTICATI TLO NIJE RAZABIRAO OKOLINU JEDINO ŠTO JE VIDIO BILO JE JAKO SVJETLO I EVA LIND USRED SVJETLA KAKO MU SE PRIBLIŽAVA SA ŠIROKIM OSMIJEHOM I VIDIO JE SAMOGA SEBE KAKO ŠIRI RUKE PREMA NJOJ I ČEKA DA JE UZME U ZAGRLJAJ I BIO JE NESTRPLJIV ALI ONA MU NIJE DOŠLA U ZAGRLJAJ NEGO MU JE PRUŽILA FOTOGRAFIJU I SVJETLA JE NESTALO I EVA LIND JE NESTALA I ON JE DRŽAO FOTOGRAFIJU TAKO DOBRO POZNATU A BILA JE S GROBLJA I FOTOGRAFIJA JE OŽIVJELA I ON SE NAŠAO U NJOJ I GLEDAO JE GORE PREMA CRNOM NEBU I OSJETIO KAKO MU KIŠA ŠIBA LICE I KAD JE POGLEDAO PREMA DOLJE GROBNI SE KAMEN POMAKNUO I GROB SE OTVORIO U MRAKU DOK SE NIJE POČEO RAZABIRATI LIJES I ON SE OTVORIO I UGLEDAO JE U

LIJESU DJEVOJČICU RAZREZANOG TRUPLA DO RAMENA I DJEVOJČICA JE NAJEDNOM OTVORILA OČI I GLEDALA GORE U NJEGA I OTVORILA JE USTA I UŽASAN JAUK DOPRO JE DO NJEGA IZ GROBA.

Prestravljen se probudio i buljio pred sebe dok je pomalo dolazio k sebi. Zazvao je Evu Lind, ali nije dobio odgovor. Ušao je u njezinu sobu i osjetio je prazninu i prije nego što je otvorio vrata. Znao je da je otišla.

Nakon što su proučili popis stanovništva Husavika, Elinborg i SigurSur Oli napravili su popis 176 žena za koje je bilo moguće da ih je Holberg silovao. Jedino po čemu su se ravnali bile su ElliSijeve riječi "nekakav sličan slučaj" pa su tražili žene Kolbruninih godina, plus-minus deset godina. Na prvi pogled moglo se popisane podijeliti na tri grupe, četvrtina ih je još uvijek živjela u Husaviku, polovica ih se preselila u Reykjavik i četvrtina ih je bila posvuda po zemlji.

Za poluditi, prostenjala je Elinborg gledajući popis koji je pružala Erlenduru. Primijetila je da je ovaj neobično neuredan. Brada od par dana, rida kosa sva kuštrava, izlizanom i izgužvanom odijelu dobro bi bilo došlo kemijsko čišćenje; Elinborg je razmišljala da li da mu ponudi da mu to odijelo spali, ali izraz na Erlendurovom licu govorio je da nije vrijeme za šalu.

Kako spavaš ove dane, Erlenduru moj? pitala je oprezno.

Na nogama, rekao je Erlendur.

I što sad? rekao je SigurSur Oli. Da sad idemo od jedne do druge i pitamo je li ih itko silovao prije nove ere? Nije li to malo... bezobrazno?

Ne znam kako bi se to drugačije moglo izvesti. Počet ćemo s ovima koje su se odselile, rekao je Erlendur. Počet ćemo s potragom u Reykjaviku i usput ćemo pokušati pribaviti još informacija o toj ženi. Ako ElliSi ne laže, taj totalni imbecil, Holberg je Kolbrun pričao o toj ženi. Može biti da je ona to ispričala svojoj sestri, čak Runaru. Moram opet do Keflavika. Erlendur se zamisli na tren.

Možemo možda tu grupu smanjiti, rekao je.

Smanjiti? Kako? rekla je Elinborg. Što si to smislio?

Sad mi je to baš palo na pamet.

Što? Elinborg je isti tren postala užasno nestrpljiva. Na posao je došla u novom, svijetlo zelenom kostimu, a izgleda da ga nitko nije

primijetio.

Srodstvo, nasljedstvo i bolesti, rekao je Erlendur.

Da, rekao je SigurSur Oli.

Mi računamo s tim da je Holberg bio silovatelj. Nemamo pojma koliko je žena silovao. Znamo za dvije, zapravo smo sigurni samo za jednu. Iako je poricao, sve ukazuje na to da je on silovao Kolbrun. Dobio je AuSur, bar s tim računamo, ali isto tako može biti da je i sa ženom iz Husavika dobio dijete. Drugo dijete? rekla je Elinborg.

Prije AuSur, rekao je Erlendur.

Zar to nije nevjerojatno? rekao je SigurSur Oli. Erlendur slegne ramenima.

Hoćeš li da smanjimo tu grupu na žene koje su rodile djecu malo prije, kad je to ono bilo, 1964?

Mislim da to ne bi bilo glupo.

On možda ima djece gdje god hoćeš, rekla je Elinborg.

Ne mora biti da je on samo jednu silovao, rekao je Erlendur. Jesi li doznao od čega je umrla njegova sestra?

Ne, radim na tome, rekao je SigurSur Oli. Pokušao sam iščeprkati i nešto o Holbergovoj rodbini, ali bez uspjeha.

Ja sam pogledala ono o Gretaru, rekla je Elinborg. Najednom je nestao kao da ga je zemlja progutala. Nikome živom nije nedostajao. Njegova majka nazvala je policiju dva mjeseca nakon što se s njim zadnji put bila čula. Njegovu su sliku objavili u novinama i na televiziji, ali bez rezultata. To je bilo 1974, godine nacionalnog slavlja. Po ljetu. Jeste li vi tad bili na Mngvelliru?

Ja jesam, rekao je Erlendur. Što s Pingvellirom? Misliš da se izgubio na Kngvelliru?

Nisam dovoljno pametna, rekla je Elinborg. Vodena je uobičajena istraga o nestalom čovjeku pa su razgovarali s ljudima za koje je njegova majka rekla da je poznavao, među ostalima s Holbergom i ElliSijem. Govorili su još s trojicom, ali nitko nije ništa znao. Gretara osim njegove majke i sestre nitko nije tražio. Rodom je bio iz Reykjavika, nije imao ni žene, ni djece, ni djevojke, niti šire obitelji. Na slučaju su radili nekoliko mjeseci, a poslije je sve to utihnulo u miru božjem. Imao je 34 godine.

Ako je bio isto tako sladak kao i njegovi prijatelji, ElliSi i Holberg, ne čudi me da nikome nije nedostajao, rekao je SigurSur Oli.

U sedamdesetima, kad je Gretar nestao, nestalo je trinaest ljudi, rekla je Elinborg. U osamdesetima dvanaest, i ne radi se o onima koji su nestali na moru.

Trinaest nestanaka, rekao je SigurSur Oli. Nije li to malo previše? I nisu li svi nerazjašnjeni?

Ne mora biti da se i u jednom od tih slučajeva radi o kriminalu, rekla je Elinborg. Ljudi nestaju, sami od sebe, namjerno, samo tako.

Ako dobro razumijem, rekao je Erlendur, stvari stoje ovako: ElliSi, Holberg i Gretar se zabavljaju na plesu u Krossu jednog vikenda u jesen 1963.

Vidio je da se lice SigurSura Olija pretvorilo u upitnik.

Kross je bila stara vojna bolnička baraka koju su preuredili u plesnjak. Tamo su se održavali najluđi seoski plesovi.

Mislim da su tamo Hljomar počeli svoju karijeru, dodala je Elinborg.

Na plesu susreću ženski svijet ijedna kod kuće radi tulum, nastavio je Erlendur. Moramo pokušati pronaći te žene. Jednu od njih, Kolbrun, Holberg prati do kuće i tamo je siluje. Tako nešto je, izgleda, već i prije izveo. Šapće joj o tome što je radio s tom drugom ženom. Može biti da ova živi u Husaviku ili da je u njemu nekad živjela i po svemu sudeći nije ga prijavila. Tri dana nakon toga, Kolbrun skuplja snagu i odlazi na policiju da prijavi silovanje, ali tamo ju dočekuje policajac koji ne pokazuje nimalo razumijevanja za žene koje nakon plesa pozivaju muškarce u kuću i onda viču: silovanje! Kolbrun dobiva dijete. Moguće je da je Holberg znao za to dijete, nalazimo fotografiju grobnog kamena log djeteta

u njegovom pisaćem stolu. Tko je to slikao? Zašto? Djevojčica umire od opake smrtne bolesti i njezina majka nekoliko godina poslije toga izvršava samoubojstvo. Jedan od Holbergovih prijatelja nestaje tri godine nakon toga. Prije par dana ubijen je Holberg i ostavljena je nerazumljiva poruka. Erlendur napravi malu stanku.

Zašto je Holberg ubijen sad kad je već u godinama? Je li njegov napadač povezan s njegovom prošlošću? Ako jest, zašto Holberg nije napadnut već prije? Čemu sve to čekanje? Ili to ubojstvo nema veze s činjenicom, ako jest činjenica, da je Holberg silovatelj?

Mislim da ne možemo zanemariti da ubojstvo, izgleda, nije počinjeno s predumišljajem, uskoči SigurSur Oli. Kao što je ElliSi rekao, kakav se to kreten služi pepeljarom? Ne izgleda da taj čin ima

kakvu svoju dugu povijest. Poruka je nekakav vic, bez repa i glave. Holbergovo ubojstvo nema veze ni sa kakvim silovanjem. Naši ljudi sad traže momka u zelenoj vojničkoj jakni.

Holberg nije bio nikakav anđeo, rekla je Elinborg. Možda je to ubojstvo iz osвете ili kako se već to zove? Valjda se nekome činilo da je to zaslužio.

Jedina za koju smo sigurni da mrzi Holberga jest Elin iz Keflavika, rekao je Erlendur. Ne mogu zamisliti da bi ona koga mogla ubiti pepeljarom.

Mislite da je možda nekoga na to nagovorila? pitao je SigurSur Oli.

Koga? pitao je Erlendur.

Ne znam. S druge strane, a meni se to čini najvjerojatnijim, izgleda kao da je netko lutao kvartom u namjeri da-nekamo ude i nešto ukrade ili možda uništi. Holberg mu je otvorio i zauzvrat dobio pepeljarom po glavi. To je bio nekakav narkoman kojemu je droga popila mozak. Nema to veze s prošlošću nego, naprotiv, samo sa sadašnjošću. To ti je Reykjavik danas.

U najmanju ruku, nekome se činilo da ovog čovjeka treba maknuti. Poruku moramo uzeti u obzir. To nije nikakav vic. SigurSur Oli zamišljeno je gledao Erlendura.

Kad si rekao da hoćeš saznati u detalje od čega je djevojčica umrla, jesi li pomislio isto što i ja? pitao je.

Bojim se da jesam, rekao je Erlendur.

17.

Sam je Runar otvorio vrata, dostaje dugo gledao Erlendura jer ga nije mogao prepoznati. Erlendur je stajao u malom stubištu, mokat od kiše koja ga je zahvatila dok je trčao do kuće. S njegove desne strane bile su stepenice koje su vodile na kat. Stepenice su bile presvučene linoleumom koji je bio izlizan na mjestima gdje se najčešće kročilo. Smrdjelo je po vlazi i Erlendur je pomislio da tu žive ljudi koji se bave konjima. Erlendur je pitao Runara sjeća li ga se i izgledalo je da ga se ovaj sjetio jer je požurio zatvoriti vrata, ali Erlendur je bio brži. Našao se u stanu prije nego što se Runar mogao uopće snaći.

Ugodno, rekao je Erlendur i promotrio polumračan stan.

Hoćeš li me pustiti na miru! Runar se izderao na Erlendura, ali glas mu se prelomio i postao kreštav.

Pazi si na tlak. Ne da mi se u tebe puhati ako se skljokaš. Trebam te pitati za jednu sitnicu i onda idem. a ti onda možeš nastaviti s umiranjem. Ne treba ti dugo. Ne izgledaš baš kao Starac godine.

Nosi se van! onoliko ljut koliko su mu godine dozvoljavale, okrenuo se, otišao u malu dnevnu sobu i sjeo na kauč. Erlendur ga je slijedio i strovalio se u stolac nasuprot njemu. Runar ga nije ni pogledao.

Je li Kolbrun spomenula još jedno silovanje kad je došla tebi radi Holberga?

Runar mu nije odgovorio.

Što mi prije odgovoriš, to ćeš me se prije riješiti. Runar je pridigao glavu i gledao u Erlendura.

Nije nikad govorila o još jednom silovanju. Sad idi.

Mi s razlogom sumnjamo u to da je Holberg silovao i prije nego što je sreo Kolbrun. Možda je s tim nastavio i nakon što ju je silovao, to ne znamo. Kolbrun je jedina žena koja ga je prijavila, iako je sve bilo uzalud, zahvaljujući tebi.

Van!

Jesi li sasvim siguran da nije spomenula još jednu ženu? Moglo bi biti da se Holberg pred Kolbrun hvalio s tim drugim silovanjem.

Nije o tome govorila, rekao je Runar zureći u kuhinjski stol.

Holberg je te večeri bio s dvojicom svojih prijatelja. Jedan od njih je ElliSi, okorjeli kriminalac, ti ga vjerojatno i poznaješ. On je u zatvoru i

bori se sa sablastima i nemanima u maloj mračnoj ćeliji. Drugi je Greтар. On je nestao s lica zemlje onog ljeta kad se slavio nacionalni praznik. Znaš li što o tim tipovima?

Ne. Pusti me na miru!

Kakvog su oni posla imali u gradu one večeri kad je Kolbrun silovana?

Ne znam.

Nisi ih nikad ispitao?

Ne.

Tko je vodio istragu u Reykjaviku? Runar je sad prvi puta pogledao Erlendura.

To je bila Marion Briem.

Marion Briem!

Ta vražja glupača.

Kad je Erlendur pokucao na vrata, Elin nije bila kod kuće. Opet je sjeo u auto, upalio cigaretu i razmišljao da li da se od-veze u SandgerSi. Kiša je tutnjila po autu i Erlendur, koji nikada nije slušao prognozu, pitao se hoće li ovo mokro vrijeme ikad prestati. Možda je to mala verzija Noinog potopa, pomislio je kroz plavi dim cigarete. Možda i nije na odmet tu i tamo isprati ljudske grijehe.

Erlendur se bojavao susreta s Elin i u neku je ruku bio zadovoljan što je nije bilo kod kuće. Znao je da će mu se oštro suprotstaviti i zadnje što je htio bilo je da je vidi u onome stanju u kojem je bila kad ga je nazvala gadom od policajca. Ali to je bilo neizbježno. Prije ili kasnije. Teško je uzdahnuo i uvlačio dim sve dok mu čik nije počeo peći prste. Držao je dim u plućima dok je gasio cigaretu i onda ga snažno izdahnuo. Kroz mozak mu je prošla rečenica s oglasa protiv pušenja: Dovoljno je da oboli samo jedna stanica pa da dođe do raka.

Jutros je osjetio bol u prsima, ali sad je nije bilo. Erlendur je pokrenuo auto unatrag kad je Elin zakucala na prozor.

Mene tražite? pitala je ispod kišobrana kad je spustio prozor. Erlendur se usiljeno nasmiješio, grimasa na njegovom licu nije se dala protumačiti, i lagano je kimnuo glavom. Znao je da su njihovi ljudi već na putu do groblja.

Primila ga je u kuću, a on se osjećao kao izdajica. Skinuo je šešir objesio ga na vješalicu, skinuo je i kaput i cipele i ušao u dnevnu sobu obučen u svoje mokro odijelo. Ispod jakne imao je smeđi

pleteni prsluk koji je krivo zakopčao tako da je zadnja rupica zjapila prazna. Sjeo je na isti onaj stolac u kojem je sjedio kad je prvi put bio tu a ona je, kad se opet pojavila, sjela nasuprot njemu. Otišla je u kuhinju, tamo pristavila kavu i miris je ispunio cijelu kućicu.

Izdajica se nakašljao.

Jedan od one dvojice koji su se zabavljali s Holbergom one večeri kad je silovao Kolbrun zove se Ellloi i zatvorenik je u Litla-Hraunu. Policiji je odavno dobro poznat. S njima je bio i čovjek po imenu Gretar. Taj je nestao s lica zemlje 1974. godine. Godine nacionalnog slavlja.

Ja sam tad bila na Pingvelliru, rekla je Elin. Vidjela sam i Tomasa i Halldora.

Erlendur se nakašljao.

I jeste li razgovarali s tim ElliSijem? nastavila je Elinborg.

Izuzetno odvratan gad, rekao je Erlendur.

Elin je zamolila da je na trenutak ispriča, dignula se i otišla u kuhinju. Čuo je zveckanje šalice. Erlendurov mobitel zazvonio je u džepu od njegove jakne i ovaj se javio mršteći se. Na ID-u pozivatelja vidio je da je to SigurSur Oli.

Mi smo spremni, rekao je SigurSur Oli i Erlendur je preko telefona čuo kako pada kiša.

Nemoj ništa raditi dok ti se ponovo ne javim, rekao je Erlendur. Razumiješ. Ne mrdaj dok me ponovo ne čuješ ili dok ja ne dođem do vas.

Jesi li razgovarao s babom?

Erlendur mu nije odgovorio nego je prekinuo vezu i spremio telefon opet u džep. Elin je došla s kavom, stavila je šalicu pred njega i natočila im. Oboje su kavu pili crnu. Stavila je vrč s kavom na stol i opet sjela nasuprot Erlenduru. On se nakašljao. ElliSi je rekao da je Holberg prije Kolbrun silovao još jednu ženu i da je Holberg to ispričao Kolbrun, rekao je i na Elininom licu uočio čuđenje.

Ako je to Kolbrun znala, nije mi rekla, rekla je i zamišljeno odmahнула glavom. Je li moguće da govori istinu?

Moramo i s tim računati, rekao je Erlendur. ElliSi je, inače, tako prefrigan da bi takvo što mogao i slagati. S druge strane, u rukama nemamo ništa što bi potvrdilo njegovu izjavu.

Nismo često pričale o silovanju, rekla je Elin. Mislim da je to bilo zbog AuSur. Kraj raznih drugih stvari. Kolbrun je bila vrlo povučena žena, sramežljiva i tiha, a nakon toga što se desilo bila je još zatvorenija. A, naravno, bilo je i grozno o tome pričati dok je bila trudna, a kamoli kad je beba došla na svijet. Kolbrun se svim silama trudila da silovanje zaboravi. I sve što je s tim išlo.

Pada mi na pamet da je Kolbrun, znajući za tu drugu, mogla nju upotrijebiti u korist svojoj izjavi, ako već ništa drugo. Ali to nisam našao ni u jednom od izvještaja koje sam pročitao.

Možda je htjela poštediti tu ženu, rekla je Elin.

Poštediti?

Kolbrun je znala kako je teško pretrpjeti silovanje. Znala je kako izgleda podnijeti prijavu. I sama se kolebala, a i jedino što je postigla bilo je ponižavanje na policiji. Ako ona druga žena nije htjela izići u javnost, to je Kolbrun možda poštivala. To mi se čini vjerojatnim. Ali nije mi točno jasno o čemu govorite.

Ne mora biti da je znala sve do u detalje, njezino ime, možda je samo nešto slutila. Ako je možda tako nešto natuknuo.

Meni nije nikada o tako nečem govorila.

Kad ste razgovarale o silovanju, što ste spominjale?

Nismo baš govorile o samom činu, rekla je Elin. Telefon u Erlendurovom džepu opet je zazvonio i Elin je utihnula. Erlendur je nespretno izvadio telefon i ugledao broj koji ga je zvao. Bio je to Sigurdur Oli. Erlendur ugasi telefon i stavi ga opet u džep.

Oprostite, rekao je. Zar nisu nemogući ti telefoni?

Apsolutno, rekao je Erlendur. Bio je knap s vremenom.

Govorila je kako puno voli svoju kćer, malu Audur. Njihov je odnos bio poseban, unatoč tim strašnim okolnostima. Audur je njoj bila sve. Naravno, strašno je to reći, ali mislim da njoj ne bi bilo pravo da se Audur nije desila.

Razumijete? Čini mi se čak da je Aučur smatrala nadoknadom, ili nešto u tom smislu, zbog silovanja. Znam da je nespretno tako se izraziti, ali činilo se da je djevojčica sreća u nesreći. Ne mogu vam reći što je mojoj sestri bilo na pameti, kako joj je bilo

kakve je osjećaje nosila u sebi, i sama dosta malo znam, i neću se upustiti u takve gluposti da govorim u njezino ime. Ali ona je

obožavala tu curicu i nikad se od nje nije rastajala. Nikad. Na njihov je odnos bio u prilično velikoj mjeri utjecalo to što se dogodilo, ali Kolbrun u djevojčici nikada nije vidjela onu zvijer koja joj je uništila život. Vidjela je samo to lijepo dijete kakva je Audur i bila. Moja je sestra previše štitila Audur i to je nadilazilo i grob i smrt kao što piše na grobnom natpisu. Od strašna dušmanina život mi čuvaj.

Znate li što je vaša sestra time točno htjela reći?

To je preklinjanje Boga, što možete vidjeti ako pročitate psalam. Djevojčičina smrt je svakako na to utjecala. Kako se to desilo i kako je to bilo užasno. Kolbrun nije mogla ni pomisliti na to da bi Audur dala na obdukciju. Ni pomisliti.

Erlendur je sklopio oči lice mu se razvuklo u grimasu. Elin to nije primijetila.

Čovjek sebi lako može predočiti, rekla je Elin, da su njoj ti stravični događaji, prvo silovanje pa onda smrt kćeri, ozbiljno utjecali na njezino duševno stanje. Dobila je slom živaca. Kad su počeli govoriti o obdukciji, u njoj se razbuktala paranoja i potreba da Aučur zaštiti. Dobila je kćer pod tim groznim uvjetima i odmah ju je izgubila. Mislila je da je to božja volja. Moja je sestra htjela da joj kćer puste na miru.

Erlendur je neko vrijeme zamišljeno sjedio, a onda se odvažio.

Mislim da sam ja jedan od tih neprijatelja. Elin ga je gledala i ništa joj nije bilo jasno.

Mislim da je neophodno iskopati lijes i izvršiti detaljniju obdukciju, ako je to moguće.

Erlendur je to rekao koliko je god mogao pažljivo. Potrajalo je neko vrijeme dok Elin nije shvatila što je rekao i kad joj je postalo jasno što to znači, tupo je pogledala Erlendura.

Što to govorite, čovječe Božji?

Može biti da možemo saznati uzrok njezinoj smrti.

Uzrok? To je bio tumor na mozgu!

Može biti...

O čemu to govorite? Iskopati je? Dijete? Ne mogu vjerovati!

Pa rekla sam vam...

Za to imamo dva razloga.

Dva razloga?

Za obdukciju, rekao je Erlendur.

Elin je ustala i nervozno šetala po sobi. Erlendur je sjedio kao ukopan, još dublje tonući u mekanu fotelju.

Razgovarao sam već s liječnicima tu u bolnici u Keflaviku. Nisu mogli naći nikakva izvješća osim privremenog izvješća liječnika koji je izvršio obdukciju. Liječnik nije više živ. Godina Audurine smrti bila je njegova zadnja godina rada u bolnici. Ustvrdio je samo da je to tumor na mozgu i njezinu je smrt pripisao tome. Ja hoću saznati kakva je to bolest prouzrokovala smrt te djevojčice. Hoću saznati je li to bila nasljedna bolest.

Nasljedna bolest! Ja ne znam ni za kakvu nasljednu bolest!

Mi nju tražimo kod Holberga, rekao je Erlendur. Drugi razlog za obdukciju jest da ustanovimo sasvim sigurno je li Audur Holbergova kći. To se radi analizom DNA.

Sumnjate li u to?

Zapravo ne, ali moramo biti sigurni.

Ali zašto?

Holberg je poricao da je dijete njegovo. Rekao je da je imao s Kolbrun spolni odnos s njezinim pristankom, ali poricao je očinstvo. Kad je slučaj zatvoren, nije bilo dovoljno razloga da se to dokazuje. Vaša sestra nikada na tome nije inzistirala. Njoj je, svakako, svega već bilo dosta i htjela je Holberga izbrisati iz svog života.

Tko bi drugi mogao biti otac tog djeteta?

Potreban nam je dokaz radi ubojstva.

Holbergovog ubojstva? -Da.

Elin je stajala nad Erlendurom i zurila u njega.

Zar nas ta protuha mora mučiti i nakon smrti?

Erlendur se spremio progovoriti, ali ona mu je oduzela riječ.

Još i sad mislite da je moja sestra lagala, rekla je Elin. Nikada joj nećete povjerovati. Vi niste ništa bolji od onog idiota Runara. Ni mrvicu bolji.

Nadvila se nad njim u fotelji.

Prokleti policajac! siktala je. Nisam te trebala pustiti k sebi u kuću.

18.

SigurSur Oli primijetio je da se svjetla auta približavaju kroz kišu i znao je da je to Erlendur. Bager je tutnjio čekajući ispred groba, spreman da na dani znak počne kopati. To je bio patuljasti bager koji je gmizao između grobova uz drmanje i galamu. Gusjenice pod njim sklizale su se po blatu. Iskašljavao je crni dim i punio zrak gustim smradom nafte.

SigurSur Oli i Elinborg stajali su kraj groba zajedno s liječnikom sudske medicine, pravnikom javnog tužilaštva, svećenikom i crkvenjakom, nekolicinom policajaca iz Keflavika i s dvojicom gradskih službenika. Stajali su tamo na kiši i zavidjeli Elinborg koja je jedina imala kišobran i puštala da SigurSur Oli napola stoji pod njim. Primijetili su da Erlendur sam izlazi iz auta i polako korača prema njima. Imali su pismenu dozvolu za ekshumaciju, ali ništa nisu smjeli poduzimati bez Erlendurovog odobrenja.

Erlendur se osvrnuo po groblju i po tiho proklinjao ometanje, štetu, oskvrnuće. Maknuli su grobni kamen i položili ga na put kraj groba. Tamo su odložili i zelenkastu staklenku s dugim šiljkom za zabadanje u zemlju. U staklenci bila je kitica osušenih ruža i Erlenduru je palo na pamet da je to možda Elin stavila tamo kraj kamena. Zaustavio se, pročitao još jednom natpis i odmahnuo glavom. Ograda od bijelog drva, koja je jedva sezala dvadeset centimetara iznad zemlje i ograđivala grob, ležala je potrgana kraj kamena. Erlendur je viđao takve ograde na dječjim grobovima i uzdahnuo je. Podigao je pogled prema crnilu neba. Kiša se cijedila s oboda šešira njemu na ramena, a on je škiljio prema njoj. Gledao je preko skupine koja je stajala kraj bagera, pogledao konačno prema SigurSuru Oliju i kimnuo glavom. Sigurčur Oli dao je znak vozaču bagera. Lopata se vinula u zrak i utonula u mekanu zemlju.

Erlendur je gledao kako bager razdire ranu staru trideset godina. Trgnuo se svaki put kad bi lopata zagrabila. Hrpa zemlje rasla je, i što je jama bila dublja, to se u nju spuštalo više mraka. Erlendur se držao postrani i pratio kako lopata grabi dublje i dublje u ranu. Odjednom ga je obuzeo osjećaj da je sve to već jednom proživio, kao da je sve to već vidio u snu i na tren se pozornica pred njim pomakla na rub stvarnosti; njegovi kolege s posla koji gledaju dolje u

grob, gradski službenici u narančastim radnim odijelima naslonjeni na svoje lopate, svećenik obučen u debeli, crni kaput, kiša koja lije u grob i diže se ponovo iz njega u lopati kao da raka krvari.

Je li on točno to sanjao?

No, taj je osjećaj nestao i, kao što već biva u takvim slučajevima, nije mogao razumjeti odakle je i došao. Zašto je proživljavao događaje koji se nikad prije nisu desili. Erlendur nije vjerovao u predskazanja, vidovitost i snove, niti u reinkarnaciju ili karmu, nije vjerovao u Boga iako je često čitao Bibliju, niti u vječiti život ili da njegovo djelovanje u ovom životu utječe na to da li će završiti u raju ili paklu. Njemu se činilo da sam život nudi mješavinu i jednog i drugog, pola-pola.

Ali, koji put bi doživio ovakvo neobjašnjivo i natprirodno sjećanje, doživio bi mjesto i na trenutak kao da je sve to već vidio, kao da je izašao iz samoga sebe i pretvorio se u gledaoca svoga vlastitog života. Nije nikako mogao objasniti što se desilo ili iz kojeg razloga, zašto se njegov um s njim na taj način poigravao.

Erlendur se pribrao kad je lopata kresnula o poklopac od lijesa i iz groba se začuo šuplji udar. Koraknuo je naprijed. Potoci kiše slijevali su se u raku, uspio je razabrati nejasne obrise lijesa.

Pazite! povikao je Erlendur vozaču bagera mahnuvši rukama. Primijetio je da se iz daljine po putu približavaju svjetla nekog auta. Svi su pogledali prema svjetlu i uočili auto koji je puzio po kiši dok se nije zaustavio kraj glavnih vrata groblja. Primijetili su da na krovu ima znak neke taxi-tvrtke. Iz auta je izišla starija žena u zelenom kaputu. Elin. Taxi je nestao, a ona je žurila prema grobu. Kad se približila Erlenduru, počela je na njega vikati i prijetiti mu šakom.

Pljačkašu grobova! čuo je da Elin viče. Pljačkaši grobova! Pljačkaši leševa!

Zaustavite je, rekao je mirno Erlendur policajcima koji su išli prema njoj i prepriječili joj put kad joj je do groba trebalo par metara. U bijesu ih je mlateći htjela spriječiti, ali ovi su je uhvatili za ruke i čvrsto je držali.

Dva su radnika sišla u jamu sa svojim lopatama, otkopali su lijes i zavezali konopac za oba kraja. Lijes je bio skoro čitav. Po njemu je bubnjala kiša i čistila s njega zemlju. Erlenduru se činilo da je bijele boje. Mali bijeli lijes s mjedenim ručkama i križem na poklopcu. Ljudi

su konopac pričvrstili za lopatu bagera koji je pažljivo izvadio lijes iz zemlje. Još je bio u komadu, ali izgledalo je da je vrlo lomljiv. Erlendur je vidio da se Elin prestala otimati i vikati na njega. Počela je plakati kad se lijes pojavio i jedan trenutak mirno visio nad grobom privezan za užad. Vozeći putem unatraske, grobu se približio mali kombi i tamo stao. Lijes su položili na zemlju i razvezali konopce. Prišao je svećenik, prekrižio se nad lijesom i potiho počeo moliti. Gradski su službenici podigli lijes u kombi i zatvorili vrata. Elinborg je sjela do vozača koji je krenuo iz groblja, prošao kroz glavna vrata i vozio niz cestu dok stražnja svjetla nisu nestala u kišu i mrak.

Svećenik je prišao Elin i zamolio policajce da je puste. To su odmah i učinili. Svećenik je pitao može li joj na neki način pomoći. Očito su se dobro poznavali, razgovarali su u pola glasa. Elin se malo primirila. Erlendur i SigurSur Oli pogledali su jedan drugoga, a zatim grob. Kiša se počela skupljati na dnu.

Htjela sam spriječiti ovu gadost, ovo oskvrnuće, Erlendur je čuo kako govori svećeniku. Bilo mu je malo lakše kad je vidio da se Elin smirila. Krenuo je prema njoj i SigurSur Oli ga je pratio.

To vam nikada neću oprostiti, Elin je rekla Erlenduru. Svećenik je stajao kraj nje. Nikad! rekla je. Toliko da znate.

Razumijem vas, rekao je Erlendur, ali istraga je na prvom mjestu.

Istraga! Nek' se goni ta vaša istraga, siktala je Elin. Kuda ćete s lešom?

U Reykjavik.

I kad ga mislite vratiti?

Za dva dana.

Pogledajte što ste napravili od njezinog groba, Elin je nemoćno uzdahnula kao da joj još nije bilo sasvim jasno što se desilo. Prošla je kraj Erlendura hodajući prema grobnom kamenu i ogradici, vazi i otvorenom grobu.

Erlendur joj je odlučio reći za poruku koju su našli u Holbergovom stanu.

Kad smo našli Holberga, kod njega je bila cedulja, rekao je i hodao za Elin. Nije nam ništa bilo jasno dok nismo saznali za AuSur i dok nismo razgovarali s njezinim starim liječnikom. Islandski ubojice za sobom obično ne ostavljaju ništa osim nereda, ali ovaj koji je ubio Holberga htio nam je ostaviti nešto

O čemu možemo razbijati glavu. Kad je liječnik spomenuo da je možda posrijedi nasljedna bolest, poruka Je dobila svoj značaj. Također, nakon onoga što mi je ElliSi rekao u zatvoru. Holbergova rodbina nije na životu. Imao je sestru koja je umrla kad joj je bilo devet godina. SigurSur Oli, rekao je Erlendur i pokazao na svog kolegu, pronašao je njezine medicinske nalaze i to što je ElliSi spomenuo pokazalo se točnim. Kao i AuSur, umrla je od tumora na mozgu. Vjerojatno od iste bolesti.

Što ste rekli? Kakva je to bila poruka? pitala je Elin.

Erlendur je zastao. Pogledao je SigurSura Olija koji je pogledao Elin, a zatim Erlendura. Jedan trenutak gledali su se u oči.

Ja sam on, rekao je Erlendur.

Što vam to znači?

To je pisalo na cedulji: Ja sam on. S naglaskom na zadnjoj riječi. ON.

Ja sam on, ponovila je Elin. Što to znači?

Nemoguće je znati, ali meni pada na pamet da bi se moglo raditi o nekakvom srodstvu, rekao je Erlendur. Onaj tko je napisao Ja sam on držao je da ima s Holbergom nešto zajedničko. Isto tako bi to mogla biti izmišljotina kakvog glupana koji Holberga nije ni poznavao. Baljezganje. Ali ja mislim da nije tako. Mislim da će nam bolest pomoći. Mislim da moramo doznati u detalje tko je taj čovjek.

Kakvo srodstvo?

Prema registru, Holberg nije imao djece. AuSur nije dovedena u vezu s njim. Bila je samo Kolbrunina kći. Ali ako je istina to što ElliSi kaže, da je Holberg silovao više žena, a ove nisu to prijavile, može biti da ima još koje dijete. Možda Kolbrun nije jedina njegova žrtva koja je rodila njegovo dijete. Potragu za mogućom žrtvom u Husaviku sveli smo na žene koje su u određenom razdoblju rodile djecu i nadobudno čekamo da to u skorije vrijeme donese nekakve rezultate.

Husavik?

Za drugu se Holbergovu žrtvu pretpostavlja da je od tamo.

A što Je s tom nasljednom bolesti? rekla je Elin. Kakva je to bolest? Je li to bolest koja je uzrokovala Audurinu smrt?

Holberga tek moramo pregledati, potvrditi da je bio Audurin otac i sve to iskonstruirati. Ako ta teorija vrijedi, radi se o rijetkoj bolesti

koja se prenosi s koljena na koljeno. I Auður je to imala?

Moguće je da je predugo vremena prošlo od njene smrti da bi se došlo do zadovoljavajućih rezultata, ali moramo pokušati. Hodali su do crkve, Elin do Erlendura a Sigurður Oli iza njih. Elin je predvodila. Crkva je bila otvorena, u nju su se sklonili s kiše, stajali su u predvorju i gledali van, u mračan jesenski dan

Ja mislim da je Holberg bio Audurin otac, rekao je Erlendur. Nemam, zapravo, nikakvog razloga da sumnjam u vaše riječi i u to što kažete da je vaša sestra vama ispričala. Ali nama su potrebni dokazi. To je neophodno za policijsku istragu. Ako se radi o nasljednoj bolesti koju je dobila od Holberga, ta se bolest može pojaviti i drugdje. Moguće je da bolest ima veze s Holbergovim ubojstvom.

Nisu primijetili auto koji je starom cesticom polako odmicao s groblja, bez svjetla, teško uočljiv u mraku. Kad se spustio u Sandgerði, ubrzao je, svjetla su se upalila i ubrzo je sustigao kombi s lijesom. Na cesti za Keflavík vozač auta pazio je da između sebe i kombija drži razmak od dvije, koji puta tri duljine automobila. Tako je pratio lijes sve do Reykjavíka.

Kad se kombi zaustavio ispred mrtvačnice u Baronsstíguru, parkirao je nešto dalje i gledao kako lijes unose u kuću i kako se vrata za njim zatvaraju. Gledao je kako kombi odlazi i vidio je kad je žena koja je pratila lijes izašla iz mrtvačnice i ušla u taxi. Kad se sve smirilo, potiho je kliznuo dalje.

19.

Marion Briem otvorila mu je vrata. Erlendur se pojavio nenajavljen. Stigao je ravno iz SandgerSija i odlučio je razgovarati s Marion prije nego što ode kući. Bilo je šest sati i vani je bio crni mrak. Marion je ponudila Erlenduru da uđe i zamolila ga da oprostí što je svugdje nered. Stanje bio malen, dnevna soba, spavaća soba, kupaonica i kuhinja i svjedočio je o vlasnikovom nemaru, slično kao što je bilo i u Erlendurovom stanu. Svuda po dnevnoj sobi bile su novine, časopisi, tepih je bio izlizan i zamazan, kraj sudopera je bila hrpa suda. Svjetlo stolne lampe slabo je osvjetljavalo zamračenu sobu. Marion zamoli Erlendura da s jednog od stolaca makne novine i sjedne.

Nisi mi rekla da si ti svojedobno bila upletena u ovaj slučaj, rekao je Erlendur.

To nije bio jedan od mojih većih podviga, rekla je Marion i upalila cigarillo koji je finim sitnim rukama izvadila iz male kutije, na licu izraz boli, glava joj je bila velika, ali inače je bila nježne grade. Znao je da Marion i sada prati slučajeve vrijedne pažnje, nastoji od prijašnjih kolega koji još rade u policiji dobiti informacije i po potrebi je znala i pomoći.

Htio bi saznati više o Holbergu, rekla je Marion.

I o njegovom prijatelju, rekao je Erlendur i sjeo nakon što je odmaknu hrpu novina. I o Runaru u Kefiaviku.

Da, Runar u Kefiaviku, rekla je Marion. On me jednom htio ubiti.

Danas toj olupini to baš i ne bi pošlo za rukom, rekao je Erlendur.

Znači, sreo si ga, rekla je Marion. Znaš da ima rak? Radi se prije o tjednima nego mjesecima.

Nisam znao, rekao je Erlendur i pred očima mu se pojavilo suho i koštunjavo Runarovo lice. Kapljica na vrhu nosa dok je po vrtu skupljao lišće.

Imao je nevjerovatno utjecajne prijatelje u ministarstvu. Zato je ostao. Ja sam predlagala otpust, a dobio je opomenu.

Sjećaš li se možda Kolbrun?

Najjadnija žrtva koju sam ikada vidjela, rekla je Marion. Nisam se s njom dobro upoznala, ali znam da ta nije ništa mogla slagati. Prijavila je Holberga i opisala kako ju je Runar tretirao, ti znaš kako. U Runarovom slučaju bila je njezina riječ protiv njegove i njezino je

svjedočenje bilo uvjerljivo. On nju nije smio poslati doma, stavimo na stranu priču o gaćicama. Holberg je nju silovao. To je bilo jasno. Ja sam namjestila da se sretnu, Holberg i Kolbrun. I nije bilo sumnje.

Namjestila da se sretnu?

To je bila greška. Mislila sam da će pomoći. Jadna žena. Kako to?

Sredila sam da to izgleda kao slučaj ili nezgoda. Nisam slutila da... Ne bih ti trebala ovo govoriti. Istraga nije napredovala.

Ona je govorila jedno, on drugo. Pozvala sam ih u isto vrijeme i uredila da se sretnu.

Što se desilo?

Dobila je histerični napad i morali smo pozvati liječnika. Nisam tako nešto nikad vidjela. Ni prije ni poslije.

-A on?

Stajao je samo i cerio se. Erlendur je zašutio.

Misliš li da je dijete bilo njegovo? Marion je slegnula ramenima.

Kolbrun je to tvrdila.

Je li Kolbrun tebi spomenula neku drugu ženu koju je Holberg silovao prije nje? pitao je konačno Erlendur.

Zar je bila još jedna?

Erlendur je ponovio ono što mu je Elliči ispričao i nije mu trebalo dugo da opiše dosadašnji tijek istrage. Marlon Briem je sjedila, pušila svoj cigarillo i slušala. Oči su joj bile uperene u Erlendura, male, budne i prodorne. Ništa im nije promicalo. Pred sobom su imale umornog, sredovječnog čovjeka s tamnim podočnjacima, bradom starom nekoliko dana, gustim obrvama koje su stršile ravno u zrak, zamršenim busenom riđe kose, jakim zubima koji bi se tu i tamo pojavili iza blijedih usnica, otužnim izrazom lica koje je bilo svjedok svemu najgorem što se nalazi na ljudskom otpadu. U očima Marion Briem moglo se očitati suosjećanje i žalosna spoznaja da gledaju svoju vlastitu sliku i priliku.

Kad je počeo raditi u istražnoj policiji, Erlendur je bio pod vodstvom Marion Briem i sve što je prvih godina naučio, naučila ga je Marion. Kao ni Erlendur, Marion nikada nije bila u ulozi pretpostavljenoga nego se uvijek bavila uobičajenim poslovima istražne policije i imala je neizrecivo iskustvo. Memorija joj je bila stopostotna i s godinama nije oslabila. Sve što su oči i uši primile bilo je razvrstano, registrirano i pohranjeno u bezgraničnom skladištu mozga a po

potrebi bilo bi stavljeno u upotrebu bez imalo napora. Marion je mogla stare slučajeve opisati u detalje, cijelo more znanja o svemu i svačemu što se ticalo islandskog kriminala. Moć zaključivanja bila je oštra a misao logična.

Kao poslovni kolega, Marion Briem bila je jedan jezivo sitničav, strog i nestrpljiv stvor, kako je Erlendur opisao Evi Lind kad su je spomenuli u razgovoru. Ozbiljne su razmirice godinama kvarile odnos između njega i njegovoga starog učitelja i znalo se desiti da su jedva progovorili i riječi. Erlendur je to tumačio time da ju je na neki način razočarao. Činilo mu se da se to na Marion sve jasnije vidjelo, sve dok taj njegov učitelj nije otišao u mirovinu. Na Erlendurovo olakšanje.

Nakon što je Marion prestala raditi, njihov se odnos opet popravio. Napetost je popustila, kao i potreba za nadmetanjem.

...i zato mi je palo na pamet da skoknem do tebe da te pitam što sve znaš o Holbergu, ElliSiju i Gretaru.

Ne nadaš se valjda da ćeš Gretara naći nakon svih ovih godina? rekla je Marion ne sakrivajući čuđenje. Erlenduru se učinilo da je njezino lice na tren poprimilo zabrinuti izraz.

Dokle si došla s tim?

Ni do kuda, to je meni bio usputni posao, rekla je Marion. Erlendur se na trenutak povešelio jer mu se učinilo da to zvuči kao isprika. Najvjerojatnije je nestao onoga vikenda kad se slavilo na Mngvelliru. Razgovarala sam s njegovom majkom i prijateljima, ElliSijem i Holbergom, i s kolegama na poslu. Gretar je tad radio na utovaru i istovaru brodova u Eimskipu. Najviše ih je mislilo da je pao u more. Rekli su da bi ga sigurno našli da je bio pao u tovarni prostor broda.

Gdje su bili Holberg i ElliSi u vrijeme Gretarovog nestanka? Sjećaš li se toga?

Obojica su rekli da su bili na nacionalnoj proslavi i to smo mogli potvrditi. Ali nije točno utvrđeno kad je Gretar nestao. Već ga dva tjedna nitko nije vidio kad nas je njegova majka o tome informirala. Na što smjeraš? Jesu li još nešto saznali o Gretaru?

Ne, rekao je Erlendur. Niti ja njega tražim. Ako nije najednom iskrsnuo i ubio svog starog prijatelja Holberga, onda, što se mene tiče, neka bude izgubljen zauvijek. Htio bih ustanoviti kakva je to klapa bila, Holberg, ElliSi i Gretar.

To je bila bagra. Svi po redu. I sam znaš ElliSija. Gretar nije bio ni za dlaku bolji. Jednom sam imala s njim posla zbog razbojstva i činilo mi se da je to bio početak nekakve mizerne kriminalne karijere. Zajedno su radili za Lučku kapetaniju. Tamo su se upoznali. ElliSi je sadist bez mozga. Tukao se gdje je god mogao. Maltretirao slabije od sebe. Nije se promijenio, kako čujem. Holberg je njima bio nekakav voda. Od njih najpametniji. Lako se izvukao iz onoga s Kolbrun. Kad sam se o njemu u ono doba raspitivala, teško mi je bilo išta doznati. Gretar je bio nitko i ništa i s njima je visio, jedna kukavica, ali ja sumnjam da je još nečega bilo iza te fasade.

Jesu li se Runar i Holberg poznavali?

Mislim da ne.

Nismo to još službeno objavili, rekao je Erlendur, ali na lešu smo našli poruku.

Poruku?

Ubojica je na papir napisao ja sam on i to položio na Holberga.

Ja sam on?

Zar to ne ukazuje na srodstvo?

Ako to nije sam spasitelj. Lud bogomoljac.

Ja bih to prije povezala sa srodstvom.

Ja sam on? Što čovjek time hoće reći? Što to govori?

Da bar znam, rekao je Erlendur.

Ustao je, stavio šešir na glavu i rekao da mora kući. Marion je pitala kako je Eva Lind. Erlendur joj je rekao da radi na svojim problemima. Marion ga je otpratila do vrata i otvorila mu. Na vratima čvrst stisak ruke. Kad je Erlendur silazio niz stepenice, Marion ga je pozvala.

Erlendur! Erlendur, čekaj malo.

Erlendur se okrenuo i pogledao gore prema vratima gdje je stajala Marion, njezino je dostojanstveno držanje bilo nagrđeno starošću, pognuta ramena narušavala su ponos, a bore na licu bile su svjedoci teškog života. Dugo je vremena prošlo otkad je zadnji put bio u ovoj kući i dok je gledao Marion kako sjedi na stolici, razmišljao je o tome kako se vrijeme poigrava s ljudima.

Nemoj to što saznaš o Holbergu previše uzeti srcu, rekla je Marion Briem. Nemoj da on u tebi ubije nešto što ne želiš izgubiti. Ne daj mu da pobijedi. Samo sam to htjela reći. Erlendur je mirno stajao na kiši,

nije bio sasvim siguran da je razumio riječi svoga savjetnika. Marion je, gledajući ga, kimnula glavom.

Kakva je to pljačka bila? povikao je Erlendur dok se vrata još nisu bila zalupila.

Pljačka? odazvala se Marion i vrata su se ponovo otvorila.

U kojoj je sudjelovao Gretar. Što je orobio?

Dučan s fotografskim materijalom. Nešto je petljao s fotografijom, rekla je Marion Briem. Slikao je.

Neka dvojica, obojica u kožnim jaknama i crnim čizmama koje su se vezale do koljena, pokucali su na vrata i omeli Erlendura koji se te večeri mirno odmarao u svojoj fotelji. Stigao je kući i zazvao Evu Lind, odgovora nije bilo, i sjeo je na komade piletine koji su bili u fotelji otkad je sinoć na njima spavao. Ti su muškarci pitali za Evu Lind. Erlendur ih nikada prije nije vidio, a niti je vidio Evu Lind otkad mu je bila pripremila onu finu juhu s mesom. Drsko su pitali Erlendura gdje je mogu naći i navirivali su se u stan, ali nisu se kraj njega gurali. Erlendur ih je pitao što im njegova kći treba. Oni su njega pitali skriva li je tu kod sebe u stanu, kurvar. Erlendur je onda njih pitao da oni nisu možda kakvi utjerivači dreko-va. Oni su njemu rekli da zaveže. On je njima rekao neka se nose odavde. Oni su njemu rekli da jede govna. Kad im je pred nosom zatvarao vrata, jedan od njih podmetnuo je koljeno. Tvoja kći je prava krava, povikao je. Bio je obučen u kožne hlače.

Erlendur je uzdahnuo.

Bio je to dug i težak dan. V

Čuo je kako koljeno puca kad su po njemu lupila vrata takvom silom da su se gornje šarke istrgnule iz okvira.

20.

SigurSur Oli razmišljao je kako da formulira to pitanje. U rukama mu je bio popis imena deset žena koje su živjele u Husaviku prije i poslije 1960, a odselile su u Reykjavik. Dvije s popisa nisu više bile žive. Dvije nisu imale djece. Šest njih bile su majke i djecu su dobile u onom razdoblju kad je bilo vjerojatno da je silovanje počinjeno. SigurSur Oli stigao je do prve na popisu. Stanovala je u BarmahliS. Rastavljena. Imala je tri odrasla sina.

Ali kako da glasi pitanje koje je morao postaviti tim ženama u godinama? Oprostite, gospodo, ja sam vam iz policije i poslali su me da vas pitam jeste li bili silovani u Husaviku dok ste tamo živjeli. O tome se posavjetovao s Elinborg koja je imala popis s još deset žena, ali ona nije shvaćala u čemu je problem. Mišljenje SigurSura Olija bilo je da to što Erlendur poduzima ne služi ničemu. Čak iako bi se desilo da je ElliSi govorio istinu, i da i mjesto i vrijeme odgovaraju, i čak i da nakon duge potrage nadu onu pravu, koje su šanse da ona prizna silovanje? O tome je šutjela jedan cijeli vijek. Zašto bi sada o tome govorila? Kad bi SigurSur Oli ili koji drugi od petorice detektiva koji su imali isti takav popis pokucali na njezina vrata, jedino što je trebala izustiti jest "ne" i oni jedva da bi mogli išta drugo reći osim "oprostite na smetnji".

Tu se radi o reakciji, posluži se psihologijom, rekao je Erlendur kad mu je SigurSur Oli objasnio problem. Nastoj ući u njihov stan, sjesti s njima, popiti kavicu, popričati, ponašaj se kao žensko.

Psihologiju! gundžao je SigurSur Oli izlazeći iz auta u BarmahliS, misli su mu skrenule k njegovoj djevojci s kojom je živio, a zvala se Bergbora. Nije znao ni kako da na nju primijeni "psihologiju". Upoznali su se prije nekog vremena pod čudnim okolnostima kad je Bergpora svjedočila u jednom teškom slučaju i nakon kratkog hodanja odlučili su zajedno živjeti. Ispostavilo se da se dobro slažu, da imaju slične interese i da i jedno i drugo žele osnovati lijep dom s biranim namještajem i umjetninama, u dubini duše bili su "yuppies". Poljubili bi se kad bi se sastali nakon dugog radnog dana. Davali bijedno drugom male darove. Otvorili bi i bocu vina. Prije su znali ići ravno u krevet kad bi se vratili kući s posla, ali u zadnje se vrijeme to sve rjeđe dešavalo.

Stvari su se promijenile nakon što mu je za rođendan darovala sasvim obične finske gumene čizme. Nastojao je izgledati prezadovoljno, ali izraz prvog šoka predugo mu je ostao na licu

ona je shvatila da nešto nije u redu. Osmijeh je bio neprirodan kad se konačno pojavio.

Zato što nemaš takve, rekla je.

Nisam imao gumene čizme još od otkad sam imao deset godina, rekao je.

Nisi baš zadovoljan? pitala je.

Baš su super, rekao je Sigurčur Oli, ali znao je da ne odgovara na pitanje. I ona je to znala. Ne, zbilja, dodao je i shvatio da se sve dublje zakopava. Genijalne su.

Uopće ih ne voliš, rekla je ona žalosno.

Ma volim, volim, rekao je još u čudu jer nije mogao prestati misliti na ručni sat od trideset tisuća kruna koji je on njoj dao za rođendan i za koji mu je trebalo tjedan dana da ga kupi nakon detaljnog pretraživanja cijelog grada i razgovora s urarima o vrstama, pozlati, mehanizmu, kopčama, vodootpornosti, Švicarskoj i satovima s kukavicom. Poslužio se svim svojim detektivskim sposobnostima da nade pravi sat, na kraju ga je i našao i ona je bila prezadovoljna, njezino zadovoljstvo i sreća bili su iskreni.

A on je pred njom sjedio sa smrznutim osmijehom na licu i trudio se da izgleda uistinu veselo, ali to mu nije nikako polazilo za rukom.

Psihologiju! brundao je Sigurčur Oli.

Kad se popeo na kat u Barmahlič pozvonio je, a pitanje je postavio upotrijebivši sve svoje najdublje psihološko znanje, ali doživio je totalan neuspjeh. Nije se dobro ni snašao, a već se zatekao kako zbrda-zdola, tamo pred vratima, pita ženu je li je ikada itko silovao.

Kakve su to sada gluposti, rekla je gospođa s ratničkom šminkom, drangulijama na prstima i bijesnim pogledom koji, izgleda, nikada nije popuštao. Tko ste vi? Kakav je to bezobrazluk?!

Ništa, oprostite, prostenjao je Sigurčur Oli i začas nestao niz stepenice.

Elinborg je imala više uspjeha jer ona se bila usredotočila na posao i nije joj bilo neugodno pričajući zblížiti se s ljudima. Njena je specijalnost bilo kulinarstvo, bila je strastven i odličan kuhar i nije joj bilo teško naći materijal za razgovor. Ako se pružila prilika, pitala je

kakav se to divan miris širi iz stana pa su je veselo primali čak i ljudi koji već cijeli tjedan žive od samih kokica.

Sad je sjedila u dnevnoj sobi podrumskog stana u Breidholtu i pila kavu s postarijom osobom iz Husavika, dugogodišnjom udovicom i majkom dvoje odrasle djece. Zvala se Sigurlaug i bila je zadnja na Elinborginom popisu. Njoj nije bilo teško formulirati to osjetljivo pitanje i zamolila bi svoje sugovornice da joj se jave ako bi čule štogod u svome društvu, ako ništa drugo, onda bar tračeve iz Husavika.

...i zato mi tražimo ženu iz Husavika koja bi mogla biti vaših godina i koja je možda znala Holberga u to vrijeme i možda s njim imala problema.

Ne sjećam se nikakvog čovjeka iz Husavika koji se zvao Holberg, rekla je ova žena. O kakvim to problemima govorite?

Holberg je u Husaviku bio došljak, rekla je Elinborg, pa i ne mora biti da ćete ga se sjetiti. On nije tamo nikada živio. A radi se o fizičkom napadu. Znamo da je prije više godina napao tamošnju ženu i mi je nastojimo naći.

To valjda piše u vašim izvješćima.

Napad nije nikad prijavljen. Kakav napad?

Silovanje.

Žena je nesvjesno stavila ruku preko usta i oči su joj se dvostruko povećale.

Gospode Bože! rekla je. O tome ništa ne znam. Silovanje! Bože moj dragi! Nikada tako nešto nisam čula.

Ne, to je, izgleda, ostalo u tajnosti, rekla je Elinborg. Vješto je izmakla osjetljivim ženinim pitanjima govoreći da je istraga u početnoj fazi i da su to za sada samo naklapanja. Pitala sam biste li vi možda mogli znati nekoga tko o ovome nešto zna.

Žena je spomenula imena dviju svojih prijateljica iz Husavika za koje je rekla da im ništa ne promiče. Elinborg je imena zapisala, još je neko vrijeme sjedila da ne ispadne nepristojna i onda se s njom pozdravila.

Erlendur je na čelu imao ranu na koju je sam zalijepio flaster. Jedan od sinoćnjih gostiju ležao je onesposobljen nakon što mu je na koljeno zalupio vrata tako snažno da je jaukajući pao na pod. Drugi je to u čudu gledao dok ga, ni pet ni šest, Erlendur nije gurnuo

natraške niz stepenice, bez oklijevanja. Ovaj se uspio primiti za ogradu i time spriječiti da se razbije na stepenicama. Tamo na stepeništu, s natečenim krvavim čelom Erlendur mu se nije baš svidio pa je pogledao prvo svog kolegu koji je na podu ležao stenjući, pa onda opet Erlendura, i odlučio nestati. Bilo mu je jedva više od dvadeset godina. Erlendur je pozvao hitnu pomoć i dok ih je čekao, saznao što su htjeli od Eve Lind. Onaj čovjek nije baš bio spreman za suradnju, a kad se Erlendur ponudio da mu malo pogleda koljeno, razvezao mu se jezik. Oni su bili utjerivači dugova.

Eva Lind dugovala je i novac i drogu nekom čovjeku za kojeg Erlendur nije bio čuo.

Idućeg dana na poslu Erlendur nije nikome objašnjavao zašto ima flaster, a nitko ga se nije usudio za to ni pitati. Vrata su ga skoro nokautirala kad su poletjela natrag s utjerivačeve noge i opalila ga po glavi. Čelo ga je ljuto boljelo i mučilo ga je što će biti s Evom Lind, nije dobro spavao te noći, zaspao bi na sat vremena u fotelji nadajući se da će se njegova kći vratiti prije nego što sve ode k vragu. U uredu je ostao dovoljno dugo da sazna da je Gretar imao sestru, da je njegova majka još živa i da boravi u staračkom domu Grund.

Kako je i rekao Marion Briem, nije htio pošto-poto naći Gretara, kao ni onu malu iz Garčabeera, ali smatrao je da nije na odmet

O njemu nešto više saznati. Gretar je bio na tulumu one noći kad je Kolbrun silovana. Možda je za sobom ostavio nekakvu uspomenu s te večeri, detalj koji je možda spomenuo. Nije očekivao da će išta novo otkriti o nestanku; što se njega tiče, neka Gretar samo počiva tamo gdje jest, ali Erlendur se već dulje vrijeme zanimao za islandske nestale osobe. Iza svakog slučaja bila je strava i užas, ali na čudan način ga je nešto oduševljavalo u vezi s tim osobama koje je zemlja progutala, a da nitko nije tome znao razlog.

Gretarovo majci bilo je devedeset godina i bila je slijepa. Erlendur se na kratko porazgovarao s predstojnicom staračkog doma kojoj je bilo teško skidati pogled s njegovog čela, i doznao je da je Theodora jedan od najstarijih stanovnika tog doma i da spada među one koji su tamo najdulje boravili, uzorna žena po svakom pitanju koju voli i štuje i osoblje i ostali stanovnici doma.

Erlendura su otpratili do Theodore i predstavili joj ga. Stara je žena sjedila u kolicima u svojoj sobi, na sebi je imala ogrtač i preko sebe vunenu deku, duga sijeda kosa bila je spletena u pletenicu koja se spuštala po naslonu kolica, klonulo tijelo, koštunjave ruke, milo lice. Njezinih stvari nije bilo mnogo. Fotografija Johna F. Kennedyja, predsjednika Amerike, visjela je uokvirena nad njenim krevetom. Erlendur je sjeo na stolicu nasuprot nje gledajući u oči koje više nisu vidjele i rekao da želi pričati o Gretaru. Sluh ju je, izgleda, dobro služio i um joj je bio bistar. Erlenduru su rekli da je iz SkagafjorSura. Govorila je s jakim sjevernim naglaskom.

Moj Gretar nije bio uzoran momak, rekla je. Ako hoćete da vam kažem po istini, bio je prava protuha. Ne znam otkud mu to. Kradljiv i nikakav. U kompaniji s drugim vucibatinama i niškoristima, samim smećem. Jeste li ga možda našli?

Ne, rekao je Erlendur. Njegov je prijatelj nedavno ubijen. Holberg. Možda ste čuli nešto o tome.

Nije mi poznato. Udesili su ga, velite?

Erlendur je po prvi put nakon dugog vremena našao razlog za osmijeh.

U njegovom stanu. U staro doba zajedno su radili, on i vaš sin. Za Lučku kapetaniju.

Zadnji put kad sam vidjela Gretara, a u to vrijeme sam još imala pristojan vid, bilo je kad je došao k meni onoga ljeta kad se slavilo i ukrao mi novce iz novčanika uz još nešto srebrnine. Primijetila sam da su novci nestali tek kad je otišao. A onda je i Gretar nestao. Kao da su i njega ukrali. Znate li vi tko ga je ukrao?

Ne, rekao je Erlendur. Znate li čime se bavio prije nestanka? S kim se družio?

Nemam pojma, rekla je starica. Nikad ja nisam znala čime se on bavi. To sam vam onda već rekla.

Jeste li znali da se bavio fotografijom?

Da, bavio se fotografijom. Stalno je nešto slikao. Ne znam zbog čega. Rekao mi je da su slike ogledalo vremena, a ja nisam imala pojma o čemu govori.

Zar to za Gretara nije bilo dubokoumno?

Nikada nisam čula da tako govori.

Zadnja njegova adresa bila je u Bergstačastrseti, tamo je imao iznajmljenu sobu. Kako su završile njegove stvari, fotoaparati i filmovi, znate li to?

Moja Klara to možda zna, rekla je Theodora. Moja kći. Ona je ispraznila njegovu sobu. Mislim da je sve pobacala.

Erlendur je ustao, a ona je za njim okretala glavu. Zahvalio joj je na pomoći, rekao joj da je bila od velike koristi i htio joj reći da dobro izgleda i da je bistra, ali nije. Nije s njom htio razgovarati kao s djetetom. Pogled mu je opet privukla Kennedyjeva slika koja je visjela tamo na zidu i nije mogao odoljeti a da ne upita. Zašto nad krevetom imate Kennedyjevu sliku? rekao je gledajući u prazne oči.

Ah! uzdahnula je Theodora, cijenila sam ga dok je bio živ.

21.

Leševi su bili položeni jedan do drugoga na hladnim operacijskim stolovima mrtvačnice u Baronsstiguru. Erlendur je nastojao ne misliti na to da je u smrti sjedinio oca i kćer. Holbergovo truplo već su bili secirali i analizirali, ali čekalo se na daljnje pretrage u vezi s nasljednom bolesti i srodstvom s AuSur. Erlendur je primijetio da su mu prsti crni. Uzeli su mu otiske prstiju nakon smrti. Auðurino tijelo ležalo je na stolu kraj Holbergovoga ovijeno u bijelo platno. Nju nisu još dirali. Erlendur nije poznavao tog patologa i rijetko ga je viđao. Bio je visok, ruke u tankim gumenim rukavicama bile su velike, na sebi je imao bijelu pregaču preko zelenog mantila koji se vezao na leđima i zelene hlače od istog materijala. Na nogama je imao bijele tenisice.

Erlendur je i prije dolazio u mrtvačnicu, ali uvijek se tamo jednako loše osjećao. Zadah smrti ispunjavao je njegova osjetila, taložio mu se u robi kao i miris formalina i sredstava za dezinfekciju, i jezivi smrad mrtvih tijela koja su bili otvoreni. Sa stropa su visjela jaka fluorescentna svjetla blješteći bijelim sjajem po dvorani bez prozora. Na podu su bile velike bijele pločice, a zidovi su bili popločeni samo dopola, gornji dio bio je obojen bijelom plastičnom bojom. Uz njih su bili poredani stolovi s mikroskopima i drugim aparatima. Na zidovima su bili ormari, neki sa staklenim vratima kroz koja su se vidjele staklenke i oprema o kojoj Erlendur nije imao pojma. Ali znao je čemu služe noževi, kliješta i pile koji su ležali uredno poredani na dugom stolu.

Erlendur je primijetio mirisnu pločicu koja je visjela s fluorescentne lampe nad jednim od operacijskih stolova. Prikazivala je djevojku obučenu u crveni bikini kako trči plažom po bijelom pijesku. Na jednom je stolu bio kasetofon i nekoliko kaseti. Iz njega je odjekivala klasična glazba. Mahler, pomislio je Erlendur. Liječnikov poslužavnik s hranom bio je kraj jednog mikroskopa.

Već odavno je prestala vonjati, ova djevojčica, ali tijelo je još sasvim u redu, rekao je liječnik i pogledao prema Erlenduru koji je stajao na vratima kao da se koleba da uđe u tu osvjetljenu sobu smrti i truleži.

Ha? rekao je Erlendur ne skidajući pogled s bijele hrpice. Erlenduru nije bilo jasno zašto liječnikov glas ima nekakav veseli prizvuk.

Mislím, ova mala u bikiniju, rekao je liječnik i kimnuo glavom prema mirisnoj pločici. Moram kupiti novu pločicu. Čovjek se vjerojatno nikad ne može priviknuti na ovaj smrad. Uđite. Ne bojte se. To su samo mesni ostaci. Zamahnuo je nožem preko Holbergovog trupla. Bez duše, bez života, sama mesina. Vjerujete li u duhove?

Ha? rekao je Erlendur opet.

Vjerujete li da njihove duše prate što mi sad radimo? Vjerujete li da lebde tu po sobi ili mislite da su se nastanile u drugim tijelima? Ponovo se rodile? Vjerujete li u život poslije smrti?

Ne, ne vjerujem, rekao je Erlendur.

Ovaj tu čovjek umro je od jakog udara u glavu koji mu je razderao skalp, razbio lubanju i probio se do mozga. Izgleda mi da je napadač stajao nasuprot njemu. Nije isključeno da su se gledali u oči. Taj koji ga je napao po svoj je prilici dešnjak, rana je na lijevoj strani. I u finoj je formi, mlad čovjek ili u srednjim godinama, teško da je bila žena, osim ako je radila teške fizičke poslove. Od udarca je ostao na mjestu mrtav. Ugledao je tunel i sjajno svjetlo.

Veliki su izgledi da je otišao drugim putem, rekao je Erlendur.

Tako. Želudac je skoro prazan, ostaci jaja i kave. debelo crijevo puno. Mučila ga je, ako se mogu tako izraziti, konstipacija. Česta pojava kod ljudi tih godina. Nitko nije polagao pravo na njegovo tijelo, koliko razumijem, pa smo mi zatražili dozvolu da ga upotrijebimo u nastavi. Kako vam se to sviđa?

Veća je korist od njega mrtvoga nego živoga.

Liječnik je, pogledavši Erlendura, prišao jednom od stolova i iz metalne posude uzeo crvenkast komad mesa i u jednoj ga ruci držao u zraku.

Ja ne mogu vidjeti jesu li ljudi dobri ili loši, rekao je. Ovo bi isto tako moglo biti srce kakvog sveca. To što nas zanima jest, ako vas dobro razumijem, je li pumpalo zagađenu krv.

Erlendur je u čudu gledao liječnika kako drži Holbergovo srce i promatra ga. Gledao je kako ovaj pipa taj mrtvi mišić kao da je to najnormalnije na svijetu.

To je jako srce, nastavio je liječnik. Moglo je nastaviti s pumpanjem još dugi niz godina, svome je vlasniku moglo osigurati stogodišnji vijek. Sasvim je u redu.

Liječnik je srce vratio natrag u metalnu posudu.

Ima nešto interesantno u vezi s ovim našim Holbergom, rekao je, iako ga nisam pregledao s tim u vidu. Vi se, vjerojatno, zimate baš za to. Ima razne, blage simptome određene bolesti. U mozgu sam našao mali tumor, dobroćudan tumor koji ga je malo smetao, i ima pjege boje bijele kave, naročito pod rukama.

Bijele kave? rekao je Erlendur

U stručnim knjiga zovu se cafe au lait. Znete li što o tome?

Baš ništa.

Sigurno ću naći još simptoma kad ga budem dalje pregledavao.

Bilo je govora o cafe au lait pjegama kod djevojčice. Ona je imala tumor na mozgu. Zloćudan. Znete li kakva je to bolest?

Ne mogu o tome još ništa reći.

Radi li se o nasljednoj bolesti?

Ne znam.

Liječnik je prišao stolu na kojem je ležala Aučur.

Znete li priču o Einsteinu? pitao je.

Einsteinu? rekao je Erlendur.

Albertu Einsteinu. Koju priču?

Neobična priča. Istinita. Thomas Harvey? Niste za njega čuli? Patolog.

Ne.

Bio je dežuran kad je Einstein umro, nastavio je liječnik. Znatiželjan tip. Secirao je leš, ali kako je to bio Einstein, nije se mogao suzdržati pa je otvorio lubanju i promotrio mozak. I malo više od toga. Ukrao je Einsteinov mozak.

Erlendur je šutio. Njemu uopće bilo jasno kamo to liječnik smjera.

Odnio ga je sa sobom kući. Čudna je ta sakupljačka strast, posebno kad se radi o slavnim ljudima. Kad se doznalo za krađu, Harvey je izgubio posao i s godinama postao misteriozna, čak legendarna osoba. O njemu su nastale priče. Einsteinov je mozak uvijek držao kod sebe. Ne znam kako mu je to uspijevalo jer su Einsteinovi rođaci stalno od njega pokušavali dobiti mozak, ali bez uspjeha. Kad je zašao u godine, pomirio se s rođacima i odlučio im mozak vratiti. Stavio je mozak u prtljažnik od svog auta i prevezao preko cijele Amerike do Einsteinovog unuka u Kaliforniji.

Je li to istina?

Živa istina.

Zašto mi to govorite? pitao je Erlendur.

Liječnik je nadignuo plahtu s djetetovog leša i povirio pod nju.

Ona nema mozga, rekao je i s lica mu je nestalo sve bez- brižnosti.

Ha? prostenjao je Erlendur.

Mozak, rekao je liječnik, nije na svom mjestu.

22.

Erlendur nije razumio to što mu je liječnik rekao i gledao ga je kao da ga nije ni čuo. Nije mu bilo jasno o čemu to liječnik govori. Na tren je spustio pogled na leš, ali brzo ga je odvratio kad su se ispod plahte pojavile kosti malene ruke. Nije mislio da je dovoljno jak da u sjećanju nosi sliku toga što je ležalo pod pokrivačem. Nije htio znati kako izgledaju posmrtni ostaci te djevojčice. Nije htio da mu se ukaže ta slika svaki put kad na nju pomisli.

Već je otvarana, rekao je patolog.

Fali mozak? prostenjao je Erlendur.

Svojevremeno je već bila na obdukciji.

Da, u bolnici u Kefiaviku.

Kad je umrla?

1968. godine, rekao je Erlendur.

I, ako sam dobro razumio, Holberg je bio njezin otac, ali roditelji nisu skupa živjeli?

Djevojčica je imala samo svoju majku.

Postoji li dozvola po kojoj se njezini organi smiju ispitivati? nastavio je liječnik. Znete li što o tome? Je li majka dala za to dozvolu?

To mi se čini nezamislivim, rekao je Erlendur.

Možda su ga uzeli bez dozvole. Pod čijom je skrbi bila pred smrt? Tko je bio njezin liječnik?

Erlendur je spomenuo Franka. Liječnik se zamislio.

Ne mogu reći da su mi ovakvi slučajevi sasvim nepoznati. Obitelj koji put pitaju smiju li odstraniti organe u svrhu istraživanja. Sve, naravno, u ime znanosti. Nama je to potrebno.

u nastavi. Znam za slučajeve kad nije bilo rodbine pa su organi odstranjeni prije pokopa. Ali teško da se mogu sjetiti slučaja da su organi ukradeni nakon konzultiranja s rodbinom.

Kako je moguće da nema mozga? još jednom je pitao Erlendur.

Glava je prepiljena i mozak odstranjen u jednom komadu.

Ne, mislim...

Uredno je to izvedeno, nastavio je liječnik. Stručni posao. Kičma se prereže tu kroz vrat sa stražnje strane i na taj se način oslobodi mozak.

Znam da su mozak ispitivali zbog tumora na njemu, rekao je Erlendur. Hoćete reći da ga nisu stavili natrag?

Može se i tako objasniti, rekao je liječnik i pokrio leš. Ako su uzeli mozak da bi ga istražili, teško da su ga mogli vratiti prije sprovoda. On se mora fiksirati.

Fiksirati?

Da se lakše može obrađivati. Postane sličan siru. Za to treba vremena.

Nije li bilo dovoljno samo uzeti uzorke?

Ne znam, rekao je liječnik. Jedino što znam jest da mozak nije na svome mjestu i da će zbog toga biti teško utvrditi uzrok njezine smrti. Možda to možemo vidjeti testiranjem DNA iz kostiju. Pitanje je što će nam to reći.

Frank je očito bio zabezeknut kad je otvorio vrata i ugledao Erlendura kako stoji na stepenicama na tom pljuskju.

Iskopali smo djevojčicu, rekao je Erlendur bez ikakvog uvoda, nedostaje joj mozak.

Znate li vi nešto o tome?

Iskopali? Mozak? rekao je liječnik u čudu i pozvao Erlendura u svoj ured. Što vam to znači da mozak nedostaje?

To što kažem. Mozak je odstranjen. Najvjerojatnije zato da ga se ispita zbog uzroka smrti, ali poslije nije vraćen. Vi ste bili njezin liječnik. Znate li što o tome?

Ja sam bio njezin liječnik opće prakse i mislim da sam vam to već objasnio kad ste tu prvi puta bili. Ona je spadala pod bolnicu u Kefiaviku i tamošnjim liječnicima.

Čovjek koji je izvršio obdukciju nije više živ. Dobili smo kopiju njegovog sudskog izvješća, a taj je kratak i spominje samo tumor na mozgu. Ako je on izvršio pomniju analizu, o tome izvješća nema. Ne bi li bilo dovoljno da su uzeli samo uzorke? Je li cijeli mozak morao biti odstranjen?

Liječnik je slegnuo ramenima.

Nisam u to tako dobro bio upućen. Zastao je na tren.

Je li nedostajao još koji organ? pitao je.

Još koji? rekao je Erlendur

Osim mozga. Samo njega nije bilo?

O čemu pričate?

Ništa drugo nije dirano? Mislim da ne. Liječnik nije ništa spomenuo. Nije drugo dirano? Što hoćete reći?

Frank je zamišljeno gledao Erlendura.

Pretpostavljam da niste čuli za Špajzu.

Špajzu? -Da.

Kakvu Špajzu?

Zatvorili su je, mislim, ne prije tako dugo vremena. Soba se tako zvala. Špajza.

Gore na Baronsstiguru. Tamo gdje su držali organe.

Držali su organe?

Držali su ih u staklenkama, u formalinu. Raznorazne organe koje su dobili iz bolnica. Za obuku. U medicini, anatomiji, patologiji, kako sve to već zove. Držali su ih u sobi koju su studenti zvali Špajza. Bili su u staklenkama s formalinom. Unutarnji organi. Srca, bubrezi i udovi. I mozgovi.

Iz bolnica?

Ljudi umiru u bolnicama. Seciraju ih. I u nastavne svrhe. Promatraju se organi. Neke ne vraćaju, nego ih zadrže radi nastave. U svoje vrijeme organi su se pohranjivali u špajzu.

Zašto mi to govorite?

Ne mora biti da je mozak nestao zauvijek.

Nego?

Može biti da je u nekoj Špajzi. Svi uzorci kojima se služe u nastavi registrirani su i klasificirani. Ako želite naći taj mozak, moguće je da ga još čuvaju.

Nisam nikada do sad za to čuo. Uzimaju li organe bez dozvole ili pitaju obitelj kako to ide?

Liječnik je slegnuo ramenima.

Pravo da vam kažem, ne znam. Ima valjda svega i svačega. Organi su za nastavu jako važni. Sve fakultetske bolnice po cijelome svijetu imaju velike kolekcije organa. Čak sam čuo da poneki liječnik koji se bavi istraživanjem ima i svoju vlastitu zbirku, ali to je samo rekla-kazala.

Sakupljači organa?

Takvih ima. Sakupljača organa?

Da.

Što je bilo s tom... Špajzom? Ako više ne postoji?

Ne znam.

Mislite li da je mozak mogao tamo završiti? Sačuvan u formalinu?

Lako moguće. Djevojčicu ste ekshumirali?

To je možda bila greška, uzdahnuo je Erlendur. Možda je cijeli ovaj slučaj jedna velika greška.

23.

Elinborg je pronašla Klaru, Gretarovu sestru. Njezina potraga za drugom Holbergovom žrtvom, ženom iz Husavika, kako ju je Erlendur zvao, nije urodila plodom. Reakcije žena bile su sve na isti kalup: enormno i iskreno čuđenje i zatim vatreni interes, tako da se Elinborg morala svim snagama truditi da ne oda detalje o tom slučaju. Znala je da ne mogu spriječiti da se već te večeri tračevi ne počnu širiti, iako je ona, kao i ostali iz policije koji su tražili tu ženu, upozoravala da je slučaj osjetljiv i da se o tome ne smije ni s kim razgovarati.

Klara je stanovala u urednom stanu u zgradi u Seljahverfi u BreiSholtu. Dočekala je Elinborg na vratima, vitka žena od kojih šezdeset godina, tamne kose, u trapericama i plavom puloveru. Pušila je cigaretu.

Jeste li razgovarali s mamom? rekla je kad se Elinborg predstavila i ponudila joj je da uđe, srdačna i zainteresirana.

Erlendur je s njom razgovarao, rekla je Elinborg, on radi sa mnom.

Rekla je da se on ne osjeća dobro, rekla je Klara vodeći Elinborg u dnevnu sobu i nudeći joj da sjedne. Stalno ima takve nekakve komentare koje nitko ne razumije.

Elinborg nije odgovorila.

Danas ne radim, rekla je kao da objašnjava zašto je kod kuće u sred dana i puši cigarete. Rekla je da radi u smjenama u turističkom uredu. Muž na poslu, djeca otišla svojim putem; kći je na medicini, rekla je ponosno. Palila je čik na čik. Elinborg se pristojno nakašljala, ali Klara nije razumjela poruku.

O Holbergu sam pročitala u novinama, rekla je Klara kao da hoće zaustaviti svoju brbljavost. Mama je rekla da se neki čovjek raspitivao o Gretaru. Mi smo bili polubraća. Mama je njemu to zaboravila reći. Imali smo istu majku. Očevi su nam odavno mrtvi.

Nismo to znali, rekla je Elinborg.

Hoćete li pogledati kramu koju sam našla kod Gretara?

Hoću, rado, rekla je Elinborg.

Odvratna rupa u kojoj je živio. Jeste li ga pronašli? Klara je gledala Elinborg strastveno uvlačeći dim u pluća.

Nismo ga našli, rekla je Elinborg, i mislim da ga mi zapravo ni ne tražimo. Opet se pristojno nakašljala. Ima više od četvrtine stoljeća otkako je nestao, tako da...

Nemam blijedog pojma što se desilo, prekinula ju je Klara i otpuhнула gust oblak dima. Nismo često bili u kontaktu. Bio je nešto stariji od mene, čudan i zamoran. Jedva da je progovorio i jedne riječi, maltretirao je mamu i objema nam krao, ako je mogao. Onda se odselio od nas.

Znači, vi ne poznajete Holberga? pitala je Elinborg.

Ne.

Niti ElliSija? dodala je.

Kojega ElliSija?

Nema veze.

Nisam znala s kim se Gretar družio. Kad je nestao, neka je Marion razgovarala sa mnom i odvela me njemu kući. To je bila odvratna jazbina. U sobi jeziv smrad i pod pun smeća, napola pojedениh ovčјih glava, pirea od repe; od toga je on živio.

Marion? pitala je Elinborg. Nije dovoljno dugo radila u istražnoj policiji da bi znala njezino ime.

Da, tako se zvala.

Sjećate li se je li među smećem vašega brata bio fotoaparat?

U sobi je jedino taj fotoaparat bio u kakvom-takvom stanju. Spremila sam ga, ali nikad se nisam njime služila. Policija je mislila da je ukraden, a to se meni ne sviđa. Čuvam ga u šupi u podrumu. Hoćete ga pogledati? Jeste li zbog njega došli ovamo?

Smijem li ga vidjeti? pitala je Elinborg.

Klara je ustala. Zamolila je Elinborg da malo pričeka, otišla u kuhinju i vratila se sa svežnjem ključeva. Izišle su na stubište i krenule stepenicama dolje do podruma. Klara je otvorila hodnik sa šupama, upalila svjetlo, prišla vratima jedne od šupa i otvorila ih. Unutra je sve bilo krcato kramom, tu je bilo vrtnih stolica i vreća za spavanje, opreme za skijanje i kampiranje. Elinborg je odmah uočila plavu spravu za masažu nogu i Soda Stream i oteo joj se uzdah.

Spremila sam to u jednu kutiju, rekla je Klara provukavši se kroz kramu do sredine šupe. Sagnula se i podigla malu smeđu kutiju. Mislim da sam sve tu spremila. Ništa taj čovjek nije imao osim

fotoaparata. Otvorila je kutiju i počela vaditi stvari iz nje, ali ju je Elinborg spriječila.

Nemojte ništa vaditi iz kutije, rekla je i pružila ruke prema njoj. Ne zna se od kakvog značaja može za nas biti njezin sadržaj, rekla je da ipak da nekakvo objašnjenje.

Klara joj je, napola uvrijeđena, dodala kutiju i Elinborg je otvori. U njoj su bila tri zgužvana krimića, džepna izdanja, džepni nož, nekoliko kovanica i fotoaparata, Kodak Instamatic džepne veličine i Elinborg se sjetila da je takav aparat prije više godina bio popularan dar za Božić i krizmu. Za strastvenog fotografa nije to bilo bog zna što, ali služilo je svrsi. U kutiji nije bilo filmova. Erlendur joj je posebno napomenuo da pogleda je li Gretar za sobom ostavio kakve filmove. Držeći rupčić, okrenula je aparat i vidjela da je prazan. U kutiji nije bilo slika.

Tu ima i svakakvih posuda i tekućina, rekla je Klara pokazujući prema spremnici. Mislim da je filmove sam razvijao. Ima još i fotopapira. Valjda više ne vrijedi, zar ne? Čisto smeće.

Najbolje da ja i to uzmem, rekla je Elinborg, a Klara je opet zaronila u kramu.

Znate li je li čuvao filmove i jeste li možda koji našli kod njega, pitala je Elinborg.

Ne, nisam, prostenjale je Klara saginjući se da uzme posude.

Znate li gdje je držao slike? -Ne.

A zašto je slikao?

Pa, valjda za zabavu, pretpostavljam, rekla je Klara.

Mislim, što su bili motivi; jeste li vidjeli koju njegovu sliku?

Ne, nikada mi ništa nije pokazao. Nismo baš bili u kontaktu, kako sam već rekla. Gretar je bio vražja, prokleta ništarija, rekla je, shvaćajući da se možda ponavlja, a onda je slegnula ramenima kao da kaže - pa i neka.

Htjela bih kutiju ponijeti sa sobom, rekla je Elinborg. Nadam se da je to u redu. Brzo ćemo je vratiti.

O čemu se radi? pitala je Klara i po prvi put se zainteresirala za posjetu policije i pitanja o svom bratu. Znate li gdje je Gretar?

Ne, rekla je Elinborg nastojeći zbrisati svaku sumnju. O tom slučaju nema ništa novog. Baš ništa.

Žene koje su bile s Kolbrun one večeri kad ju je Holberg napao bile su zapisane poimence u policijske istražne dokumente. Erlendur je za njima pokrenuo potragu i ustanovilo se da su obje iz Keflavika, ali da tamo više ne žive.

Jedna se od njih nakon onog događaja udala za vojnika iz američke baze u Keflaviku i otišla u Ameriku, a druga se iz Keflavika preselila u Stykkisholmur pet godina nakon toga. Tamo je i sada bila prijavljena. Erlendur se pitao da li da potroši cijeli dan na put na zapad, u Stykkisholmur ili da se zadovolji time da samo nazove tu ženu.

Erlendur nije znao dobro engleski pa mu je SigurSur Oli pomogao da pronađe onu ženu u Americi. Na telefon je dobio njezinog muža i ustanovilo se da je ova umrla od raka prije petnaest godina. Tamo je i pokopana.

Erlendur je nazvao Stykkisholmur i bez većih problema uspostavio vezu s onom drugom ženom. Prvo je nazvao njezin kućni broj i tamo su mu rekli da je na poslu. Radila je u bolnici kao medicinska sestra.

Žena je saslušala Erlendura i rekla da mu, nažalost, ne može pomoći. Nije ni u ono doba mogla pomoći policiji i to se nije promijenilo.

Držimo da je Holberg ubijen, rekao je Erlendur, i to bi čak moglo biti u vezi s ovim događajem.

Vidjela sam to u vijestima, rekao je glas na telefonu. Žena se zvala Agnes. Erlendur ju je sebi pokušao predočiti po glasu. Prvo mu se ukazala slika energične i odlučne sedam- desetogodišnjakinje, podebele, jer joj je nestajalo daha. Onda je primijetio njezin ružan pušački kašalj pa se slika promijenila, ova je postala mršava, žute i suhe kože. Kašljala je ružno i hroptala, u pravilnim razmacima.

Sjećate li se večeri u Keflaviku? pitao je Erlendur.

Kući sam otišla prije njih, rekla je Agnes.

S vama su bila neka trojica.

Ja sam otišla kući s čovjekom po imenu Gretar. Rekla sam vam to u svoje doba. Nije mi baš ugodno o tome pričati.

Menije novost da ste otišli s Gretarom, rekao je Erlendur kopajući po izvješćima koja je imao pred sobom.

Rekla sam im to kad su me to isto pitali prije sto godina. Nakašljala se i nastojala Erlendura poštedjeti hroptanja.

Oprostite. Nikad se nisam uspjela riješiti tog vražjeg pušenja. Taj je Greter bio prava ništarija, jadnik. Nakon toga više ga nikad nisam vidjela.

Gdje ste upoznali Kolbrun?

Skupa smo radile. To je bilo prije nego što sam počela učiti za medicinsku sestru. Samo smo nas dvije radile u dućanu u Kefiaviku, taj je već odavno zatvoren. To je bilo prvi i zadnji put da skupa izlazimo. Sasvim razumljivo.

Jeste li vjerovali Kolbrun kad je rekla za silovanje?

Nisam za to saznala sve dok se vi iz policije niste pojavili i počeli me ispitivati o toj večeri. Ne mogu zamisliti da bi ona tako što slagala. Kolbrun je bila pristojna cura. U svemu je bila poštena, a plaha kao miš. Mala i nježna. Nije bila jaka osoba. Nije zgodno to reći, ali nije bila baš ni zabavna, znate što hoću reći. U društvu je bila dosadna.

Agnes je zašutjela, a Erlendur je pričekao da nastavi.

Nije voljela takvu vrst zabave i ja sam je doslovno morala siliti da ode te večeri van sa mnom i mojom pokojnom prijateljicom Helgom. Umrla je u Americi, to možda znate. Kolbrun je bila tako povučena i tako nekako osamljena pa sam joj na neki način htjela pomoći. Bila je za to da odemo na ples, onda je s nama otišla do Helge, ali ubrzo je htjela doma. Ipak sam ja otišla prije nje pa zapravo ne znam što se tamo desilo. U ponedjeljak nije bila došla na posao i ja sam je nazvala, ali nije se javljala. Nakon nekoliko dana došli ste vi iz policije i raspitivali se o Kolbrun. Nisam znala što da mislim. Nisam ništa primijetila u vezi nje i Holberga što bi mi se činilo čudnim. On je čak bio i šarmantan, ako se dobro sjećam. Jako me začudilo kad je policija počela pričati o silovanju.

Znao se praviti finim, rekao je Erlendur. Ženskar, tako su ga opisivali.

Sjećam se da je došao u dućan.

On? Holberg?

Da, Holberg. Mislim da su zato sjeli k nama te večeri. Rekao je da je knjigovođa iz Reykjavika, ali to je valjda bila laž, zar ne?

Svi su oni radili za Lučku kapetaniju. Kakav je to bio dućan?

Za žene. Prodavale smo žensku robu. I donje rublje.

I on je došao u dućan?

Da. Dan prije. U petak. Morala sam se toga svojedobno prisjetiti pa se dobro sjećam. Rekao je da traži nešto za svoju ženu. Poslužila sam ga i kad smo se sreli na plesu ponašao se kao da se znamo.

Jeste li bili u kontaktu s Kolbrun nakon tog događaja? Jeste li s njom pričali o tome što se dogodilo?

Nije se više vratila u dućan i kako sam rekla, nisam za to saznala sve dok me vi niste počeli ispitivati. Nisam je tako dobro poznavala. Par puta sam je nazivala kad ono nije bila došla na posao i jednom sam otišla do nje, ali nisam je našla. Nisam se htjela puno miješati. Takva je bila. Tajnovita. Onda je došla njezina sestra i rekla da Kolbrun više neće raditi u tom

dućanu. Čula sam da je nakon par godina umrla. Onda sam se ja već bila preselila u Stykkisholmur. Je li to bilo samoubojstvo? Čula sam tako nešto.

Umrla je, rekao je Erlendur i Agnes i pristojno zahvalio na razgovoru.

Najednom je pomislio na Sveinna, čovjeka o kojem je čitao. Taj je preživio nevrijeme na Mosfellskoj visoravni. Muka i smrt njegovih prijatelja na Sveinna nije, izgleda, uopće utjecala. Od svih njih on je bio najbolje opremljen i jedini koji je u naselje stigao živ i zdrav, i prvo što je napravio kad se bio okrijepio na obližnjoj farmi jest da je na noge stavio klizaljke i otišao se sklizati po zamrznutom jezercu.

Za to vrijeme njegovi su se prijatelji još smrzovali u brdima. Nakon toga su ga svi zvali svirepi Sveinn.

24.

Potruga za ženom iz Husavika nije urodila plodom ni pred večer kad su SigurSur Oli i Elinborg sjeli u Erlendurov ured da popričaju i posavjetuju se prije nego odu kući. SigurSur Oli rekao je da ga to ne čudi, na taj način nikad tu ženu neće naći. Kad ga je Erlendur kiselo pitao zna li za bolju metodu, odmahnuo je glavom.

Ne čini mi se da tražimo Holbergovog ubojicu, rekla je Elinborg pogleda uperenog u Erlendura. Kao da tražimo nešto sasvim drugo i nikako nisam sigurna da znam što to drugo jest. Ti si iskopao djevojčicu, a ja, na primjer, nemam blijedog pojma zašto. Počeo si tražiti čovjeka kojeg nema već jednu generaciju i ne vidim kakve to veze ima s tim. Čini mi se da sebi ne postavljamo pravo pitanje; je li ubojica netko Holbergu blizak ili ga uopće ne pozna i ušao je silom s namjerom da ga opljačka. Meni se to čini najvjerojatnijim. Mislim da tog čovjeka moramo bolje potražiti. Nekakvog narkomana. Zelenu vojničku jaknu. Nismo po tom pitanju još ništa poduzeli.

Možda je to netko kome je Holberg plaćao za usluge, ubacio je SigurSur Oli. Koliko je te pornografije imao u računalu, ne bi bilo čudno da je kupovao seks.

Erlendur je sjedio šuteći, pognute glave. Znao je da je većina toga stoje Elinborg rekla bila istina. Možda mu se moć rasuđivanja bila zamutila zbog briga o Evi Lind. Nije znao gdje je, nije znao u kakvom je stanju, tražili su je ljudi koji su joj htjeli nanijeti zlo i on tu nije vidio rješenja. Ni SigurSuru Oliju, niti Elinborg nije rekao stoje otkrio kod patologa.

Imamo poruku. Nismo je slučajno našli kraj leša. Vrata su se naglo otvorila i predstavnik forenzičkog odjela proturio je glavu.

Mene nema, rekao je. Samo sam vam htio reći da još istražuju fotoaparat i da će vas nazvati čim nešto nađu.

Zatvorio je bez pozdrava.

Možda ne vidimo šumu od stabala, rekao je Erlendur. Možda za ovo postoji jednostavan odgovor. Možda je to bio nekakav blesan. Ali možda, a ja tako mislim, ubojstvo ima dublje korijenje nego što mislimo. Možda tu ništa nije jednostavno. Možda se objašnjenje krije u tome kakva je Holberg bio osoba i što je u životu radio.

Erlendur je zašutio.

I poruka, rekao je. Ja sam on. Što s njom?

Mogla bi biti od nekog prijatelja, rekao je SigurSur Oli i u zraku prstima nacrtao navodnike. Ili kolege s posla. Nismo tome posvetili puno pažnje. Moram priznati da ne znam čemu vodi taj lov na žensku. Nemam pojma kako da ih pitam je li ih tko silovao, a da ne dobijem vazuu u glavu.

I zar ElliSi nije i prije lagao? rekla je Elinborg. Zar to nije točno ono što hoće, da mi ispadnemo budale? Jesi li pomislio na to?

Dajte, stoje to sad, rekao je Erlendur kao da mu se više ne da slušati taj cvilež. Istraga nas je dovela na taj put. Bilo bi čudno da ne razmotrimo znakove na koje nailazimo, otkuda god oni poticali. Znam da islandska ubojstva nisu komplicirana, ali u ovome se sve ne poklapa, ako ubojstvo mislite pripisati pukom slučaju. Mislim da taj suludi čin nije počinjen bez razmišljanja. Zazvonio je telefon na Erlendurovom stolu. Javio se, neko vrijeme slušao, zatim kimnuo glavom i zahvalio prije nego što je spustio slušalicu. Njegove su sumnje bile potvrđene.

Forenzički odjel, rekao je i pogledao Elinborg i SigurSura Olija. Slike s groblja na kojim je AuSurin grob slikane su Gretarovim aparatom. Pri razvijanju dobiju se istovjetne ogrebotine. Sada znamo da je velika vjerojatnost da je Gretar slikao tu sliku. Može biti da se netko drugi služio njegovim aparatom, ali ovo drugo je vjerojatnije.

I što nam to govori? pitao je SigurSur Oli i pogledao na sat. Izvest će Bergporu van na večeru da se tako iskupi za nespretno ponašanje na svoj rođendan.

To nam, na primjer, govori da je Gretar znao da je AuSur bila Holbergova kćer. To nije znao skoro nitko. I to nam još govori da je Gretar imao neki razlog da, kao prvo, pronađe grob, a kao drugo da ga slika. Je li on to radio na Holbergovu molbu? Ili protiv njegove volje? Je li Gretarov nestanak u vezi sa slikom? Zašto smo je pronašli sakrivenu u Holbergovom stolu? Tko slika dječje grobove?

Elinborg i SigurSur Oli gledali su Erlendura dok je postavljao pitanja. Primijetili su da se njegov glas pomalo pretvorio u šapat i da više nije govorio njima nego se povukao u sebe, zamišljen i odsutan. Stavio je nesvjesno ruku na prsa i počeo se masirati kao da nije svjestan što radi. Pogledali su jedno drugo, ali nisu se usudili pitati.

Tko slika dječje grobove? opet je Erlendur prostenjao.

Kasnije te večeri Erlendur je pronašao čovjeka koji je poslao utjerivače da nadu Evu Lind. Informacije je dobio iz Odjela kriminaliteta droge koji je o njemu čuvalo podebeli fascikl i saznao je da se zadržavao u pivnici u centru grada koja se zvala Napoleon. Erlendur je otišao u tu krčmu i sjeo nasuprot njemu. Zvali su ga Eddi i bilo mu je oko pedeset godina, bio je debeo, ćelav i s nekoliko žutih zubi u ustima. Mislio si da ćeš ti dobiti drugačiji tretman zato što si policajac? rekao je Eddi kad je Erlendur sjeo do njega. Izgledalo je da je Erlendura odmah prepoznao, iako se nikada nisu vidjeli. Erlenduru se činilo da ga ovaj očekuje.

Jesi li je našao? pitao je Erlendur i gledao oko sebe po mračnoj dvorani u kojoj je bilo par nesretnika koji su sjedili za stolovima i žučno gestikulirali i raspravljali. Ime tog mjesta je za njega najednom dobilo značaj.

Jasno ti je da sam ja njoj prijatelj. Dajem joj to što hoće. Koji put mi plati. Koji put prođe predugo vremena. Pozdravlja te onaj s koljenom. On te odao.

Teško je naći poštene ljude, rekao je Eddi i pokazao prema dvorani. Koliko?

Eva? Dvije stotine. I ne duguje samo meni.

Da se dogovorimo?

Ako hoćeš.

Erlendur je izvadio dvadeset tisuća koje je bio podigao na bankomatu na putu ovamo i stavio ih na stol. Eddi je uzeo novac, pomno ga prebrojio i stavio u džep.

Mogu ti dati još za tjedan dana, ili u tom stilu.

U redu.

Eddi je gledao Erlendura ispitivačkim pogledom. Bili su otprilike istih godina.

Mislio sam da si došao gnjaviti, rekao je.

Kao da bi to pomoglo? rekao je Erlendur.

Znam gdje je, rekao je Eddi, ali Evu nećeš nikada uspjeti spasiti.

Erlendur je našao tu kuću. Već je prije bio u ovakvim kućama po istom poslu. Eva Lind je s još nekima ležala na madracu u toj jazbini. Neki su bili njenih godina, a neki puno stariji. Kuća je bila otvorena i jedina prepreka bio je čovjek, Erlenduru se činilo da ima oko dvadeset godina, koji je išao prema njemu mlatarajući rukama.

Erlendur ga je tresnuo o zid i izbacio van. U jednoj od soba svijetlila je gola žarulja. Sagnuo se prema Evi i pokušao je probuditi. Disala je mirno i normalno, puis je bio malo prebrz. Prodrmao ju je, lupio lagano po licu i Eva je ubrzo otvorila oči.

Djede, rekla je i opet zaklopila oči. Podignuo ju je i iznio iz sobe pazeći da ne gazi po ostalima koji su nepomično ležali na podu. Nije znao jesu li budni ili spavaju. Ona je opet otvorila oči.

Ona je tu, šapnula je, ali Erlendur nije znao o čemu govori i nastavio ju nositi prema autu. Što je prije makne odavde, to bolje. Postavio ju je na noge da otvori vrata od auta i ona se naslonila na njega.

Jesi li je našao? pitala je.

Koga to? O čemu govoriš? Položio ju je na prednje sjedalo, stavio joj remen, sjeo za volan spremajući se krenuti.

Je li ona s nama? pitala je Eva Lind ne otvarajući oči.

Tko dovraga? povikao je Erlendur.

Nevjesta, rekla je Eva Lind. Slatka mala iz GarSabeera. Ležala sam kraj nje.

25.

Erlendura je ipak na kraju probudio telefon. Zvonio mu je u glavi dok nije otvorio oči i pogledao oko sebe. Spavao je u fotelji u dnevnoj sobi. Kaput i šešir ležali su na kauču. U stanu je bio mrak. Erlendur se polako digao i razmišljao može li još jedan dan biti u istoj odjeći. Nije se mogao sjetiti kad se zadnji put skinuo. Prije nego što se javio na telefon, pogledao je u spavaću sobu i vidio da dvije djevojke leže u njegovom krevetu tamo gdje ih je plegnuo prošle večeri. Pritvorio je vrata.

Otisci prstiju na fotoaparatu odgovaraju onima na fotografiji, rekao je SigurSur Oli bez uvoda kad je Erlendur konačno dignuo slušalicu. Morao je tri puta izgovoriti tu rečenicu prije nego što je Erlendur uspio razumjeti o čemu ovaj govori.

Misliš Gretarovi otisci?

Da, Gretarovi. Na slici su i Holbergovi otisci? rekao je Erlendur. Kog su to vruga skupa mutili?

Bits mi, rekao je SigurSur Oli.

Molim? pitao je Erlendur.

Ništa. Ali Gretar je, znači, slikao tu sliku. S tim možemo računati. On je nju pokazao Holbergu ili ju je Holberg sam pronašao. Danas nastavljamo tražiti žensku, zar ne? pitao je SigurSur Oli. Imaš li kakvih novosti?

Imam, rekao je Erlendur. I nemam.

Sad idem u Grafarvogur. S ovima u Reykjaviku skoro smo gotovi. Da pošaljemo čovjeka na sjever kad tu ne budemo više imali posla?

Da, rekao je Erlendur i spustio slušalicu. Eva Lind pojavila se u kuhinji. Probudila ju je telefonska zvonjava. Bila je još obučena, kao i djevojka iz GarSabeera. Erlendur se bio vratio u jazbinu, otišao po nju i obje ih doveo sebi u stan.

Eva Lind je bez riječi otišla na zahod i Erlendur je čuo kako s mukom povraća. Otišao je u kuhinju i pripremio jaku kavu, jedino što je znao da pomaže u ovakvim slučajevima, sjeo je za kuhinjski stol i čekao da se njegova kći pojavi. To je potrajalo. Natočio je kavu u dvije šalice. Eva Lind konačno je došla.

Umila se. Erlenduru se činilo da grozno izgleda. Mršavo tijelo jedva da se držalo u komadu.

Znala sam da se koji put drogira, rekla je Eva Lind promuklim glasom kad je sjela do Erlendura, ali tamo sam je srela sasvim slučajno.

A ti? pitao je Erlendur. Pogledala je oca.

Trudim se, rekla je, ali teško je to.

Dva su dečka došla ovamo i pitala za tebe. Bili su bezobrazni. Nekom Eddiju dao sam novce koje mu duguješ. On mi je rekao za jazbinu.

Eddi je u redu.

Hoćeš se i dalje truditi?

Moram, valjda, na abortus. Eva Lind gledala je u pod.

Ne znam. Bojim se da sam ga upropastila.

Možda to podsvjesno i nastojiš. Eva Lind pogledala je oca.

E jesi grozan, rekla je. -Ja?!

Da, ti!

Što da čovjek misli? Reci mi! vikao je Erlendur. Možeš li se uhvatiti u koštac s tim neizmjernim, vražjim samosažaljenjem? E jesi trulež. Je li ti taj tvoj gnjusni život tako zgodan da sebi ne možeš zamisliti ništa bolje? Kakvo to imaš pravo tako postupati sa svojim životom? Kakvo imaš pravo tako postupati sa životom u sebi? Misliš da je tebi od svih ljudi najgore? Ja istražujem smrt djevojčice koja nije uspjela doživjeti četvrti rođendan. Razboljela se i umrla. Nešto nerazumljivo uništilo ju je i ubilo. Njezin je lijes dug jedan metar. Čuješ što govorim? Koje ti imaš pravo na život? Reci mi?

Erlendur se počeo derati. Ustao je i tako jako tresnuo po kuhinjskom stolu da su se šalice prevrnule a kad je to vidio, uzeo ih je i zavitlao njima u zid iza Eve Lind. Iznenada se u njemu razbuktao bijes i nad sobom je izgubio kontrolu. Prevrnuo je kuhinjski stol, sve je živo pobacao, tanjuri, lonci i čaše treskali su o zidove i pod. Eva Lind je ukočeno sjedila na svojoj stolici, gledala je kako njezin otac luduje i na oči su joj navrle suze.

Erlendur se konačno primirio, okrenuo se prema Evi Lind i vidio da joj se ramena tresu i da je rukama pokrila lice. Gledao je svoju kćer, prljavu kosu, tanke ruke, ručne zglobove koji jedva da su bili širi od njegovog prsta, tanašno tijelo koje je drhtalo. Noge su joj bile bose i nokti crni. Prišao joj je i pokušao joj maknuti ruke s lica, ali nije mu

dozvolila. Htio ju je zamoliti da mu oprost. Uzeti je u naručje. Ni jedno od toga nije napravio.

Umjesto toga sjeo je do nje. Zazvonio je telefon, ali on se nije javio. Djevojka u spavaćoj sobi nije se micala. Telefon je prestao zvoniti i u stanu je opet zavladała tišina. Jedini zvuk bilo je jecanje Eve Lind. Erlendur je znao da nije uzoran otac i da se govor koji je održao mogao odnositi i na njega samoga. Vjerojatno je u isto vrijeme govorio i samome sebi i na sebe se ljutio u istoj mjeri kao i na Evu Lind. Neki bi psiholog rekao da je djevojku upotrijebio da oduška svojim frustracijama. Ali to stoje izgovorio možda je imalo utjecaja. Do sada nije vidio Evu Lind da plače. Bar ne otkad je bila sasvim mala. Od nje je otišao kad je imala dvije godine.

Eva Lind konačno je spustila ruke s lica, šmrknula i obrisala lice.

To je bio njezin tata, rekla je.

Njezin tata? rekao je Erlendur.

Koji je bio grozan, rekla je Eva Lind. On je grozan. Što sam učinila? To je bio njezin tata. Počeo ju je pipati kad su joj počele rasti grudi i išao je sve dalje i dalje. Nije ju pustio na miru ni na dan vjenčanja. Odveo ju je u nekakav hodnik. Rekao je da je tako seksi u vjenčanoj haljini da se ne može suzdržati. Da ne može podnijeti što odlazi od njega. Počeo ju je pipati. Ona je poludjela.

Koja škvadra! prostenjao je Erlendur.

Znala sam da se tu i tamo drogira. Molila je mene da joj nešto nabavim. Sasvim je bila shrvana i otišla je Eddiju. Od onda leži u toj jazbini.

Eva Lind je zašutjela.

Mislim da je njezina mama za to znala, rekla je zatim. Cijelo vrijeme. Ništa nije poduzimala. Prefina kuća. Previše auta.

Ne misli ga prijaviti?

Baš!

Molim?

Proći kroz sav taj cirkus za uvjetnu kaznu od tri mjeseca, ako joj tko povjeruje? Ma daj!

Što će onda?

Vratit će se onom čovjeku. Mužu. Mislim da se on njoj sviđa.

Možda je osuđivala samu sebe?

Ne zna što da misli.

Jer je napisala što je učinila. Krivnju je prebacila na sebe.

Nije čudo da joj se zbrkao mozak u glavi. I uvijek kao da su ti vražji perverzncjaci koji to rade najsretniji. Gledaju svijet s osmijehom na licu kao da ih osjećaj krivnje uopće ne grize, te vražje idiote.

Nemoj se više onako na mene derati, rekla je Eva Lind. Nikad se više nemoj tako na mene derati.

Duguješ još kome osim Eddiju? pitao je Erlendur.

Još nekima. Ali Eddi je problem.

Telefon je opet zazvonio. Djevojka u spavaćoj sobi počela se buditi, pridigla se, pogledala oko sebe i dignula iz kreveta. Erlendur je razmišljao da li da se javi ili ne. Ide li mu se na posao. Da li bi bilo bolje da dan provede s Evom Lind. Radi joj društvo, pridobije je da s njim ode liječniku i da pregledati fetus, ako se to može tako nazvati. Da vidi je li sve u redu. Nešto s njom odlučiti.

Ali telefon je i dalje zvonio. Djevojka se pojavila u hodniku i unezvijereno gledala oko sebe. Zazvala je da vidi ima li koga u stanu. Eva Lind je odgovorila da su u kuhinji. Erlendur je ustao, dočekaao djevojku na kuhinjskim vratima i poželio dobar dan. Nije dobio odgovor. Djevojka je pogledom preletjela preko kuhinje koju je Erlendur sasvim uništio i svratila pogled na njega.

Erlendur se napokon javio na telefon.

Po čemu je smrdjelo u Holbergovom stanu? Erlenduru je trebalo neko vrijeme da shvati da je to glas Marion Briem.

Smrdjelo? rekao je Erlendur.

Po čemu je u njegovom stanu smrdjelo? ponovila je Marion Briem.

Smrdjelo je po podrumu, rekao je Erlendur. Po vlazi. Smrad. Ne znam. Kao po konjima?

Ne. nisu to konji, rekla je Marion Briem. Čitala sam o NorSurmyri. Razgovarala sam s prijateljem vodoinstalaterom a on me uputio na druge vodoinstalatere. Razgovarala sam s puno vodoinstalatera.

Vodoinstalatera?

Sve skupa jako poučno. Nisi mi rekao za otiske na fotografiji. U glasu se čula optužba.

Ne, rekao je Erlendur. Nisam još stigao.

Čula sam za njih. Gretar i Holberg su skupa nešto kuhali. Gretar je znao da je djevojčica Holbergova kći. Možda je znao još štogod...

Erlendur je šutio.

Što hoćeš reći? rekao je onda.

Znaš li što je za nas od najvažnije o NorSurmyri? pitala je Marion Briem.

Ne, rekao je Erlendur kojemu je teško bilo slijediti Marionine misli.

Tako je očito da mi je svojedobno uspjelo promaći.

Što to?

Marion je na tren zašutjela kao da svojim riječima želi pridodati još veću važnost.

Daje močvara.

26.

SigurSur Oli zapanjio se kad je shvatio da žena na vratima zna o čemu se radi i prije nego što je on išta spomenuo. Nalazio se na još jednom stubištu, ovaj put u trokatnici u Grafarvoguru. Uspio se predstaviti i tek napola objasniti zašto je uopće tu kad mu je ta žena ponudila da ude govoreći da ga je očekivala.

Bilo je to rano ujutro. Vani je bilo tmurno, padala je fina kišica i jesensko sivilo nadvilo se nad grad potvrđujući da se bliži zima, da se mrači i da je sve hladnije. Na radiju su govorili da se već desetljećima ne viđa ovakvo kišno razdoblje.

Žena se ponudila da mu uzme kaput. SigurSur Oli skinuo ga je a ona ga je objesila u ormar. Čovjek njezinih godina izašao je iz male kuhinjice i s njim se rukovao. Bio je to bračni par slične dobi. Oboma je bilo oko sedamdeset godina, bili su odjeveni u nekakve trenirke i bijele čarape kao da se spremaju ići na jogging. Omeo ih je pri jutarnjoj kavi. Stanje bio vrlo malen, ali praktičan, mala kupaonica, kuhinjski kutak i dnevna soba, prostrana spavaća soba. U stanu je bila paklena vrućina. SigurSur Oli prihvatio je ponudu za kavu i uz to zamolio i čašu vode. Začas mu se osušilo grlo. Razmijenili su nekoliko riječi o vremenu dok Sigurduru Oliju na kraju nije ponestalo strpljenja.

Izgleda mi kao da ste me očekivali, rekao je i srknuo kavu.

Bila je slaba i gadna.

Pa ni o čemu drugome se ne govori nego o toj jadnoj ženi koju tražite, rekla je.

SigurSur Oli pogledao ju je zabezeknuto.

U krugovima nas iz Husavika, rekla je ta žena kao da tako nešto očito ne bi morala zapravo nikome objašnjavati. Ni o čemu drugome ni ne razgovaramo otkad tražite tu osobu. Mi iz Husavika imamo ovdje u gradu vrlo aktivan klub. Sigurna sam da svi znaju da tražite tu ženu.

Ni o čemu drugome ne razgovarate? ponovio je SigurSur Oli za njom.

Jučer su me nazvale tri moje prijateljice sa sjevera koje tu žive i jutros me jedna nazvala iz Husavika. Stalno o tome tračaju.

I jeste li došli do kakvog zaključka?

Zapravo ne, rekla je pogledavši svog muža. Što je taj Holberg napravio toj ženi?

Nije pokušavala prikriti znatiželju. Niti je htjela prikriti da rado svugdje zabada nos. Intenzitet je bio tako jak da je SigurSuru Oliju došlo zlo i nesvjesno je počeo paziti što govori.

Radi se o nasilju, rekao je. Tražimo žrtvu, ali vi to već sigurno znate.

Da, da. Ali zašto? Što joj je napravio? I zašto sada? Meni se, ili nama, rekla je pogledavši muža koji je sve to vrijeme tiho sjedio i pratio razgovor, čini suludim da to nešto danas znači. Čula sam da je silovana. Je li to istina?

Ne mogu vam, na žalost, ništa reći o istrazi, rekao je SigurSur Oli. I možda to nije ni važno. Mislim da ne biste tome trebali pridavati nikakav poseban značaj. Hoću reći, kad razgovarate s ljudima. Možete li nam na neki način pomoći?

Bračni par se pogledao.

Pridavati poseban značaj? rekla je iskreno se čudeći. Mi tome ne pridajemo nikakav značaj. Čini li se tebi, Eyvi, da mi ovome pridajemo neki značaj? Pogled je skrenula na svog muža koji se dvoumio. Daj, čovječe, odgovori! rekla je naglo i on se trgnuo.

Ne, ne bih rekao, ne pridajemo.

Počeo je zvoniti mobitel SigurSura Olija. On svoj nije držao u džepu od jakne kao Erlendur, nego ga je uredno spremio u futrolu koja je bila prikopčana za remen njegovih pomno ispeglanih hlača. SigurSur Oli zamolio je par da ga ispriča. Ustao je i javio se na telefon. Bio je to Erlendur.

Možemo li se naći kod Holberga? pitao je.

O čemu se sada radi? rekao je SigurSur Oli.

Opet o kopanju, rekao je Elendur i prekinuo vezu.

Erlendur i Elinborg već su bili tamo kad je SigurSur Oli stigao u NorSurmyri. Erlendur je stajao kraj podrumskih vrata i pušio cigaretu, a Elinborg je bila u Holbergovom stanu. SigurSur Oli vidio je kako Elinborg miriši zrak, isteže glavu, udiše zrak u nos, ispuhuje, i opet udiše. Pogledao je Erlendura koji je slegnuo ramenima, bacio cigaretu u vrt i njih su dvojica zajedno ušli natrag u stan.

Po čemu tebi tu smrdi? pitao je Erlendur SigurSura Olija i SigurSur Oli počeo je raditi isto što i Elinborg, počeo je mirisati zrak. Išli su iz

sobe u sobu i mirisali, osim Erlendura koji je imao slab osjećaj za miris zbog dugogodišnjeg pušenja.

Kad sam prvi put ovamo ušla, rekla je Elinborg, bila sam uvjerena da tu u kući ili u ovome stanu žive ljudi koji se bave konjima. Miris me podsjećao na konje, čizme za jahanje, sedlo ili nešto takvo. Konjski drek. Zapravo, konjušnicu. Bio je to isti miris kao i u mom prvom stanu koji sam kupila kad sam započela svoj bračni život. A ni tamo nije bilo nikakvih ljudi s konjima. To je bila prljavština i vlaga. Iz radijatora se godinama cijedilo na tepih i na parket, i ništa nije poduzimano. K tome je još i napuklo sve do kanalizacije pa su ulazili štakori. Kad su vodoinstalateri završili s poslom, samo su nagurali kudjelju u rupu i na tanko zabetonirali. Zato je kroz nju uvijek dopirao smrad po kanalizaciji.

A to znači? rekao je Erlendur. Meni se čini da je to isti miris, samo što je tu još gori. Vlaga i prljavština i štakori.

Bio sam se našao s Marion Briem, rekao je Erlendur, a nije bio siguran jesu li ovi za nju čuli. Marion je, naravno, pročitala sve što god postoji o NorSurnryri i došla je do zaključka da je važno to da je močvara.

Elinborg i SigurSur Oli pogledali su se.

NorSurmyri je, na neki način, nezavisno selo tu usred Reykjavika, nastavio je Erlendur. Kuće su podignute za vrijeme rata i poslije njega. Island je postao republikom i ulice su nazvali po velikanima islandskih saga; Gunnarsbraut i Skeggjagata i slično. Tu se okupila najraznovrsnija ljudska flora, sve od ljudi pristojnih prihoda, čak bogatih, koji su živjeli u otmjanim kućama, do onih koji nemaju ni prebijene pare i žive u jeftinim iznajmljenim podrumskim stanovima kao stoje bio ovaj. U NorSurmyri ima puno garsonijera u kojima žive starci kao Holberg iako je većina njih bolje čudi, i mnogo ih je u baš ovakvim podrumskim stanovima. Sve to sam čuo od Marion.

Erlendur je napravio stanku.

NorSurmyri je još specifična baš po ovakvim podrumskim stanovima. U prošlosti to nisu bili stanovi, nego su ih vlasnici preuređivali, stavljali bi u njih kuhinje, podizali zidove, zidali sobe. Prije su ovakvi podrumi bili radni prostor za, kako je to Marion zvala? Samostalno domaćinstvo. Jeste li čuli za to? Oboje odmahnu glavom.

-Vi ste, naravno, tako mladi, rekao je Erlendur znajući da ovi ne mogu podnijeti da on tako govori. U podrumima kao stoje ovaj bile su djevojačke sobe. U to su doba u boljim kućanstvima bile sluškinje. Njihove su sobe bile u ovakvim rupama. Tu je još bila i veš-kuhinja, soba za izradu ovčjih kobasica, na primjer, i za pripremanje druge hrane, spremnice, kupaonice, sve to.

I ne zaboravite da je to močvara? rekao je SigurSur Oli zezajući se.

Pokušavaš li nam reći nešto važno? pitala je Elinborg. Pod ovim podrumima su temelji... rekao je Erlendur.

A to je nešto sasvim izuzetno, rekao je SigurSur Oli okrenuvši se Elinborg.

...kao i pod svim kućama, nastavio je Erlendur ne obazirući se na zafrkavanje SigurSura Olija. Ako popričate s vodoinstalaterom, kao Marion...

Kakvo je to Marionbriem špika? rekao je SigurSur Oli.

...saznat ćete da su ih ponekad pozivali u NorSurmyri zbog problema koji se znaju javiti nakon što prođe više godina, pa i desetljeća, nakon izgradnje kuća nad močvarom. Negdje se to desi, a negdje ne. To se može primijetiti izvana na nekim kućama. Više njih imaju fasadu od kulira i vidi se gdje kulir završava, a uz zemlju se nastavlja goli zid. Razlika je u kojih pedeset do osamdeset centimetara. Stvar je u tome da se tlo sliježe i unutar kuća.

Erlendur je primijetio da su se prestali ceriti.

U trgovini nekretninama to se zove skrivena mana i ljudi s tim imaju velikih problema. Kad se do slegne, stvara se pritisak i kanalizacijska cijev popušta. Ni ne sluteći, ljudi svoj izmet izlijevaju ravno u temelj. To može dugo potrajati jer podna ploča štiti od smrada. Ali na podovima se javljaju vlažne mrlje jer se u mnogim starim kućama vruća voda odvodi kanalizacijom i kad cijev pukne voda curi u temelj, stvara se toplina i para koja izvire na površinu. Parket nabrekne. Erlendura su sad svi pažljivo slušali.

I to si isto saznao od Marion? rekao je Sigurčur Oli.

Onda se razbija pod, Erlendur je nastavio, silazi se u temelj i cijev se popravlja. Vodoinstalateri su rekli Marion da bi se koji put, probušivši pod, našli u praznome. Na mjestima je pod tanak i pod njim je samo zrak. Tlo se povuklo za pola ili čak za cijeli metar. Sve zbog močvare.

Sigurčur Oli i Elinborg pogledali su se.

Znači li da je i ispod nas praznina? pitala je Elinborg i lupila nogom u pod.

Erlendur se nasmiješi. Marion je nekako uspjela naći vodoinstalatera koji je na dan samog narodnog slavlja došao u ovu kuću. Tu godinu mnogi dobro pamte i ovaj se vodoinstalater dobro sjećao da su ga pozvali u ovu kuću radi vlage u podu.

Što nam to hoćeš reći? pitao je Sigurčur Oli.

Vodoinstalater je ovdje razbio pod. Ploča nije baš debela. Pod njom je uglavnom šuplje i vodoinstalater se i dan danas čudi što mu Holberg nije dao da završi posao.

O čemu se radi?

Napravio je otvor na podu i popravio cijev, a Holberg ga je potom izbacio van govoreći da će sam završiti taj posao. Tako je i bilo.

Stajali su šutke dok se Sigurčur Oli više nije mogao suzdržati.

Marion Briem? rekao je. Marion Briem! Ponavljao je to ime kao da mu ništa nije jasno. Erlendur je imao pravo. Bio je premlad da se sjeća Marion dok je bila u policiji. Mozgao je o tome kao da se radi o neizrecivoj misteriji, naglo je stao, zamislio se i pitao:

Čekaj, Marion? Marion? Što mu je to Marion? Kakvo je to uopće ime? Je li to muško ili žensko?

Sigurčur Oli pogledao je Erlendura s upitnikom na licu.

Koji put se i sam pitam, rekao je Erlendur i uzeo mobitel.

27.

Forenzički je odjel za početak poskidao sve podne pokrove u stanu, u kuhinji i kupaonici i malome predvorju. Dozvola za taj pothvat došla je tek potkraj dana. Erlendur je na sastanku s šefom državne policije obrazložio svoj stav, a ovaj se, istina nerado, složio s tim da su sumnje dovoljno ozbiljne da se razbije pod u Holbergovom stanu. Slučaj je riješen hitno, zbog ubojstva počinjenog u toj kući.

Erlendur je kopanje povezao s potragom za Holbergovim ubojicom; dao je nagovijestiti da bi Gretar lako mogao biti živ i da je on mogući Holbergov ubojica. Policija bi od kopanja imala dvostruku korist. Ako se sumnja Marion Briem pokaže točnom, Gretar otpada kao mogući ubojica i rješava se zagonetka jednog nestanka od četvrt stoljeća.

Naručili su najveći mogući kombi i u njega stavili sve Holbergove kućne potrepštine, osim pričvršćenih ormara i onoga stoje u njima bilo. Kad je stao uz kuću, bio je već mrak i ubrzo nakon toga stigao je i traktor s pneumatskom bušilicom. Stigla je ekipa forenzičara, a skupini su se pridružili i drugi službenici istražne policije. Stanara nigdje nije bilo. Kiša je padala cijeli dan, kao i proteklih dana. Ali ova je kišica bila sitna i nošena hladnim jesenskim vjetrom prianjala je za Erlendurovo lice dok je stajao sa strane držeći cigaretu među prstima. Sigurður Oli i Elinborg stajali su kraj njega. Nešto se ljudi skupilo pred kućom, ali nisu se usudili doći preblizu. Među njima je bilo novinara, televizijskih snimatelja i fotografa. Posvuda su bili parkirani auti sa znakovima raznih medija, a Erlendur, koji je bio zabranio svaku vezu s medijima, razmišljao je o tome da ih rastjera.

Ubrzo su Holbergov stan sasvim ispraznili. Veliki je kombi još stajao pred kućom dok su smišljali što će s namještajem. Na kraju je Erlendur naredio da ga voze u policijsko skladište. Erlendur je gledao kako iz stana iznose linoleum i tepihe i stavljaju ih u kombi koji se ružeći pokrenuo i nestao iz ulice. Predstavnik forenzičkog odjela rukovao se s Erlendurom. Bilo mu je oko pedeset godina, zvao se Ragnar, bio je podebeo sa crnom kuštravom kosom. Školovao se u Britaniji, nije čitao ništa osim britanskih krimića i posebno se zanimao za britanske kriminalističke televizijske serije.

U kakve nas to vrazje gluposti uvaljuješ? pitao je gledajući prema skupini iz medija. Po glasu se vidjelo da se šali. Mislio je da je

genijalno što razbijaju pod u potrazi za lesom.

Kako to izgleda? pitao je Erlendur.

Svi su podovi premazani nekakvim brodskim lakom, rekao je Ragnar. Ne vidimo da su po njima prtljali. Ne nalazimo novi beton ili kakav popravak. Čekićima lupamo po podovima, ali svuda odjekuje samo šupljina. Je li to zbog staloženog tla ili čega drugoga, ne znamo. Sama kuća zidana je od kvalitetnog betona. Nikakve gluposti s alkalijem. Ali pod je pun vlažnih mrlja. Zar vam taj vodoinstalater s kojim ste bili u vezi ne bi mogao pomoći?

On je u staračkom domu u Akureyriu i kaže da za ovog života više ne misli na jug. Točno nam je opisao gdje je bio otvorio pod.

Kanalizaciju ćemo pregledati i kamerom. Da pogledamo jesu li cijevi u redu i potražimo onaj stari popravak.

Je li potrebna ovakva bušilica? pitao je Erlendur kimnuvši prema traktoru.

Nemam pojma. Imamo i manje, električne bušilice, ali te ne buše mokri drek. Imamo i male bušilice pa ako nađemo šupljinu možemo kroz pod probušiti rupu i kroz nju ugurati kameru kakve se upotrebljavaju za kanalizaciju.

Nadam se da će to biti dovoljno. Užas ako moramo unutra s traktorom.

U svakom slučaju, po toj se podrumskoj rupi širi jeziv, odvratan smrad, rekao je šef kad su krenuli prema podrumu. Tri forenzičara, obučeni u bijela papirnata zaštitna odijela, s plastičnim rukavicama na rukama, i s običnim čekićima šetali su po stanu, lupkali po betonskim podovima i plavim flomasterima obilježavali mjesta za koja im se činilo da šuplje odjekuju.

Prema gradskoj upravi za gradnju, podrum je 1959. preuređen u stambeni prostor, rekao je Erlendur. Holberg je stan kupio 1962. i najvjerojatnije se odmah u njega uselio. Od tada je tu živio.

Jedan im je od forenzičara prišao i pozdravio Erlendura. Imao je nacрте kuće, za svaki kat posebno i za podrum.

Zahodi su u sredini kuće. Zahodske se cijevi spuštaju s katova u temelj tamo gdje je zahod postavljen u podrumu. Bilo je tu u podrumu i prije promjena i lako je zamisliti da je stan planiran s tim u vidu. Zahod je spojen s odvodima u kupaonici, cijevi vode dalje

prema istoku kroz dnevnu sobu pa ispod spavaće sobe i od tamo van na cestu.

Nećemo tražiti samo po zahodskoj cijevi, rekao je predstavnik forenzičkog odjela.

Ne, ali stavili smo malu kameru u kanalizacijsku cijev s ceste. Rekli su mi da je cijev pukla na ulasku u spavaću sobu i palo nam je na pamet da tamo prvo pogledamo. To je otprilike na istom mjestu gdje je pod već prije bio probijen.

Ragnar je kimnuo glavom i pogledao Erlendura koji je slegnuo ramenima, kao da ga nije briga što to forenzičari rade.

Ta pukotina ne može biti stara, rekao je šef. Sigurno se iz nje širi smrad. Hoćeš reći da je taj čovjek zakopan u temelj prije dvadeset i pet godina?

Onda je, u najmanju ruku, nestao.

Riječi su im se pomiješale s udarcima čekića, a ti su se pretvorili u stalnu galamu koja je odjekivala pustim zidovima. Forenzičar je iz crne torbe veličine maloga kofera izvadio štitnike za zaštitu od buke a zatim i malu bušilicu koju je spojio sa strujom. Nekoliko je puta pritisnuo okidač kao da je isprobava, zabio ju je u pod i počeo s bušenjem. Buka je bila strašna pa su i drugi forenzičari stavili štitnike. Nije mu išlo. Jedva da je i okrznuo taj tvrdi beton. Prestao se gnjaviti i odmahnuo glavom.

Moramo staviti traktor u pogon, rekao je, a lice mu je bilo pokriveno betonskom prašinom. I donijeti ovamo pneumatsku bušilicu. Potrebne su nam zaštitne maske. Kojem je to idiotu pala na pamet ova genijalna ideja? rekao je i pljunuo na pod.

Teško da se Holberg usred noći služio pneumatskom bušilicom, rekao je šef.

Nije morao ništa raditi usred noći, rekao je Erlendur. Vodoinstalater je probio pod.

Misliš li da je toga čovjeka spremio na odvod dreka?

Vidjet ćemo. Možda je na temelju morao izvesti kakve popravke. Možda je sve ovo samo nesporazum.

Erlendur je izišao u večernji sumrak. Sigurdur Oli i Elinborg smjestili su se u autu i uživali u hrenovkama po koje je Sigurdur Oli bio skoknuo. Jedna je hrenovka čekala Erlendura kraj volana.

Ako tu nađemo Gretarovo truplo, što će nam to reći? pitala je Elinborg i obrisala usta.

Da bar znam, rekao je Erlendur zamišljeno. Da bar znam. Njihov pretpostavljeni, šef odjela, dojurio je isti tren, tresnuo po prozoru i otvorio vrata i zamolio Erlendura da dođe na tren. I Sigurdur Oli i Elinborg izašli su iz auta. Šef odjela zvao se Hrolfur i prije nekoliko dana bio je na bolovanju, ali sad je izgledao zdrav kao lav. Bio je stvarno debeo i odjećom to nije uspio sakriti, lijep po prirodi i rijetko od koristi u istragama. Na bolovanju je bio vrlo često.

Zašto mene nisu konzultirali po pitanju ovoga zahvata, pitao je ne skrivajući srdžbu.

Bolestan si, rekao je Erlendur.

Gluposti, rekao je Hrolfur. Nemoj misliti da odjel možeš voditi kako si zamisliš. Ja sam tvoj šef. Mene ćeš pitati o ovakvim pothvatima prije nego što se upustiš u te svoje beskrajne gluposti!

Čekaj, mislio sam da si bolestan, ponovio je Erlendur i pravio se da se čudi.

I kako ti samo pada na pamet da od samog načelnika policije radiš idiota? siktao je Hrolfur. Nemaš nikakvih dokaza. Ništa osim trabunjanja o temeljima i smradu. Jesi li sasvim poludio? Sigurdur Oli prišao je s oprezom.

Na liniji je žena s kojom mislim da bi trebao razgovarati, rekao je, držeći u ruci Erlendurov telefon koji je ovaj bio ostavio u autu. Privatna stvar. Prilično je uzrujana.

Hrolfur se okrenuo prema Sigurduru Oliju, rekao mu da se nosi i da ih ostavi na miru.

Sigurdur Oli nije popuštao.

Odmah moraš s njom razgovarati, Erlendur, rekao je.

Što je to sad? Ponašate se kao da mene nema! povikao je Hrolfur i udario nogom o pod. Je li ovo urota, ovaj pakao?! Erlendur, ako ćemo razbijati temelje kuća kod ljudi kojima u stanovima smrdi, onda ništa drugo nećemo ni raditi. To je sasvim suludo! Idiotski!

Marion Briem došla je na tu zanimljivu ideju, rekao je Erlendur smireno kao i prije, i meni se to činilo pametnim. Kao i šefu policije. Molim te da mi oprostiš što ti se nisam javio i sretan sam što si opet na nogama. I moram priznati, neobično si zdrav. Sad me ispričajte.

Erlendur je prošao pokraj Hrolfura koji je buljio u njega i Sigurdura Olija spreman da nešto zausti, ali nije znao što.

Nešto mi je palo na pamet, rekao je Erlendur. Trebao sam to već odavno napraviti.

Što to? rekao je Sigurdur Oli.

Nazovi ove iz Lučke kapetanije i pitaj je li Holberg bio u Husaviku ili okolici negdje oko 1960. godine

Dobro. Evo, javi se ženskoj.

Koja je to žena? pitao je Erlendur i primio telefon. Ne poznajem nikakvu ženu.

Dali su joj vezu s tvojim mobitelom. Za tebe je pitala u policiji. Tamo su joj rekli da si zauzet, ali nije odustajala.

U to su stavili u pogon pneumatsku bušilicu na traktoru. Iz podruma je dopirala neizreciva buka i vidjeli su kako prašina suklja kroz vrata. Policajci su na sve prozore navukli zastore tako da se nije moglo vidjeti unutra. Svi su, osim onoga na bušilici, izašli van i čekali. Pogledavali su na sat i izgledalo je kao da pričaju o tome kako je već kasno. Znali su da s takvom galamom neće moći nastaviti do kasno u noć, tu, usred stambenog kvarta. Uskoro će morati prestati ili preći na nešto drugo.

Erlendur je s telefonom požurio u auto i buku ostavio za sobom. Odmah je prepoznao glas.

Tu je, rekla je Elin čim je čula Erlendura. Izgledalo je da je sva unezvijerena.

Polako Elin, rekao je Erlendur. O kome to govorite?

Stoji tu pred kućom na kiši i zuri prema meni. Glas se pretvorio u šapat. Tko, Elin? Jeste li kod kuće? U Keflaviku?

Ne znam kad je došao, ne znam koliko već tamo stoji. Sad sam ga malo prije primijetila. Nisu me htjeli s vama spojiti.

Ne pratim vas sasvim. O kome pričate, Elin?

No, o onome čovjeku. Koliko vidim, to je ona prokleta beštija. -Tko?

No, onaj razbojnik koji je napao Kolbrun!

Kolbrun? O čemu pričate?

Znam. To nije moguće, ali on tu ipak stoji.

Niste li se malo zabunili?

Nemojte mi govoriti da sam se zabunila. Nemojte! Znam dobro o čemu govorim.

Koji čovjek koji je napao Kolbrun?

Koji čovjek? Što vam to znači?

O kome govorite?

No, o HOLBERGU! Umjesto da se zadere na telefon, Elin je to prosiktala. On stoji tu pred mojom kućom!

Erlendur je zašutio.

Jeste li još tu? prošaptala je Elin. Što ćete poduzeti?

Elin, rekao je Erlendur ozbiljno. Holberg je mrtav. To je zasigurno netko drugi.

Ne razgovarajte sa mnom kao s djetetom. On stoji tu na kiši i bulji u mene. Životinja.

28.

Veza se prekinula i Erlendur je upalio auto. Sigurdur Oli i Elinborg gledali su kako vozi unatrag kroz gužvu na ulici i kako nestaje niz nju. Pogledali su se i slegnuli ramenima, kao da su već odavno od njega odustali.

Nije bio ni izašao iz ulice kad je uspostavio vezu s policijom u Keflaviku i rekao im da odu do Elin i pokupe čovjeka u blizini njezine kuće, obučenog u plavu vindjaknu, traperice i bijele tenisice. Elin mu je tog čovjeka opisala. Rekao je naredniku da ne pali ni sirene niti rotirajuća svjetla, nego da idu koliko je god tiho moguće da čovjeka ne prestraše. Ta baba priča same gluposti, rekao je Erlendur samome sebi i ugasio mobitel.

Vozio je iz Reykjavika koliko je brže mogao, kroz Hafnarfjörður, pa na cestu za Keflavik. Promet je bio težak, ali on je pretjecao u cik-cak, čak je prelazio i na pješačke otoke samo da koga pretekne. Nije se obazirao na semafore i u Keflavik je stigao za pola sata. Pomoglo mu je to što su nedavno aute službenika istražne policije, koji nisu imali policijskih obilježja, opremili plavim policijskim svjetlima koja su se mogla u posebnim slučajevima staviti na krov. Tome se svojevremeno smijao. Sjećao se da je tako nešto viđao u televizijskim policijskim programima i činilo mu se glupim da se tako nešto uvede u Reykjavik.

Kad je stigao do Elinine kuće, tamo su već bila dva policijska auta. Elin ga je čekala u kući s još tri policajca. Rekla je da se onaj čovjek izgubio u mrak malo prije nego što su se pojavili policijski auti. Pokazala je policajcima gdje je stajao i kuda je otrčao, ali oni ga nisu ulovili, niti su koga primijetili. Policajci su bespomoćno stajali pred Elin koja im nije htjela reći tko je taj čovjek i zašto je opasan; činilo se da je jedini njegov grijeh to što stoji tamo na kiši. Kad su počeli ispitivati Erlendura, ovaj im je rekao da je taj čovjek vezan za istragu o ubojstvu u Reykjaviku. Zamolio ih je da mu jave ako bi pronašli nekoga tko odgovara Elininom opisu.

Elin je bila prilično uzbuđena i Erlendur je mislio da je najbolje riješiti se policajaca što prije. To mu je uspjelo bez ikakvih problema. Govorili su, pazeći da Elin ne čuje, da imaju i pametnijeg posla od ovoga, prtijati se s neakvim babama.

Mogu se zakleti da je bio tu vani, rekla je Erlenduru kad su ostali sami. Ne znam kako to, ali to je bio on!

Erlendur ju je gledao i slušao i bilo mu je jasno da je ona u to uvjerena. Znao je da je u zadnje vrijeme bila pod velikim pritiskom.

Ali to je nemoguće, Elin. Holberg je mrtav. Vidio sam ga u mrtvačnici. Malo je razmislio i dodao: vidio sam mu srce. Elin ga pogleda.

Je li bilo crno? pitala je, a Erlendur se sjetio patologovih riječi da ne može vidjeti je li to srce dobrog ili lošeg čovjeka.

Liječnik je rekao da je mogao doživjeti stotu, rekao je Erlendur.

Mislite da sam šenula, rekla je Elin. Mislite da sam si sve to umislila. Da je to jedan od načina da na sebe svratim pažnju radi...

Holberg je mrtav, Erlendur je prekine. Što da mislim?

Onda je to bio netko njemu vrlo sličan, rekla je Elin.

Opišite mi bolje tog čovjeka.

Elin je ustala, prišla prozoru u dnevnoj sobi i pokazala prema kiši.

Stajao je kraj puteljka koji vodi tu između kuća. Stajao je kao ukopan i gledao u moj prozor. Ne znam je li me vidio.

Nastojala sam se sakriti. Čitala sam, i kad se smračilo ustala sam da upalim svjetlo i usput pogledala kroz prozor. Nije imao ništa na glavi i izgledalo je kao da mu je svejedno što mu pljušti po glavi. Iako je tamo stajao, izgledalo je kao da je negdje daleko odavde.

Elin se zamislila.

Imao je crnu kosu i moglo mu je biti oko četrdeset godina. Srednje visine.

Elin, rekao je Erlendur. Vani je mrak. Kiša pljušti kao iz kabla. Jedva se vidi van kroz prozor. Put nije osvijetljen. Vi nosite naočale. Hoćete mi reći da...

Tek se počelo mračiti i nisam odmah odjurila na telefon.

Dobro sam tog čovjeka pogledala i s ovog, a i s kuhinjskog prozora. Trebalo mi je dosta vremena da ustanovim da je to Holberg ili netko tko izgleda kao on. Put nije osvijetljen, ali po cesti ima dosta prometa i svaki auto koji je prošao osvijetlio bi ga pa sam mu dobro vidjela lice.

Kako možete biti tako sigurni?

Izgledao je kao Holberg kad je bio mladi, rekla je Elin. Ne onakav starac čije slike su bile u novinama. Jeste li vi vidjeli Holberga kad je

bio mladi?

Jesam, vidjela sam ga. Kolbrun su jednom sasvim neočekivano pozvali na razgovor s istražnom policijom. Rekli su joj da im mora bolje objasniti nešto u vezi slučaja. Sve skupa proklete laži. Neka Marion Briem je na tome radila. Kakvo je to ime? Marion Briem! Kolbrun su rekli da dođe u Reykjavik. Zamolila me da idem s njom i ja sam i otišla. Trebala je doći u neko određeno vrijeme, mislim u jutro. Došle smo tamo unutra i dočekala nas je ta Marion i odvela nas u neku sobu. Tamo smo neko vrijeme sjedile kad su se vrata otvorila i k nama je ušao Holberg. Marion je stajala na vratima iza njega.

Elin je zašutjela.

I što se desilo? pitao je Erlendur.

Moja je sestra doživjela šok. Holberg se smješкао i nešto radio s jezikom a Kolbrun me zgrabila kao da će se utopiti. Nije mogla doći do zraka. Holberg se počeo smijati i Kolbrun je dobila napad. Oči su joj se preokrenule, pjena joj je došla na usta i pala je na pod. Marion ga je izvela van i ja sam tamo prvi i zadnji put vidjela tu zvijer i nikad neću zaboraviti tu gubicu.

I to ste lice vidjeli večeras pred svojim prozorom? Elin je kimnula glavom.

Užasno sam se prestrašila, moram priznati, i to, naravno, nije bio sam Holberg, ali taj je čovjek izgledao isto kao on.

Erlendur je razmišljao da li da Elin ispriča kakve mu se misli motaju po glavi zadnjih dana. Razmišljao, je što joj sve smije reći i da li to što bi joj ispričao ima kakve veze sa stvarnošću. Sjedili su u tišini dok je on razmišljao. Stigla je večer i Erlendur je pomislio na Evu Lind. Opet je osjetio bol u prsima pa se pogladio kao da će je time odagnati.

Je li s vama sve u redu? pitala je Elin.

Ima jedna stvar kojom se bavimo u zadnje vrijeme, ali ne znam ima li u tome kakve istine, rekao je Erlendur. Ova scena podupire tu teoriju. Ako postoji još jedna Holbergova žrtva, ako je Holberg silovao i neku drugu ženu, nije isključeno da je i ta rodila dijete kao i Kolbrun. Razmatrao sam tu mogućnost zbog poruke koju smo našli na lešu. Može biti da je dobila sina. Danas bi mu moglo biti nekih

četrdeset godina, ako je silovanje počinjeno prije 1964. I može biti da je to on stajao večeras pred vašom kućom.

Elin je gledala Erlendura kao da ju je pogodio grom.

Holbergov sin? Je li to moguće?

Rekli ste da mu je nevjerojatno sličan.

Da, ali...

O tome sam mozgao. Ovome slučaju nedostaje karika, a možda je to taj čovjek.

Ali zašto? Kakvog on tu ima posla?

Nije vam jasno?

Što bi mi bilo jasno?

Vi ste teta njegovoj sestri, rekao je Erlendur i primijetio da joj lice poprima izraz čuđenja dok joj je malo pomalo dolazilo do mozga što to Erlendur govori.

Aučur je bila njegova sestra, prostenjala je. Ali kako zna za mene? Kako zna gdje stanujem? Kako može Holberga povezati sa mnom? U novinama nikad nisu spominjali njegovu prošlost, niti silovanja ili da ima kćer. Za Aučur nitko nije znao. Kako taj čovjek zna tko sam ja?

Na to će možda dati odgovor kad ga nađemo.

Mislite da je on Holbergov ubojica?

Sad me pitate je li ubio svog oca, rekao je Erlendur. Elin je razmislila.

Gospode Bože, rekla je onda.

Ne znam, rekao je Erlendur. Ako ga opet vidite tu vani, nazovite me.

Elin je ustala i prišla prozoru koji je gledao prema putu, gledala je van kao da očekuje da će onog čovjeka opet vidjeti.

Znam da sam bila pomalo histerična kad sam vas nazvala i govorila vam o Holbergu jer mi se u jednom trenutku učinilo da bi to mogao biti on. Pošteno sam se prestrašila kad

sam ga ugledala. Ali nisam se bojala. Prije sam bila ljuta zbog toga kakav je bio, kako je stajao, kako je objesio glavu. Činilo se da je tužan, imao je žalosno lice. Taj čovjek, mislila sam, ne može se dobro osjećati. Ne može. Je li on bio u kontaktu sa svojim ocem? Znate li to?

Ja zapravo ni ne znam postoji li uopće taj čovjek, rekao je Erlendur. To što ste vi vidjeli podupire jednu teoriju. O tom čovjeku ništa ne znamo. Kod Holberga nema njegovih slika s krizme, ako ste to mislili. S druge strane, prije nego što je ubijen, Holberg je primio više telefonskih poziva koji su ga uznemirivali. Ne znamo ništa više.

Erlendur je izvadio telefon i zamolio Elin da ga ispriča na tren.

Ima kakvih vijesti? rekao je kad se SigurSur Oli javio.

U što si nas to upetljao! povikao je SigurSur Oli ne skrivajući ljutnju. Došli su do cijevi s drekom i sve je bilo prepuno odvratnih buba, pod vražjim su podom gmizali milijuni gnjusnih, malih buba. Čista jeza. Gdje si ti, dovraga?

U Keflaviku. Ima li traga Gretaru?

Ne, nikakvog vražjeg traga nikakvom prokletom Gretaru, rekao je SigurSur Oli i prekinuo vezu.

Ima još jedna stvar, Erlendur, rekla je Elin, a to sam otkrila sada kad ste govorili o srodstvu s AuSur. Sad vidim da sam bila u pravu. Nije mi u tom trenutku bilo jasno,, ali lice tog čovjeka podsjećalo me na nešto za što sam mislila da nikad više neću vidjeti. Bio je to lik iz prošlosti koji nikada neću zaboraviti.

Što ste rekli? pitao je Erlendur.

Zato se ja njega nisam bojala.

Kakav je to lik bio?

Nisam to mogla povezati. Podsjećao me i na AuSur. Nešto u vezi s njim podsjećalo me na nju.

29.

SigurSur Oli zataknuo je telefon natrag u futrolu na remenu i otišao do kuće. Bio je u stanu s još nekima iz policije kad je pneumatska bušilica probušila pod i iz rupe se dizao takav smrad da je ovaj skoro povratio. Pojurio je prema vratima, kao i ostali tamo unutra, misleći da će mu sve iz trbuha izletjeti prije nego što uspije izići van na svjež zrak. Kad su se opet spustili dolje, na sebi su imali zaštitne naočale i maske, ali se jezivi smrad i kroz to provlačio.

Operater bušilice proširio je rupu nad razbijenom kanalizacijskom cijevi. To je išlo bez teškoća nakon što je probio pod. SigurSur Oli nije mogao odrediti koliko je vremena prošlo otkad je cijev pukla. Činilo mu se da se ispod poda skupila prilično velika hrpa izmeta. Iz rupe se dizala rijetka para. Baterijom je osvijetlio tu jezu i vidio da se tlo povuklo najmanje pola metra od podne ploče.

Ta je jeza bila kao živa splav, sva pokrivena malim, crnim kukcima. Odskočio je unatrag kad je nekakva beštija protrčala kroz snop svjetla.

Čuvajte se! povikao je i izletio iz podruma. Ispod ovog su pakla štakori. Zatvorite rupu i nazovite zavod za deratizaciju. Sad prestajemo. Istog trena!

Nitko mu nije proturječio. Netko je rupu na podu prekrivio linoleumom i podrum se začas ispraznio. SigurSur Oli nakon izlaska iz podruma skinuo je masku i zdušno udahnuo svjež zrak. Ostali su učinilo isto to.

Na putu u Keflavik Erlendur je slušao o napretku istrage u NorSurmyri. Pozvali su čovjeka iz deratizacije i ništa se u toj kući nije smjelo poduzimati sve do drugog jutra, kad sve živo u temelju bude istrijebljeno. SigurSur Oli otišao je kući i baš je bio gotov s tuširanjem kad ga je Erlendur nazvao i rekao mu novosti. Dva su policijska auta pred kućom čekala cijelu noć. Eva Lind svog je oca dočekala na vratima kad se vratio kući. Bilo je više od deset sati. Mladenka je otišla. Prije odlaska rekla je Evi Lind da će se čuti sa svojim mužem. Nije bila sigurna hoće li mu reći pravi razlog svojeg bijega s vjenčanja. Eva Lind savjetovala je da mu kaže i da ne šteti svoju svinju od oca. Zadnje što bi trebalo jest njega štedjeti.

Sjeli su u dnevnu sobu. Erlendur je Evi opisao istragu, do čega je dovela i što se njemu mota po glavi. To je ispričao zato da bi i njemu samome postali jasniji događaji prethodnih dana. Rekao joj je skoro sve, kako su našli Holbergov leš u podrumu, o smradu u stanu, o poruci, staroj fotografiji u pisaćem stolu, o pornografiji u računalu, natpisu na grobnom kamenu, Kolbrun i njezinoj sestri, Elin, AuSur i njezinoj nerazjašnjennoj smrti, o snu koji ga je uhodio, ElliSiju u zatvoru i Gretarovom nestanku, Marion Briem, potrazi za Holbergovom drugom žrtvom i čovjeku pred Elininom kućom, mogućim Holbergovim sinom. Pokušao je sve sređeno ispričati i sam je sa sobom raspravljao o raznim teorijama i mišljenjima dok više nije mogao, pa je zašutio.

Evi Lind nije rekao da u djetetovom lešu nije bilo mozga. Još mu nije bilo jasno kako je to moguće.

Eva Lind ga je slušala bez prekidanja i primijetila je da se gladi po prsima dok govori. Shvatila je koliko Holbergov slučaj na njega utječe. Izgledao joj je malodušan, a to kod njega nikada prije nije primijetila. Klonuo bi govoreći o djevojčici. Bilo je kao da se povlači u samoga sebe, snizio bi glas i postao odsutan.

Je li AuSur curica o kojoj si govorio kad si se jutros derao na mene? pitala je Eva Lind.

Ona je bila, ne znam, svojoj majci dar Božji, rekao je Erlendur. Voljena preko groba i smrti. Oprosti ako sam prema tebi bio zločest. Nisam htio, ali kad vidim kako živiš, kad vidim kako se prema sebi ponašaš, nemarno i bez poštovanja, kad vidim tu destrukciju, sve što samoj sebi radiš, pa gledam mali lijes kako se diže iz zemlje, onda više ništa ne razumijem. Tad mi nije jasno što se događa i onda bih...

Erlendur je zašutio.

Mene isprebijao na smrt, Eva Lind dovršila je rečenicu. Erlendur je slegnuo ramenima.

Ne znam što bih onda. Možda je najbolje ništa ne raditi. Možda je najbolje pustiti da život ide svojim tijekom. Sve to zaboraviti. Raditi nešto pametno. Zašto da se čovjek s ovim gomba. Sa svim ovim smećem. Razgovarati se s ljudima kakav je ElliSi. Pregovarati s govnom kakav je Eddi. Vidjeti čime se ljudi kao Holberg zabavljaju. Čitati izvješća o silovanjima. Kopati po temeljima punih gamadi i dreka. Iskopavati male ljesove.

Erlendur se sve žešće gladio po prsima.

Čovjek misli da to na njega ne utječe. Misli da je dosta jak da sve to podnese. Misli da se s godinama zna od toga ograditi i udaljiti od tog smrada, kao da se to njega ne tiče i na taj način sačuvati pamet. Ali odmak ne postoji. I nemoguće je ograditi se. Nitko nije dovoljno jak. A gadosti uhode čovjeka kao zli duhovi koji žive u mozgu i ne puštaju ga na miru sve dok smrad ne postane samim životom jer zaboravi kako žive obični ljudi. Takav je taj slučaj. Kao zloduh pušten na slobodu da luduje čovjeku po glavi i na kraju ga upropasti.

Erlendur je duboko uzdahnuo.

Sve je to jedna prokleta močvara. Zašutio je, Eva je šutke sjedila s njim.

Tako je prošlo neko vrijeme dok nije ustala i sjela kraj njega, zagrlila ga i čvrsto se uz njega privila. Slušala je kako mu srce pravilno tuče, smireno, kao kucanje sata, i na kraju je zaspala s osmijehom na licu.

30.

Sljedeći dan, oko devet sati, kraj Holbergove su se kuće opet skupile ekipe forenzičara i službenika istražne policije. Jedva da se danilo, iako je jutro bilo poodmaklo, nebo je bilo tmurno i još je kišilo. Na radiju su govorili da je količina oborina u listopadu bila gotovo jednaka onoj od rekordne 1926.

Kanalizacijsku su cijev otkopali i u temelju nije više ništa živo gmizalo. Rupa na podu bila je sad veća i kroz nju su mogla proći dva čovjeka odjednom. Stanari su se sjatili oko podrumskih vrata. Naručili su vodoinstalatera da popravi cijev koji je bio spreman doći čim policija za to izda dozvolu.

Ubrzo se ustanovilo da je šupljina kraj zahodske cijevi relativno mala. Površina joj je bila oko tri kvadratna metra i sa svih je strana bila zatvorena jer tlo se nije svugdje odmaklo od podne ploče. Cijev je pukla na istom mjestu kao i prije. Mogao se vidjeti stari popravak i šljunak ispod cijevi bio je drugačiji od onog oko nje. Forenzičari su raspravljali o tome da li da rupu još povećaju, iskopaju šljunak iz temelja i isprazne ga da mogu pregledati cijeli taj prostor. Nakon duljeg navlačenja, došli su do zaključka da bi ploča mogla puknuti ako sasvim odstrane tlo pod njom pa su odlučili primijeniti sigurniju i profesionalniju metodu, izbušiti male rupe ovdje-ondje po podu i kroz njih proturiti u temelj malu kameru.

Nisu oni forenzičari bez razloga, mislio je SigurSur Oli.

Gledao je dok su ovi bušili rupe u podu i nakon toga su s kamerama spojili dva televizijska ekrana koja je forenzički odjel imao na raspolaganju. Kamere su izgledale kao obične cjevčice sa svjetlima, ugurali su ih kroz rupe i njima upravljali daljinskim upravljačem. Pod su bušili tamo gdje su mislili da se nalaze šupljine, ugurali su kamere i upalili ekrane. Slika koja se pojavila bila je crno-bijela i vrlo nejasna, po mišljenju SigurSura Olija koji je imao njemački televizor od pola milijuna.

Erlendur je stigao u podrum otprilike u isto vrijeme kad su počeli pretragu kamerama, a malo zatim došla je i Elinborg. SigurSur Oli primijetio je da se Erlendur obrijao i obukao drugu, čistu odjeću koja se činila čak i izglačanom.

Ide to? pitao je Erlendur i upalio cigaretu na SigurSurov Olijev jad.

Tražiti će kamera, rekao je SigurSur Oli. Možemo to pratiti na televiziji.

Ima čega kraj kanalizacije? rekao je Erlendur uvlačeći dim.

Buba i štakora, ničeg drugog.

Što tu dolje odvratno smrdi, rekla je Elinborg i iz torbice izvadila mirisnu maramicu. Erlendur ju je ponudio cigaretom, ali ona je odbila.

Holberg je mogao upotrijebiti rupu koju je vodoinstalater napravio da Gretara sakrije ispod poda, rekao je Erlendur.

Vidio je da je ispod podne ploče šupljina i otkopavao je šljunak dok Gretara nije smjestio tamo gdje mu je bila volja.

Okupili su se oko ekrana i nije im baš bilo jasno što to gledaju. Mala zraka svjetla micala se amo-tamo, gore-dolje i na stranu. Koji put im se činilo da vide betonsku ploču, a koji put šljunak. Tlo je bilo vrlo neravno, ponekad bi prijanjalo uz pod, a ponekad se spuštalo u dubinu i do osamdeset centimetara. Dosta su dugo stajali i pratili snimanje. U podrumu je bila velika galama jer su stalno bušili nove rupe pa je Erlendur ubrzo izgubio strpljenje i izašao van. Malo zatim za njim je otišla i Elinborg pa konačno i SigurSur Oli. Svi skupa sjeli su u Erlendurov auto. Prošle im je večeri rekao zašto je tako iznenada nestao i odjurio u Keflavik, ali do sada nisu o tome imali vremena razgovarati.

-To se poklapa s porukom koja je ostavljena u NorSurmyri. I, ako je čovjek kojeg je Elin vidjela u Keflaviku tako sličan Holbergu, to podupire teoriju o njegovom drugom djetetu.

Ne mora biti da je Holberg dobio dijete nakon silovanja, rekao je SigurSur Oli. Ništa ne upućuje na to osim stoje ElliSi spomenuo drugu ženu. To je sve. A ElliSi je, očito, idiot.

Nitko od onih s kojima smo razgovarali, a poznavao je Holberga, nije spomenuo da je on imao sina, rekla je Elinborg.

Nitko od onih s kojima smo razgovarali nije ni poznavao Holberga, rekao je Sigurdur Oli. U tome je stvar. Bio je nedruštven, viđao bi pokojeg kolegu s posla, skupljao pornografiju na netu, družio se s glupanima kakvi su ElliSi i Gretar. Nitko o tom čovjeku ništa ne zna.

Da izdamo za tim misterioznim čovjekom potjernicu? pitala je Elinborg s nestašlukom u očima. Možemo upotrijebiti Holbergovu sliku iz mladosti, napraviti po njoj glinenu bistu i poslati u medije?

Ja mislim, rekao je Erlendur ne obazirući se na Elinborginu duhovitost, ovako: Ako Holbergov sin postoji, kako to da zna za Elin, AuSurinu tetu? Zar onda zna i za AuSur, svoju sestru? Ako zna za Elin, onda računam s tim da zna i za Kolbrun i za silovanje, a nije mi jasno kako. U medijima se nije govorilo o detaljima istrage. Otkud mu te informacije?

Da nije to izvukao iz Holberga prije nego što ga je ude-sio? rekao je SigurSur Oli. Zar to nije vjerojatno?

Možda je to iznudio od njega, rekla je Elinborg.

Kao prvo, ne znamo postoji li taj čovjek uopće, rekao je Erlendur. Elin je bila vrlo uzbuđena. Ne znamo je li on ubio Holberga. Niti je li uopće znao da njegov otac postoji, ako je začet pod tim uvjetima, nakon silovanja. ElliSi kaže da je jedna žena prije Kolbrun prošla isto tako, možda i gore. Ako je iz toga proizašlo dijete, sumnjam da je majka imala žarku želju da priča

ocu. Nije policiji prijavila to što se desilo. U arhivama nemamo ništa o Holbergovim silovanjima. Tek trebamo naći tu ženu, ako uopće postoji...

I razbijamo temelje u potrazi za čovjekom koji sa slučajem vjerojatno nema nikakve veze, rekao je SigurSur Oli.

Kakav vas je to vražji humor spopao sad najednom? rekao je Erlendur povisivši glas. Ima li načina da se iz vas izvuče ijedna rečenica od koje se ne umire od smijeha?

Možda Gretar ne leži tu u temelju, rekla je Elinborg.

Kako to misliš? pitao je Erlendur.

Misliš da je možda još živ? rekao je SigurSur Oli.

Mogu zamisliti da je on znao sve o Holbergu, rekla je Elinborg. Znao je za kćer, inače ne bi slikao njezin grob.

Sigurno je znao i kako je začeta. Ako je Holberg dobio drugo dijete, sina, ovaj je sigurno znao i za njega.

Erlendur i SigurSur Oli gledali su u nju sa sve većim zanimanjem.

Možda je Gretar još s nama, nastavila je, i u kontaktu je sa sinom. To je jedan način kako da se objasni zašto sin zna za Elin AuSur.

Ali Gretar je nestao prije devedeset i pet godina i ništa se o njemu od tada nije čulo, rekao je SigurSur Oli.

To što je nestao ne znači da je sigurno mrtav, rekla je Elinborg.

Tako da...počeo je Erlendur, ali ga je Elinborg prekinula.

Meni se čini da nema potrebe da se njega isključi. Zašto se ne bi uzela u obzir mogućnost da je Gretar živ. Leš nikada nije nađen. Možda je otišao iz zemlje. Njemu je možda bilo dosta samo otići van grada. Nitko za njega nije pitao. Nikome nije nedostajao.

Ne sjećam se takvog slučaja, rekao je Erlendur.

Kakvog to? pitao je SigurSur Oli.

Da se nestali čovjek pojavi nakon cijele generacije. Kad netko tu u zemlji nestane, onda je to zauvijek. Nikada se ne desi da se netko opet pojavi nakon nekoliko desetljeća.

Nikada.

31.

Erlendur ih je ostavio u NorSurmyri i otišao gore do Baronsstigura da se sastane s patologom. Liječnik je završavao s pregledavanjem Holberga, a kad je Erlendur stigao, prekrpio je leš. Posmrtnih ostataka Auour nije bilo za vidjeti.

Jeste li pronašli djevojčičin mozak? pitao je liječnik direktno kad je Erlendur ušao.

Ne, rekao je Erlendur.

Razgovarao sam s profesoricom, svojom starom prijateljicom s fakulteta, i sve sam joj objasnio, nadam se da je to u redu, i njoj se naše otkriće nije činilo čudnim. Novela Halldora Laxnessa, jeste li je pročitali?

O Nabukodonosoru? Zadnjih mi je dana ona često bila na pameti, rekao je Erlendur.

Ne zove li se Lilja, ta priča? Davno sam je pročitao, radi se o studentima medicine koji su ukrali leš i u lijes natrpali kamenja i to je ukratko radnja. Prije se o tome nije vodilo računa, baš kako i piše u priči. Na ljudima koji su umrli u bolnici vršila se obdukcija, ako nije bilo zabranjeno, i to je služilo za nastavu. Koji put bi koji uzorak odstranili, a to je moglo biti bilo što. Od cijelih organa do manjih uzoraka tkiva. Onda su sve to zapakirali i dotični je primjereno pokopan. Sad to ide malo drugačije. Obdukcije se vrše samo uz pristanak obitelji i organe više ne odstranjuju za obuku ili analizu ako nisu ispunjeni određeni uvjeti. Mislim da se više ništa ne krade.

Mislite? Liječnik je slegnuo ramenima.

Ne govorimo o transplantaciji organa, zar ne? rekao je Erlendur.

Sasvim druga stvar. Ljudi su obično spremni drugome pomoći ako se radi o životu i smrti.

I gdje je zbirka organa?

U ovoj tu kući ima na tisuće uzoraka, rekao je patolog. Tu u Baronsstiguru. Najveći dio toga je takozvana Dungalova zbirka, a to je najveća zbirka organa u zemlji.

To je sve pomno zabilježeno. Uzeo sam sebi slobodu da potražim naš uzorak, ali nisam ga našao.

A gdje je onda?

Trebali biste razgovarati s profesoricom i čuti što ona o tome ima za reći. Mislim da su neki popisi gore na fakultetu.

Zašto mi to odmah niste rekli? pitao je Erlendur. Kad ste otkrili da nema mozga? Znali ste to?

Razgovarajte s njom i onda mi se javite. Vjerojatno sam već previše rekao.

Postoje li popisi za zbirku na fakultetu?

Da, koliko je meni poznato, rekao je patolog, dao je Erlenduru profesoričino ime i rekao mu da ga ostavi na miru.

Znači, vi znate za Špajzu, rekao je Erlendur.

Jednu su sobu ovdje zvali Špajza, rekao je liječnik. Zatvorili su je. Ne pitajte me što je bilo sa staklenkama jer nemam pojma.

Zar vam je neugodno o tome govoriti?

Dajte prestanite.

Što?

Prestanite.

Profesorica, šef odjela za medicinu Islandskoga sveučilišta, zvala se Hanna i s druge strane stola zurila je u Erlendura kao da je tumor koji što prije mora odstraniti iz ureda. Bila je nešto mlada od Erlendura, izrazito odlučna, brza jezika i hitrih odgovora, nije, izgleda, podnosila isprazno blebetanje ili nepotrebne rasprave. Prilično ga je grubo zamolila da prede na stvar kad je Erlendur nadugo počeo objašnjavati zašto je on tu u njezinom uredu. Erlendur se u sebi smijao. Odmah mu se svidjela i znao je da će se, prije no što se rastanu, svađati kao pas i mačka. Na sebi je imala tamno odijelo, bila je debeljuškasta, nenašminkana, svijetle, kratke kose, spretnih ruku, ozbiljnog i značajnog izraza lica. Erlendur bi je rado vidio s osmijehom na licu. Zelja mu nije bila udovoljena.

Omeo ju je u nastavi. Pokucao je, blesavac, na vrata predavaonice da pita za nju. Ona mu je otvorila i ljubazno ga zamolila da pričeka dok predavanje ne bude gotovo. Erlendur je stajao na hodniku petnaest minuta, kao markirant, dok se vrata nisu otvorila. Hanna je izletjela van, prošla pokraj Erlendura i rekla mu da je slijedi. To mu je jedva uspijevalo. Izgledalo je da ona grabi dva koraka dok on tek jedan.

Ne razumijem zašto istražna policija mene treba, rekla je vijoreći, okrenuvši glavu da se uvjeri da je Erlendur sustiže.

Čut ćete, rekao je Erlendur zadihan.

Nadam se da hoću, rekla je Hanna i uvela ga u svoj ured. Nakon što joj je Erlendur ispričao zašto je došao, ona je dugo sjedila i mislila. Erlenduru je uspjelo malo je usporiti pričom o Aučur, njezinoj majci i obdukciji, dijagnozi i mozgu koji je bio odstranjen.

Gdje ste rekli da je djevojčica bila hospitalizirana? pitala je konačno.

U bolnici u Keflaviku. Na koji način pribavljate organe za nastavu?

Hanna je zurila u Erlendura.

Ne razumijem pitanje.

U nastavi se služite ljudskim organima, rekao je Erlendur. Valjda se to zovu biološki uzorci, nisam ekspert, ali pitanje je jednostavno: Odakle ih dobivate?

Mislim da vama o tome ništa ne moram reći, rekla je i počela premetati papire koji su ležali na njezinom pisaćem stolu, kao da je prezauzeta da se njemu ozbiljnije posveti.

Za nas je od dosta velike važnosti, rekao je Erlendur, za nas u policiji, da ustanovimo postoji li još taj mozak. To je možda kod vas registrirano. Svojevremeno je bio na analizi, ali nije vraćen kamo pripada. Možda za to ima sasvim normalno objašnjenje. Trebalo je vremena da se tumor ispita, a leš je valjalo pokopati. Fakultet i bolnice spremišta su organa koja najprije dolaze u obzir. Vi samo sjedite tu s maskom na licu, a ja mogu svašta učiniti da vas, fakultet i bolnice dovedem u nepriliku. Nevjerojatno je to koliko čovjek može izbrbljati medijima, a tako su dosadni.

Hanna je dugo gledala Erlendura, a i ovaj je zurio u nju.

Vrana koja sjedi gladije, rekla je na kraju.

A koja leti planduje, dopunio je Erlendur.

To je, zapravo, u tim stvarima jedino pravilo, ali ja vam ništa ne mogu reći, kako vam je već jasno. To su vrlo osjetljive stvari.

Ja to ne istražujem kao kakav kriminal, rekao je Erlendur. Ni ne znam radi li se baš o kradi organa. Što vi radite s mrtvim ljudima mene se ne tiče, ako ne prelazi neke granice.

Hannino lice poprimilo je još okrutniji izraz.

Ako je to medicini potrebno, može se na neki način uvažiti. Moj je zadatak da nađem određeni organ iz određene osobe i da ga ponovo dam na analizu i bio bih vrlo zahvalan ako je moguće

ustanoviti što se s tim organom dešavalo otkad je odstranjen pa do današnjeg dana. To su informacije za mene privatno.

Kako za vas privatno?

Ne bih htio da se za to čuje. Rado bismo došli do tog organa, ako je moguće. Ja se pitam nije li bilo dovoljno uzeti samo uzorak, je li bilo neophodno odstraniti cijeli mozak?

Ne poznajem, naravno, taj određeni slučaj o kojemu vi pričate, ali danas vrijede o obdukciji stroža pravila nego u ono doba, rekla je Hanna nakon nekog razmišljanja. Ako je to bilo u šezdesetima, onda se to možda i desilo, ne kažem da nije moguće. Kažete da je djevojčica secirana protiv volje svoje majke. To jedva da je jedinstven slučaj. Danas se obitelj odmah nakon smrti pita daje li dozvolu za obdukciju. Mislim da mogu reći da se njihova volja poštuje, osim u izuzetnim slučajevima. Kakav je taj bio. Smrt djeteta najgora je stvar. Ne može se riječima opisati jad ljudi koji su izgubili dijete i u takvim slučajevima pitanje o obdukciji može biti neugodno. Hanna je zašutjela.

Neki su ljudi registrirani u našim računalima, rekla je zatim, a drugi su u arhivama koje se nalaze tu u zgradi. O tome se vode prilično detaljni registri. Najveća zbirka organa u bolničkom vlasništvu je u Baronsstiguru. Jasno vam je da se najmanji dio medicinske obuke odvija na fakultetu. Ona se održava po bolnicama. Znanje dolazi od tamo.

Patolog mi nije htio pokazati zbirku organa, rekao je Erlendur. Htio je da prvo s vama razgovaram. Ima li fakultet što reći po tom pitanju?

Dođite, rekla je Hanna ne odgovorivši na njegovo pitanje. Idemo pogledati što kažu računala.

Ustala je i Erlendur je krenuo za njom. Otvorila je ključem prostranu sobu i unijela šifru u sigurnosni uređaj koji je visio na zidu kraj vrata. Prišla je pisaćem stolu i upalila računalo, a Erlendur se za to vrijeme ogledavao oko sebe. U sobi nije bilo prozora i police s arhivama bile su poredane uz zidove. Hanna je zatražila AuSurino ime i datum smrti i unijela ih je u računalo.

Nije tu, rekla je zamišljeno zureći u monitor računala. Registar u računalu seže samo do 1984. Unosimo u računalo sve podatke otkad je odjel za medicinu osnovan, ali nismo došli dalje od ovoga.

Predimo onda na ormare, rekao je Erlendur.

Za ovo naprosto nemam vremena, rekla je Hanna pogledavši na sat. Moram opet na predavanje.

Prišla je Erlenduru i brzo se osvrnula oko sebe, hodala je među arhivama i čitala što je na njima pisalo. Tu i tamo je izvukla koju ladicu i listala papire, ali ih je ubrzo opet zatvarala. Erlenduru se činilo da su ladice poredane po abecedi, ali nije imao pojma što je u njima bilo.

Držite li ovdje medicinska izvješća? pitao je. Hanna je uzdahnula.

Nemojte mi reći da ste vi iz agencije za zaštitu osobnih podataka, rekla je natmureno i zalupila još jednom ladicom.

Samo pitam, rekao je Erlendur.

Hanna je izvadila jedno izvješće i počela ga čitati.

Tu ima nešto o skupljanju uzoraka, rekla je. Tisuću devetsto šezdeset osme. Ovdje ima nekoliko imena. Ništa što bi vas zanimalo. Izvješće je spremila natrag u ormar, opet zalupila ladicom i izvukla drugu. Ovdje su još neka, rekla je. Čekajte malo. Tu je ime djevojčice Auour i ime njezine majke. Tu je to. Hanna je na brzinu pročitala izvješće.

Odstranjen jedan organ, rekla je kao da govori samoj sebi. Izvršeno u bolnici u Keflaviku. Dozvola obitelji... nema ničega. Nigdje ne piše da je organ uništen.

Hanna je zatvorila mapu.

Više ne postoji.

Mogu ja to vidjeti? rekao je Erlendur ne skrivajući napetost.

Neće vam ovo biti od koristi, rekla je Hanna, zatvorila fascikl, stavila ga natrag u ladicu i zatvorila je. Rekla sam vam to što ste htjeli znati.

Što tamo piše? Što skrivate?

Ništa, rekla je Hanna, a sad moram natrag na nastavu.

Onda idem po sudski nalog i vraćam se malo kasnije i bolje bi vam onda bilo da taj fascikl bude na svom mjestu, rekao je Erlendur hodajući prema vratima. Hanna ga je pratila pogledom.

Obećajete li da ove informacije neće procuriti? rekla je kad je Erlendur već nestajao kroz vrata.

Već sam vam to rekao. To su podaci samo za mene, rekao je Erlendur.

Onda pogledajte, rekla je Hanna, otvorila ormar i dodala mu fascikl.

Erlendur je zatvorio vrata, uzeo fascikl i zadubio se u njega. Hanna je izvadila kutiju cigareta i zapalila, čekajući da Erlendur završi s čitanjem. Nije se obazirala na natpis na kojem je pisalo da je pušenje zabranjeno i soba je ubrzo bila puna dima.

-Tko je Eydal?

Jedan od naših najboljih medicinskih znanstvenika.

Što mi od ovoga niste htjeli pokazati? Ne smijem razgovarati s tim čovjekom?

Hanna nije odgovorila.

O čemu se radi? rekao je Erlendur. Hanna je otpuhnula.

Koliko razumijem, on i sam čuva nekoliko organa, rekla je na kraju.

Taj čovjek skuplja organe? rekao je Erlendur.

On čuva nekoliko organa, malu zbirku.

Skupljač organa?

To je sve što znam, rekla je Hanna.

Možda je mozak kod njega, rekao je Erlendur. Tu piše da je on dobio njegov uzorak za analizu. Je li to vama problem?

On je jedan od naših najvećih znanstvenika, rekla je ponovo kroz stisnute zube.

Čuva mozak četverogodišnje djevojčice doma na kaminu, povikao je Erlendur.

Ne očekujem od vas da razumijete znanstveni rad, rekla je.

Što se tu ima razumjeti?

Nisam vas ovamo nikada trebala pustiti, prosiktala je Hanna.

Ovako nešto sam već prije čuo, rekao je Erlendur.

32.

Elinborg je pronašla ženu iz Husavika.

Trebala je provjeriti još dva imena pa je ostavila Sigurčura Olija u Nordurmyri s forenzičarima. Prva je žena reagirala kao i mnoge druge prije nje, silno se čudila, ali to je čuđenje izgledalo namješteno, već je od drugih čula tu priču, čak i nekoliko puta. Rekla je da je policiju zapravo i očekivala. Druga žena, zadnja na popisu, s njom nije htjela razgovarati. Nije ju puštala unutra. Rekla je da ne zna o čemu ova govori i da joj ne može pomoći. Ali ta se žena ipak pomalo kolebala. Govorila je uz velik napor, a to stoje rekla zvučalo je uvježbano. Ponašala se kao da ju je očekivala, ali za razliku od drugih, nije ni za što htjela znati. Htjela je se odmah riješiti.

Elinborg je osjetila da je našla ženu koju su tražili. Opet je pogledala svoje papire. Žena se zvala Katrin i bila je šefica odjela Biblioteke u Reykjaviku. Oženjena. Njezin je muž bio direktor jedne velike oglasne tvrtke. Imala je šezdeset godina. Troje djece. Sami sinovi, rođeni od 1958. do 1962. Te godine odselila se iz Husavika i od tog vremena živi u Reykjaviku. Elinborg je opet pozvonila.

Mislim da biste trebali sa mnom razgovarati, rekla je kad je Katrin ponovo otvorila vrata.

Žena ju je pogledala.

Ne mogu vam ni u čemu pomoći, rekla je odmah, začuđujuće odrješita. Znam o čemu se radi. Dobila sam više tih groznih poziva. Ali ne znam ni za kakvo silovanje. Nadam se da vam je to dovoljno. Nemojte me više smetati.

Pritvorila je vrata.

Možda je ovo dovoljno meni, ali čovjeku po imenu Erlendur, koji istražuje Holbergovu smrt, to neće biti dovoljno. Kad sljedeći put otvorite vrata, on će ovdje stajati i neće se micati. On neće pristati na zatvorena vrata. Može vas pozvati i u postaju, ako krene naopako.

Hoćete me, molim vas, pustiti na miru, rekla je Katrin zalupivši vratima.

Tako bih rado da mogu, mislila je Elinborg. Uzela je mobitel i nazvala Erlendura koji je izlazio iz fakulteta. Elinborg mu je opisala situaciju i on je rekao da će biti tamo za deset minuta. Elinborg nije bila pred kućom kad je stigao do Katrinine kuće, ali prepoznao je na

parkiralištu njezin auto. Bila je to velika obiteljska kuća u Vogaru, na dva kata, s dvostrukom garažom. Pozvonio je i začudio se kad se na vratima našla Elinborg.

Mislim da sam pronašla tu ženu, rekla je tiho i uvela Erlendura unutra. Malo prije je izašla i zamolila me da uđem i oprostim joj prijašnje ponašanje. Radije će s nama razgovarati ovdje nego u postaji. Čula je priče o silovanju i očekivala nas je. Elinborg je uvela Erlendura u kuću i zatim u dnevnu sobu gdje je bila Katrin. Rukovala se s njim i pokušala se nasmiješiti, ali to joj baš nije pošlo za rukom. Bila je ukusno odjevena, na sebi je imala sivu suknju i bijelu bluzu, ravna gusta kosa sezala joj je do ramena, počešljana na stranu. Bila je visoka, tankih nogu i malih ramena, izraz na lijepom licu bio je blag i zabrinut. Erlendur se osvrnuo po sobi. Posvuda knjige u zatvorenim staklenim ormarima. Lijep stol za pisanje stajao je kraj jednog od ormara, usred sobe bio je star, ali dobro ušćuvan kožni kauč s foteljama, u jednom kutu stolić za pušenje. Na zidovima slike. Mali akvareli u lijepim okvirima, fotografije njezine obitelji. Bolje ih je pogledao. Sve su bile stare. Tri dječaka sa svojim roditeljima. Najnovije slike bile su s krizme. Izgledalo je kao da nisu maturirali, završili fakultet ili se oženili.

Kupit ćemo manju kuću, rekla je Katrin kao da se opravdava kad je vidjela da Erlendur gleda oko sebe. Za nas je ova postala preglomaznom.

Erlendur je kimnuo glavom.

Vaš muž, je li i on kod kuće?

Albert se vraća kasno navečer, on je u inozemstvu. Nadala sam se da možemo o ovome razgovarati prije nego što on dođe.

Da sjednemo? rekla je Elinborg. Katrin se ispričala na nepristojnosti i ponudila im da sjednu. Sama je sjela na kauč, Elinborg i Erlendur sjeli su svako u svoju fotelju.

Što točno hoćete od mene? pitala je Katrin i gledala sad jedno, sad drugo. Nije mi zapravo jasno kakve ja s tim imam veze.

Čovjek je mrtav. Mene se to ne tiče.

Holberg je bio silovatelj, rekao je Erlendur. Žena sa Sušurnesa, koju je silovao, rodila mu je kćer. Kad smo to detaljnije ispitali, saznali smo da je to napravio i prije i da je ta žena bila iz Husavika, slične dobi kao i kasnija žrtva. Može biti da je Holberg nakon toga još

koju silovao, to ne znamo, ali moramo pronaći njegovu žrtvu iz Husavika. Holberg je ubijen u svom domu i sumnjamo da se razlog tome nalazi u prošlosti tog čovjeka, kako god gadna ona bila.

Erlendur i Elinborg primijetili su da njihova priča na Katrin nije utjecala. Nisu je potresla ni Holbergova silovanja niti kći koju je dobio, nije ju zanimala žena sa SuSurnesa, niti njezina kćer. Erlendur je započeo.

Ove vas vijesti nisu uzdrmale, rekao je.

Ne, rekla je Katrin, zašto bi me to uzdrimalo?

Što nam možete reći o Holbergu? pitao je Erlendur nakon kraće šutnje.

Odmah sam ga prepoznala po slikama u novinama, rekla je Katrin i činilo se da je iz njezinog glasa nestala i zadnja trunka otpora. Riječi su joj se pretvorile u šapat. Ipak, jako se promijenio, rekla je.

Imali smo je u arhivama, objasnila je Elinborg. Dobili smo je s vozačke dozvole koju je bio obnovio. Vozač kamiona. Vozio je po cijeloj zemlji.

Svojedobno je meni rekao da je odvjetnik u Reykjaviku.

Vjerojatno je u to vrijeme radio za Lučku kapetaniju, rekao je Erlendur.

Bilo mi je tek nešto malo više od dvadeset godina. Albert i ja smo imali dvoje djece kad se to desilo. Zajedno smo počeli živjeti jako mladi. Albert je ribario. Ne baš često. Imao je malu trgovinu i bio je zastupnik jednog osiguravajućeg društva.

Zna li on što se desilo? pitao je Erlendur. Katrin je zastala na tren.

Ne, nikad mu nisam rekla. I bilo bi mi drago da to ostane među nama.

Zašutjeli su.

Niste nikome rekli što se dogodilo? pitao je Erlendur.

Nikome nisam rekla. Utihnula je. Erlendur i Elinborg čekali su.

Samu sebe zbog toga osuđujem. Bože moj, uzdahnula je. Znam da nisam u pravu. Znam da nisam bila kriva. Prošlo je četrdeset godina i još samu sebe osuđujem, iako znam da to ne bih trebala. Četrdeset godina.

Čekali su.

Ne znam u koje biste vi detalje išli. Što je od toga za vas značajno. Kao što sam rekla, Albert je bio na ribarenju. Ja sam se vani

zabavljala sa svojim društvom i na plesu smo onda sreli te ljude.

Te ljude? ubacio je Erlendur.

Holberga i još jednog koji je bio s njim. Nikad nisam saznala kako se zvao. Pokazao mi je mali fotoaparatus koji je nosio sa sobom. S njim sam malo pričala o fotografijama. Otpratili su nas do kuće moje prijateljice i tamo smo se nastavili zabavljati. Nas je bilo četiri koje smo skupa išle van. Dvije su od nas bile udate. Nakon nekog vremena rekla sam da hoću kući i on se ponudio da me otprati.

Holberg? rekla je Elinborg.

Da, Holberg. Ja sam to odbila, pozdravila svoje prijateljice i otišla doma. Nije bilo daleko. Ali kad sam otvorila vrata, stanovali smo u maloj obiteljskoj kući u novoj ulici koja je bila u izgradnji u Husaviku, on se našao iza mene. Rekao je nešto što nisam čula, gurnuo me unutra i zatvorio. Bila sam sasvim zbunjena. Nisam znala da li da se bojim ili čudim. Alkohol me isto bio otupio. Naravno da tog čovjeka nisam uopće poznavala, nikad ga prije nisam vidjela.

Zašto onda sebe okrivljujete? pitala je Elinborg.

Blesavo sam se ponašala na plesu, rekla je Katrin nakon nekog vremena. Pozvala sam ga na ples. Ne znam zašto sam to napravila. Bila sam malo popila, a nikad nisam baš podnosila piće. Mi prijateljice dobro smo se zabavljale i nekako sam se razularila. Bila sam neodgovorna. Pijana.

Ali vi ne možete sebe optuživati... počela je Elinborg.

Ništa što vi kažete meni ne može ni najmanje pomoći, rekla je Katrin tiho i pogledala Elinborg, pa mi ni nemojte govoriti što ja mogu ili ne mogu. Nema svrhe.

Od tog trenutka stalno je visio kraj nas, nastavila je nakon nekog vremena. Nije se doimao lošim, taj čovjek. Bio je duhovit

znao je kako nasmijati nas djevojke. S nama se igrao i zezao. Kasnije sam se sjetila da je pitao za Alberta i saznao da sam sama kod kuće. Ali on je to napravio tako da ništa nisam posumnjala.

To je ugrubo ista priča kao i onda kad je Holberg napao ženu u Keflaviku, rekao je Erlendur. No ona je njemu bila dozvolila da je otprati kući. Onda ju je zamolio da se posluži telefonom pa ju je napao u kuhinji, odnio u spavaću sobu i tamo je silovao.

Taj se čovjek tad sasvim promijenio. Postao je odvratn. Što je samo govorio. Skinuo je s mene kaput, gurnuo me u kuću i zvao me

groznim imenima. Bio je vrlo uzbuđen. Pokušala sam mu nešto reći, ali nije vrijedilo, a kad sam počela vikati, skočio je na mene i stavio mi ruku na usta. Onda me je odvuкао u spavaću sobu...

Skupila je svu snagu i ispričala im što je Holberg napravio, po redu i ništa ne skrivajući. Nije bila zaboravila ništa što se desilo te večeri. Naprotiv, sjećala se svakog detalja. U njezinom iskazu nije bilo nikakvih osjećaja. Kao da je s papira čitala suhe činjenice. Nikad prije nije o tom događaju pričala na taj način, išla u takve detalje, a tako se od svega ogradila da se Erlenduru činilo kao da priča o nečemu što se dogodilo nekoj drugoj ženi. Ne njoj, nego nekoj drugoj. Negdje drugdje. U neko drugo vrijeme. U drugom životu.

Najednom mjestu u njenom izlaganju Erlendur je napravio grimasu, a Elinborg je u sebi proklela.

Katrin je utihnula.

Zašto niste prijavili tu životinju? pitala je Elinborg.

On je bio kao čudovište. Prijetio mi je da će me srediti ako ga prijavim, a policija ga ne zatvori. I što je bilo još gore, rekao je da će, ako budem od ovog radila problem, tvrditi da sam ga ja pozvala da se nađemo kod mene doma i nagovorila da s njim spavam. Upotrijebio je za to druge riječi, ali meni je bilo jasno. Bio je neizrecivo jak, ali na meni se ništa nije vidjelo. Pazio je da tako bude. O tome sam poslije razmišljala. Nekoliko me je puta lupio po licu, ali nikada prejako. Kad se to desilo? pitao je Erlendur.

To je bilo 1961. godine. Kasno. Ujesen.

I nije bilo nikakvih posljedica? Holberga niste više vidjeli ili....

Ne. Nakon toga nikada ga više nisam vidjela. Sve dok nisam u novinama ugledala njegovu sliku.

Odselili ste se iz Husavika?

To nam je zapravo i bila namjera. Albert se stalno na to spremao. Nakon toga se ni ja nisam baš protivila. Husavičani su dobri ljudi i bilo je dobro živjeti u Husaviku, ali od onda tamo nisam bila.

Već ste imali dvoje djece, sinove, čini mi se, rekao je Erlendur i glavom kimnuo prema slikama s krizme, a onda dobivate i trećeg sina... kad to?

Dvije godine nakon toga, rekla je Katrin.

Erlendur ju je gledao i shvatio da laže po prvi put u cijelom tom razgovoru.

33.

Zašto si odustao? pitala je Elinborg oštro kad su iz kuće izlazili na ulicu.

Teško je uspijevala sakriti čuđenje kad je Erlendur iznenada zahvalio Katrin na suradnji. Rekao je da zna koliko je njoj teško o tome govoriti i da će on voditi računa o tome da ništa od ovoga o čemu su pričali ne ide dalje. Elinborg je blenula.

Njihov je razgovor tek bio počeo.

Počela ja lagati, rekao je Erlendur. To je za nju prevelika muka. Vidjet ćemo se s njom nakon nekog vremena. Njezine bi telefonske razgovore trebalo prislušivati i pred njezinom kućom mora biti auto da možemo pratiti njezino kretanje i da saznamo tko je posjećuje. Trebamo se ponašati kao da gonimo kakvog dilera. Moramo saznati što rade njezini sinovi, dobiti, ako je moguće, njihove novije slike, ali ne smijemo privući preveliku pažnju. Moramo pronaći ljude koji su poznavali Katrin dok je živjela u Husaviku, one koji se čak sjećaju one večeri, ali to je već, valjda, previše. Zamolio sam Sigurdura Olija da se kod Lučke kapetanije raspita o tome kad je Holberg za njih radio u Husaviku. Možda je već to obavio. Zatraži Katrinin i Albertov vjenčani list i pogledaj kad su ušli u brak. Erlendur je sjeo u auto.

I, Elinborg, smiješ ići sa mnom kad je budemo ponovo ispitivali.

Je li moguće ponašati se onako kako je ona opisala? pitala je Elinborg još misleći na Katrininu ispovijest.

Mislim da je sve moguće kad se radi o Holbergu, odgovorio je Erlendur.

Odvezao se dolje u Norcurmyri. SigurSur Oli još je bio tamo. Razgovarao je s telefonskom kompanijom radi poziva koje je Holberg primio onog vikenda kad je ubijen. Dva od tih bila su s njegovog radnog mjesta, a ostala tri s javnih telefona u gradu: dva iz govornice u Lsekjargati, a jedan iz Hlemmura.

Još nešto?

Da, u vezi pornografije u njegovom računalu. Službenici forenzičkog odjela pregledali su veći dio i to je pravi užas. Pravi, čisti užas. Tamo je sve najgore što se može naći na netu, uključujući životinje i djecu. Taj je čovjek bio neopisiv perverznojak. Mislim da su odustali od toga da to dalje gledaju

Možda ih nije potrebno toliko mučiti, rekao je Erlendur.

Ne znam, rekao je SigurSur Oli, ali to nam daje sliku tog odvratnog, jezivog gada kakav je taj čovjek bio.

Hoćeš reći da je zaslužio da dobije po glavi i umre? rekao je Erlendur.

Što ti misliš?

Jesi li razgovarao o Holbergu s Lučkom kapetanijom?

Ne.

Požuri s tim.

Maše li nam on to? pitao je SigurSur Oli. Stajali su ispred Holbergove kuće. Jedan od forenzičara izišao je iz podruma, stajao tamo u svojem bijelom radnom odijelu i mahao im da dođu. Izgledao je pomalo uzbuđen. Izišli su iz auta, spustili se u podrum i forenzičar im je pokazao da priđu jednom od ekrana. Držao je mali daljinski upravljač i rekao im da upravlja kamerom koju su provukli kroz jednu od rupa u kutu dnevne sobe.

Gledali su u ekran, ali na njemu nisu vidjeli ništa što bi privuklo njihovu pažnju. Slika je bila zrnata, slabo osvijetljena, nejasna i bezbojna. Vidjeli su šljunak i podnu ploču, ništa neobično. Tako je prošlo neko vrijeme i na kraju je forenzičar postao previše nestrpljiv.

Ovo tu, rekao je i pokazao na sredinu ekrana, malo prema gore. Tik do podne ploče.

Što? pitao je Erlendur ništa ne videći.

Ne vidite? rekao je forenzičar.

Što? rekao je SigurSur Oli.

Prsten, rekao je forenzičar.

Prsten? rekao je Erlendur.

To što smo našli pod podom bez sumnje je prsten. Ne vidite ga?

Buljili su u ekran dok im se nije učinilo da naziru nešto što bi moglo biti prsten. Nije se moglo dobro razabrati, nešto ga je pokrivalo. To je sve što su vidjeli.

Kao da ga nešto prekriva, rekao je SigurSur Oli.

Mogla bi biti građevna plastika, rekao je forenzičar. Još njih skupilo se oko ekrana da vide što se događa. Pogledajte ovo ovdje, rekao je forenzičar. Ovu liniju kraj prstena. To lako može biti ljudski prst. Nešto tamo u kutu leži i mislim da to moramo bolje pogledati.

Razbijte pod, naredio je Erlendur. Da vidimo stoje to. Forenzičari su se dali na posao. Obilježili su to mjesto u dnevnoj sobi i počeli bušiti pod velikom pneumatskom bušilicom. Fina betonska prašina kovitlala se podrumom pa su Erlendur i SigurSur Oli stavili maske na lice. Stajali su kraj forenzičara i gledali kako rupa na podu raste. Betonska je ploča bila debela petnaest, dvadeset centimetara i bušilici je trebalo neko vrijeme da kroz nju prođe.

Kad je to uspjelo, otvor se brzo širio. Meli su krhotine betona kako bi nastajale i ubrzo se ukazala plastika koja se vidjela kamerom. Erlendur je pogledao SigurSura Olija, a ovaj je kimnuo glavom.

Plastika se sve bolje vidjela. Erlenduru se činilo da je to debela, građevna plastika. Nije se moglo vidjeti kroz nju. Bio je zaboravio na buku u podrumu, odvratan smrad i prašinu koja se kovitlala. SigurSur Oli skinuo je masku s lica da bolje vidi. Naginjao se i istežao preko forenzičara koji su razbijali pod.

Otvaraju li ovako egipatske grobnice? rekao je i time je napetost malo popustila.

Samo što, bojim se, tu ne leži nikakav kralj, rekao je Erlendur.

Je li moguće da smo tu pod Holbergovim podom pronašli Gretara? rekao je SigurSur Oli u očitom iščekivanju. Nakon četvrtine jednog stoljeća! Genijalno!

Njegova je mama imala pravo, rekao je Erlendur.

Gretarova mama?

Kao da ga je netko ukrao, tako je rekla.

Zapakiran u plastiku i strpan ispod poda.

Marlon Briem, rekao je Erlendur potihom i mahnuo glavom. Forenzičari su bjesnjeli bušilicama, pod se pod njima raspuknuo i rupa je rasla dok se nije ukazala cijela plastična rola. Bila je duga kao čovjek srednje visine. Forenzičari su raspravljali kako da taj paket otvore. Odlučili su ga iz poda izvući u komadu i ne dirati ga dok ga ne otpreme u mrtvačnicu u Baronsstiguru gdje ga se može pregledati a da se ne unište mogući dokazi.

Donijeli su nosiljke koje su prošle večeri bili dopremili u podrum i položili ih kraj otvora na podu. Dvojica njih pokušala su ih dignuti, ali bilo im je preteško pa su im još dvojica došla pomoći. Uskoro su rolu uspjeli pomaknuti i potom izvući pa je staviti na nosiljke.

Erlendur je prišao tom paketu, nagnuo se nad njega i činilo mu se da kroz plastiku vidi lice, gnjilo i trulo, zube i dio nosa. Opet se uspravio.

Ne izgleda uopće tako loše, rekao je. Što je ovo? pitao je SigurSur Oli i pokazao na nešto u jami.

Sto? rekao je Erlendur.

Jesu li ovo filmovi? rekao je SigurSur Oli.

Erlendur je prišao bliže, sagnuo se i primijetio da su pod plastičnom rolom bili fotografski filmovi napola pokriveni šljunkom. Više metara filma razbacanog posvuda. Nadao se da su neki od njih bili razvijeni.

34.

Katrin se ostatak dana nije micala iz kuće. Nitko je nije ni posjetio ni nazvao. Navečer je pred kuću stigao čovjek u džipu koji je ušao u kuću noseći srednje velik kofer. Mislili su da je to Albert, njen muž. Tog se poslijepodneva trebao vratiti sa službenog puta iz Njemačke.

Dva su čovjeka u autu bez policijskih obilježja patrolirala pred kućom. Prisluškivali su telefon. Pronađena su njihova dva starija sina, ali nisu znali gdje je onaj najmlađi. Bio je rastavljen i stanovao je u malom stanu u SmaibuSahverfi, a stanje izgledao prazan. Motrili su njegov dom. Policija je skupljala o njemu podatke i njegov su opis poslali svim policijskim postajama u zemlji. Nisu smatrali nužnim obavijest o njemu dati u medije. Erlendur je zaustavio auto pred mrtvačnicom u Baronsstiguru. Tamo su otpremili leš čovjeka za koji se vjeruje da je Gretar. Forenzički patolog, onaj isti koji je pregledao Holberga i AuSur, s leša je već maknuo plastiku. Pojavilo se muško tijelo glave savinute unatrag, otvorenih ustiju kao u krik strave i ruku položenih sa strane. Koža je bila suha, skorena i sivkasta, kosa uz lice duga i bezbojna.

Izvadio mu je organe, rekao je patolog.

Ha?

Onaj tko ga je čuvao. Pametno, ako se leš misli očuvati. Zbog smrada. Malo se pomalo u plastici osušio. Prilično je dobro sačuvan.

Vidite li uzrok smrti?

Na glavi mu je bila plastična vrećica što ukazuje na to da je bio zadavljen, ali moram ga bolje pogledati. Više ćete saznati malo kasnije. Za sve to treba vremena. Zna li tko je to? Nekakav je slabunjav, jadnik.

Imam svoje sumnje, rekao je Erlendur.

Jeste li razgovarali s profesoricom?

Prijazna žena.

Nije li?

Sigurčur Oli dočekao je Erlendura u njegovom uredu i rekao mu da je na putu do forenzičkog odjela. Uspjeli su povećati neke dijelove slika s filmova nađenim u Holbergovom podrumu. Erlendur mu je ispričao o njegovom i Elinborginom razgovoru s Katrin.

Ragnar, šef forenzičkog odjela, čekao ih je u svom uredu s nekoliko filmova na stolu i s povećanim fotografijama. Pružio im je fotografije i oni su se nadvili nad njih.

Samo su nam ove tri uspjele, rekao je šef, i zapravo ne znam što prikazuju. To je bilo sedam Kodakovih filmova od dvadeset četiri slike. Tri su bila sasvim crna i ne znamo jesu li ispucani, ali s jednog smo uspjeli razviti ovo malo što vidite. Je li vam što od ovoga poznato?

Erlendur i Sigurður Oli zurili su u slike. Sve su bile crno-bijele. Dvije od njih bile su napola crne kao da se otvor za ekspoziciju nije sasvim otvorio, predmet slikanja nije bio u fokusu i bio je tako nejasan da nisu ništa mogli razabrati. Treća i zapravo zadnja bila je cijela i prilično jasna i prikazivala je čovjeka koji slika samoga sebe pred ogledalom. Fotoaparat je bio malen i plosnat, na njemu je bio fleš s četiri žarulje i to je osvijetlilo čovjeka u ogledalu. Bio je u trapericama i košulji i ljetnoj jakni koja mu je sezala do struka.

Sjećate se prvih fleševa? rekao je Erlendur sjetnim glasom. Revolucionarni izum.

Dobro ih se sjećam, rekao je Ragnar koji je bio Erlendurovih godina. Sigurður Oli gledao je sad jednog, sad drugog i tresao glavom.

Može li se ovo nazvati autoportretom? rekao je Erlendur. Teško je razabrati njegovo lice radi fotoaparata, rekao je Sigurður Oli, ali zar nije najvjerojatnije da je to sam Greтар?

Je li vam poznata okolina, ovo malo što se vidi? pitao je šef. Na slici u ogledalu moglo se iza fotografa vidjeti nešto što je nalikovalo na dnevnu sobu. Erlendur je razabrao naslon od stolice, čak i niski stolić, tepih na podu, dio nečega što su mogli biti zastori koji su sezali do poda, a sve drugo je bilo mutno. Najviše je svjetla bilo na čovjeku u ogledalu, bliže rubovima nestajalo je u samo crnilo.

Dugo su gledali tu sliku. Nakon velikih napora, Erlendur je počeo razabirati nešto u mraku, s lijeve fotografove strane, a činilo mu se da razabire neki oblik, čak lice, obrve i nos. Bio je to samo nekakav osjećaj, nejednako osvijetljenje, sićušne sjene razbudile su njegovu maštu.

Možemo li uvećati ovaj djelić? pitao je Ragnar koji je zurio u to isto mjesto ništa ne razabirući. Sigurður Oli uzeo je sliku i držao je pred

sobom, ali nije razabrao to što se Erlenduru činilo da vidi.

Začas smo gotovi, rekao je Ragnar. Pratili su ga iz ureda do forenzičara.

Ima li na filmovima otisaka prstiju? pitao je Sigurčur Oli.

Ima, rekao je Ragnar, dva tipa, istih kao i na slici s groblja. Gretarovi i Holbergovi.

Sliku su skenirali i ona se pojavila na velikom monitoru računala s željenim dijelom uvećanim. To stoje bilo samo nejednako svjetlo, na monitoru računala pretvorilo se u bezbroj točkica koje su ga cijelog prekrile. Ništa iz toga nisu vidjeli i sam je Erlendur izgubio iz vida ono što je mislio da je zapazio. Forenzičar je neko vrijeme tipkao, unosio naredbe, i slika se smanjila i zgusnula. Nastavio je, točke su se malo-po-malo poredale i oblikovale muško lice. Bilo je vrlo nejasno, ali Erlendur je na slici prepoznao Holberga.

Nije li to ona svinja? rekao je Sigurčur Oli.

Tu ima još nešto, rekao je forenzičar i nastavio pooštravati sliku. Uskoro su se ukazali valovi koji su Erlendura podsjetili na dugu žensku kosu i drugo, ne tako jasno lice. Erlendur je buljio u sliku dok mu se nije učinilo da to Holberg sjedi i priča s nekom ženom. U isti tren prikazala mu se neka čudna halucinacija i bilo mu je jasno. Htio je povikati ženi da ode iz tog stana, ali shvatio je da je prekasno. Desetljećima prekasno. Uto je zazvonio telefon u sobi, ali nitko se nije pomaknuo. Erlendur je mislio da to zvoni telefon na pisaćem stolu.

To je tvoj, rekao je SigurSur Oli Erlenduru.

Erlenduru je trebalo neko vrijeme da nađe telefon i konačno je spravu iščeprkao iz džepa jakne.

Bila je to Elinborg.

Ti krasno zabušavaš? rekla je kad se konačno javio.

Daj pređi na stvar, rekao je Erlendur.

Stvar? Zašto si tako nervozan?

Znao sam da nećeš moći direktno reći to što si htjela.

Zovem zbog Katrininih dječaka, rekla je Elinborg. Ili muškaraca, to su sad odrasli ljudi.

Što s njima?

Sve su to fini dečki, po svoj prilici, samo što jedan od njih radi na vrlo zanimljivom mjestu. Mislila sam da bi to tebe interesiralo, ali ako

si tako nervozan i zauzet i ne možeš se sa mnom razgovarati onda ću nazvati SigurSura Olija.

Elinborg.

Da, srce moje?

Za ime boga, ženo, povikao je Erlendur i pogledao SigurSura Olija, hoćeš li mi reći to što si htjela.

Taj sin radi u Institutu za istraživanje genetskog naslijeđa, rekla je Elinborg.

Molim?

Radi u Institutu za istraživanje genetskog naslijeđa.

Genetskog naslijeđa... koji sin?

Onaj najmlađi. Radi na njihovoj novoj bazi podataka. Radi s obiteljskim stablima i bolestima, islandskim obiteljima i nasljednim bolestima, genetskim bolestima. Taj je čovjek stručnjak za islandske genetske bolesti.

35.

Erlendur se vratio kući kasno navečer. Namjeravao se sastati s Katrin rano ujutro i s njom popričati o svojim sumnjama.

Nadao se da će njezinog sina brzo naći. Ako se potraga bude oduljila, postoji opasnost da se mediji razbuktaju, a to je on htio izbjeći.

Eve Lind nije bilo doma. Pospremila je kuhinju nakon Erlendurovog ludovanja. Stavio je u mikrovalnu jedno odjela koje je kupio u non-stop dućanu i pritisnuo start. Razmišljao je

tome kako mu je prije nekoliko večeri Eva Lind prišla dok je stajao uz pećnicu i rekla mu da očekuje dijete. Činilo mu se da je prošla cijela godina otkad je sjedila nasuprot njemu, žicala novce i izmotavala se na njegova pitanja, a znao je da je prošlo tek nekoliko večeri. Noću bi još uvijek ružno sanjao. Nikad nije puno sanjao i sjećao se tek djelića sna kad bi se probudio, ali u javu ga je pratio neugodan osjećaj kojeg se nije mogao riješiti. Nije pomagalo ni to što se stalno javljala bol u prsima, žarenje koje glađenjem nije mogao odstraniti.

Mislio je na Evu Lind i dijete, i na Kolbrun i AuSur, i o Elin, i Katrin i njezinim sinovima, o Holbergu i Gretaru, i ElliSiju i zatvoru, i o djevojci iz GarSabaera i njezinom ocu, i o samome sebi i svojoj djeci, svom sinu, Sindriju Snaeru, kojeg skoro nikad nije viđao, i Evi koja je tražila njegovu pomoć, a on se na nju derao kad mu nije bilo po volji to što ona radi. Bila je u pravu. Kakvo je on imao pravo ikoga koriti?

Mislio je o majkama i kćerima, i očevima i sinovima, i majkama sinovima, i očevima i kćerima, o djeci koja su se rađala, a nitko ih nije htio, i o djeci koja su umrla u tom malom islandskom društvu gdje se čini da su svi u srodstvu ili na neki način povezani.

Ako je najmlađi Katrinin sin bio Holbergovo dijete, je li on onda ubio svog oca? Je li znao da je Holberg njemu otac? Kako je to saznao? Je li mu Katrin to rekla? Je li to cijelo vrijeme znao? Je li znao za silovanje? Je li mu Katrin rekla daju je Holberg silovao i da je ona njega tako zanijela? Kakav je to osjećaj? Kakav je osjećaj otkriti da čovjek nije ono što je mislio da jest? Da čovjeku otac nije otac, sam čovjek da nije njegov sin, da je čovjek sin nekoga za koga nije znao ni da postoji. Sin nasilnika, silovatelja.

Kako je to? mislio je Erlendur. Kako se čovjek s tim pomiri?

Ode li i nađe svog oca pa ga ubije? Pa napiše: Ja sam on.

I, ako mu Katrin nije rekla za Holberga, kako je onda saznao istinu? Erlendur je dugo razmatrao to pitanje. Stojе dulje razmišljao i nabrajao mogućnosti, to je više mislio na stablo s porukama u Garšabaeru. Za sina još je postojao samo jedan način da dozna istinu i Erlendur je to sljedeći dan kanio provjeriti.

I stojе to Gretar vidio? Zastojе morao umrijeti? Je li ucjenjivao Holberga? Je li znao za Holbergova silovanja i namjeravao ih odati? Je li on slikao Holberga? Tko je bila ona žena koja je sjedila s Holbergom na slici? Kad je to slikano? Gretar je nestao onoga ljeta kad je bilo nacionalno slavlje pa znači da je to slikano prije toga. Erlendur je razmišljao ima li još Holbergovih žrtava koje su ostale tihe.

Čuo je da se ključ okreće u bravi i ustao je. Eva Lind vraćala se kući.

Sastala sam se s onom djevojkom i otpratila je u Garšabasr, rekla je kad je ugledala Erlendura da izlazi iz kuhinje i zatvorila je vrata. Rekla je da će tužiti gada za sve one godine maltretiranja. Njezina mama je dobila živčani slom. Onda smo otišle.

Do muža?

Da, do njihovog malog, slatkog stančića, rekla je Eva Lind i šutnula cipele s nogu u hodniku. Htio se malo ljutiti, ali se smirio kad mu je objasnila.

Kako je to primio?

Dobar je to tip. Kad sam odlazila, on je bio na putu do Garčabaera da popriča s tim čovjekom.

Misliš li da ima kakvog smisla tužiti tu beštiju? pitala je Eva Lind.

To su komplicirani slučajevi. Muškarci sve poriču i nekako se s tim izvuku. Pitanje je što će mama reći. Možda bi ona trebala

V

razgovarati sa Ženskom kućom. Kako si ti?

Sve je u redu, rekla je Eva Lind.

Je si li pomišljala da ideš na ultrazvuk ili kako se to već zove? pitao je Erlendur. Mogu ići s tobom.

I to će doći na red.

Zbilja?

Da.

Dobro, rekao je Erlendur.

Što se s tobom dešava? pitala je Eva Lind stavljajući drugo gotovo jelo u mikrovalnu pećnicu.

Ove dane mislim samo na djecu, rekao je Erlendur. I stablo poruka koje je kao nekakvo obiteljsko stablo; ono čuva za nas razne poruke, samo ako znamo što tražimo. Mislim na sakupljačku groznicu. Kako ono ide pjesma o današnjem kljusetu?

Eva Lind gledala je svog oca. Znao je da se ona razumije u muziku.

Misliš, kakvo to danas kljuse, rekla je.

Klipše bez mozga u glavi, rekao je Erlendur.

U grudima gruda leda.

Lakomislenost slavi, dopunio je Erlendur. Na glavu je stavio šešir i rekao da se brzo vraća.

36.

Hanna je razgovarala s liječnikom pa je on te večeri Erlendura i očekivao. Živio je u otmjenoj kući u starom dijelu Hafnarfjorčura i dočekao je Erlendura na vratima, sav ljubazan i pristojan, nizak čovjek, sasvim ćelav i podebeo, zamotan u debeli kućni ogrtač. Bonvivan, mislio je Erlendur, sa stalnim, pomalo ženskim rumenilom na licu. Teško mu je bilo odrediti dob, možda mu je bilo šezdeset. Pružio mu je ruku, suhu kao papir, i ponudio Erlenduru da uđe u dnevnu sobu.

Erlendur je sjeo u velik kožni kauč boje crnoga vina i odbio ponuđeno žestoko piće. Liječnik je sjeo nasuprot njemu u fotelju i čekao da ovaj počne pričati. Erlendur se ogledao po dnevnoj sobi koja je bila prostrana i krcata slikama i umjetninama i pitao se da li liječnik živi sam. To ga je i pitao.

Oduvijek živim sam, rekao je liječnik. Odgovara mi, uvijek mi je odgovaralo. Kažu da ljudi u mojim godinama žale što nisu osnovali obitelj i imali djecu. Moji kolege mašu slikama svoje odrasle djece po kongresima u svijetu, ali mene obitelj nikada nije zanimala. Nikad nisam imao interesa za djecu.

Bio je sama srdačnost, pričljiv i prijateljski raspoložen kao da mu je Erlendur najbolji prijatelj i kao da je to za njega nekakvo priznanje. Erlendura je bilo baš briga.

Ali vas zanimaju organi u staklenkama, rekao je grubo. Liječnik se nije dao prestrašiti.

Hanna mi je rekla da se vi ljutite, rekao je. Ne znam zašto biste se ljutili. Ja se ne bavim ničim protuzakornim. Istina, imam malu kolekciju organa. Najveći dio ih je sačuvan u formalinu u staklenkama. Držim ih tu u kući. Trebali su biti uništeni, ali ja sam ih uzeo da ih malo dulje čuvam. Čuvam i uzorke druge vrste, uzorke tkiva.

Liječnik je zašutio.

Zašto, vjerojatno vas zanima, nastavio je dalje, ali Erlendur je odmahnuo glavom.

Koliko ste organa ukrali, to sam vas htio pitati, rekao je, ali o tome možemo kasnije razgovarati.

Nisam ukrao nikakve organe, rekao je liječnik i polako se gladio po čeli. Ne razumijem tu mržnju. Imate li što protiv da sebi natočim kapljicu serija? pitao je i dignuo se. Erlendur je čekao dok ovaj, prišavši barskom stolu, nije sebi natočio u čašicu. Ponudio je i Erlenduru koji je, zahvalivši se, odbio i debelim usnicama malo otpio. Na okruglom se licu vidjelo da uživa u okusu. Ljudi svakodnevno sebi o tome ne razbijaju glavu, rekao je zatim, a niti nemaju za to razloga. Sve stoje mrtvo u našem je svijetu smeće, isto tako i mrtvo ljudsko tijelo. Nepotrebno je tu biti osjećajan. Duše više nema. Ostala je samo ljuska, a ljuska nije ništa. Morate to gledati s medicinske strane. Tijelo nije ništa, razumijete?

Vama očito nešto znači. Vi skupljate dijelove tijela.

Vani fakultetske bolnice kupuju organe za nastavu, nastavio je liječnik, ali ovdje to nije običaj. Tu se traži dozvola za svaku pojedinačnu obdukciju i koji put se zatraži da se odstrani organ koji nema veze s uzrokom smrti. To se odobrava ili odbija, kako to već bude. Najčešće se radi o starijim ljudima. Nitko organe ne krade.

Ali nije uvijek tako bilo, rekao je Erlendur.

Ne znam ja kako je to bilo u staro doba. Sigurno se onda nije ovako detaljno pratilo što se radi. Ne znam vam reći. Ne znam zašto vas to šokira. Sjećate se vijesti o Francuzima. Tvornica auta koja je otpornost na sudar testirala ljudskim tijelima, i dječjim. Šokirajte se njima. Organi se kupuju i prodaju po cijelom svijetu. Ljude čak i ubijaju zbog organa. Ovo što sam ja sakupio jedva da se može zvati kriminalom.

Ali zašto? rekao je Erlendur. Što s time radite?

Ispitujem, naravno, rekao je liječnik i srknuo šeri. Gledam pod mikroskopom. Što sve sakupljači ne rade? Filatelisti gledaju poštanske žigove. Sakupljači knjiga gledaju datume izdavanja. Astronomi imaju pred očima cijeli svijet i gledaju nevjerojatne veličine. Ja stalno gledam svoj mikroskopski svijet.

Vaš je hobi, znači, ispitivanje; vi imate sredstva za ispitivanje uzoraka i organa koje posjedujete?

Da.

Tu u kući?

Da. Ako su uzorci dobro očuvani, uvijek ih je moguće analizirati. Kad stignu nove informacije o nečemu ili čovjek hoće nešto posebno

istražiti, oni su u cijelosti upotrebljivi za proučavanje. U cijelosti. Liječnik je zašutio.

Pitate za Aučur, rekao je zatim.

Znate za nju? pitao je Erlendur začuđeno.

Vama je jasno da ne biste nikada mogli saznati od čega je umrla da nije bila secirana i da njezin mozak nije bio odstranjen. Jasno vam je. Ona je predugo ležala u zemlji. Mozak ne bi bilo moguće proučiti s nekakvim rezultatima nakon više od trideset godina pod zemljom. Na taj vam način to, što kod vas izaziva takvo gađenje, zapravo pomaže. To vam je, nadam se, jasno.

Liječnik se zamislio.

Jeste li čuli za Ludvika sedamnaestog? Bio je sin Ludvika šesnaestog i Marije Antoanete. Strpali su ga u zatvor za Francuske revolucije, smaknuli u dobi od deset godina.

Koga?

Ludvika sedamnaestog.

Ludvika?

U vijestima su rekli, prije možda godinu dana ili više, da su francuski znanstvenici ustanovili da je on umro u zatvoru, a ne iz njega pobjegao kako su neki tvrdili. Znate li kako su to otkrili?

Ne znam o čemu vi pričate, rekao je Erlendur.

Svojedobno je njegovo srce izvađeno i stavljeno u formalin. Mogli su testirati DNA i raditi druga testiranja i ustanovili su da su navodni rođaci svoju vezu s francuskim kraljevskim rodom temeljili na lažima. S princem nisu uopće bili u rodu. Znate kad je taj Ludvik umro, još dijete?

Ne.

Prije više od dvjesto godina. Godine 1795. Formalin je čudesna tekućina.

Erlendur je razmišljao o liječnikovim riječima.

Što znate o Aučur? pitao je.

Svašta.

Kako je uzorak završio kod vas?

Preko trećeg lica, rekao je liječnik. Mislim da o tome radije ne bih pričao.

Iz Špajze?

Da.

Jeste li vi dobili Špajzu?

Dio nje. Ne trebate sa mnom razgovarati kao da sam kriminalac.

Erlendur je razmislio o njegovim riječima.

Jeste li ustanovili uzrok smrti? Liječnik je gledao Erlendura i pijuckao šeri.

Da vam pravo kažem, jesam. Uvijek sam bio više za analizu nego za liječničku službu. Zbog svoje sklonosti sakupljanju mogao sam to dvoje ujediniti, iako, naravno, u manjoj mjeri.

U sudskom izvješću iz Keflavika piše samo o tumoru, ali nema detaljnijeg objašnjenja.

Vidio sam to izvješće. Vrlo je površno, no to je bilo samo privremeno izvješće. Kao što sam rekao, ja sam to bolje proučio i mislim da imam neke odgovore na vaša pitanja.

Erlendur se u fotelji nagnuo prema naprijed.

I? rekao je.

Genetska bolest. Nalazi se u nekim našim obiteljima. Slučaj je bio vrlo kompliciran i, unatoč detaljnoj analizi, dugo nisam bio siguran. Konačno mi se činilo najvjerojatnijim da je tumor u vezi s nasljednom bolesti, neurofibromatozom. Ne očekujem da ste za to već čuli. Simptomi te bolesti nisu uvijek očiti. U nekim slučajevima ljudi mogu umrijeti a da se simptomi uopće ne pojave. To su prenosioci bez simptoma. Drugo je puno češća pojava, da se simptomi rano javljaju, i to najčešće pjege po tijelu i kožni tumori.

Liječnik je opet srknuo.

Ovi u Keflaviku u izvješću ništa takvo ne spominju, ali ja nisam siguran da su znali što da traže.

Obitelji su govorili o pjegama na koži.

A je li? Dijagnoze nisu uvijek sigurne.

Nasljeduje li se ova bolest s oca na kćer?

Može tako biti. Ali nasljeđivanje nije na to ograničeno. Oba spola mogu bolest i prenositi i dobiti. Kažu da je takozvani čovjek-slon imao jedan oblik te bolesti. Jeste li vidjeli taj film?

Ne, rekao je Erlendur.

Koji put kosti počnu divlje rasti i dođe do deformacije kao u slučaju čovjeka-slona. Ali to je druga priča.

Zašto ste to tražili? Erlendur je prekinuo liječnika.

Bolesti mozga moja su specijalnost, rekao je. Ova djevojčica jedan je od mojih najinteresantnijih slučajeva. Pročitao sam sva izvješća o njoj. Nisu baš išli u detalje. Liječnik kojemu je ona spadala bio je slab liječnik opće prakse, u to vrijeme alkoholičar, ako sam dobro razumio. O tome sam skupio informacije, ali bilo kako bilo, on na jednom mjestu piše o tuberkuloznoj infekciji u glavi, a tako se to koji put opisivalo kad bi se ta bolest pojavila u ono vrijeme. Od toga sam počeo. Sudsko izvješće iz Keflavika također nije bilo baš detaljno, kako smo već prije spomenuli. Našli su tumor i to im je bilo dosta. Liječnik je ustao i prišao velikom ormaru s knjigama. Izvukao je časopis i pružio ga Erlenduru.

Nisam siguran da ćete sve ovo razumjeti, ali ja sam objavio kratki znanstveni članak o svojim istraživanjima u prilično cijenjenom američkom medicinskom časopisu.

Pisali ste znanstveni rad o AuSur? pitao je Erlendur.

AuSur nam je pomogla pri razumijevanju te bolesti. Ona je za mene i medicinu bila od velike važnosti. Nadam se da vas to neće razočarati.

Djevojčičin bi otac mogao biti prenosilac, rekao je Erlendur još se trudeći da shvati stoje to liječnik rekao. I on prenosi bolest na svoju kćer. da je imao sina, taj ne bi dobio bolest, ili kako?

Bolest se ne mora na njemu ispoljiti, rekao je liječnik, ali on bi mogao biti prenosilac kao i njegov otac.

Na primjer...?

Ako on dobije dijete, ono bi moglo dobiti tu bolest. Erlendur je razmislio o liječnikovim riječima.

Bolje vam je razgovarati s Institutom. On je naša nova Špajza.

Odgovori su kod njih. Što vam je? Zašto tako reagirate? Zna li tamo nekoga?

Ne, odgovori Erlendur, ali ubrzo ću znati.

Biste li pogledali Aučur? pitao je liječnik. Erlendur isprva nije razumio o čemu liječnik govori.

Hoćete reći....?

Tu dolje je moj mali laboratorij. Samo ga izvolite pogledati. Erlendur se kolebao.

U redu, rekao je.

Ustali su i Erlendur je slijedio liječnika niz uske stepenice. Liječnik je upalio svjetlo i na vidjelo je izašao snježno bijeli mali laboratorij s mikroskopima, računalima, epruvetama i aparatima za koje Erlendur nije imao pojma čemu služe.

Sjetio se primjedbe o sakupljačima koju je bio našao u nekoj knjizi. Sakupljači sebi stvore svoj svijet. Oko sebe naprave malen svijet, odaberu neke znakove iz stvarnosti koji onda postaju žiteljima svijeta koji su stvorili. I Holberg je bio sakupljač. Njegova je strast bila vezana za pornografiju. Od nje je napravio svoj privatni svijet, baš kao i liječnik od organa.

Tu je, rekao je liječnik.

Prišao je velikom, starom, drvenom ormaru, jedinom predmetu u sobi koji je odskakao od sterilne okoline, otvorio ga i skinuo debelu staklenku s poklopcem. Pažljivo ju je položio na stol i Erlendur je na jakom fluorescentnom svjetlu ugledao mali dječji mozak koji je plutao u mutnom formalinu.

Odlazeći od liječnika sa sobom je ponio malu crnu kožnu torbu s AuSurinim posmrtnim ostacima. Vozeći pustim ulicama mislio je na Špajzu i nadao se da dijelove njegovog tijela neće nikada čuvati u laboratorijima. Još je padala kiša kad je stigao do svoje zgrade. Ugasio je motor, upalio cigaretu i gledao u noć.

Erlendur je bacio pogled na crnu torbu na prednjem sjedalu. Vratit će Audur tamo gdje joj je mjesto.

37.

Policajci koji su stražarili pred Katrininom kućom oko ponoći su primijetili da je Albert izišao van iz kuće i zalupio vratima, požurio u svoj auto i odvezao se. Izgledalo je kao da mu je vjetar pod petama i opazili su da drži istu onu malu putnu torbu koju je imao kad se ranije tog dana vratio s puta. Policija te noći više nikog nije primijetila, nisu vidjeli ni Katrin.

Pozvali su iz susjedstva policijsko vozilo ophodnje da prate Alberta koji je za noć uzeo sobu u hotelu Esja.

Erlendur se pred Katrininom kućom pojavio drugog jutra u osam sati. S njim je bila i Elinborg. Još je padalo. Već danima nije bilo sunca. Tri puta su pozvonili dok se iznutra nije začulo šuškanje, a vrata se otvorila. Katrin se pojavila na vratima. Elinborg je zapazila da na sebi ima onu istu odjeću od jučer i da je plakala. Bila je blijeda u licu i oči su joj bile crvene i natečene.

Oprostite, rekla je Katrin izbezumljeno, mora da sam zaspala u fotelji. Koliko je sati?

Smijemo li ući? rekao je Erlendur.

Nisam Albertu nikad rekla što se desilo, rekla je i ušla u kuću ne pozvavši ih da uđu. Erlendur i Elinborg pogledali su jedno drugo i krenuli za njom.

Ostavio me prošle večeri, rekla je Katrin. Koliko je zapravo sati? Mislim da sam zaspala u fotelji. Albert je bio tako bijesan. Nikad ga nisam vidjela tako bijesnog.

Možete li kontaktirati koga od svojih? Nekoga tko može doći da bude kraj vas? Vaše sinove?

Ne, Albert će se vratiti i sve će biti u redu. Ne bih htjela smetati dečke. Bit će sve u redu. Albert će se vratiti.

Zašto je bio tako bijesan? pitao je Erlendur. Katrin je sjela na kauč u dnevnoj sobi. Erlendur i Elinborg sjeli su nasuprot nje, baš kao i prije.

Bio je tako užasno bijesan, moj Albert. A inače je tako miran. Albert je dobar čovjek, tako dobar čovjek, i uvijek je prema meni bio tako dobar. U dobrom smo braku. Uvijek smo bili sretni.

Možda biste radije da dođemo kasnije, rekla je Elinborg. Erlendur ju je oštro pogledao. Ne, rekla je Katrin, sve je u redu. Sve će biti u redu. Albert će se vratiti. Mora se samo oporaviti. Bože dragi, kako je

to teško. Trebala sam mu to odmah reći, rekao je. Nije mogao razumjeti zašto sam o tome šutjela sve ovo vrijeme. Derao se na mene. Katrin ih je gledala.

Nikad se prije nije na mene derao.

Pozvat ću vam doktora, rekla je Elinborg i ustala. Erlendur nije vjerovao vlastitim ušima.

Ne, sve je u redu, rekla je Katrin. Nema potrebe. Samo sam malo zbunjena nakon sna. Sjedite samo. Proći će to.

Što ste rekli Albertu? pitao je Erlendur. Jeste li mu rekli za silovanje?

Htjela sam mu to reći sve ove godine, ali nisam mogla skupiti snage. Nikada nisam nikome o tome pričala. Nastojala sam to zaboraviti kao da se nikada nije ni desilo. Često mi je bilo teško, ali išlo je nekako. Onda ste došli vi i ja sam morala sve priznati. Nekako sam se nakon toga bolje osjećala. Kao da ste me riješili velikog tereta, znala sam da mogu ispričati cijelu istinu i da je

to ispravno. Čak i nakon sveg tog vremena.

Katrin je zašutjela.

Razljutio se zato što mu niste rekli za silovanje? pitao je Erlendur.

Da.

Zar nije razumio vaše gledište? pitala je Elinborg.

Rekao je da sam mu to trebala odmah reći. Mogu to razumjeti. Rekao je da je uvijek prema meni bio iskren i da to nije zaslužio.

Nije mi sasvim jasno, rekao je Erlendur. Koliko čujem, Albert bi trebao biti iznad toga. Očekivao bih da će vas utješiti i stajati uz vas u tim nevoljama, a ne izjuriti van.

Znam, rekla je Katrin. Možda mu nisam ispričala kako treba.

Kako treba? rekla je Elinborg ne skrivajući čuđenje. Kako bi se tako nešto trebalo ispričati?

Katrin je odmahнула glavom.

Ne znam. Kunem se da ne znam.

Jeste li mu ispričali cijelu istinu? pitao je Erlendur. Rekla sam mu to što sam rekla i vama.

I ništa drugo?

Ne, rekla je Katrin.

Samo za silovanje?

Samo, ponovila je Katrin. Samo! Kao da to nije dovoljno. Kao da nije dovoljno da čuje da sam bila silovana, a on za to nikada nije saznao. Zar to nije dosta?

Zašutjeli su.

Znači, niste mu rekli za vašeg najmlađeg sina? pitao je Erlendur konačno.

Katrin ga je pogledala, a iz očiju joj je sijevalo.

Što je s našim najmlađim sinom? rekla je odrješito.

Nazvali ste ga Einar, rekao je Erlendur koji je bio pregledao informacije koje je Elinborg skupila o njezinoj obitelji dan prije.

Što s Einarom? Erlendur ju je gledao.

Što s Einarom? ponovila je.

On je vaš sin, rekao je Erlendur. Ali on nije sin svog oca.

O čemu vi govorite? Nije sin svog oca? Naravno da je sin svog oca! Tko nije sin svog oca?

Oprostite, nisam sasvim jasan. On nije sin oca za kojeg je on mislio da mu je otac, rekao je Erlendur mirno. On je sin vašeg silovatelja. Holbergov sin. Jeste li svom mužu to rekli? Je li zbog toga izjurio van?

Katrin je šutjela.

Jeste li mu rekli cijelu istinu?

Katrin je gledala Erlendura. Izgledalo mu je da se misli i dalje protiviti. Tako je prošlo neko vrijeme, a onda je vidio da usnice popuštaju. Ramena su se spustila, zatvorila je oči, tijelo joj je klonulo i ona je briznula u plač. Elinborg je oštro pogledala Erlendura, ali Erlendur je gledao Katrin u fotelji puštao je da se smiri.

Jeste li mu rekli za Einara? pitao je konačno kad mu se činilo da se pribrala.

Nije vjerovao, rekla je.

Da Einar nije njegov? rekao je Erlendur. Einar i Albert su u vrlo bliskim odnosima oduvijek. Od dječakovog rođenja. Naravno da Albert voli i svoja druga dva sina, ali Einara posebno. Od samog početka. On je i najmlađe dijete i Albert ga je uvijek mazio.

Katrin je zašutjela.

Možda zato nisam ništa govorila, rekla je. Znala sam da to Albert ne bi mogao podnijeti. Godine su prolazile i ja sam se pravila da ništa nije bilo. Ništa nisam govorila. I dobro je tako išlo. Holberg je

ostavio otvorenu ranu i zašto ona ne bi smjela zacijeliti na miru? Zašto da on uništi našu zajedničku budućnost? To je bio moj način da iziđem na kraj s tim užasom.

Je li vam odmah bilo jasno da je Einar Holbergov sin? pitala je Elinborg.

Isto tako je mogao biti i Albertov. Katrin je opet zašutjela.

Vidjeli ste mu to na licu, rekao je Erlendur. Katrin ga je pogledala.

Kako to da vi sve znate? rekla je.

Sličan je Holbergu, zar ne? rekao je Erlendur. Holbergu kad je bio mlad. Viđenje u Keflaviku i žena koja ga je spazila mislila je da je on sam Holberg.

Medu njima ima neke sličnosti.

Ako svom sinu nikad niste ništa rekli i vaš muž nije znao o Einaru, čemu onda sad taj veliki obračun između vas i Alberta? Što je to prouzrokovalo?

Koja žena u Keflaviku? Je li tamo živio sa ženom?

Ne, rekao je Erlendur i razmišljao da li da joj kaže za Kolbrun i Aučur. Znao je da će prije ili kasnije za to saznati i nije vidio zašto Katrin ne bi već sad smjela čuti istinu. Već prije joj je rekao za silovanje u Keflaviku, a sad je spomenuo i žrtvino ime i ispričao joj o Aučur koje je umrla još kao dijete nakon duge i teške bolesti. Rekao joj je da su našli sliku grobnog kamena u Holbergovom pisaćem stolu i kako ih je ona dovela do Keflavika i do Elin. I na koji su način dočekali Kolbrun kad je podnijela prijavu.

Katrin je pažljivo slušala pripovijest. Oči su joj zasuzile kad je pričao o Aučurinoj smrti. Rekao joj je i za Gretara, čovjeka s fotoaparatom kojeg je ona vidjela s Holbergom, i kako je taj nestao netragom sve dok ga sada nisu našli zabetoniranog u pod u Holbergovom podrumskom stanu.

Zbog toga je taj cirkus u Norcurmyri o kojem su govorili u vijestima? rekla je Katrin.

Erlendur je kimnuo glavom.

Nisam znala da je Holberg silovao i druge žene, rekla je Katrin. Mislila sam da sam bila samo ja.

Znamo za vas dvije, rekao je Erlendur. Moguće je da ih ima i više. Ne mora biti da će to ikada izići na vidjelo.

Znači da je Aučur bila Einarova polusestra, rekla je Katrin zamišljeno. Blaženo dijete.

Jeste li sigurni da za nju niste znali? pitao je Erlendur.

Naravno da sam sigurna, rekla je. Nisam imala pojma.

Einar zna za nju, rekao je Erlendur. Pronašao je Elin u Keflaviku.

Katrin nije odgovorila. Odlučio je ponoviti pitanje.

Ako vaš sin nije ništa znao i ako niste vašem mužu ništa bili rekli, zašto je vaš sin baš sada saznao istinu?

Ne znam, rekla je Katrin. Čekajte, recite mi, kako je ta jadna curica umrla?

Znate da je vaš sin osumnjičen za Holbergovu smrt, rekao je Erlendur ne odgovorivši na njeno pitanje. Nastojao je to stoje imao reći što pažljivije izložiti. Katrin mu se činila začudno mirnom, kao da nije iznenađena time da je njezin sin osumnjičen za ubojstvo.

Moj sin nije ubojica, rekla je tiho. On nikada ne bi mogao nikoga ubiti.

Vrlo je vjerojatno da je Holberga lupio po glavi. Možda ga nije namjeravao ubiti. Vjerojatno je to učinio u napadu bijesa. Ostavio nam je poruku. Na njoj je pisalo: Ja sam on. Razumijete li me?

Katrin je šutjela.

Je li znao da je Holberg njegov otac? Je li znao što je Holberg vama napravio? Je li otišao sastati se sa svojim ocem? Je li znao za Aučur i Elin? Kako to?

Katrin je pognula glavu.

Gdje je sad vaš sin? pitala je Elinborg.

Ne znam, rekla je Katrin tiho. Ne javlja mi se već par dana. Pogledala je Erlendura.

Najednom je saznao za Holberga. Znao je da tu nešto nije kako treba. To je saznao u firmi u kojoj radi, rekla je. Rekao je da se tajne više ne mogu skrivati. Rekao je da je sad sve to u bazi podataka.

38.

Erlendur je gledao Katrin.

I on je na taj način saznao za svog pravog oca? pitao je

Ustanovio je da ne može biti sin svoga oca, rekla je Katrin tiho.

Kako to? pitao je Erlendur. Što je on to tražio? Zašto se za samoga sebe raspitivao u bazi podataka? Je li to slučajnost?

Ne, rekla je Katrin. Nije to nipošto bila slučajnost.

Elinborg je prekipjelo. Htjela je da prestanu s ispitivanjem i dozvole Katrin da se odmori. Ustala je, rekla da ide popiti malo vode i dala Erlenduru znak da je slijedi. Otišao je za njom u kuhinju. Tamo mu je Elinborg rekla da je toj ženi sigurno već dosta i da bi je trebali pustiti na miru, uputiti je da se posavjetuje s odvjetnikom prije nego što nastavi s izjavama.

Bilo bi dobro odgoditi preslušavanje za kasnije, razgovarati s njezinom obitelji i nekoga zamoliti da bude kraj nje i pomaže joj. Erlendur je napomenuo da Katrin nije uhićena, da nije ni za što osumnjičena, da ovo nije službeno saslušavanje nego skupljanje informacija i da je Katrin ovog trena spremna za suradnju. Zato neka nastave. Elinborg je odmahнула glavom.

Željezo se kuje dok je vruće, rekao je Erlendur.

Slušaj se samo! siktala je Elinborg.

Katrin se pojavila na kuhinjskim vratima i pitala ne misle li nastaviti. Spremna je reći istinu i ovaj put ništa ne skrivati.

Hoću da s tim bude gotovo, rekla je.

Elinborg je pitala misli li se posavjetovati s odvjetnikom, ali Katrin je odbila. Rekla je da nijednoga ne poznaje i da nikada do sad nije trebala pomoć odvjetnika. Nije znala kako se to radi.

Elinborg je optužujući gledala Erlendura. Pitao je Katrin da li da nastave. Kad su sjeli, Katrin je počela pričati. Tužna, trljala je ruke i utonula u pripovijest.

Albert je tog jutra letio u inozemstvo. Ustali su vrlo rano. Skuhala im je kavu. Po stoti su put pričali o tome da bi trebali prodati kuću i kupiti nešto manje. Cesto su o tome diskutirali, ali uvijek je ostajalo samo na riječima. Možda im se to činilo prevelikim korakom, kao da potvrđuju činjenicu da su ostarjeli. Nije im se činilo da su stari, ali

ipak su mislili da bi se morali preseliti u manju kuću. Po povratku je Albert odlučio razgovarati s posrednikom za kupnju nekretnina.

Onda je otišao u džipu.

Ona je opet legla. Na poslu je trebala biti za dva sata, ali nije mogla spavati. Ležala je i okretala se u krevetu do osam sati. Onda je ustala. Bila je u kuhinji kad je čula da Ehiar ulazi. Imao je ključeve od kuće. Odmah je vidjela da nešto s njim nije u redu, ali nije znala što. Rekao je da je bdio cijele noći. Hodao je po dnevnoj sobi i kuhinji i odbijao sjesti.

Znao sam da se tu nešto ne poklapa, rekao je i ljutito gledao svoju majku. To sam cijelo vrijeme znao!

Nije joj bilo jasno zašto je bijesan.

Znao sam da se u tom paklu nešto ne poklapa, ponovio je gotovo se derući.

O čemu govoriš, dušo, rekla je još ne shvaćajući razlog njegovoj ljutnji. Što se ne poklapa?

Provalio sam šifru, rekao je. Prekršio sam pravila da provalim šifru. Htio sam vidjeti kako se ta bolest prenosi u obiteljima i ona se prenosi u obiteljima, to ti mogu reći. Javlja se u nekoliko obitelji, ali ne u našoj. Ni u tatinoj ni u tvojoj. Zato se to ne poklapa. Razumiješ? Razumiješ li što ti ja govorim? Erlendurov je mobitel zazvonio u džepu njegove jakne pa je zamolio Katrin da ga ispriča. Erlendur se javio iz kuhinje. Bio je to Sigurður Oli.

Traži te baba iz Keflavika, rekao je bez ikakvog uvoda.

Baba? Misliš Elin?

Da, Elin.

Jesi li razgovarao s njom?

Jesam, rekao je Sigurður Oli. Rekla je da mora s tobom razgovarati i to odmah.

Znaš li što hoće?

Nije mi to nikako htjela reći. Kako vama ide?

Jesi li joj dao broj mog mobitela?

Ne.

Ako opet nazove, daj joj onda moj broj, rekao je Erlendur i prekinuo razgovor. Katrin i Elinborg čekale su ga u dnevnoj sobi. Oprostite, rekao je Katrin. Nastavila je sa svojom pričom. Einar je šetao po sobi Katrin ga je nastojala smiriti i shvatiti zastoje njezin sin tako

uzbuđen. Sjela je i zamolila ga da sjedne kraj nje, ali on je nije slušao. Hodao je ispred nje, amo, tamo. Znala je da mu je već dugo teško, a nije pomogla ni rastava. Žena ga je ostavila. Htjela je početi novi život. Nije htjela da je svlada tuga.

Reci mi što je, rekla je.

Toliko toga, mama, i previše.

I onda je došlo pitanje na koje je sve ove godine čekala.

Tko je moj tata ? pitao je njezin sin zaustavivši se pred njom Tko je moj pravi otac?

On ga je gledala

Medu nama više nema tajni, mama, rekao je.

Što si saznao ? pitala je. U što si se upleo ?

Znam tko meni nije otac, rekao je, tata sigurno nije. Nasmijao se naglas. Jesi li čula ? Tata nije moj tata! I ako on nije moj tata, tko sam onda ja ? Odakle sam ? Moja braća. Najednom su oni samo polubraća. Zašto mi nikada nisi ništa rekla? Zašto si mi sve ovo vrijeme lagala? Zašto?

Gledala ga je, a na oči su joj navrle suze. Jesi li varala tatu? pitao je. Možeš mi reći. Neću nikome reći Jesi li ga varala? Ne mora za to nitko znati osim tebe i mene, ali moram to čuti iz tvojih usta. Moraš mi reći istinu. Odakle sam ja? Kako sam začet?

Zašutio je.

Jesam li posvojen? Siroče? Što sam ja? Tko sam ja? Mama?

Katrin je briznula u plač, jecala je i ridala. Gledao je, nešto smireniji, kako plače na kauču. Tako je prošlo neko vrijeme dok nije uvidio što je učinio. Konačno je sjeo kraj nje i zagrlio je. Dulje su vrijeme sjedili u tišini dok mu ona nije počela pričati o onoj noći u Husaviku kad je njegov otac bio na ribarenju, a ona se zabavljala sa svojim prijateljicama i sreća te muškarce, među njima i Holberga koji je upao u njezinu kuću.

On je tiho slušao njezinu pripovijest.

Rekla mu je da ju je Holberg silovao i da joj je prijetio, a ona je odlučila zadržati dijete i nikome nikada ispričati to što se dogodilo. Ni njegovom ocu, niti njemu. I to je bilo u redu. Sretno su živjeli. Nije dozvolila Holbergu da je liši životne sreće. Njemu nije uspjelo uništiti njezinu obitelj.

Rekla mu je da je oduvijek znala da je on sin čovjeka koji ju je silovao. To, ipak, nije nju spriječilo da ga voli isto kao i druga dva sina, i znala je da je Albertu on posebno drag. Tako Einar nije nikada ispaštao zbog onoga što je Holberg napravio. Nikad.

Prošlo je nekoliko minuta dok mu nije bilo sasvim jasno što je to ona rekla.

Oprosti, rekao je konačno. Nisam se imao namjeru na tebe razljutiti. Mislio sam da si imala aferu i da sam ja tako začet. Nisam znao za silovanje.

Naravno da nisi, rekla je. Kako si ti za to mogao znati? Do sada nisam nikada nikome ovo ispričala.

I tu sam mogućnost trebao predvidjeti, rekao je. Bila je i druga mogućnost, ali nje se nisam sjetio. Oprosti. Tebi mora da je bilo grozno sve ove godine.

Ne moraš ti na to misliti, rekla je. Ti ne moraš plaćati za to što je Holberg napravio. Već sam za to platio, mama, rekao je. Neizrecivom patnjom. I ne samo ja. Zašto nisi išla na abortus? Što te je u tome spriječilo?

Gospode Bože, nemoj tako govoriti, Einar. Nemoj nikada ovako govoriti.

Katrin je utihnula.

Niste nikad pomišljali na pobačaj? pitala je Elinborg.

Cijelo vrijeme. Stalno. Dok nije bilo prekasno. O tome sam mislila svaki dan otkad mi je postalo jasno da sam trudna. Čak sam i razgovarala s liječnikom koji me pregledao, savjetovao mi je da to ne učinim. Bilo je moguće da je dijete Albertovo. To je vjerojatno prevagnulo. A nakon porođaja pala sam u depresiju. Ne znam kako se to zove, ali sad ima neka riječ za depresiju poslije porođaja. Poslali su me na liječenje u Kleppur. Nakon tri mjeseca bila sam u stanju brinuti se za dječaka i od onda ga volim.

Erlendur je malo pričekao prije nego što je nastavio s saslušavanjem.

Zastoje vašem sinu palo na pamet da traži bolest u bazi podataka Instituta za istraživanje genetskog naslijeđa? pitao je na kraju.

Katrin ga je pogledala.

Kako je umrla ta djevojčica u Keflaviku? pitala je.

Od tumora na mozgu, rekao je Erlendur. Bolest se zove neurofibromatoza.

Katrin su se oči zasuzile i teško je uzdahnula.

Zar ne znate? rekla je.

Zar ne znam što?

Naša je ljubav umrla prije dvije godine, rekla je Katrin. Na neobjašnjiv način. Sasvim neobjašnjiv način.

Vaša ljubav? rekao je Erlendur.

Naše srce, rekla je. Einarova kći. Umrla je. Jadno, drago dijete.

39.

U kući je bila grobna tišina. Katrin je sjedila pognute glave. Elinborg je pogledala prvo nju, pa Erlendura, kao gromom ošinuta. Erlendur je gledao pred sebe i mislio na Evu Lind. Što ona sad radi? Je li kod njega u stanu? Osjetio je potrebu da popriča sa svojom kćeri. Potrebu da je zagrlji, privije se uz nju i ne pusti je dok joj ne kaže koliko mu ona znači.

Ne vjerujem, rekla je Elinborg. Erlendur pogleda nju. Zatim Katrin.

Vaš je sin prenosilac, zar ne? rekao je.

Tu je riječ on upotrijebio, rekla je Katrin. Prenosilac. Obojica su to. I on i Holberg. Rekao je da je to naslijedio od onoga tko me silovao.

Ali oni se ne razbolijevaju, rekao je Erlendur.

Izgleda da pobolijevaju ženska djeca, rekla je Katrin. Muški prenose bolest, mogu biti bez simptoma. Ili što to već jest. Ali ima tu svega i svačega, meni to nije jasno. Moj sin to razumije. Pokušao mi je to objasniti, ali nisam bila sigurna o čemu priča. Bio je jako uzrujan. Naravno, i ja.

I on je za to saznao u bazi podataka koju sad rade, rekao je Erlendur.

Katrin kimne glavom.

Nije mu bilo jasno zastoje dijete dobilo tu bolest i stalno ju je tražio u mojoj i Albertovoj obitelji. Razgovarao je s rođacima i nije ga se dalo zaustaviti. Mislili smo da je to njegov način da ublaži bol. Ta neprestana potraga za uzrokom. Potraga za odgovorima na ono na što se nama činilo da odgovora nema. Rastali su se prije nekog vremena, Lara i on. Nisu više mogli skupa živjeti i odlučili su se rastati na neko vrijeme, ali ja ne vidim da će se to ikada popraviti.

Katrin je utihnula.

I onda je našao odgovor, rekao je Erlendur.

Bio je uvjeren da njemu Albert nije otac. Rekao je da je to nemoguće, prema podacima iz baze. Zato je mene išao pitati. Mislio je da sam imala aferu pa da je tako začet. Ili da je posvojen. Je li našao Holberga u bazi?

Mislim da ne. Tek kasnije. Nakon što sam mu rekla za Holberga. To je bilo tako bizarno. Tako suludo! Moj je sin napravio popis svojih mogućih očeva, a među njima bio je i Holberg. Mogao je pratiti

bolest u obiteljima uz pomoć genetske i genealoške baze podataka, i tako je ustanovio da ne može biti sin svoga oca. On je "odstupanje".
Varijanta.

Koliko je bila stara njegova kći?

Imala je sedam godina, djetesce malo.

Tumor na mozgu bio je uzrok smrti, zar ne? rekao je Erlendur.

Da, rekla je Katrin.

Umrla je od iste bolesti kao i AuSur. Od neurofibromatoze.

Da, to je ta ista bolest. AuSurina majka mora da se užasno osjećala; prvo Holberg, onda smrt djevojčice.

Erlendur je zastao na tren.

Kolbrun, njezina majka, počinila je samoubojstvo tri godine nakon smrti svoje kćeri, rekao je zatim.

Bože moj, zastenjala je Katrin.

Gdje je sada vaš sin? pitao je Erlendur.

Ne znam, odgovorila je Katrin. Izludila sam bojeći se da će on na sebe dići ruku. Njemu je tako strašno, mom dečku. Tako strašno.

Mislite li da je bio u kontaktu s Holbergom?

Ne znam. Samo znam da nije ubojica. Toliko znam.

Je li vam se činilo da sliči svome ocu? pitao je Erlendur i pogledao prema slikama s krizme.

Katrin nije odgovarala.

Jeste li primijetili kakvu sličnost? pitao je Erlendur.

Stoje tebi, čovječe? zalajala je Elinborg jer joj je bilo dosta. Zar ti nije dosta, za ozbiljno?

Oprostite, Erlendur je rekao Katrin. To, naravno, nema veze s istragom. To je samo moja vražja znatiželja. Bili ste nam od velike pomoći i, ako vam je to kakva utjeha, sumnjam da postoji osoba čvršća ili jača od vas koja bi mogla vaš jad ovako u tišini trpjeti sve ove godine. Sve je u redu, Katrin je rekla Elinborg. Na dječjem su licu razna obilježja. Nikad nisam u svojem dječaku vidjela Holberga. Nikad. Rekao je da to nije moja krivnja. Einar mi je to rekao. Ja nisam kriva za smrt naše djevojčice.

Katrin je zašutjela.

Što će biti s Einarom? pitala je zatim. U njoj više nije bilo nikakvog otpora. Nikakvih laži. Samo predaja.

Moramo ga naći, rekao je Erlendur, razgovarati s njim i čuti što on ima za reći.

Elinborg i on su ustali. Erlendur je stavio šešir na glavu. Katrin je ostala sjediti na kauču.

Ako hoćete, ja ću razgovarati s Albertom, rekao je Erlendur. Prenoćio je u hotelu Esja. Od jučer motrimo vaš dom jer bi se vaš sin mogao pojaviti. Mogu Albertu objasniti što se događa. Doći će on pameti.

Hvala vam, rekla je Katrin, ja ću ga nazvati. Znam da će se vratiti. Moramo biti zajedno radi našega dečka.

Podigla je pogled.

On je naš dečko, rekla je. On će uvijek biti naš dečko.

40.

Erlendur nije očekivao da će Einara naći kod kuće. Živio je u malom iznajmljenom stanu u Storagerči i tamo su se Elinborg i on zaputili nakon posjete Katrin. Bilo je podne i na cestama velika gužva. Putem je Erlendur opisao Sigurčuru Oliju sadašnje stanje. Einarov je nestanak trebalo prijaviti. Naći njegovu sliku da je stave u novine i na televiziju, uz kratku obavijest. Odlučili su se sastati u StoragerCi. Kad su stigli, Erlendur je izišao iz auta, a Elinborg je nastavila.

Erlendur je koju minutu čekao Sigurdura Olija. Stan je bio u prizemlju trokatnice i u njega se ulazilo ravno s ceste. Pozvonili su i lupali po vratima, ali ništa se nije desilo.

Okušali su sreću na gornjim katovima i ustanovili da je Einar unajmio stan od jednog stanara u toj zgradi koji je tog podneva bio skoknuo kući, a bio je voljan s njima otići dolje i otvoriti podstanarova vrata. Rekao je da Einara već nekoliko dana ne vidi, možda čak ni cijeli tjedan; rekao je da je ovaj miran čovjek, da o njemu nema nikakvih prigovora, stanarinu uvijek plaća na vrijeme, ne razumije zašto ga policija traži. SigurSur Oli rekao je, da izbjegne daljnja nagađanja, da njegova obitelj s njim želi stupiti u kontakt i da pokušavaju ustanoviti gdje bi mogao biti. Vlasnik stana nije ih pitao imaju li nalog za pretres. Nalog nisu imali, ali računali su da će ga dobiti kasnije u tijeku dana.

Kad im je otvorio i kad su ušli u stan, ispričao se da mora dalje. Svi prozori bili su zamračeni i unutra je bio polumrak. Stan je bio vrlo malen. Dnevna soba, kuhinja i mala kupaonica. Na podovima tepisi, osim u kupaonici, a u kuhinji linoleum. U dnevnoj sobi televizor. Pred televizorom kauč. Zrak u stanu bio je težak. Umjesto da odmakne zastore, Erlendur je u sobi upalio svjetlo da bolje vidi.

Zurili su u zidove stana i pogledali jedan drugoga. Zidovi su bili prekriveni riječima njima dobro poznatim iz Holbergovog stana, a bile su ispisane kemijskim olovkama, flomasterima i bojom u spreju. Tri riječi, nekada nejasne, sad Erlenduru to više nisu bile. Ja sam ON.

Hodali su dalje stanom.

Posvuda su bili časopisi, domaći i strani, na više mjesta po podu u dnevnoj i spavaćoj sobi bile su hrpe knjiga, Erlenduru su izgledale

znanstveno. Među njima bilo je i velikih albuma sa slikama. U kuhinji je bila ambalaža gotovih jela.

Očinstvo Islandčana, rekao je SigurSur Oli oblačeći gumene rukavice, možemo li ikada o njemu biti sigurni?

Erlenduru su misli skrenule ka genetskim istraživanjima. Nedavno je Islandski institut za istraživanje genetskog naslijeđa počeo s prikupljanjem medicinske dokumentacije svih Islandčana, živih i mrtvih, i od njih će napraviti bazu podataka s informacijama o zdravlju cijelog naroda. Obrađuje se zajedno s genealoškom bazom podataka u kojoj se svaka islandska obitelj prati sve do srednjeg vijeka; govorilo se o genomu Islandčana. Glavni je cilj ustanoviti na koji se način nasljedne bolesti prenose, genetski ih istražiti i naći načina za njihovo liječenje, kao i za liječenje drugih bolesti, ako je to moguće. Radi se o homogenom narodu koji se u neznatnoj mjeri miješao s drugim narodima pa je zbog toga genetici prikladan materijal za istraživanje.

Sam Institut, kao i ministarstvo zdravstva koje je za tu bazu podataka dalo dozvolu, jamčili su da neslužbena lica neće moći provaliti u bazu, opisali su komplicirani sustav za šifriranje po kojem su informacije uvedene i koji je nemoguće dešifrirati.

Brineš se zbog očinstva? pitao je Erlendur. I on je obukao gumene rukavice i pažljivo ušao u dnevnu sobu. Dignuo je jedan od albuma sa slikama i prelistao ga. Bio je star.

Uvijek se govorilo da ne sličim ni tati ni mami, niti kome drugom iz moje obitelji.

Uvijek sam imao taj osjećaj, rekao je Erlendur.

Koji? Na kakav osjećaj misliš?

Da si kopile.

Drago mi je da ti se vratio smisao za humor, rekao je SigurSur Oli. U zadnje vrijeme si bio čudan.

Kakav humor? rekao je Erlendur.

Listao je slike. Bile su stare i crno-bijele. Na nekima mu se činilo da prepoznaje Einarovu majku. Čovjek na slikama valjda je bio Albert i tri dječaka njihovi sinovi. Einar najmlađi od njih. To su bile slike slikane o Božiću i ljetnim praznicima, neke svakodnevnne, slikane na ulici ili u kuhinji gdje su dječaci sjedili odjeveni u pletene pulovere s uzorkom kojih se Erlendur sjećao iz tog doba. Iz vremena prije 1970.

Starija su braća već bila pustila dugu kosu. Zbirka iz inozemstva. Tivoli u Kopenhagenu, činilo se Erlenduru.

Pod kraj albuma dječaci su bili poodrasli i kosa im je bila još dulja, a odjeveni su bili u odijela širokih revera, obuveni u otmjene cipele s visokim petama. Katrin s natapiranom kosom. Na slikama se pojavila boja. Albert ćelavi. Erlendur je tražio Einara, i kad je usporedio na slikama njegovo lice i lica njegove braće i roditelja, vidio je da se puno od njih razlikovao. Druga su dva dječaka imala izrazite crte lica svojih roditelja, posebno oca. Einar je bio ružno pače.

Odložio je stari album i uzeo drugi, noviji. U njemu su, izgleda, bile slike koje je sam Einar slikao i prikazivale su njegovu obitelj. Njihova je priča bila kraća. Činilo se da se Erlendur našao na Einarovom životnom putu kad se ovaj upoznao sa svojom ženom. Razmišljao je jesu li to slike iz doba kad su hodali. Putovali su po zemlji. Išli na Homstrandir, kako mu se činilo. Porsmork. HerSubreiSarlindir. Koji put su bili na biciklima. Koji put u kakvoj krtiji od auta. Slike iz šatora. Erlendur je ocijenio da bi mogle biti iz sredine osamdesetih. Brzo je prelistao, odložio je album i uzeo drugi koji mu se činio najnovijim. U njemu je vidio malu djevojčicu u bolničkom krevetu s cijevima u rukama i maskom za kisik na licu. Imala je sklopljene oči i bila je okružena aparatima.

Izgledalo mu je da leži na intenzivnoj njezi. Zastao je na trenutak prije nego što je nastavio.

Erlendur se trgnuo kad je njegov mobitel počeo najednom zvoniti. Odložio je album a da ga nije zaklopio. To je bila Elin iz Keflavika i bila je vrlo uzbuđena.

Bio je jutros kod mene, rekla je direktno. -Tko?

Audurin brat. Zove se Einar. Pokušala sam vas naći. Bio je jutros kod mene i sve mi po redu ispričao, jadnik. Izgubio je kćer, baš kao i Kolbrun. Znao je od čega je AuSur umrla. Od bolesti iz Holbergove obitelji.

Gdje je on sada? pitao je Erlendur.

Bio je jako deprimiran, rekla je Elin. U stanju je napraviti kakvu glupost.

Kako to mislite, glupost?

Rekao je da je sad sve gotovo.

Što je gotovo?

Nije rekao. Samo je rekao da je sve gotovo.

Znate li gdje je?

Rekao je da ide natrag u Reykjavik.

U Reykjavik? Kamo? Nije rekao, odgovorila je Elin.

Je li rekao što je nakanio?

Ne, rekla je Elin. Nije o tome govorio. Morate ga naći prije nego što napravi kakvu glupost. Taj se čovjek užasno osjeća. To je strašno. Baš strašno. Bože moj, nikad za takvo nešto još nisam čula.

Zašto?

Tako je sličan svom ocu. Tako je sličan Holbergu da se s tim ne može pomiriti. Ne može. Ne nakon toga stoje čuo da je Holberg učinio njegovoj majci. Kaže da je zarobljen u njegovom tijelu. Kaže da Holbergova krv teče njegovim žilama i da on to ne može podnijeti.

O čemu on to govori?

Izgleda da mrzi samoga sebe, rekla je Elin. Kaže da nije onaj tko je bio nekad, nego netko drugi, i sebe osuđuje za to stoje bilo. Što god sam ja rekla, nije me slušao.

Erlendur je pogled spustio na album, na djevojčicu u bolničkom krevetu.

Zašto se htio s vama sastati?

Htio se raspitati o AuSur. Sve o AuSur. Kakva je to curica bila. Kako je umrla. Rekao je da sam ja njegova nova obitelj. Možete li tako nešto zamisliti?

Kamo je otišao? rekao je Erlendur i pogledao na sat.

Za ime boga, nađite ga dok nije prekasno.

Učinit ćemo što god je u našoj moći, rekao je Erlendur i htio se pozdraviti, ali vidio je da Elin nešto muči. Zar ima još nešto? pitao je.

Vidio je kad ste iskopali AuSur, rekla je Elin.

To je vidio?

Već onda me pronašao, pratio nas do groblja i vidio kad ste lijes izvadili iz groba.

41.

Erlendur je pojačao intenzitet potrage za Einarom. Njegove su fotografije dostavili policijskim postajama u Reykjaviku i okolici te većim mjestima u provinciji; obavijesti su poslana medijima. Naredio je da se tog čovjeka ne dira; ako ga primijete, moraju obavijestiti Erlendura, a ne sami nešto poduzimati. Kratko je s Katrin razgovarao na telefon, a ona je rekla da o sinu ne zna ništa. Kod nje su bila njezina dva starija sina. Rekla im je istinu. Oni nisu znali gdje je njihov brat. Albert je cijeli dan proveo u sobi u hotelu Esja. Dvaput je nazivao, oba puta svoju firmu.

Kakva prokleta tragedija, mumljao je Erlendur na putu do svog ureda. U Einarovom stanu nisu našli ništa što bi ukazalo na to gdje se on nalazi.

Dan je prolazio i oni su među sobom podijelili dužnosti. Elinborg i Sigurdur Oli razgovarali su s Einarovom bivšom ženom, a Erlendur je otišao u Institut za istraživanje genetskog naslijeđa. Novoizgrađena zgrada tvrtke stajala je uz Vesturlandsvegur. Bila je to peterokatnica i na ulazu je bila stroga sigurnosna straža. Dva su stražara dočekala Erlendura u veličanstvenom predvorju. Bio se najavio pa se direktor tvrtke osjećao prinuđenim da ga par minuta sasluša.

Direktor je bio jedan od vlasnika tvrtke, islandski molekularni genetičar školovan u Britaniji i Sjedinjenim Državama, koji je prezentirao ideju o Islandu kao povoljnom mjestu za genetska istraživanja u svrhu proizvodnje lijekova. Uz pomoć baze podataka moguće je pohraniti svu medicinsku dokumentaciju u zemlji na jedno mjesto i pomoću nje dobiti informacije o zdravstvenom stanju koje bi onda služile pri otkrivanju defektnih gena.

Direktor je primio Erlendura u svom uredu, bila je to žena od kojih pedeset godina po imenu Karitas, vitka i nježna, kose kratke i crne kao gavran, s prijateljskim smiješkom na licu. Bila je manja nego što je Erlendur zamišljao vidjevši je na televiziji, ali srdačna. Nije joj bilo jasno što istražna policija želi od njezine tvrtke. Ponudila je Erlenduru da sjedne. Razgledajući islandsku modernu umjetnost na zidovima rekao je jednostavno da ima razloga sumnjati da je netko provalio u bazu podataka i dobio informacije koje bi za određene

osobe mogle biti pogubne. Ni sam nije znao točno o čemu govori, ali izgledalo je da ona zna. Nije gubila vrijeme na raspredanje, Erlenduru na veliko olakšanje. Očekivao je otpor. Tihu urotu.

Slučaj je osjetljiv zbog osobnih podataka, rekla je čim je Erlendur završio, i zato vas moram zamoliti da ovo ostane među nama. Već smo neko vrijeme svjesni da se netko služio bazom podataka bez dozvole. Pokrenuli smo istragu o tome ovdje u kući. Sumnjamo na jednog biologa, ali s njim nismo razgovarali jer kao da je nestao s lica zemlje.

Einar?

Da, on. Mi smo još u fazi oblikovanja baze, ako možemo tako reći, i razumljivo je da ne želimo da se sazna da se šifru može provaliti i igrati se po bazi podataka po želji. To vam je jasno. Iako se ne radi o šifri.

Zašto to niste prijavili policiji?

Kao što sam rekla, sami smo to htjeli riješiti. To je za nas jako nezgodno. Ljudi se uzdaju u to da se podaci uneseni u bazu podataka neće razglasiti na sva zvana ili se upotrebljavati u sumnjive svrhe ili, naprosto, biti ukradeni. Društvo je vrlo osjetljivo po tom pitanju, kao što vam je vjerojatno poznato, i mi smo htjeli spriječiti masovnu histeriju.

Masovnu histeriju?

Koji put kao da je cijeli narod protiv nas.

Je li on provalio šifru? Zašto se tu ne radi o šifri?

Zvučite kao loš krimič. Ne, nije provalio nikakvu šifru. Napravio je to na drugi način.

Što je napravio?

Pokrenuo je istražni projekt bez dozvole. Krivotvorio je potpise. Moj, na primjer. Napravio je da izgleda da tvrtka istražuje genetsko prenošenje tumorske bolesti koju se može naći u nekoliko obitelji. Prevario je Agenciju za zaštitu osobnih podataka, a ona je tijelo koje nadzire bazu podataka. Prevario je Odbor za etiku u znanosti. Sve nas je tu prevario.

Zašutjela je na tren i pogledala na sat. Ustala je, prišla svom pisaćem stolu i uspostavila vezu sa svojom tajnicom. Odgodila je sastanak za deset minuta i opet sjela do Erlendura.

Proces je do sad bio ovakav, rekla je.

Proces? rekao je Erlendur.

Karitas ga je zamišljeno pogledala. Zazvonio je telefon u Erlendurovom džepu, ispričao se i javio. Na liniji je bio SigurSur Oli.

Forenzički odjel pretražuje Einarov stan u StoraSi, rekao je. Nazvao sam ih. a oni nisu našli ništa osim oružanog lista koji je Einar dobio prije otprilike dvije godine.

Oružani list? ponovio je Erlendur.

Kod nas je registriran. Ali to nije sve. Ima pušku i našli smo otpiljenu cijev pod krevetom u njegovoj sobi.

Cijev?

Otpilio je cijev.

Hoćeš reći...?

To koji put naprave. Lakše im se onda ustrijeliti se.

Misliš li da bi mogao biti opasan?

Kad ga nađemo, rekao je Sigurdur Oli, moramo biti vrlo pažljivi s njim. Nemoguće je reći što je s tom puškom naumio.

Teško da misli njome koga ubiti, rekao je Erlendur koji je ustao i okrenuo Karitas leđa da se na taj način ogradi.

Zašto ne?

Onda bi je već upotrijebio, rekao je Erlendur tiho. Za Holberga. Misliš da ne?

Ne znam više ništa.

Vidimo se, rekao je Erlendur, ugasio telefon i opet se ispričao prije nego što je ponovo sjeo.

Do sada je proces bio ovakav, rekla je Karitas kao da se ništa nije desilo. Od tih tijela tražimo dozvolu za pokretanje znanstvenog ispitivanja, a u Einarovom slučaju za ispitivanje o genetskom prenošenju određene bolesti. Dobijemo u ruke šifriran popis imena onih koji imaju tu bolest ili su mogući prenosioci i usporedimo ih sa šifriranom genealoškim bazom podataka. Iz toga proiziđe šifrirano obiteljsko stablo. Kao stablo s porukama, rekao je Erlendur.

Ha?

Ništa, samo nastavite.

Agencija za zaštitu osobnih podataka dešifrira popis imena onih koje namjeravamo ispitati, takozvani uzorak, pacijenata i rođaka, i ona izdaje popis tih učesnika s matičnim brojevima. Razumijete?

I tako je Einar dobio imena i brojeve svih onih koji su ikada imali bolest?

Ona je kimnula glavom.

I sve to ide preko Agencije?

Ne znam koliko biste duboko u to zalazili. Surađujemo s liječnicima u raznim institucijama. Oni predaju Agenciji imena pacijenata, ona šifrira njihova imena i matične brojeve i šalje ih dalje Institutu za istraživanje genetskog naslijeđa. Posjedujemo poseban program za genealoška ispitivanja koji pacijente razvrstava u skupine prema srodstvu. Tim programom možemo izabrati pacijente koji pružaju najveći broj statističkih podataka u potrazi za genetskim odstupanjima. Pojedinci iz tih skupina pozvani su da sudjeluju u istraživanju. Genealogija je važna jer određuje radi li se o genetskoj bolesti, izabire grupu vrijednu istraživanja i uvelike pomaže pri potrazi za defektnim genima.

Einar se samo trebao praviti da formira uzorak za ispitivanje i imena bi dešifrirali, sve uz pomoć Agencije.

On je lagao, varao i muljao i na taj način uspio.

Jasno mi je da to vama može stvoriti probleme.

Einar je na jednoj od najviših funkcija i jedan je od naših najboljih znanstvenika. Odličan čovjek. Zastoje to napravio? pitala je direktorica.

Izgubio je kćer, rekao je Erlendur. Niste to znali?

Ne, rekla je zureći u Erlendura.

Koliko dugo već radi ovdje?

Dvije godine.

To se desilo nešto prije. Kako je izgubio kćer?

Zbog nasljedne neurološke bolesti. On je bio prenosilac, ali nije znao da je ta bolest u njegovoj obitelji.

Neispravno očinstvo? rekla je.

Erlendur nije odgovorio. Činilo mu se da je već dovoljno rekao.

To je jedan od problema pri izgradnji ovakve genealoške baze podataka, rekla je. Bolesti nasumce nestaju s obiteljskog stabla i pojavljuju se tamo gdje ih se najmanje očekuje.

Erlendur je ustao.

A vi čuvate sve te tajne, rekao je. Stari obiteljski problemi. Tragedije, žalosti i smrt, sve uredno poslagano u računalima.

Obiteljske priče i priče o pojedincima. Priče o meni i vama.

Čuvate sve tajne i možete do njih kad vam se sviđi. Špajza za cijeli narod.

Ne znam o čemu govorite, rekla je Karitas. Špajza?

Ne, naravno da ne znate, rekao je Erlendur i pozdravio.

42.

Kad se Erlendur te večeri vratio kući, o Einaru se još ništa nije znalo. Njegova se obitelj okupila u kući njegovih roditelja. Albert se nakon sentimentalnog razgovora s Katrin odjavio iz hotela. Tamo su već bili njihovi stariji sinovi sa ženama i uskoro je pristigla i Einarova bivša žena. Elinborg i Sigurður Oli s njom su razgovarali ranije tog dana, a ona je rekla da nema nikakve ideje o tome gdje bi Einar mogao biti. Već pola godine s njim nije u kontaktu.

Eva Lind vratila se kući malo poslije Erlendura i on joj je opisao cijelu istragu. Otisci prstiju nađeni u Holbergovom stanu odgovarali su Einarovima iz njegovog stana u Storagerči. Završilo je tako da se on sastao sa svojim ocem i, po svemu sudeći, ubio ga.

Erlendur je Evi Lind rekao i za Gretara. Jedino što je vjerojatno jest da je Gretar na neki način ucjenjivao Holberga, najprije slikama. Nije bilo jasno što su one točno prikazivale, ali prema ovome što su našli Erlenduru se činilo mogućim da je Gretar slikao Holbergove pothvate, čak i silovanja za koja oni ne znaju, i koja očito nikada neće ni izići na svjetlo dana. Fotografija grobnog kamena Aučur ukazivala je na to da je Gretar znao što se desilo, čak je o tome mogao i svjedočiti, i da je skupljao informacije o Holbergu možda zato da od njega izvuče novac.

Tako su razgovarali do kasno uvečer dok je kiša pljuštala po prozorima, a jesenski su vjetrovi zavijali. Pitala ga je zašto trlja prsa, naizgled nesvjesno. Erlendur joj je rekao da osjeća bol u grudima. Za to je okrivljavao stari madrac, ali mu je Eva Lind naredila da ode liječniku. Nije bio baš oduševljen time.

Što ti je da ne ideš doktoru? rekla je, i Erlendur je odmah požalio što joj je rekao za bol.

To nije ništa, rekao je.

Koliko si danas popušio?

Što je to sad?

Čekaj, imaš bol u prsima, pušiš kao dimnjak, mičeš se jedino u autu, jedeš pečene govvarije i nećeš na pregled! A meni držiš takve prodike da plačem kao mala beba. Misliš da je to normalno? Je li s tobom sve u redu?

Eva Lind je ustala i nadvila se nad oca kao gromovnik, a ovaj je pokunjeno gledao pred sebe ne usuđujući se dignuti pogled prema njoj.

O, Bože moj, rekao je u mislima.

Otići ću na pregled, rekao je napokon.

Otići ćeš na pregled! I te kako ćeš otići na pregled! povi-kala je Eva Lind. I trebao si odavno otići. Luzer.

Odmah sutra, rekao je i pogledao kćer.

I bolje ti je, rekla je.

Erlendur se spremao na spavanje kad je zazvonio telefon. Bio je to Sigurčur Oli koji mu je rekao da je policija dobila obavijest o provali u mrtvačnicu u Baronsstiguru.

Mrtvačnicu u Baronsstiguru, ponovio je Sigurčur Oli jer Erlendur nije reagirao.

K vragu, prostenjao je Erlendur. I što još? Ne znam, rekao je SigurSur Oli. Obavijest je tek stigla. Nazvali su me i rekao sam da ću to tebi javiti. Ne znaju za razlog provale. Zar tamo nisu samo leševi?

Vidimo se tamo, rekao je Erlendur. Pozovi i patologa, dodao je i poklopio slušalicu.

Eva Lind već je spavala u dnevnoj sobi kad je on obukao kaput, stavio na glavu šešir i pogledao na sat. Bila je ponoć. Pažljivo je zatvorio vrata da ne probudi kćer, sletio niz stepenice i ušao u auto.

Kad je stigao u mrtvačnicu, pred njom su već bila tri policijska auta s rotirajućim svjetlima. Prepoznao je auto SigurSura Olija i otprilike u isto vrijeme kad je Erlendur ulazio u kuću, ugledao je kako patolog skreće za ugao dok su gume škripale po mokrom asfaltu. Liječnikov izraz lica bio je strašan. Erlendur je žurio kroz dug hodnik u kojem su stajali policajci, a s njima i SigurSur Oli koji je izišao iz operacijske sale.

Ne vidi se da nešto nedostaje, rekao je SigurSur Oli kad je spazio Erlendura da hrli hodnikom.

Reci mi što je bilo, rekao je Erlendur i ušao s njim u operacijsku salu. Operacijski stolovi su bili prazni, svi ormari zatvoreni, ništa unutra nije podsjećalo na provalu.

Po podu su posvuda bili otisci stopala, sad su već skoro suhi, rekao je SigurSur Oli. Kuća je spojena sa sigurnosnim sustavom koji alarmira centar za sigurnost. Od tamo su nas i nazvali prije petnaest

minuta. Izgleda da je provalnik razbio prozor tu sa stražnje strane i dosegao lokot. Nije baš teško. Čim je ušao, aktivirao je alarm. Nije imao puno vremena na raspolaganju.

Sigurno mu je to bilo dosta, rekao je Erlendur. Patolog im je prišao, očito uzrujan.

Tko, dovraga, provaljuje u mrtvačnice? prostenjao je.

Gdje su trupla Holberga i AuSur? pitao je Erlendur. Patolog je pogledao Erlendura.

Je li ovo u vezi s Holbergovim ubojstvom? pitao je.

Lako moguće, rekao je Erlendur. Brzo, brzo, brzo.

Trupla su ovdje unutra, rekao je patolog i oni su ga slijedili do vrata koja je otvorio.

Jesu li ova vrata uvijek zaključana? pitao je SigurSur Oli.

Tko krade leševe? obrecnuo se liječnik i stao kao ukopan pogledavši u sobu.

Što je sad? pitao je Erlendur.

Djevojčice nema, rekao je liječnik kao da ne vjeruje svojim očima. Brzo je prošao kroz mrtvačnicu, otvorio spremnicu do nje i upalio svjetlo.

Da? pitao je Erlendur.

Nema ni njezinog lijesa, rekao je liječnik. Naizmjenice je gledao SigurSura Olija i Erlendura. Dobili smo za nju novi lijes. Tko može tako nešto napraviti? Kome takva perverzija pada na pamet?

Zove se Einar, rekao je Erlendur. I to nije nikakva perverzija! Okrenuo se. SigurSur Oli ga je slijedio u stopu, brzim su koracima napustili mrtvačnicu.

43.

Na cesti za Keflavik te noći nije bilo prometa i Erlendur je vozio koliko je god brzo njegov mali japanski auto mogao. Kiša je lijevala po vjetrobranu nadmašujući brisače i Erlendur se prisjećao svog prvog odlaska do Elin. Izgledalo je da nikada neće prestati padati.

SigurSuru Oliju naredio je da zamoli policiju u Keflaviku da bude u stanju pripravnosti i osigura im ljude iz Reykjavika koji će im pomoći. Još neka stupi u vezu s Katrin, Einarovom majkom, i obavijesti je o tijeku događaja. Sam se namjeravao odvesti ravno na groblje u nadi da je Einar tamo s Audurinim posmrtnim ostacima. Nije mogao zamisliti ništa drugo nego da je Einar naumio svoju sestru vratiti natrag u zemlju.

Kad se Erlendur dovezao do vrata groblja u Sandgerči, ugledao je Einarov auto kojem su bila otvorena i vozačeva i stražnja vrata. Erlendur je ugasio motor, izišao van na kišu i pogledao Einarov auto. Uspravio se i slušao, ali čuo je samo kišu koja je okomito padala na zemlju. Nije bilo ni daška vjetra, a on je gledao u crno nebo. U daljini je vidio svjetlo nad crkvenim ulazom, a kad je pogledao preko groblja, ugledao je slabo svjetlo tamo gdje je bio Aučurin grob.

Činilo mu se da vidi da se kraj groba nešto miče.

da vidi mali bijeli lijes.

Krenuo je i polako se šuljao prema čovjeku za kojeg je mislio da je Einar. Izvor svjetla bila je jaka plinska svjetiljka koju je taj čovjek bio ponio sa sobom, a stajala je na zemlji, kraj lijesa. Erlendur je polako izašao na svjetlo i čovjek ga je primijetio. Dignuo je pogled s onoga stoje radio i gledao Erlendura u oči. Erlendur je vidio slike Holberga kad je bio mlad i sličnost je bila očita. Čelo je bilo nisko i malo ispupčeno, obrve guste, razmak između očiju malen, jagodične kosti isticale su se na mršavom licu i zubi su mu malo stršili. Nos je bio tanak, kao i usnice, a brada velika i vrat dug.

Neko su se vrijeme gledali u oči.

Tko ste vi? Pitao je Einar.

Ja sam Erlendur. Holberg je moj slučaj.

Čudite se koliko mu sličim? rekao je Einar.

Ima neke sličnosti, rekao je Erlendur.

Znate da je silovao moju majku, rekao je Einar.

To nije vaša krivica, rekao je Erlendur.

On je bio moj otac.

Ni to nije vaša krivica.

Niste ovo smjeli napraviti, rekao je Einar i pokazao na lijes.

Mislio sam da moram, rekao je Erlendur. Ustanovio sam da je umrla od iste bolesti kao i vaša kći.

Stavit ću je kamo pripada, rekao je Einar.

To je u redu, rekao je Erlendur približivši se lijesu. Erlendur pokaže crnu kožnu torbu koju je čuvao u autu od svoje posjete sakupljaču.

Što je to? pitao je Einar.

Ona bolest, rekao je Erlendur.

Ne razumijem... To je biološki uzorak Aučur. Mislim da ga moramo čuvati uz nju.

Einar je gledao sad torbu, sad Erlendura, nesiguran što da poduzme. Erlendur je prišao još bliže dok se nije našao kraj lijesa koji je bio između njih i na njega položio torbu mirno zakoraknuvši unatrag do mjesta gdje je prije stajao.

Hoću da me se kremira, rekao je Einar iznenada.

Imate cijeli život da to organizirate, rekao je Erlendur.

Baš, život, rekao je Einar i nakašljao se. Što je to? Što je život dug sedam godina? Možete li mi to reći? Kakav je to život?

Ne mogu vam to reći, rekao je Erlendur. Imate li pušku sa sobom?

Razgovarao sam s Elin, rekao je Einar ne odgovorivši mu. Vi to valjda već znate. Razgovarali smo o Aučur. Mojoj sestri.

Znao sam za nju, ali tek sam kasnije doznao da ml je sestra. Vidio sam kad ste je izvadili iz groba. Bilo je sasvim razumljivo da vas je Elin htjela napasti.

Kako ste saznali za Aučur?

Iz baze podataka. Našao sam one koji su umrli baš od tog oblika ove bolesti. Tad nisam znao da sam Holbergov sin i da je Aučur moja sestra. Kasnije sam to saznao. Kako sam začet. Kad sam pitao mamu.

Pogledao je Erlendura.

Nakon što sam saznao da sam prenosilac.

Kako ste povezali Holberga i AuSur?

Preko bolesti. Preko tog njezinog oblika. Tumor na mozgu je rijedak.

Einar je na kratko zašutio, a onda je počeo pripovijedati, pribrano i bez odugovlačenja ili sentimenta, kao da se pripremio na to da će morati dati detaljno izvješće o svojim djelima. Nijednom nije povisio glas, govorio je uvijek u istom dubokom tonalitetu koji je znao preći i u šapat. Kiša je padala po zemlji i lijesu i njezin šuplji zvuk odzvanjao je kroz noćnu tišinu. Ispričao je kako se njegova kći najednom razboljela kad je imala četiri godine. Bilo je teško postaviti dijagnozu i prošlo je više mjeseci prije nego što su liječnici ustanovili da se radi o rijetkoj živčanoj bolesti. Mislili su da je bolest nasljedna i da je vezana za određene obitelji, ali čudno je bilo to što se nije javljala ni na strani njezine majke niti oca. Radilo se o nekakvom odstupanju ili obliku koji je liječnicima bilo teško objasniti, osim ako nije došlo do mutacije.

Rečeno im je da je bolest u djetetovom mozgu i da bi za nekoliko godina mogla dovesti do smrti. Nakon toga je počelo razdoblje za koje je Einar rekao da je neopisivo.

Imate li djece? pitao je.

Dvoje, rekao je Erlendur. Sina i kćer.

Mi smo imali samo nju, rekao je. I kad je umrla, rastali smo se. Izgledalo je da nas skupa drže samo žalost, sjećanje i borba u bolnici. Kad je s tim bilo gotovo i naši su životi bili gotovi. Nije ostalo ništa.

Einar je zašutio i sklopio oči kao da će zaspati. Kiša mu se slijevala niz lice.

Ja sam jedan od prvih zaposlenika nove tvrtke, rekao je zatim. Kad smo dobili dozvolu za bazu podataka i počeli na njoj raditi, u meni kao da se probudila volja za životom. Nisam se mogao pomiriti s odgovorima koje su davali liječnici. Morao sam naći objašnjenje. Ponovo sam dobio volju da saznam, po mogućnosti, kako je ta bolest prešla na moju kćer. Medicinska baza podataka povezana je s ogromnom genealoškim bazom i one se mogu zajedno obrađivati, i ako čovjek zna što traži i zna šifru, onda se vidi gdje je bolest i može je se pratiti na obiteljskom stablu. Vide se čak i odstupanja. Odstupanja kao što sam ja. I AuSur.

Razgovarao sam s Karitas iz Instituta za istraživanje genetskog naslijeđa, rekao je Erlendur i razmišljao kako da se s njim zbliži.

Opisala mi je prijevaru. To je za nas nešto novo. Čovjek ne razumije sasvim što je sve moguće napraviti s tim skupljenim informacijama. Što one čuvaju i što se iz njih može pročitati.

Počelo mi je biti sumnjivo. Liječnici moje kćeri imali su teoriju da je bolest nasljedna. Prvo sam mislio da sam posvojen, i tako bi bilo puno bolje. Da su me posvojili. Onda su mi sumnje pale na mamu. Prijevarom sam od nje dobio uzorak krvi. I od tate. Ništa kod njih nisam našao. Ni kod jednog niti kod drugog. Ali kod sebe sam našao.

Vi nemate simptoma?

Skoro nikakvih, rekao je Einar. Na jedno sam uho gotovo sasvim gluho. Imam tumor na slušnom živcu. Dobročudan. I imam pjege na koži.

Cafe au lait pjege?

Dobro ste načitani. Mogao sam se razboliti zbog genetske promjene. Mutacije. Ali ono drugo mi se činilo vjerojatnijim. Na kraju sam napravio popis imena ljudi s kojima je moja mama mogla biti. Holberg je bio jedan od njih. Mama mi je sve po redu ispričala kad sam je posjetio da joj kažem za svoje sumnje. Rekla je da je krila silovanje i da ja nikada nisam ispaštao zbog svog porijekla. Baš naprotiv. Ja sam najmlađi sin, rekao je da pojasni stvar. Beba.

Znam, rekao je Erlendur.

Kakve novosti! povikao je Einar u noćnu tišinu. Nisam bio sin svoga oca; moj je otac bio silovatelj moje majke; ja sam sin silovatelja; on je u mene usadio defektni gen koji mene jedva da je dirnuo, a usmrtio mi je kćer; imao sam polusestru koja je umrla od iste bolesti. Još uvijek to ne razumijem, nije mi sve jasno. Kad mi je mama rekla za Holberga, u meni se razbuktao bijes i naprosto sam poludio. To je bio odvratniji čovjek.

Počeli ste tako da ste ga nazvali.

Htio sam mu čuti glas. Zar se sva djeca bez oca ne bi rado sastala sa svojim ocem? rekao je Einar smiješeći se.

Bar jednom.

44.

Kiša je malo-pomalo jenjavala i na kraju prestala. Svjetlo plinske svjetiljke bacalo je žućkastu svjetlost po tlu i kiši koja je u potočićima tekla stazom kraj grobova. Stajali su nepomično jedan nasuprot drugom i gledali se u oči, a lijes je bio među njima.

Bit će da se prestrašio kad vas je ugledao, rekao je Erlendur napokon. Znao je da će policija uskoro stići do groblja i htio je iskoristiti vrijeme s Einarom prije nego što počne kraval. Pretpostavljao je da je Einar naoružan. Nije primijetio pušku, ali nije mogao isključiti mogućnost da je ima sa sobom. Einar je jednu ruku držao pod kaputom.

Trebali ste mu vidjeti izraz lica, rekao je Einar. Bilo je kao da je ugledao duha iz prošlosti, a taj je duh bio on sam.

Holberg je stajao na vratima i gledao mladoga čovjeka koji je bio pozvonio. Nikada ga prije nije vidio, ali lice je odmah prepoznao.

Zdravo, tata, rekao je Einar podrugljivo. Nije mogao sa kriti bijes.

Tko ste vi? rekao je Holberg začuđeno.

No, tvoj sin, rekao je Einar.

Kakve su to... Jeste li me vi nazivali? Molit ću vas da me pustite na miru. Ne poznajem vas. Očito niste sasvim pri sebi.

Bili su slične visine, a što je Einara najviše začudilo bilo je koliko je Holberg izgledao staro i slabašno. Kad je govorio, duboko iz grla dopiralo je hroptanje od dugogodišnjeg pušenja. Bio je sijed, grubih crta lica s tamnim podočnjacima, za-mazana siva kosa bila mu je zalijepljena za glavu. Koža skorena. Jagodice žute. Bilo je malo pognut u ramenima, bezbojnih i tromih očiju.

Holberg je nakanio zatvoriti vrata, ali Einar je bio jači i gurnuo ga je vratima unutra, ušao u stan i zatvorio vrata. Odmah mu je zasmrdjelo. Kao po konjima, samo gore.

Što držiš ovdje rekao je Einar.

Nosite se van, istog trena. Holbergov je glas postao kreštav dok se derao na Einara i povlačio se natraške u dnevnu sobu.

Imam pravo biti ovdje, rekao je Einar i pogled mu je preletio preko polica s knjigama i računala u kutu. Ja sam tvoj sin. Izgubljeni sin. Smijem li te, tata, nešto pitati ? Jesi li silovao još koju ženu osim mame?

Pozvat ću policiju! Hroptanje je zbog uzbuđenja postalo još glasnije. Već je i vrijeme, rekao je Einar i Holberg je zastao.

Što hoćete od mene ? rekao je. Nemaš pojma o tome što se desilo i niti te se ne tiče. Ne tiče te se nimalo. Zar nisam u pravu?

To lice, rekao je Holberg, ali nije dovršio rečenicu. Svojim je bezbojnim očima gledao Einara i dugo ga odmjeravao dok mu nije postalo jasno što je to Einar rekao, da je njegov sin. Einar je vidio da oklijeva. Vidio je da razbija glavu o tome što mu je rekao.

Nikad u životu nisam silovao, rekao je na kraju Holberg. To je sve skupa prokleta laž. Rekli su da mi se u Kejlaviku rodila kći i njezina me mama tužila za silovanje, ali nije to mogla dokazati. Nisu me osudili.

Znate li što je bilo s tom vašom kćeri ?

Mislim da je umrla kao mala. Nisam s njom bio u kontaktu, niti s majkom To valjda razumijete. Prijavila me za silovanje!

Jesu li u tvojoj obitelji djeca umirala? pitao je Einar.

O čemu pričate ?

Je li umrlo koje dijete iz tvoje obitelji?

o čemu se radi?

Ja znam za nekoliko slučajeva u ovom stoljeću. Jedan od njih je i tvoja sestra.

Holberg je zurio u Einara.

Što vi znate o mojoj obitelji? rekao je. Kako....?

Tvoj brat. Dvadeset godina stariji od tebe. Umro je prije petnaest godina. Izgubio je svoju malu kćer godine 1941. Ti si imao 1 godinu. Vas je bilo samo dvojica braće i rođeni ste s tako velikim razmakom Holberg je zašutio, Einar nastavio.

Bolest je trebala s tobom nestati Ti si trebao biti zadnji prenosilac. Ti si bio zadnji u redu. Neoženjen. Bez djece. Bez obitelji Ali bio si silovatelj. Jadni, vražji, prokleti silovatelj!

Einar je zašutio i gledao Holberga očima punim mržnje.

-I sad sam ja zadnji prenosilac.

O čemu je riječ?

Audur je bolest dobila od tebe. Moja je kći nju dobila od mene. Vrlo jednostavno. Našao sam to u bazi podataka. U ovoj generaciji nisu se pojavili novi slučajevi bolesti otkad je Audur umrla, ako ne brojimo moju kćer. Mi smo zadnji.

Einar je koraknuo naprijed, dignuo tešku, staklenu pepeljaru i premetao je po rukama.

-I sad je tome kraj, rekao je.

Nisam tamo unutra ušao s namjerom da ga ubijem, rekao je Einar. Vjerojatno je mislio da je u velikoj opasnosti. Ne znam zašto sam uzeo pepeljaru. Možda sam je namjeravao baciti u njega. Možda sam ga htio napasti. On je bio brži. Napao me i zgrabio za vrat, ali ja sam ga lupio po glavi i on je pao na pod. To sam napravio sasvim bez razmišljanja. Bio sam bijesan i isto tako sam ja njega mogao napasti. Razmišljao sam o tome kako će taj naš susret završiti, ali ovome se nikako nisam nadao. Nikako. Glavom je tresnuo o stolić, pa o pod i počeo je krvariti. Znao sam da je mrtav kad sam se sagnuo do njega. Pogledao sam oko sebe, spazio papir i olovku i napisao da sam on. To mi je jedino bilo na pameti otkad sam ga vidio na vratima. Da sam on. Da sam ja taj čovjek. I da je taj čovjek moj otac.

Einar je pogledao dolje u otvoreni grob.

Voda je u njemu, rekao je.

Sredit ćemo to, rekao je Erlendur. Ako imate pušku, dajte je meni. Erlendur se polako približavao, a Einaru kao da je bilo svejedno.

Djeca su filozofi, rekao je. Kći me jednom pitala u bolnici, zašto mi imamo oči? Rekao sam da je to zato da možemo vidjeti.

Einar zašuti.

Ona me ispravila, rekao je kao da govori samome sebi. Pogledao je Erlendura.

Rekla je da je to zato da možemo plakati. Onda kao da je donio odluku.

Tko si ako nisi ti sam? rekao je.

Samo budite mirni, rekao je Erlendur.

Tko si onda?

Sve će biti u redu.

Nisam htio da to tako ispadne, ali sad je prekasno. Erlenduru nije bilo jasno što govori.

Tome je kraj. Erlendur ga je gledao na slabom svjetlu plinske svjetiljke.

Tome je ovdje kraj, rekao je Einar.

Erlendur je vidio kako ispod kaputa izvlači pušku koju je prvo uperio prema Erlenduru koji mu se približio. Erlendur je stao. Einar je iznenada okrenuo cijev i pritisnuo je na srce. To je napravio velikom brzinom. Erlendur se trgnuo i povikao na Einara. Vrišteći tresak razderao je večernji mir groblja. Erlendur je na trenutak oglušio. Bacio se na Einara i njih su obojica pali na zemlju.

45.

Koji put se osjećao kao da mu je život opustošen i da samo njegovo tijelo stoji i praznim očima gleda u crnilo.

Erlendur je stajao na rubu groba i gledao Einara koji je ležao kraj maloga groba. Uzeo je plinsku svjetiljku, osvijetlio prema dolje i vidio da je Einar mrtav. Odložio je svjetiljku i započeo s pokapanjem lijesa. Prvo je lijes otvorio, u njega stavio staklenku

opet ga zatvorio. Teško je bilo njemu samome spustiti lijes, ali na kraju mu je uspjelo. Našao je lopatu ostavljenu uz hrpu zemlje. Nakon što je nad lijesom napravio znak križa, počeo ga je zakapati i zaboljelo ga je svaki put kad je teška zemlja tresnula po lijesu uz mukli, šuplji zvuk.

Erlendur je uzeo bijelu ogradu koja je slomljena ležala uz grob, pokušao ju je vratiti na svoje mjesto i mučio se svim silama da pomakne grobni kamen.

Kad je bio pri kraju, začuo je prve aute i povike ljudi koji su pristizali na groblje. Čuo je kako ga SigurSur Oli i Elinborg naizmjenice zovu. Čuo je i druge ženske glasove, i glasove muškaraca koji su osvijetljeni svjetlima auta po tami bacali divovske sjene. Vidio je zrake svjetla džepnih svjetiljki kojih je bilo sve više i dolazile su sve bliže.

U skupini je uočio Katrin, a malo zatim i Elin. Katrin mu je uputila upitni pogled, a kad joj je postalo jasno što se desilo, bacila se plačući na Einara i zagrlila ga. Nije ju pokušao zaustaviti. Vidio je da je Elin kleknula do nje. Čuo je da ga Sigurčur Oli pita je li s njim sve u redu i vidio je da Elinborg podiže pušku koja je pala na zemlju. Vidio je kako pristiže još policajaca i bljeskove fotoaparata u daljini nalik na male munje.

Podigao je pogled. Opet je počela padati kiša, ali činilo mu se da je nešto slabija.

Einar je pokopan kraj svoje kćeri na groblju u Grafarvoguru. Prisutna je bila samo uža obitelj.

Erlendur je bio u vezi s Katrin. Ispričao joj je o Einarovom i Holbergovom susretu. Erlendur je spomenuo samoobranu, ali Katrin je znala da on samo želi ublažiti njenu bol. On je znao kako se ona osjeća.

Još je padalo, ali jesenski su vjetrovi popustili. Uskoro će zavladatai zima s mrazom i mrakom. Erlendura to nije brinulo. Na usrdni nagovor svoje kćeri, Erlendur je konačno otišao liječniku. Liječnik je rekao da je uzrok boli u grudima osjetljiva hrskavica i da se to može vjerojatno pripisati lošem madracu ili nedovoljnom kretanju.

Erlendur je jednoga dana, nad tanjurom vruće janjeće juhe, pitao Evu Lind može li on odlučiti o imenu ako dobije žensko dijete. Ona je rekla da je njegove prijedloge i očekivala.

Kako hoćeš da se zove? pitala je. Erlendur je pogleda.

Audur, rekao je. Palo mi je na pamet da bi bilo dobro da se zove Audur.

KRAJ

Table of Contents

- [1.](#)
- [2.](#)
- [3.](#)
- [4.](#)
- [5.](#)
- [6.](#)
- [7.](#)
- [8.](#)
- [9.](#)
- [10.](#)
- [11.](#)
- [12.](#)
- [13.](#)
- [14.](#)
- [15.](#)
- [16.](#)
- [17.](#)
- [18.](#)
- [19.](#)
- [20.](#)
- [21.](#)
- [22.](#)
- [23.](#)
- [24.](#)
- [25.](#)
- [26.](#)
- [27.](#)
- [28.](#)
- [29.](#)
- [30.](#)
- [31.](#)
- [32.](#)
- [33.](#)
- [34.](#)
- [35.](#)

[36.](#)
[37.](#)
[38.](#)
[39.](#)
[40.](#)
[41.](#)
[42.](#)
[43.](#)
[44.](#)
[45.](#)